

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЧАСТИНА 1

Житомир 2022

УДК 371.011 (07)

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 22 від 27.12. 2022 р.)

Рецензенти:

Тамара Бабійчук – кандидат педагогічних наук, викладач-методист Бердичівського педагогічного фахового коледжу Житомирської обласної ради;

Лілія Кучинська – кандидат педагогічних наук, методист з дошкільної освіти лабораторії методичного забезпечення, викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР;

Людмила Тищук – кандидат психологічних наук, завідувач Житомирського центру розвитку дитини № 53.

Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць: в 2-х ч. / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОРМ Левковець, 2022. Ч.1. 245 с.

У збірнику представлені наукові праці, які висвітлюють дослідження в Україні та за кордоном з тематики, що охоплює різноманітні аспекти дошкільної освіти, а саме: методологію і практику реалізації сучасних концепцій, стандарту та програм розвитку дітей раннього й дошкільного віку; інновації в управлінні та методичному забезпеченні якості освітнього процесу в ЗДО; інноваційні моделі та практики інклюзивної освіти дітей дошкільного віку; технології реалізації середовищного підходу в освітньому процесі ЗДО; формування в дітей старшого дошкільного віку готовності до навчання в Новій українській школі; підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти до інноваційної діяльності.

Збірник наукових праць адресується науковцям, педагогам–практикам, майбутнім вихователям ЗДО, завідувачам, методистам та всім шанувальникам дошкільної освіти.

© Колектив авторів, 2022

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ, СТАНДАРТУ ТА ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО Й ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Bogawska Iwona, Sharlovych Zoia. Innowacyjne rozważania w aranżacji przestrzeni edukacyjnej w przedszkolu	7
Карпенко Ореста, Чепіль Марія. Якість дошкільної освіти очима батьків: міжнародний контекст	13
Лозинська Світлана. Музейна педагогіка в закладі дошкільної освіти	16
Шитікова Олеся. Використання сучасних дидактичних засобів для розвитку дрібної та великої моторики у дітей дошкільного віку	20
Автюхович Марина. Формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами казки	26
Арсенюк Юлія. Аналіз сутності поняття, змісту і структури математичного мовлення у дітей дошкільного віку	28
Боровська Наталія. Потенціал проєктної діяльності у формуванні здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку	33
Венгер Тетяна. Формування композиційних умінь у дітей старшого дошкільного віку на заняттях аплікацією	37
Гужанова Тетяна, Грамотун Наталія. Виховання навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку	40
Грибан Надія. Формування предметно-практичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами конструювання	43
Давигора Галина. Методичне забезпечення ознайомлення дітей з традиціями, звичаями, обрядами українського народу	46
Зарченко Аліна. Теоретико-методичні аспекти формування уявлень у дітей старшого дошкільного віку про будову та життєдіяльність організму людини	49
Іваненко Ірина. Формування загальнолюдських та громадянських цінностей у дітей старшого дошкільного віку у взаємодії ЗДО та сім'ї	53
Левик Інна. Освіта для сталого розвитку: навчання для життя в майбутньому	56
Мосійчук Ольга. Розвиток пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення із суспільним довкіллям	61
Наконечна Альона. Використання здоров'язбережувальних технологій у музичному вихованні дошкільників через інноваційні	66

підходи	
Нестерук Оксана. Форми і методи формування художньо-мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами творчого розповідання	69
Олійник Дарина. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку	73
Ткачук Тамара. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей середнього дошкільного віку в повсякденній життєдіяльності	76
Ярошовець Марія. Важливість формування soft skills у дітей дошкільного віку	79
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ТА МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО	
Максимова Олена. Формування успішної дитячої особистості засобами народної педагогіки	83
Матвієнко Світлана. Віртуальні екскурсії як засіб ознайомлення старших дошкільників з рідним краєм	87
Беляк Надія. Методичні аспекти використання засобу лепбук у формуванні емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку	90
Вдовиченко Світлана. Розвиток часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку	93
Венгер Тетяна. Формування культури здоров'я в дітей старшого дошкільного віку засобами моделювання	97
Гончарук Інна. Особливості розвитку уявлень у дітей старшого дошкільного віку про час	100
Губарчук Наталія. Формування уявлень дітей дошкільного віку про геометричні фігури засобами дидактичних ігор і вправ	104
Давигора Галина. Формування уявлень про будову та життєдіяльність організму людини в дітей старшого дошкільного віку	108
Десяк Тетяна. Розвиток мовлення дітей раннього дошкільного віку засобами пальчикових ігор	112
Дмитренко Марина. Формування в дітей старшого дошкільного віку мистецько-творчої компетентності засобами проектної діяльності	115
Довгаленко Анастасія. Формування уявлень у дітей дошкільного віку про геометричні фігури	118
Дроздовська Наталія. Сорочинська Оксана. Особливості гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії ЗДО та сім'ї	121
Іванеко Ірина. Формування фізичних якостей у дітей старшого	125

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ

дошкільного віку засобами інноваційних здоров'язбережувальних технологій	
Іскрижицька Анастасія. Сорочинська Оксана. Формування природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій	128
Камінська Ірина. Інноваційні технології формування елементарних математичних уявлень дошкільників	132
Колесник Олена. Сорочинська Оксана. Розвиток фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор	136
Костроміна Вікторія. Формування рухового досвіду у дітей середнього дошкільного віку в різних життєвих ситуаціях	138
Левчук Ірина. Формування самосвідомості в дітей старшого дошкільного віку на засадах гендерного підходу	142
Літвінець Інна. Формування комунікативних вмінь дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор	146
Лозенко Юлія. Особливості формування понять про число та лічильну діяльність в дітей старшого дошкільного віку	149
Лукянчук Олександра. Методичний супровід навчання дітей старшого дошкільного віку складанню описових розповідей	154
Новаківська Анастасія. Формування навичок загартування та особистої гігієни у дітей молодшого дошкільного віку у взаємодії сім'ї та ЗДО	158
Остапчук Світлана. Використання хмарних технологій в управлінській діяльності ЗДО	162
Панченко Єлизавета. Засоби формування предметно-практичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку	166
Парамій Олена. Формування технічних навичок малювання засобами традиційних та нетрадиційних технік	169
Підкаура Аліна. Формування національної самосвідомості дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства	172
Пшенична Анастасія. Формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку засобами квест-технологій	176
Раченко Оксана. Формування основ екологічного мислення у дітей дошкільного віку засобами моделювання	179
Ринчковська Тетяна. Воркшоп як форма динамічного навчання педагогічних працівників	184
Риштун Алла. Інноваційні підходи до використання картини в роботі з дітьми (за методикою Н.Гавриш)	187
Салюк Ірина. Формування сенсорних еталонів у дітей молодшого	192

дошкільного віку методами дидактичних ігор	
Романовська Оксана. Використання цифрових інструментів для забезпечення ефективного освітнього процесу під час організації дистанційної роботи в ЗДО	195
Семенюк Наталія. SCRUM-технологія — ефективний засіб для розвитку творчого потенціалу педагогів ЗДО	201
Фещук Софія. Опанування дітьми дошкільного віку національними та сімейними здоров'язбережувальними традиціями	205
Шомко Анжеліка. Проблема розвитку мистецько-творчої компетентності дітей у психолого-педагогічних дослідженнях	209
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Аргіропулос Дімітріс, Тарнавська Наталія. Інклюзивні цінності в педагогічній спільноті та їх роль в оновленні освітніх практик	214
Костик Любов. Ейдо та мнемотехніки у корекційно-розвивальній роботі з дошкільниками	218
Алексейчук Жанна. Візуалізація навчального матеріалу засобами ІКТ у роботі з дітьми, які мають порушення слуху	222
Григор'єва Наталя. Інклюзивний потенціал монтессорі-педагогіки в дошкільній освіті	225
Зінчук Людмила. Інклюзивна освіта у сільському закладі дошкільної освіти	228
Лісова Тетяна. Особливості застосування пальчикового ігротренінгу в системі корекційно-логопедичного процесу з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення	233
Малишева Дар'я. Використання проєктної технології для формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення	238
Мельник Анна. Асоціативні карти як засіб ознайомлення дітей-логопатів з художніми творами	241

**РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ
КОНЦЕПЦІЇ, СТАНДАРТУ ТА ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО Й
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**INNOWACYJNE ROZWIĄZANIA W ARANŻACJI PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ W
PRZEDSZKOLU**

**ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В
ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Iwona Borawska, Dr nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki

Zoia Sharlovych, PhD

Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży

Polska

Wprowadzenie

Współczesna edukacja przedszkolna w dużej mierze zakotwiczona w starych kodach i paradygmatach coraz częściej nie odpowiada teraźniejszym i przyszłym wyzwaniom. Nie wspiera potencjonalności każdego dziecka w procesie edukacyjnym, nie uwzględnia jego różnic indywidualnych (1, s. 192).

Tradycyjne rozwiązania edukacyjne, ograniczające się do wykorzystania przez nauczyciela i przedszkolaka najczęściej potencjału sali przedszkolnej i ogrodu, nie podkreślają zagadnień związanych z koniecznością uwzględniania treści edukacyjnych w powiązaniu z kontekstami społeczno-kulturowymi procesów uczenia się. Te konteksty wpływają na proces tworzenia reprezentacji w umyśle i sposób wykorzystania zdobytej wiedzy w odmiennych warunkach. Zatem *ta sama wiedza poznawana w różnych warunkach będzie inaczej »zapisana« w umyśle i inaczej »używana« w nowych sytuacjach (5, s. 471).*

Przestrzeń edukacyjna

Przedszkole jest z reguły drugą przestrzenią edukacyjną w życiu dziecka. Funkcjonuje obok przestrzeni domowej i powinno uzupełniać działania rodziny związane z zaspokajaniem potrzeb dziecka oraz towarzyszyć mu w procesie tak dynamicznego w okresie przedszkolnym wzrostu sił psychicznych, fizycznych i duchowych.

Przestrzeń można opisać jako układ warunków podmiotowego istnienia jednostek. Przestrzeń edukacyjna jest przestrzenią, w której dokonują się procesy edukacyjne, jest kreowana przez podmioty środowiska lokalnego w myśl wyznawanych przez nich wartości. W przedszkolu jest to zatem *przestrzeń, w której działa dziecko uczestnicząc we wszelkich zamierzonych działaniach edukacyjnych. Jest ona zbiorem różnorodnych sytuacji opiekuńczych, wychowawczych i dydaktycznych,*

okazji do konstruowania wiedzy, uczenia się i zdobywania doświadczeń przez dziecko, działania dziecka i działań wokół niego (4, s. 86).

Rozważania dotyczące racjonalnego wykorzystania całej potencjalności przestrzeni edukacyjnej przez nauczycieli pracujących w przedszkolach jest wyzwaniem współczesnej metodyki. Podstawą nowych rozwiązań jest założenie, że niezmiernie ważne dla uczącego się, aktywnego w projektowaniu własnego rozwoju wychowanka jest miejsce, w którym odbywa się jego edukacja oraz uważność nauczycieli odnośnie do wyboru przestrzeni edukacyjnych i ich wykorzystania.

Zdaniem Jolanty Zwiernik analizującej wyniki badań Rogera G. Barkera *otoczenie tworzy układy przestrzenne, które wydobywają zachowania zgodne z niezwerbalizowanymi zasadami, obligującymi do podejmowania standardowych form aktywności bardziej niż motywacje indywidualne (6, s. 406)*. Oznacza to, że miejsce edukacji staje się odpowiedzialne za każdą zmianę rozwojową dziecka i jego aktywność. Miejsca, czyli sala przedszkolna, szatnia, ogród, plac zabaw, teren wokół placówki i środowisko lokalne mają pedagogiczny sens i dzięki nim dziecko poznaje otaczającą je rzeczywistość przyrodniczą, społeczną, kulturalną, ekonomiczną. Nauczyciel, który w swojej codziennej pracy z przedszkolakami nie wykorzystuje potencjału miejsc, w których przebywa i w których mógłby być z dziećmi staje się czynnikiem hamującym rozwój swoich wychowanków.

Projektowanie edukacji w grupie przedszkolnej związane jest z decyzją wyboru określonego myślenia / dyskursu edukacji. Dorota Klus Stańska (5, s. 55–74) wyróżnia następujące jego odmiany w obszarze wczesnej edukacji: dyskurs funkcjonalno-behawioralny, humanistyczno-adaptacyjny, konstruktywistyczno-rozwojowy, konstruktywistyczno-społeczny, krytyczno-emancypacyjny.

W przypadku, gdy nauczyciel w swojej drodze zawodowej opowiada się za konstruktywizmem poznawczym i społeczno-kulturowym, to wyznacza sobie i wychowankom organizację przestrzeni edukacyjnej opartej m.in. na różnicach indywidualnych dzieci, podmiotowości, autonomii, samodzielności, dużej roli interakcji dziecka z rówieśnikami, nauczycielem i ekspertami (2, s. 49)

Specyfika przestrzeni w przedszkolu

Dzieci przebywają w przedszkolu od godzin porannych do późnego popołudnia, wspólnie odpoczywają, jedzą posiłki, bawią się i uczą się. Przestrzeń w sali przedszkolnej musi być przemyślana, dobrze zaaranżowana i optymalnie zaspokajać różnorodne potrzeby znacznej grupy dzieci. Może to stanowić prawdziwe wyzwanie i rozwój w pracy nauczyciela.

Najmłodsze dzieci śpią na rozkładanych na czas drzemki leżaczkach lub materacach, co oznacza konieczność zaplanowania bezpiecznej i wolnej przestrzeni na podłodze oraz miejsca do przechowywania leżaczek/materacy i pościeli. Dzieci potrzebują też dostępnego przez cały dzień przyjemnego miejsca do odpoczynku, gdzie mogą się zrelaksować i odłączyć na pewien czas od życia grupy.

Dzieci w czasie posiłków muszą mieć dostęp do dobrze zorganizowanej i funkcjonalnej przestrzeni ze stolikami i krzeselkami oraz miejsce, gdzie można wygodnie odłożyć naczynia. W sali musi znaleźć się też mały regał na kubki dzieci i dystrybutor lub dzbanek z wodą. Ważne, aby w sali było miejsce do wspólnych powitań i zajęć prowadzonych w całej grupie lub podgrupach. Zwykle oznacza to wolną przestrzeń na dywanie oraz pracę przy stolikach.

Zadaniem nauczycieli jest również zaaranżowanie ciekawej przestrzeni do swobodnych zabaw i doświadczeń indywidualnych oraz w mniejszych grupkach poprzez wykorzystanie różnych stref czy kącików, które zachęcają i inspirują dzieci do różnych aktywności, np. konstruowania, tworzenia, czytania i oglądania książek, zabaw tematycznych, eksperymentów.

Wraz z wiekiem, rozwojem dzieci czy też etapem pracy grupy zmieniają się potrzeby i zainteresowania. Zmiany te powinny zawsze odzwierciedlać się w aranżacji sali przedszkolnej. Dla najmłodszych dzieci, które rozpoczęły przedszkole, ważne jest, aby przestrzeń była bezpieczna, przytulna, kojarzyła się z domem, równocześnie była tak oznaczona i uporządkowana, by sprzyjała orientacji i samodzielności. Młodsze dzieci potrzebują też m.in. przestrzeni do spontanicznego ruchu, swobodnego dostępu do materiałów naturalnych i plastycznych, miejsc w przestrzeni do chowania się i odpoczynku. Z kolei starsze przedszkolaki, które lubią wspólnie bawić się i pogłębiać zabawy tematyczne, powinny mieć większą możliwość wprowadzania zmian w aranżacji przestrzeni. Konstruując skomplikowane i precyzyjne budowle, potrzebują wolnej przestrzeni do ekspozycji oraz różnorodnych klocków i materiałów. Potrzebują także swobodnego dostępu do atrakcyjnych materiałów wprowadzających w symbole matematyczne oraz czytanie i pisanie. Rozbudowana strefa działań plastycznych rozwija kreatywność dzieci i ich umiejętności manualne. Starsze dzieci chętnie też grają w różne gry planszowe.

Coraz częściej w polskich przedszkolach w jednej grupie przebywają dzieci w różnym wieku. Może to wynikać z przyjętej koncepcji pedagogicznej przedszkola lub być konsekwencją organizacji pracy. Zadaniem nauczyciela w takiej sytuacji jest w jak największym stopniu dostosować przestrzeń do potrzeb dzieci w różnym wieku, np. poprzez wprowadzenie elementów pracy otwartej. Dzięki temu dzieci przez część dnia mogą swobodnie korzystać z innych sal w przedszkolu, które inaczej zaaranżowane posiadają częściowo inne sfery i przez to się uzupełniają (np. jedna z sal może oferować rozbudowaną strefę zabaw konstrukcyjnych, a inna dawać możliwość eksperymentowania materiałami naturalnymi). Część aktywności można również realizować poza salą przedszkolną – w holu, na korytarzu lub w innych stale lub czasowo dostępnych pomieszczeniach, np. sali ruchowej.

Warto również pamiętać, by przestrzeń odpowiadała na indywidualne potrzeby dzieci. Jeżeli w grupie znajduje się dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych, musimy zapewnić odpowiedni sprzęt czy materiały do pracy. Dzieci mające jakieś

pasje czy uzdolnienia mogą lepiej się rozwijać, gdy sala oferuje im takie możliwości, np. podest dla dzieci, które pasjonują się teatrem czy tańcem, czy parapet do obserwacji ogródka przedszkolnego lub różnych eksperymentów.

Nauczyciele, aby dobrze prowadzić grupę, także potrzebują swojego miejsca w sali przedszkolnej: wygodnego krzesła do siedzenia, miejsca do prowadzenia dokumentacji oraz przechowywania rzeczy merytorycznych i osobistych. Biurko jako tradycyjne miejsce dla nauczyciela nie jest dobrym rozwiązaniem w pracy z małymi dziećmi, ponieważ zajmuje dużo miejsca, a nauczyciel jest mniej mobilny. Lepszym rozwiązaniem jest wygodny stołek na kółkach, blat roboczy oraz częściowo zamknięta szafa na dokumentację i osobiste rzeczy nauczycieli. Przydatna będzie również tablica na ważne informacje.

Każde przedszkole posiada własną koncepcję pedagogiczną, która wyznacza główne cele i sposoby pracy z dziećmi i rodzicami. Aranżacja przestrzeni w przedszkolu powinna sprzyjać realizacji tych ważnych celów. Jeżeli np. w przedszkolu priorytetem jest aktywne uczenie się dzieci i praca metodą projektów, sala powinna być tak zaaranżowana, by można ją było elastycznie zmieniać i dostosowywać do aktualnych potrzeb wynikających z wyboru tematu i etapu pracy w projekcie. Ważne, aby w sali przedszkolnej znalazło się miejsce na kącik projektowy, miejsce do konstruowania oraz przestrzeń do dokumentowania procesu gromadzenia wiedzy i doświadczeń. Sala powinna być wyposażona we wszelkie niezbędne materiały do pracy projektowej typu: podkładki, miarki, lupy, przybory plastyczne, biurowe i wtórne do działań odzwierciedlających oraz materiały i eksponaty do badania.

Proces pracy nad zmianą przestrzeni w przedszkolu – analiza i wypracowanie kierunków zmian

Współczesny nauczyciel przedszkola powoli odrzuca stary paradygmat urządzenia sali przedszkolnej, promuje nową funkcję tego miejsca, aranżuje nowe meblowanie i tworzy salę przedszkolną i inne pomieszczenia w placówce na kształt elastycznego laboratorium lub ośrodka edukacyjnego, w których autonomiczne, aktywne dzieci wspólnie uczą się, bawiąc się, rozwiązując problemy, wykonując zadania, tworząc własne rozwiązania.

Zdaniem Petera Mossa, Alana Pence'a i Gunilli Dahleberg (3) przedszkole powinno być przestrzenią słuchania i dyskusji, stwarzającą możliwość rzeczywistego zaangażowania i zmiany. Bogactwo układów przestrzennych w sali przedszkolnej, jakość kontaktów wpływają na zadowolenie z życia, szerokości i jakości stosunków społecznych, odporność organizmu, rozwój sił twórczych.

W procesie pracy nad zmianą przestrzeni w przedszkolu potrzebna jest wiedza w zakresie prawidłowości rozwojowych dzieci w wieku przedszkolnym oraz kształtowania optymalnych warunków do rozwoju i aktywnego uczenia się. Dlatego wspólne szkolenie nauczycieli oraz wizyty studyjne w innych przedszkolach mogą

okazać się bardzo przydatne, gdy chcemy dokonać zmian w przestrzeni, a brakuje nam wiedzy i pomysłów.

Źródłem inspiracji mogą być również rodzice oraz same dzieci. Można pytać najmłodszych, co się im podoba, czego im brakuje, co chcą, żeby zostało w sali, a co chciałyby zmienić. Zawsze należy uprzedzić dzieci, że planujemy zmiany oraz wprowadzić je w zmiany i wspólnie wypracować nowe reguły korzystania z przestrzeni. Uczestnictwo dzieci jest cenną częścią procesu zmiany przestrzeni przedszkola.

Jeżeli nauczyciele chcą wspierać dzieci i ich rozwój, wykorzystując i zmieniając przestrzeń w przedszkolu to należy na początku przeanalizować pomieszczenia palcówki. Praca ta będzie podstawą do sformułowania kierunków zmian w przestrzeni przedszkola. Powodów do zmiany może być wiele, np.:

- dzieci urosły i zmieniły się ich potrzeby i zainteresowania,
- do sali przeprowadza się nowa grupa,
- nauczycielki nie są zadowolone z obecnego wyglądu sali, np. jest nieprzytulna, dzieci przeszkadzają sobie podczas zabawy, nie korzystają z pewnych stref, a w innych strefach jest ich zbyt dużo,
- zmieniły się nasze priorytety pedagogiczne i obecny wygląd sal przedszkolnych nie sprzyja realizacji nowych celów,
- w sali planowany jest remont.

Na początku należy uważnie przyjrzeć się pomieszczeniom, w których przebywają dzieci (by sprawdzić, jak korzystają one na co dzień z pomieszczeń) oraz wtedy, gdy są one puste i wyraźnie widać, jak została dotychczas urządzona dana przestrzeń. Następnie należy zorganizować wspólną naradę w gronie pedagogicznym dotyczącą procesu zmiany aranżacji przestrzeni edukacyjnej, której efektem powinno być wypracowanie bardziej korzystnych rozwiązań dla rozwoju dzieci. Dyskusja i wspólne wypracowanie kierunków zmian to nie tylko sposób na uzyskanie wzajemnego wsparcia i zdobycie nowych pomysłów, ale także sposób na większą gwarancję, że wszystkie osoby w zespole będą podążać wyznaczoną drogą.

Innowacyjność rozwiązań w aranżacji sal przedszkolnych polega m.in. na:

- optymalnym wykorzystaniu i funkcjonalnym podziale przestrzeni z punktu widzenia potrzeb dzieci i nauczycieli, przez zastosowanie podestów i zabudowanych parapetów oraz mobilne meble;
- zastosowaniu naturalnych materiałów i stonowanej kolorystki;
- łączeniu sal dydaktycznych poprzez zastosowanie drzwi przesuwnych, umożliwiając pracę z dziećmi metodą otwartą.

W procesie modernizacji ogródków przedszkolnych należy położyć duży nacisk na projektowanie partycypacyjne, a przyszły kształt ogrodów należy skonsultować zarówno z kadrą przedszkolną, jak i z dziećmi. Powstałe projekty powinny być oparte na idei *naturalnego placu zabaw*, czyli miejsca które oprócz tradycyjnych urządzeń

zabawowych wykorzystuje naturalne elementy przyrody. Tak zaaranżowane miejsce przypomina bardziej *ogród zabaw* niż tradycyjny plac zabaw, dając dzieciom możliwość bezpośredniego doświadczenia przyrody, a co za tym idzie możliwość lepszego rozwoju, a w skali środowiska lokalnego, w którym znajduje się przedszkole tworzy dodatkową przyjazną zieloną przestrzeń. Przykładowe rozwiązania naturalnego placu zabaw to:

- sztuczną nawierzchnię zastępuje się nawierzchnią naturalną z ziemi, piasku lub trawy,
- wykorzystuje się do zabawy elementy ziemne tj. usypany pagórek lub ścieżka ziemna z naturalnymi obrzeżami z konarów drzew,
- tworzy się elementy do zabawy z żywej roślinności, np. labirynt z krzewów, ształas z żywej wikliny lub ścieżka do zabaw ruchowych z pni i kłód drzew,
- tworzy się miejsca gdzie dzieci mogą swobodnie bawić się wykorzystując piasek, wodę i inne materiały naturalne, np. kuchnia błotna,
- miejsca gdzie dzieci mogą uprawiać rośliny i obserwować owady, np. zielone rabaty, krzewy owocowe i domki dla owadów,
- całość uzupełniona jest o typowe elementy ogrodowe, tj. ławeczki, altany, stoły dające zarówno możliwość relaksu jak i pracy z dziećmi,
- dodatkowo mogą pojawić się urządzenia do zabawy projektowane indywidualnie, dające możliwość wielofunkcyjnego wykorzystania np. podest, ścianka do zabaw interaktywnych.

Podsumowanie

„Mniej znaczy więcej” – to rozpowszechniona zasada projektowania, którą wyznaje niemiecki architekt Mies van der Rohe. W związku z wrażliwością układu nerwowego dzieci (a także ich opiekunów) aranżacja wnętrza powinna przede wszystkim minimalizować bodźce, które mogą mieć negatywny wpływ na poczucie spokoju oraz bezpieczeństwa. Projektowane pomieszczenia i ogród przedszkolny powinny być funkcjonalną *scenografią*, czyli tłem i czynnikiem ułatwiającym wszystkim użytkownikom spędzanie czasu. Należy jednocześnie brać pod uwagę potrzebę spędzania czasu w grupie, a także odizolowania się od reszty i uspokojenia emocji. W tym celu warto wyposażyć wnętrze w mniejszą ilość elementów, ale skupić się na ich jakości rozumianej jako: użyteczność, funkcjonalność, trwałość (wykonanie z naturalnych materiałów) oraz ponadczasowość.

Wykaz wykorzystanych źródeł

1. Andrzejewska J., 2015, Przestrzeń przedszkola przyjazna kształtowaniu gotowości dziecka do nauki czytania i pisania, *Roczniki Pedagogiczne*, T. 7(43), nr 2.
2. Andrzejewska J., 2018, Elastyczna przestrzeń uczenia się dziecka, *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, T. XXXVII, z. 1.
3. Dahlberg G., Moss P., Pence A., 2013, Poza dyskursem jakości w instytucjach wczesnej edukacji i opieki. Wrocław, Wydawnictwo Dolnośląska Szkoła Wyższa.

4. Juszczak S., Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej jako element przestrzeni edukacyjnej, Dydaktyka informatyki nr 1/2004.

5. Klus-Stańska D., Kruk J., 2009, Tworzenie warunków dla rozwojowej zmiany poznawczej i konstruowania wiedzy przez dziecko, W: D. Klus-Stańska, M. Szczepkowska-Pustkowska (red.), Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania. Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

6. Zwiernik J., 2009, Dziecięca codzienność w przestrzeniach podwórka. W: D. Klus-Stańska, M. Szczepkowska-Pustkowska (red.), Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania. Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ОЧИМА БАТЬКІВ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ

Ореста Карпенко,

доктор педагогічних наук, професор

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Марія Чепіль,

доктор педагогічних наук, професор,

Університет Марії-Кюрі Склодовської, м. Люблін, Польща

Постановка проблеми. Європейська рамка якості дошкільної освіти та догляду за дітьми (2014) визначає якість дошкільної освіти як комплексне явище, яке складається з багатьох компонентів, які є взаємозалежними, і які повинні розглядатися саме у взаємозв'язку. Йдеться про структуру, практичну діяльність вихователів, результати навчання і надання освітніх послуг дітям дошкільного віку. Поняття «якості» не є ні нейтральним, ні об'єктивним, а пронизане цінностями та є соціально сконструйованою категорією у рамках проекту сучасності. Ця категорія втілює модерністську віру в можливість остаточних і універсальних критеріїв, які запропонують визначеність і порядок; у ньому немає місця для складності, цінностей, різноманітності, суб'єктивності, невизначеності та множинних точок зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якість, стверджують П. Мосс, Г. Дальберг й А. Пенсе, це лише один із способів оцінки діяльності служб у справах дітей дошкільного віку та їхньої педагогічної роботи; його нинішня популярність частково пояснюється зростаючим впливом нового менеджменту [3]. Вийти за межі проблеми якості не означає переробити концепцію якості: швидше виявляється, що у нас є вибір з етичним і політичним виміром, працювати чи ні з цією конкретною концепцією. На це наголошують науковці, досліджуючи якість дошкільної освіти у різних країнах (Е. Ворнестад, В. Граматікопулос, А. Грегоріадіс, Е. Ос, В. Солларс, А. Стефен та ін.). Однак публікацій, присвячених вивченню якості освіти та залученню батьків до її

оцінки не багато. Історіографія цієї проблеми в україномовній літературі представлена не повно.

Мета статті – розкрити ключові показники якості дошкільної освіти та їхню оцінку батьками у дослідженнях науковців окремих країн.

Виклад основного матеріалу. Аналіз англomовної педагогічної літератури засвідчив, що швидке зростання програм у світі ставить виклик для нашого розуміння того, що таке «якість». Привабливою відправною точкою є універсальні припущення про природу, потреби та розвиток дітей, а також про середовище, яке найкраще сприятиме їхньому розвитку. М. Вудхед не поділяє цієї точки зору, стверджуючи, що якість відносна, але не довільна [7]. Погляди на якість залежать від структури знань, переконань і цінностей про дитинство та розвиток дитини, особливо від цілей і функцій програм раннього дитинства. Ця структура, своєю чергою, формується економічним, освітнім та культурним контекстом.

Науковці стверджують, що література про якість дошкільної освіти переважно опублікована в США та інших розвинених державах. Однак у країнах з низьким і середнім рівнем доходу систематичні дослідження якості дошкільної освіти дуже обмежені. У цьому контексті цінним є дослідження А. Суходолець, Р. Ларсен, Ф. Ука, І. Надюкова, Е. Пакарінен, М.К. Леркканен, присвячені відмінностям структурних і технологічних показників якості дошкільної освіти в двох країнах Східної Європи, Косово та Україні, використовуючи систему оцінювання класів Pre-K (CLASS) як міру якості процесу вперше в цих країнах. Оскільки уряди Косово та України виявляють особливий інтерес до фінської моделі освіти для інформування про реформи політики, науковці включили також і Фінляндію. Учасниками були вихователі дитячих садків (n=177) з цих трьох країн, за якими спостерігали в їхніх групах, і попросили заповнити анкети [6]. Результати вказали на мінливість якості дошкільної освіти на різних рівнях як всередині країни, так і між трьома країнами.

К. Ренцоу та Ф. Екіне, визнаючи той факт, що залучення батьків до освітнього процесу є досить важливим у ранньому дитинстві порівняно з іншими етапами розвитку, стверджують, що багато країн інституціалізували батьківську участь. У Нігерії уряд виступив з ініціативами, щоб залучити батьків до розвитку їхніх дітей, заохочуючи до створення громадських об'єднань у державних закладах дошкільної освіти та асоціації вихователів і батьків у приватних закладах. У Греції – навпаки. Сімейні та дошкільні заклади виконують окремі ролі, а стосунки між батьками та вихователями мають пройти довгий шлях до того, щоб стати партнерськими. З метою вивчення участі грецьких та нігерійських батьків у розвитку своїх дітей дошкільного віку, запропоновано 30 грецьким та 30 нігерійським вихователям заповнити анкету щодо партнерства між закладами дошкільної освіти, сім'єю та громадою. Результати дослідження

свідчать про те, що діяльність із залучення батьків в обох країнах ще не є частиною освітньої програми і потребує покращення [4]. Результати мають значення для статусу якості дошкільної освіти в обох країнах і намірів держави відкрити шляхи для співпраці, щоб розвивати щасливе дитинство.

В. Грамматікопулос, А. Грегоріадіс, Н. Цігіліс та Е. Захопулу досліджують оцінювання батьками якості дошкільної освіти в Греції [1]. П'ятсот п'ятдесят трое батьків дошкільнят брали участь у цьому дослідженні, оцінюючи якість дошкільної освіти та її важливість на основі опитувальника для батьків дошкільного віку (ECERSPQ). Ті самі аспекти були оцінені підготовленими спостерігачами за допомогою шкали оцінки навколишнього середовища для дітей дошкільного віку (ECERS-R). Результати свідчать про те, що у судженнях батьки переоцінюють якість освіти, наданої їхнім дітям, порівняно з оцінками підготовлених спостерігачів. Проте оцінки батьків і спостерігачів мали постійну дисперсію. Крім того, результати спостерігачів показали, що забезпечення якості освіти у Греції має бути покращено, щоб досягти прийнятних стандартів, як і в інших розвинених країнах.

В. Солларс аналізує відповіді на відкрите запитання, яке запрошує батьків до закладів догляду за дітьми та дитячих садків, щоб визначити три аспекти, які вказують на «якість». Відповіді на запитання дали трохи менше 2000 батьків. Аналіз показав, що батьки пов'язують якість освіти з характеристиками практичної діяльності, включаючи турботу та любов до дітей; стосунки та спілкування між дошкільними установами та родинами; щастя дітей, особистісний розвиток і добробут; фізичні характеристики [5].

Якість структури дошкільної освіти відображена в освітніх стандартах, освітніх програмах, мережі закладів дошкільної освіти. Якість освітнього процесу пов'язана з освітньою практикою, зокрема, взаємодією з дітьми, співпрацею з колегами, партнерство з батьками. Якість результатів враховує переваги для дітей (добробут, залучення, соціальні навички) та їхніх батьків, спільнот і суспільства.

Якість програм для дітей дошкільного віку можна розглядати з різних точок зору: дорослих та спостерігачів, дітей, батьків, вихователів, які працюють за програмою, суспільства та його представників, які спонсорують програму. Др. Ліліан та Г. Катц пропонують критерії якості дошкільної освіти для кожної категорії оцінювачів [2]. Теоретично можна уявити, що аспекти якості, які задовольняють одних, можуть не задовольняти інших, і піднімається питання про те, чия перспектива першою претендує на остаточне судження про якість. Вихователі, батьки з раннього дитинства та ширша спільнота сприймають можливість працювати разом, щоб змінити спосіб навчання та догляду за дітьми.

Висновки. Дослідження зарубіжних науковців з питань якості дошкільної освіти дають можливість зробити висновок про небайдужість батьків до цієї проблеми. Оцінюючи якість дошкільної освіти батьки привертають увагу до різних її компонентів. На їхнє переконання, на якість дошкільної освіти позитивно впливають кваліфіковані вихователі, високе співвідношення персоналу та дітей, невеликі та стабільні групи. Знання батьків щодо визначення якості дошкільної освіти може зміцнити співпрацю між сім'ями та середовищем і заохочувати їх до взаємодії і підтримки навчання та розвитку дітей. Науковці різних країн стверджують, що батьки часто перебільшують реальний стан надання якісних освітніх послуг їхнім дітям.

Перспективними напрямками майбутніх досліджень є історіографія проблеми якості підготовки вихователів, оцінювання результатів навчання дітей, створення розвивального середовища.

Список використаних джерел

1. Grammatikopoulos V., Gregoriadis A., Tsigilis N, Zachopoulou E. Parental conceptions of quality in Greek early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*. 2014. Vol. 22 (1). Pp. 134–148.
2. Lilian Dr., Katz G. Multiple perspectives on the quality of early childhood programmes. *European Early Childhood Education Research Journal*. 1993. Vol. 1 (2). Pp. 5–9.
3. Moss P., Dahlberg G., Pence A. Getting beyond the problem with quality. *European Early Childhood Education Research Journal*. 2000. Vol. 8 (2). Pp. 103–115.
4. Rentzou K., Ekine A. Parental engagement strategies in Greek and Nigerian preschool settings: cross-country comparison. *International Journal of Early Years Education*. 2017. Vol. 25 (1). Pp. 30–50.
5. Sollars V. Defining quality in early childhood education: parents' perspectives. *European Early Childhood Education Research Journal*. 2020. Vol. 28 (3). Pp. 319–331.
6. Suchodoletz A., Larsen R., Uka F., Nadyukova I., Pakarinen E., Lerkkanen M.-K. Investigating quality indicators of early childhood education programs in Kosovo, Ukraine and Finland. *International Journal of Early Years Education*. 2020. Doi: 10.1080/09669760.2020.1848527
7. Woodhead M. 'Quality' in Early Childhood Programmes — a contextually appropriate approach. *International Journal of Early Years Education*. 1998. Vol. 6 (1). Pp. 5–17.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Світлана Лозинська,

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Реалізація нового Базового компоненту дошкільної освіти, оптимізація підходів до освітньої роботи з дошкільнятами, зокрема, впровадження компетентісного підходу до розвитку дитячої особистості, формування базису особистісної культури дитини через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності викликає до нового життя

технологію музейної педагогіки, адаптацію її до умов закладу дошкільної освіти [2]. Як і будь-яка інтегративна галузь, музейна педагогіка – не просто сума складників, а цілком особливе, своєрідне явище. Об'єктивна наявність педагогічного потенціалу в його просторі свідчить про можливість та необхідність використання музею з освітньою метою.

Виклад основного матеріалу. Принципи створення дитячого музею сформулював ще у 20 роки ХХ століття педагог А. Зеленко [2]. Він вважав, що дитячий музей повинен «підійти до дітей», щоб вони забажали побачити, почути, спробувати, зробити власні відкриття і щось виготовити власноруч. Саме у дошкільному віці суттєвою особистістю дитячого сприймання є те, що діти краще засвоюють матеріал «на дотик». Необхідним етапом розвитку дитячого інтелекту виступає маніпулювання з предметами, дотикові відчуття доповнюють та збагачують зорову інформацію: «знати предмет – значить діяти з ним». Б. Столяров запевняє, що включення музею в освітній процес сприяє формуванню психологічної та моральної підготовленості людини не тільки до життя в стрімко змінюваному світі, а й бути суб'єктом соціокультурних перетворень, що відбуваються в ньому. Таким чином, музей сприяє формуванню творчої особистості, яка, засвоївши текст гуманітарної культури та мистецтва, включає його в контекст власного життя [2].

Освітня роль музейної педагогіки не обмежується лише переказом готових знань та доступом до експонатів з різних галузей науки, мистецтва або техніки. Її ідеї реалізують гуманістичну модель навчання, коли значну увагу приділяють розвитку уяви, інтелекту, зацікавлень та навичок спілкування. Це підвищує ефективність розвитку і навчання, дає змогу налагоджувати взаємодію педагога з дітьми у музейному середовищі.

Музейна педагогіка – галузь діяльності, що забезпечує передавання культурного досвіду на основі міждисциплінарного й поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища. Музейна педагогіка розглядає музей, як місце, де виховуються почуття [2]. На жаль, дошкільники не є категорією постійних відвідувачів музеїв. Це обумовлено багатьма чинниками, серед яких і віддаленість музеїв від самих дошкільних закладів, що унеможлиблює організацію екскурсій педагогами, і небажання батьків витратити особистий час на відвідування з дитиною музеїв. Певним чином ситуацію виправляють пересувні музейні експозиції, які можна запросити до стін дошкільного закладу. Але, на жаль, не кожен музей у сучасних умовах має змогу влаштувати такі «виїзні» екскурсії для дошкільнят. Єдиним виходом вбачається створення музейного середовища у самому дошкільному закладі. Звичайно, таким чином неможливо створити експозиції, що відповідають вимогам музейної справи. Але кожному закладу цілком доступно створити «музейні осередки», «міні-музеї» чи «дитячі музеї», які охоплюють один

невеличкий, але цікавий та близький малюкам напрямок розвитку культури та історії людської цивілізації.

Створення міні-музеїв у закладі дошкільної освіти – важлива складова реалізації принципів музейної педагогіки, що забезпечує умови для безпосереднього залучення їх до світу культури. Міні-музеї – це осередки, що оформлені відповідно до певної теми і можуть містити, окрім «музейних експонатів», дитячі роботи, створені малюками до і після відвідування класичних музеїв [1].

Важлива особливість міні-музеїв, як елементів розвивального середовища – участь у їх створенні дітей і батьків. Дошкільнята відчують свою причетність до міні-музею: вони беруть участь в обговоренні його тематики, приносять з дому експонати. Діти старших груп проводять екскурсії для молодших, поповнюють їх своїми малюнками. Міні-музеї можна відвідувати кожен день, самому змінювати, переставляти експонати, брати їх в руки і розглядати. У звичайному музеї дитина – лише пасивний споглядач, а тут вона – співавтор, творець експозиції.

Готуючи музейні експозиції для дітей дошкільного віку, слід враховувати наступне:

- для розташування міні-музею можна використовувати різні частини приміщень дошкільного закладу за умови естетичного вбудовування експозиції в інтер'єр;

- зміст, форми та призначення міні-музею повинні відображати специфіку віку дітей групи;

- музей має експонати, представлені в одній чи кількох експозиціях;

- найкраще сприймається експозиція з семи-дев'яти предметів;

- в якості експонатів можуть виступати не лише реальні предмети, а й фотографії, макети моделі, іграшки, творчі роботи дітей;

- експонати міні-музеїв повинні постійно поповнюватися та використовуватися у роботі з дітьми;

- дотримуватись логіки, сприймання – розуміння – осмислення – закріплення – застосування;

- слід приділити увагу підготовці юних екскурсоводів з вихованців старших груп [1].

Схема опису експонатів: зображення експоната; назва (вказуються наукові, побутові, народні назви.); де зібрано (вказується місце збору, його особливості, середовище.); ким зібраний (можна виділити сімейні експонати, вказавши не тільки прізвище родини, а й імена дорослих і дітей.); коротка інформація про експонат (де зустрічається, чому має таку назву, особливості).

напрями використання у роботі з дошкільниками, на що звернути особливу увагу дітей.

Створення міні-музеїв у групах дошкільного закладу відбувається, зазвичай, у кілька етапів:

1. Підготовчий етап. На початку роботи визначається тема і назва міні-музею, розробляється його модель, обирається місце для розміщення.
2. Практичний етап. Створення дорослими та дітьми, відповідно до моделей, міні-музеїв у групах.
3. Етап впровадження.
4. Урочисте відкриття музею [1].

Досвід показує, що найбільш вдалими й цікавими для дітей є інтегровані заняття в міні-музеї які включають у себе і розповідь педагога, і демонстрацію музейного предмета (або слайдів, репродукцій, фотографій), і використання музичного супроводу, і елементи драматизації та ігри, і продуктивні види діяльності (малювання, ліплення, аплікація), і мовленнєву творчість, і дослідницьку діяльність. Дітям дають брати і розглядати експонат, або його модель, демонструють його у дії, якщо це механізм. Ефективними формами організації роботи у міні-музеї є організація практичної роботи щодо теми експозиції. Цікавими для дітей є завдання знайти певний експонат або визначити всі елементи оздоблення на експонатах, або знайти на картині предмети, які вони перед тим бачили на експозиції. Такі завдання розвивають уважність дошкільнят, сприяють кращому запам'ятовуванню матеріалу, стимулюють мовлення. Крім того, використовуються вікторини та загадки, шаради та ребуси, дидактичні ігри, творчі завдання.

Екскурсійна робота з дітьми вирішує такі основні завдання:

- Виявлення творчих здібностей дітей.
- Розширення уявлень про зміст музейної культури.
- Розвиток початкових навичок сприйняття музейної мови.
- Створення умов для творчого спілкування та співпраці [3].

Методичні принципи екскурсійної роботи чітко визначаються такими важливими факторами, як розвивальна спрямованість навчання, психологічні особливості особистості й вікові особливості музейного сприйняття. Методичні форми екскурсійної роботи з дітьми дошкільного віку в умовах міні-музею досить різноманітні:

- Проведення оглядових і тематичних екскурсій.
- Проведення пізнавальних бесід та заходів.

Висновки. Отже, саме в дошкільному віці діти отримують перші відомості про різні предмети і явища оточуючого світу, вбирають повагу до свого міста, до Батьківщини, дізнаються багато нового і цікавого про їхнє минуле та сьогодення. Тому надзвичайно важливо в цей період сформуванню навколо дитини розвивальне середовище, розвинути до неї естетичне ставлення; підготувати дошкільника не стільки інформаційно, скільки емоційно до

сприйняття музейних експонатів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Наук. кер. Піроженко Т. О; авт. кол.: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г. — К.: Видавництво, 2021. – 26 с.
2. Гавриш Н. Музей єднає віки та відстані // Методична скарбничка вихователя. 2017. № 11. С. 4-21.
3. Караманов О.В. Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки в Україні // Матеріали науково-практичної конференції “Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи”. Київ : НКПІКЗ, 2013. С. 35-37.
4. Наказ «Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» // Законодавство України. 2014. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14#n16> (дата звернення: 11.03.2019).

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ ТА ВЕЛИКОЇ МОТОРИКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олеся Шитікова, викладач

Бердичівський педагогічний фаховий коледж

Актуальність проблеми. Навколишнє середовище здатне спонукати пізнавальну активність дітей, оскільки в природі дошкільного дитинства закладена здатність дізнатися з чого створені предмети та об'єкти навколишнього світу. Ми часто спостерігаємо як діти «ламають» іграшки розбирають їх на дріб'язок. На запитання чому вони так роблять, дошкільники щиро відповідають, що хочуть дізнатися про те, що є всередині. Враховуючи цю особливість сучасні дидактичні засоби мають задовільнити цю проблему – складатися з частин, розкладатися на частини, бути максимально наближеними до об'єктів навколишнього світу.

Вичерпний перелік обладнання та оснащення для розвитку дрібної та великої моторики представлений в ECERS 3 – міжнародній методиці з оцінювання дошкільного освітнього середовища. Запропоновані матеріали і засоби є цілковито безпечними для постійного використання дітьми у звичному для них середовищі – в груповій кімнаті, вдома, на прогулянкових майданчиках, таке оснащення і обладнання може використовуватись дітьми самостійно без спеціального навчання дорослим та безперервного нагляду. Сенсорний розвиток дитини - це розвиток її відчуттів і сприйняття, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, колір, величину, функціональне призначення, положення в просторі. Пізнавальна активність дитини багато в чому залежить від її сенсорного розвитку і розвитку загальної моторики. Дослідження показали, що значна частина труднощів, з якими стикаються діти

дошкільного віку під час навчального процесу, пов'язана з недостатньою точністю і гнучкістю сприйняття, зниженням техніки рухів і рухових якостей, погано сформованими навичками самообслуговування, уміннями ліплення, аплікації, конструювання. Але справа не тільки в тому, що низький рівень сенсорного розвитку та розвитку великої моторики різко знижує шанси дитини на успішне навчання. Не менш важливо пам'ятати, що це знижує шанси особливо для креативного та творчого розвитку.

Дослідженнями Л. Виготського, О. Лурії, А. Валлона, Ж. Паже, Л. Венгера, Е. Пилюгіної, М. Кольцової, Н. Аксаріної, М. Щелованова та інших доведено, що сенсомоторний (руховий і сенсорний) розвиток складає фундамент розумового розвитку. Психологи зазначають, що розумові здібності дитини починають формуватися дуже рано і не самі по собі, а в міру розширення її діяльності, в тому числі загальної рухової та дрібної моторики.

Отже, все вище зазначене дозволяє говорити про надзвичайну актуальність і значущість розвитку загальної та дрібної моторики у сенсорно-пізнавальному розвитку дітей, необхідність максимального врахування психофізичних особливостей розвитку дитини в процесі створення навколишнього предметно-рухового середовища.

Виклад основного матеріалу. О.В. Запорожець, О.П. Усова вказували на те, що основним у формуванні сенсорно-рухових здібностей дітей є навчання їх узагальненим способом обстеження предметів, перенесення засвоєних способів дій в нові умови, на нові предмети. Найбільш вдало це можна поєднати з використанням фізкультурного оснащення та матеріалів в групових кімнатах, на прогулянкових майданчиках, які дозволяють створити невимушені ситуації рухової активності і максимально зацікавити дитину до спільної діяльності і водночас застосувати загальнорозвитковий вплив на неї. На думку психологів М.Т. Грабенко, М.Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, ігри з добре знайомими в побуті предметами, фізкультурним оснащенням і матеріалами дають можливість розширювати сферу сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей дошкільного віку [3].

Пізнавальна активність сформована в період дошкільного дитинства є потужною силою, яка рухає пізнавальний розвиток особистості. У практиці роботи дошкільних закладів у теперішній час викликає певну стурбованість сучасна ситуація розвитку дитини, зокрема, надмірна інтелектуалізація освітнього процесу, спрямованість на засвоєння дітьми готових знань, умінь і навичок. Тому з усією гостротою постає проблема оптимізації пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, перетворення життя маленької дитини на щоденну радість відкриття таємниць навколишнього світу. Це спонукає до пошуку ефективних та нетрадиційних способів розвитку

пізнавальної активності дошкільнят, а також запобігання інтелектуальній пасивності дітей.

Зокрема, сучасний Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компонента дошкільної освіти освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», акцентуючи увагу на необхідність формування у дітей пізнавальної діяльності, знаходити нове у знайомому та знайоме у новому, радіти від своїх відкриттів та умінь, експериментувати з новими рухами та визначає змістовні складові: сенсорні еталони, пізнавальна активність, рухова компетентність [1, с.7-20].

Основними завданнями у вирішенні поставленої проблеми є визначення ефективних форми і методів роботи з розвитку дрібної та великої моторики у стимулюванні пізнавальної активності дітей з особливими освітніми потребами, метою застосування яких є:

- засвоєння сенсорних еталонів та виховання сенсорної культури;
- розвиток пізнавальної активності та всіх аналізаторів під час експериментування, дослідження, маніпулювання, активної рухової діяльності, спостереження;
- використання набутих знань та вмінь в повсякденному житті та в продуктивній діяльності;
- розвиток тактильної чутливості і вміння оперувати дрібними предметами, розвиток координації рухів обох рук, розвиток основних рухів засобами сучасного фізкультурного обладнання;
- оволодіння прийомами самомасажу і розслаблення;
- підвищення рівня зорово-рухової координації, моторної спритності;
- розвиток рухової пам'яті, довільності й точності рухів.

Недостатній розвиток пальцевої моторики рук у дітей даної категорії виявляється як у порушеннях виконання дій з предметами (неможливість викласти візерунок з предметами за зразком, підібрати відповідний предмет за формою, кольором, розміром та розташувати його в просторі; нанизати на нитку намистинки, чередуючи їх за сенсорними ознаками; самостійно застібнути гудзики, зашнурувати взуття; порушення при виконанні завдання на написання вертикальних паличок у зошиті), так і при виконанні різноманітних пальчикових проб (почергове зіставлення пальців; тест «кулак-ребро-долоня»; ігри на «роялі» тощо). Тому розвиток дрібної моторики та тактильних відчуттів є важливим завданням для розвитку пізнавальної активності. Адже тренування рухів пальців рук дітей покращує не тільки рухові можливості дитини, а й розвиток психічних, сенсорно-пізнавальних і мовленнєвих навичок. Щоб сприяти розвитку дрібної моторики та тактильних відчуттів і тим самим розвивати мовлення, мислення, пізнавальну активність, використовую такі форми роботи:

- самомасаж кистей і пальців рук волоськими горіхами, каштанами, шишками, шестигранними олівцями;

- ігри в «сухому басейні», наповненому гудзиками різної величини або кольоровими кришечками (перебирання заданих предметів, вгадування предмета із заплющеними очима, тактильно);

- ігри з пальчиками з мовленнєвим супроводом;

- лялькові театри: пальчиковий театр, театр тіней;

- графічні вправи: штрихування, домальовування малюнка, графічний диктант, з'єднання по крапках, продовження ряду;

- ігри з дрібними предметами (палички для лічби, дрібні іграшки, намистинки, камінчики, гудзики, скріпки, прищіпки, насіння (сорткування));

- ігри з розвиваючими посібниками, виготовлені з покидькового матеріалу (з пластмасових пляшок, кришечок);

- ігри з розвиваючими килимками (розстібання і застібання гудзиків, гачечків, замочок-блискавок, шнурування, зав'язування бантиків);

- предметна діяльність: пластилін, глина, солоне тісто (розминання пальцями).

Одним із головних засобів розвитку моторики рук у дітей дошкільного віку є ігри з предметами: кришечками, намистинками, гудзиками, шматочками хутра тощо. Таку роботу педагоги ЗДО вважають орієнтовно-дослідницькою, так як в процесі дій діти отримують самий різний чуттєвий досвід, можливість вивчати властивості і якості предметів. Сенсорні ігри та вправи – це унікальний засіб розвитку дрібної моторики рук, мови, мислення. А також не можна недооцінювати релаксаційний вплив на організм дитини різних предметно-маніпулятивних дій з гудзиками / намистинами, бажання торкатися їх, перебирати. Такі ігри зацікавлюють дітей, захоплюють зосереджують. Тому в своїй роботі використовую різноманітні вправи з гудзиками, гудзиковий масаж:

- захопити гудзики в кулаки, трохи підняти й розтиснути кулаки;
- занурити руки глибоко в «гудзикове море» і поплавати в ньому;
- перетирати гудзики між долонями, пересипати їх з долоні в долоню;
- захопити декілька гудзиків, стиснути їх і відпустити спочатку однією рукою, потім – другою, а згодом - обома руками;

- узяти до рук по одному гудзику, що відрізняються за формою і розміром (великий, маленький, довгий, квадратний, круглий), перекочувати їх між долонями, поступово збільшуючи амплітуду рухів (ці рухи можна зробити зовнішніми сторонами долонь).

З метою виконання завдань сенсорно-пізнавального розвитку в групі важливо обладнати зону сенсорно-пізнавального розвитку, згідно ECERS-3 – осередок дрібної моторики, а також створити належне рухово-розвивальне середовище, оскільки розвиток дрібної і великої моторики є процесами

взаємопов'язаними. Психологічні дослідження (Пироженко Т.А, Когарян А.С, Панок В.Г.) дозволили побачити, що в дітей, які займаються в піхнавальному освітньому просторі, певним чином модифікується розумова діяльність, такі діти більш вільно оперують образами [2,с.62-71].

З кожним роком відбувається прогрес у всіх сферах людського життя: у виробництві, науці, техніці, технології, культурі, мистецтві а отже зростають і вимоги до рівня як психічного так і фізичного розвитку майбутніх громадян, тобто підростаючого покоління.

У даний час, незважаючи на різноманітність програм, впроваджуваних в закладах дошкільної освіти, проблема вдосконалення фізичного виховання дітей засобами фізкультурного обладнання та матеріалів в групах ЗДО залишається недостатньо розробленою, ведеться пошук нових засобів і форм, що відповідають результатам наукових досліджень і розвитку технологій в галузі фізичного виховання. Фахівці вказують, що система фізичного виховання дітей в ЗДО функціонує недостатньо ефективно, і відзначають необхідність її вдосконалення як в плані традиційно використовуваних, так і впровадження нових засобів, форм і методів занять фізичними вправами.

Вільну рухову діяльність розглядають як провідну функцію моторного розвитку дітей дошкільного віку. Важливим засобом розвитку моторної функції служать вправи на батутах, в лабіринтах, спортивних доріжках, з м'ячем, оскільки саме вправи на великому модульному обладнанні в групах ЗДО сприяють розвитку рухових функцій як загальних так і дрібної моторики, формуванню м'язового корсету, що дає змогу втримувати поставу в анатомічно правильному положенні.

Дитина, граючись та активно рухаючись, виконує різноманітні маніпуляції з предметами: цілиться, відбиває, кувиркається, підлазить, стрибає, сидить верхи, перекочується на спині/животі, поєднує рухи з ударами, різними поворотами. Ці вправи та ігри розвивають окомір, координацію, спритність, узгодженість рухів, швидкість реакції, стрибучість, силу.

Рухові навички, що здобуваються дітьми в процесі дій з фізкультурним обладнанням та матеріалами в групах ЗДО, переносяться на дії з предметами в побуті, тобто стають важливим складовим компонентом їх повсякденної рухової поведінки. Все це сприяє поліпшенню орієнтування в просторі, що так важливо для загального розвитку, активізації їх розумової і сенсорної діяльності.

Загальновідомо, що основи фізичної культури особистості, здорового способу життя, потреби в систематичних заняттях фізкультурою і спортом закладаються в дошкільному віці. Від рівня сформованості цих складових багато в чому залежить здоров'я дитини. Тому рухова діяльність із використанням фізкультурного обладнання та матеріалів в групах ЗДО є невід'ємною частиною фізичного розвитку, що чинить великий вплив на здоров'я дітей, зокрема,

сприяє формуванню правильної постави, попередженню її порушень та розвитку координації рухів.

Висновки. Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що рухова активність дітей з використанням сучасного обладнання і вільної рухової діяльності є найбільш ефективним засобом розвитку рухових здібностей у дітей дошкільного віку, серед яких можна виділити наступні:

1) здатність до динамічної і статичної рівноваги, наприклад, під час руху в лабіринтах, сидячи на м'ячі, на бумагах, лежачи на спині або животі;

2) кінестетична здатність, різновидами якої є здатність регулювати динамічні, тимчасові і просторові параметри рухів і точно узгоджувати їх – при коченні м'яча, киданні, ловінні під час бігу способом між предметами, наступаючи на позначки в певній послідовності;

3) здатність до зміни (узгодження різноспрямованих рухів) в процесі рухової діяльності відповідно до вільного вибору дій, або в ході спонтанно виникаючих ситуацій – дії з м'ячем з одночасним пересуванням, під час стрибків на м'ячі, вправах на кубах, циліндричних бумагах;

4) здатність до орієнтації в просторі, тобто до визначення і зміни положення тіла в просторово-часовому полі, особливо з урахуванням мінливої ситуації і рухомих об'єктів – долаття перешкод, пересування з орієнтацією на орієнтири;

5) здатність до управління темпом і ритмом цілісного рухового акту, завдяки якій в рухах дитини формується доцільна послідовність і взаємозв'язок основних моментів рухової дії – комбінація вправ під час багаторазових спроб, відточуванні рухів з поступовим ускладненням;

6) здатність до довільного м'язового розслаблення – релаксаційні вправи у процесі дій з новітнім фізкультурним оснащенням.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. - URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 02.11.2022)
2. Даникеєва Ф., Галієва Ф. «Розвиток дрібної моторики та сенсорики з допомогою гудзиків», журнал «Дошкільне виховання», 2013 №3, с.69-72
3. Мусевич В. С. Феномени сенсорного розвитку дітей: підручник для студ. вузів, Київ: Видавничий центр «Академія», 2014. -210 с.
4. Кравчанко Г.Ю., Кугуєнко Н.Ф. Метод проектів у розвитку якості дошкільної освіти / Г. Ю. Кравченко, Н.Ф. Кугуєнко. – Х.: Видавництво «Ранок», 2013. – 176 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Марина Автюхович, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Інноваційні зміни, що відбуваються в сучасному освітньому середовищі, нові соціокультурні ситуації, соціальні вимоги та запити посилюють пріоритети дошкільної освіти, забезпечуючи розуміння ранніх етапів життя людини та періоду становлення особистості. У сучасних умовах проблема комунікативної компетентності, яка характеризується взаємодією з іншими людьми (вихователями, однолітками) стає дуже актуальною. Тобто завдяки комунікативним навичкам дошкільників закладається спілкування з людьми, проявляється вміння працювати в групі, вихованці цінують своє становище в суспільстві та вчаться розуміти, використовувати та цінувати можливості інших. Це важливий аспект орієнтації у світі, що постійно змінюється, адаптації до нових умов життя, ефективної та гармонійної співпраці.

Особливості використання казок в освітньому процесі у ЗДО вивчався багатьма дослідниками, серед них можна назвати: О. Гнездилова, Р. Ткача, та інші. Проблему формування мовної компетенції дошкільників розглянуто у дослідженнях: А. Богуш, Л. Варзацької, М. Вашуленко, С. Караман, В. Карасик, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентилюк та ін.

Метою даної статті є розкриття та уточнення поняття «комунікативна компетентність» і висвітлення ролі казок в процесі формування комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Навички спілкування формуються у всіх сферах життя. Від ступеню їх сформованості залежить здатність людини адекватно орієнтуватися, поводитися в різних соціальних ситуаціях. Отже, комунікативна компетентність — це знання, уміння та навички, необхідні для розуміння інших людей і створення вербальної програми поведінки, яка відповідає цілям, сфері та ситуації спілкування.

Розумінню сутності поняття комунікативна компетентність сприяє структурний аналіз. Тому зупинимося на структурі комунікативних умінь дітей старшого дошкільного віку, яка складається з таких елементів:

Мовленнєвої компетенції, яка базується на чотирьох видах вмінь: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі, що включають здатність спілкуватися в усній формі та розуміти на слух основний зміст текстів.

Дискурсивної компетенції, яка включає вміння організувати та структурувати мовлення через теми та організацію логіки, зв'язності, стилю, ефективності риторики тощо;

Стратегічної компетенції, яка включає здатність вибирати ефективні стратегії для виконання комунікативних завдань, здатність спілкуватися, слухати та розуміти інших [1, с. 6].

Казки є близькими та зрозумілими вихованцями. Діти старшого дошкільного віку знають різноманітні казки, пам'ятають героїв багатьох казок і вірять у правильність їхніх вчинків. Кожна казка містить певну мораль і розповідає про справедливість, співчуття, чесність, порядність, любов. Тому використання казки з виховною метою не викликає сумнівів, а знайомство з казками народів світу ще більше розширює кругозір дітей, збагачує їхню уяву та пам'ять.

Казка в житті дітей – це перш за все, завжди свято. Справді, казки дозволяють:

- розвивати пізнавальні інтереси старших дошкільників, удосконалювати їх психічні процеси (пам'яті, уяви, мислення), розширити мовленнєве спілкування.
- усвідомлювати власне «Я» та можливості індивідуального самовираження.
- підвищити рівень естетичного виховання, яке дає поєднання музичних і танцювальних впливів [2, с. 41].

Мова наших казок дуже проста і зрозуміла. Сюжет повністю прозорий, та водночас загадковий, що дуже сприяє розвитку уяви дитини. Казковий образ за своєю суттю подібний до образу в дитячій уяві. Крім того, ніякі діти не люблять інструкції, а також не будуть викладати казку безпосередньо. Ось чому казка може «підказати, як найкраще діяти в конкретних ситуаціях». Насиченість дій у казках викликали у дитини постійну зацікавленість. Казка добра ще тим, що не містить нудних суджень. Казки сприяють формуванню у дитини моральних уявлень, адже майже всі діти погоджуються, що вони мають позитивну особистість.

Навчальна функція казки відома здавна. Використовуючи казку як засіб навчання, відомі педагоги та психологи стверджують, що вона має великий потенціал. Казки дають змогу розкрити розумові та творчі здібності дітей старшого дошкільного віку, пробуджують у них інтерес та активність, бажання самовираження в цікавій для них діяльності.

Взаємозв'язок казки з розвитком мови полягає в тому, що діти можуть вправлятися в плануванні та створенні сценаріїв, проведенні ігрових діалогів. Працюючи над виразністю слів героїв, активізується словниковий запас дітей, удосконалюється культура голосової мови, виразність інтонації.

Важливою умовою забезпечення формуванню комунікативної компетентності засобами казки для старших дошкільників є особиста зацікавленість педагога.

Отже, можна зробити висновок, що формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами казки збагачує мовленнєвий досвід дітей, розвиває зв'язне мовлення. Герої казок мають високі моральні якості і завжди борються з темними силами, символізуючи суспільне зло і несправедливість. Здавна позитивний образ казкових героїв завжди був уособленням найкращої людської природи дітей. Діти звертають увагу на розвиток сюжету казки, відкрито реагують на поведінку героїв, усвідомлюють своєрідність їхніх стосунків, думок і почуттів, виявляють співчуття до позитивного, засуджують негативне. Казки з поганим кінцем також є засобом виховання. Він показує дітям, як діяти відповідно, чого не робити та як уникнути неправильного вибору, щоб зменшити негативні наслідки поведінки.

Список використаних джерел

1. Гончаренко А. Комунікативна компетентність - головна мета // Дошкільне виховання. - 2008. - №7. - С.12-15.
2. Значення театральної діяльності у всебічному розвитку дитини. Методичні рекомендації / За ред. І.М. Раєвська, Т.В. Комінарець. - Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. - 72 с.
3. Маліновська Н.В. Формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку засобами казки / Н.Маліновська // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : [зб. наук. пр.]. - 2011. - Вип. 1 (44). - С.198-201.

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ, ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ МАТЕМАТИЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Юлія Арсенюк, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Інна Коновальчук, канд. педагогічних наук, старший
викладач,*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Дослідження науковців останніх десятиліть у галузі психолого-педагогічної та методичної наук показали, що повноцінне формування основних компетентностей дітей дошкільного віку неможливо реалізувати без гармонійного розвитку всіх пізнавальних процесів у єдності (мислення від мовлення, уваги від уяви тощо), так і формування елементарних математичних понять дитини, які мають вираження у математичному мовленні.

Доцільність розвитку математичного мовлення дітей дошкільного віку представлено у нормативному документі «Базовий компонент дошкільної

освіти» та програмах «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки», «Я у світі», «Українське дошкілля».

Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти сказано про необхідність засвоєння дітьми математичної мови, виділяючи знання, а також вміння точно та грамотно висловлювати свої думки в усному та письмовому мовленні як необхідний компонент предметних результатів навчання [2, с. 12].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку математичного мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності розглядали видатні педагоги і психологи: Л.Білоусько, А.Богуш, Т.Дорошенко, В.Мацько, Н.Рудницька, Н.Тарнавська та інші.

На зв'язок мовлення і діяльності дошкільника вказано у дослідженнях Н.Гавриш, С.Логвинчук, Т.Піроженко, Н.Харченко та інші.

Мета статті – проаналізувати сутність поняття, змісту і структури математичного мовлення у дітей дошкільного віку.

Основний виклад матеріалу. Старший дошкільний вік – сензитивний період для розвитку математичного мовлення дитини.

Саме в цей час дитина може засвоїти значно більше, ніж вважалося раніше, що відкриває нові перспективи суттєвого збагачення пізнавального змісту програми розвитку дітей. Цей віковий етап дозволяє здійснювати різні види вільної діяльності, а саме тієї, яка є найбільш природною та посиленою для дитини, через яку вона розвивається, набуває досвіду, та, як наслідок, вчиться і вдосконалює навички самостійності.

У контексті до вище сказаного, К.Щербакова зазначає, що дитина дошкільного віку досить легко піддається навчально-виховним впливам, тому може освоїти значно більше, ніж вважалося раніше, що відкриває нові перспективи суттєвої оптимізації процесу розвитку математичного мовлення [6, с. 94].

На переконання Ю.Мурашевич, Н.Рудницької, Н.Тарнавської, процес розвитку математичного мовлення дітей старшого дошкільного віку нерозривно пов'язаний із активним розвитком мислення, уваги, пам'яті, уяви та ін. у контексті яких розвивається і математичне мовлення дитини [5].

У дослідженнях Н.Заїченко наголошується, що в 5-6 річних дітей прослідковується зв'язок між поняттями, що формуються у дошкільному періоді навчання, а саме, між поняттями на позначення величин, на позначення числа, величини для поділу цілого на частини, умовної міри [3].

Формування кількісних оцінок величин безпосередньо пов'язують із розвитком здатності бачити, виділяти величину предметів (великий, малий), величину їх параметрів (довгий, вузький), а також вмінь визначити відношення між предметами (більший – менший – рівні) та між їх параметрами (вищий – нижчий – рівні за висотою). Такі знання допомагають утворенню числових

абстракцій. Засвоюючи числові поняття, дитина має кількісні відношення елементів сукупності абстрагувати від усіх інших відношень і властивостей елементів цієї сукупності, тобто від їх кольору, форми, розміщення предметів у просторі, величини та ін. Це потребує здатності помічати ці властивості, уміти їх відділити від загальної кількості всіх предметів.

Математичне мовлення, на відміну від природного мовлення, є штучним, тому у ньому значення та сенс кожного слова співпадають.

В математичній мові цифра, знак операції («+», «-», «•», «:»), відношення – означає те, що в звичайному мовленні позначається словом.

До математичної мови варто відносити усне та письмове мовлення на основі напівформальної математичної мови.

До основних математичних понять, які формують зміст елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку, відносять такі, як: кількість, число, порядок, рівність, нерівність, ціле, частина, величина, міра та інші.

Кількість - це математичний об'єкт, який виражає взаємовідносини предметів чи його частин через число, величину і міру.

Число - це математичний об'єкт, використовуваний для кількісної характеристики, порівняння чи нумерації предметів та його частин.

Порядок - це математичний об'єкт, що становить ступінь правильності стану чи розташування предметів.

Величина - це математичний об'єкт, що виділяє розмір, довжину чи обсяг предмета.

Міра - це математичний об'єкт, який служить одиницею виміру чи певною еталонною кількістю предметів. До основних критеріїв розвитку математичного мовлення відносимо: правильність, чіткість, логічність, точність, доречність.

Математичне мовлення зумовлюється розвитком зв'язного мовлення дитини на цьому віковому етапі, коли формується культура діалогічного мовлення дитини: вміння говорити чітко, виразно, сутнісно; слухати співрозмовника, намагатися його зрозуміти, не перебивати; не перескакувати з предмета на предмет і тощо.

До основних критеріїв розвитку математичного мовлення відносимо: правильність, чіткість, логічність, точність, доречність.

Правильність виражається у чіткій вимові та написанні математичних термінів, символів, позначень, у дотриманні норм літературної мови, у точному мовному позначенні виконання графічних математичних зображень.

Точність математичного мовлення характеризується підбором таких мовних засобів, які найкращим чином виражають зміст висловлювання, що розкривають його основну думку. Виявляється у вмінні чітко і водночас повно висловлювати думку як письмово, так і усно.

Логічність математичного мовлення виявляється в умінні чітко виділяти в усній та письмовій мові логічну структуру речень; в виразному вираженні зв'язку між висловлюваннями в математичному міркуванні.

Доречність математичного мовлення співвідноситься із таким добром мовних засобів, що відповідає цілям та умовам спілкування, у тому числі стилістично вірним, з погляду, побудовою окремих пропозицій та тексту загалом. Доречність регулює зміст інших якостей мови у конкретній мовній ситуації. Виявляється також у вмінні самостійно викладати математичний матеріал з різним ступенем повноти (на різних рівнях логічної послідовності).

Серед ефективних засобів розвитку математичного мовлення дітей варто виділити ігрову діяльність. Це зумовлено тим, що гра – найбільш природна та через це ефективна форма діяльності, через яку дитина дошкільного віку пізнає світ.

Гра – це провідний вид діяльності дитини, який характеризується фантазуванням, швидким переключенням уваги, зміною дій, розвитком мовлення тощо. У процесі ігрової діяльності виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись ігровою формою заняття, діти не помічають, що навчаються. Гра є неоціненним ефективним засобом активізації інтересу дітей дошкільного віку до різних видів діяльності, в тому числі, й до мовленнєвої. Завдяки ігровим вправам дитина засвоює різні терміни, поняття природньо та невимушено і навіть не помічає плину часу [1, с.23].

У процесі дидактичної гри, яка має не лише розважальне значення, але й навчальне, дитина дошкільного віку за допомогою виконання певних розумових операцій пошукового спрямування (у процесі пошуку відповіді на питання вихователя) засвоює математичні поняття, вчиться правильному наголосу, зразковому мовленню. Правила гри дозволяють опанувати елементарні математичні уявлення, завдяки чому розвивається мислення, увага, мовлення дитини у процесі виконання ігрових, та водночас, навчальних дій.

Ефективними засобами розвитку математичного мовлення дітей є різноманітні форми командної роботи [4].

Математичні ігри, які мають характер змагальності: конкурси «Хто перший», «Ми-дослідники», «Математичний калейдоскоп», вікторини сприяють розвитку математичного мовлення, адже на основі багаторазового повторення математичних термінів та понять, дозволяє дітям дошкільного віку у більш оптимальний спосіб опанувати такі поняття, як: величина, кількість, розмір, положення предмета у просторі; дитина вчиться правильно узгоджувати іменники із числівниками, числівники із займенниками та не уникати помилок повторно.

Під час математичних ігор досягається їх виховна мета, яка полягає в

формуванні позитивних якостей дітей: цілеспрямованість, відповідальність за власний результат та за результат команди (групи), дисциплінує, вчить поважати та враховувати думки інших у процесі відповідей на питання. Крім того математичні ігри виховують дух змагальності, є чинником формування інтересу та мотивації дітей до засвоєння математичного мовлення.

Ще одним дієвим методом збагачення математичного мовлення є ігри-драматизації математичного змісту. Коли дитина дошкільного віку за мотивами казки розігрує роль, то в неї формується правильна звуковимова, вміння диференціювати звуки мовлення, не плутати їх, вживати засоби інтонаційної виразності мовлення залежно від певної ситуації (наприклад, питальні, звертальні або окличні інтонації) тощо.

В процесі написання нашої роботи ми використовували ігрові квести «Казкова подорож», «Допоможи Зайчику-побігачу», де під час квесту діти рахують героїв казки, збагачуючи активний словник новими математичними поняттями, закріплюють уявлення про кількість та лічбу та ін. Зокрема у процесі опрацювання казки «Вовк і семеро козенят» можуть порахувати козенят, описати події, які відбувалися. В казці «Ріпка» можуть порахувати скільки героїв допомагали діду витягувати ріпку, назвати на яку фігуру схожа ріпка. Діти також збагачують свої уявлення про положення предметів у просторі, про їх форму, їх можливу зміну, та, відповідно, закріплюють свої знання у математичному мовленні тощо.

В нашому дослідженні ми пропонуємо дітям такі математичні ігри: «Ми дослідники», «Чого не стало?», «У кого більше?», «Пара без пари», «Відгадай».

Висновки. З'ясовано, що математичні уявлення дітей дошкільного віку виявляються у відповідній математичній мові. Виявлено, що мова математики має такі характеристики, як правильність, точність, логічність, доречність.

Доведено, що у процесі ігор математичне мовлення дітей 5-6 років збагачується новими словами, зворотами, адже такі дії здійснюються дитиною за власним бажанням (без будь-яких жорстких правил і норм), що є запорукою успішного формування не лише математичних знань і умінь, а й розвитку почуття, мислення, уяви, уваги дітей у контексті мовно-математичного розвитку.

Охарактеризовано математичні ігри, які є провідним видом діяльності у дошкільному віці, сприяє розвитку всіх складових математичного мовлення дитини. Розкрита сутність поняття математичне мовлення. Проаналізовано математичне мовлення. Дано структуру математичного мовлення, яка складається з математичних понять, які формують зміст елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку.

У процесі розвитку математичного мовлення дітей із використанням засобів гри також доцільно використовувати вірші, малі фольклорні жанри та

ін.), тобто ті види діяльності, де реалізується інтеграція художнього слова та математичних понять завдяки чому у дітей дошкільного віку активізується інтерес до такої діяльності, бажання брати участь у ній повторно.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / за ред. О. Богуш, Н. Гавриш. (нова редакція, 2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Дорошенко Т.М., Мацько В.В. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень: навч. посіб./упоряд.: Т.М.Дорошенко, В.В.Мацько – Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. – 96с.
3. Картотека дидактичних ігор «Логіко-математичний розвиток» Н. А. Заїченко. Електронний ресурс. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiU3obj_a37AhUPp4sKHe3LDCYQFnoECBIQAQ&url=https%3A%2F%2Fvseosvita.ua%2Flibrary%2Fkartoteka-didacticnih-igor-logiko-matematichnij-rozvitok-126131.html&usg=AOvVaw3G0yIjCyHe409g5B88K6-8 (режим доступу 09.04.2019).
4. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей. Запоріжжя: ЛІПС, 2000. 268 с.
5. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н. П. Тарнавської, Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.
6. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників : навчальний посібник / К. Й. Щербакова. – К. : Вища школа, 1996. – 94 с.

ПОТЕНЦІАЛ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Боровська, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: Інна Коновальчук, канд. педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Згідно із Базовим компонентом дошкільної освіти, програмами «Дитина», «Українське дошкілля» проблема формування здоров'язбережувальної компетентності дітей є однією з найактуальніших. Здоров'язбережувальна компетентність передбачає належний рівень знань, умінь та навичок дитини дошкільного віку щодо питання зміцнення та збереження свого здоров'я, ставлення дитини до нього як до основної та найвищої цінності. Збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини є пріоритетними завданнями сучасної науки і практики.

Визначенням поняття «компетентність» займалися такі вчені як: С. Бондар, І. Гушлевська, О. Овчарук, І. Черемис та інші.

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільника знайшла відображення у працях таких вчених, як: В. Абрамов, Т. Андрющенко, Н. Бібік, Т. Бойченко, А. Борисенко, В. Галузинський, А. Чаговець та інші.

Мета статті – проаналізувати можливості проєктної діяльності у формуванні здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Основний виклад матеріалу статті. У педагогічному тлумачному словнику компетентний визначається як знаючий, обізнаний у певній галузі, який має право за своїми знаннями та повноваженнями робити або вирішувати щось, судити про що-небудь [4, с. 219].

У роботах О. Овчарук компетентність визначається як якість особистості, що формується на основі знань, умінь та навичок, як здатність реалізувати їх у конкретних ситуаціях, у практичній діяльності [7, с. 125].

Сучасна дослідниця Н. Бібік трактує сутність компетентності як сукупність взаємопов'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок та досвіду діяльності дітей, необхідних, щоб здійснювати особистісну та соціально-значиму продуктивну діяльність відносно до об'єктів реальної дійсності [2, с. 45].

Базовий компонент дошкільної освіти розглядає здоров'язбережувальну компетентність як здатність дитини до застосування навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації, дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності [2, с.15].

О. Максимова визначає здоров'язбережувальну компетентність як комплекс знань умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження, формування і зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності [6, с.119].

Ми дотримуємося такого визначення здоров'язбережувальна компетентність в дошкільному віці – це здатність дитини відповідно до своїх можливостей та потреб проявляти ціннісне ставлення до себе та інших, використовувати знання та способи зміцнення здоров'я, протистояти різним захворюванням.

Т. Бойченко у своїй праці визначила такі компоненти здоров'язбережувальної компетентності: проблемно-практичний, змістовий та ціннісний. Т. Андрющенко виділила такі компоненти: мотиваційний, змістовий та процесуальний. Ми визначемо в структурі здоров'язбережувальної компетентності пізнавальний, ціннісно-смисловий та діяльнісний компоненти.

Психолого-педагогічні розвідки свідчать що дошкільний вік є сензитивний періодом для формування здоров'язбережувальної свідомості дитини, яку становлять відповідні знання про умови та чинники, які можуть зберегти або ж

зашкодити здоров'ю, а також тих мотивів і цінностей, які спонукатимуть дитину дотримуватися правил гігієни, умов праці й відпочинку.

Нами визначені організаційно-педагогічні умови, які спрямовані на формування здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами проєктної діяльності: відповідність змісту, матеріалу віковим особливостям дітей дошкільного віку; цікавість форм, методів роботи для дошкільника; пробудження інтересу та мотивації дітей на заняттях до теми здорового способу життя; використання проєктної діяльності, яка пов'язана із зміцненням та збереженням здоров'я дітей.

Із огляду на вище зазначене, варто говорити про необхідність активізувати діяльність дітей дошкільного віку у питанні формування здоров'язбережувальної компетентності за рахунок насичення його новим змістом, методами та засобами на основі інноваційного підходу, до яких слід відносити і проєктну діяльність. Метою застосування проєктної діяльності є формування знань, вмінь та навичок, спрямованих на зміцнення та збереження здоров'я дітей.

Проєктна діяльність – організація взаємодії дітей для спільного вирішення значимих, цікавих для них завдань, у процесі якої вони набувають досвіду здоров'язбережувальної поведінки, самостійності та ініціативності. Проєктна діяльність ґрунтується на використанні методу проєктів – педагогічна технологія, що містить сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів і прийомів, творчих за суттю. Кожен проєкт та робота над ним передбачає певну структуру, у яку входять, мета і завдання проєкту, очікувані результати, економічне обґрунтування проєкту, а також відповідні форми, методи та прийоми роботи.

Дослідник А. Чаговець наголошує на тому, що завдання проєктної діяльності у контексті зміцнення здоров'я дошкільника включає три взаємопов'язані аспекти: навчальний (навчання дітей нормам здорового способу життя, прийомам та методам їх реалізації); виховний (виховання у дітей дбайливого ставлення до свого здоров'я, розуміння цінності та важливості підтримки організму у здоровому стані); оздоровчий (профілактика найбільш широко поширених захворювань) [9, с.27].

Нами під час проведення дослідження використовувалася така проєктна діяльність: експерименти, дидактичні ігри («Корисна та шкідлива їжа», «Розклади в правильній послідовності»), квести («Що впливає на наше здоров'я»), бесіди («Наші органи чуття», «Будьмо здорові – будьмо щасливі»), ігри драматизації, загадки. Така робота є умовою збагачення когнітивної сфери дітей дошкільного віку, її знань про причини та наслідки дії різних факторів (продуктів харчування, сну, прогулянок на повітрі, чищення порожнини рота після вживання їжі) на самопочуття дитини; загального позитивного ставлення

до збереження власного здоров'я; дотримання правил здоров'язбереження у повсякденній життєдіяльності.

Л. Шик зазначала, що роль вихователя над проектом визначається досвідом дошкільника. Дослідниця визначила такі стадії діяльності роботи над проектом: ознайомлення, планування, виконання роботи [8]. На початковій стадії ознайомлення з цим видом діяльності вихователь є безпосереднім її керівником. Він планує діяльність дошкільників; організовує виконання дослідження; допомагає знаходити інформацію, вчить опрацювати її; стежить за дотриманням термінів виконання дослідження; спільно з дошкільниками організовує презентацію результатів. За умови наявності в дітей певного досвіду проектної діяльності вихователь виконує роль рівноправного учасника, а координацію роботи дошкільника здійснює приховано, виконує роль консультанта чи порадирика.

Висновки. У статті представлено власне визначення здоров'язберезувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку, визначено структура здоров'язберезувальної компетентності. Нами розкрито роль проєктів в роботі з дітьми старшого дошкільного віку та місце вихователя в організації проєктної діяльності з дітьми. Підкреслено важливість врахування вікових особливостей у формуванні здоров'язберезувальної компетентності.

Наші розвідки не розкривають в повному обсязі проблему формування здоров'язберезувальної компетентності, тому прогнозуємо в подальшому опрацювати питання формування здоров'язберезувальної компетентності в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т.К. Теоретичні аспекти проблеми формування здоров'язберезувальної компетентності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. №1(19). С. 11-20.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти, нова редакція 2021). https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2019. С. 45 – 50.
4. Бойченко Т.В. Валеологія – мистецтво бути здоровим. 2015. №2. С. 1-14.
5. Великий педагогічний тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ : ВТФ Перун, 2003. 1440 с.
6. Максимова О. О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади) : навч.-метод. посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 213 с.
7. Овчарук О. В. Компетентність як ключ до оновлення змісту освіти. К. : „К.І.С.“, 2003. – 296 с.
8. Світ чомучок. Організація дослідно-експериментальної роботи з дошкільниками / уклад. Л.А. Шик. Харків : Основа, 2012. 168 с.

9. Чаговець А. І. Теорія та методика виховання гармонійної особистості дитини: спец.курс. Харків: NovaPrint, 2018. 54 с.

ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЙНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ АПЛІКАЦІЄЮ

*Тетяна Венгер, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. У сучасній системі дошкільної освіти як одне з пріоритетних визнається завдання, пов'язане з розвитком творчих здібностей та розкриттям творчого потенціалу дітей. Провідну роль у вирішенні цього завдання грає художньо-творча діяльність, оскільки вона є універсальною, багатогранною. Одним із аспектів дитячої творчості є формування у дітей композиційних умінь.

На педагогічному рівні актуальність формування композиційних умінь в дітей старшого дошкільного віку посилюється соціальним замовленням суспільства, оскільки нормативний рівень їх сформованості тісно пов'язаний з розвитком художньо-образотворчої діяльності. Педагоги та психологи підкреслюють специфічність художньо-образотворчої діяльності дітей старшого дошкільного віку та зазначають, що за умови оптимальної організації та ефективного навчання закладається інтерес, на основі якого згодом формується художня культура людини.

Найбільші труднощі для дітей старшого дошкільного віку представляють композиційні пошуки: вміння передавати у малюнку настрій, стан, характер образу. Висловлювати щодо нього своє ставлення – одне з найважливіших завдань розвитку дитячої творчості. Необхідність вирішення цієї проблеми стає особливо очевидною, якщо йдеться про оволодіння елементарними основами композиції, що представляє особливу форму естетичного пізнання світу і забезпечує, у поєднанні з іншими засобами, досягнення найкращих результатів у створенні художнього образу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичним аспектам проблеми творчого розвитку дітей у дошкільних навчальних закладах присвячено дослідження Н. Гавриш, Т. Поніманської та інших. Теоретичні основи використання аплікації в процесі навчання дошкільників образотворчої діяльності в дошкільному закладі належать таким науковцям, як В. Палон, Л. Сірченко, Л. Скидановій та ін.

Мета статті полягає у визначенні можливостей аплікації як засобу формування композиційних умінь у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Старший дошкільний вік є сприятливим періодом розвитку композиційних умінь. Діти демонструють різні рівні сформованості вмінь та навичок, виходячи з індивідуальних особливостей розвитку пізнавальних процесів. Від цього залежить рівень сформованості композиційних навичок. У період дошкільного дитинства дитина поступово опановує свої психічні процеси, вчиться керувати увагою, пам'яттю, мисленням, відповідно вдосконалює і композиційні уміння.

Композиційні уміння є сукупністю освоєних способів виконання дій за погодженням відносин між частинами та цілим, що забезпечуються набутими знаннями про матеріали, засоби, способи, прийоми композиції. Під композиційними уміннями ми розуміємо цілеспрямовану побудову цілого, де розташування та взаємозв'язок елементів зумовлюються змістом, призначенням та гармонією об'єктів.

Для дітей старшого дошкільного віку найбільші труднощі становлять композиційні пошуки, передача образної виразності форми, пропорцій, кольору та простору в їх роботах. Для їх подолання необхідні певні зусилля та знання щодо виконання образотворчих та декоративних робіт. Знання основ композиції і володіння композиційними вміннями, які впливають розвиток творчої особистості, має закладатися ще дитинстві, так як формується елементарна грамотність сприйняття творів мистецтва і цілісного сприйняття світу.

Формуванню композиційних умінь у дітей старшого дошкільного віку може сприяти аплікація. Аплікація (від латинського слова «*applikatio*» – накладання) – це спосіб створення художніх зображень з різних матеріалів (паперу, тканини, шкіри, хутра, висушеного листя), вирізаного і наклеєного, або нашитих на фон. У процесі аплікації діти опановують основи композиційних умінь. Аплікація в дошкільному віці включає вміння розташовувати зображення на аркуші, виділяти композиційний центр, використовуючи різні засоби, такі як, наприклад, колір, розмір, враховувати параметри простору [2, с. 36].

Декоративний аспект аплікації представлено в роботах Л. Скиданової та Л. Сірченко, які пропонують використовувати українські мотиви в декоративних аплікаціях дошкільників з метою розвитку у них патріотичних почуттів. На думку Г. Коваленко, діти старшого дошкільного віку більш свідомо ставляться до аплікації як виду декоративної техніки. Вони можуть не поспішати з наклеюванням, а маніпулювати створеними формами, вивчати композиційні можливості [3, с. 24].

Б. Любежаніна зазначає, що заняття з аплікації впливають на всебічний розвиток особистості дошкільників. Рівень оволодіння уміннями та навичками, передбачений аплікаційною програмою, дозволяє усвідомити та визначити ступінь готовності кожної дитини до успішного відвідування школи, подальшого оволодіння змістом і технікою виконання різних видів аплікації [1,

с. 140].

Вважаємо, що саме образотворча діяльність сприяє розвитку в дітей дошкільного віку активного пізнання навколишнього світу. Образотворча діяльність – це діяльність специфічна для дітей, що дозволяє їм передавати свої враження від навколишнього світу та виражати своє ставлення до зображуваного. Заняття з образотворчої діяльності вирішує крім навчальних завдань ще й завдання всебічного розвитку дітей. Навчання малювання, ліплення, аплікації, конструювання сприяє розумовому, моральному, естетичному та фізичному вихованню дітей дошкільного віку.

Висновки. Таким чином, формування композиційних умінь у дітей старшого дошкільного віку залежить від процесу виникнення творчої образотворчої діяльності та шляхів становлення художнього образу, від послідовно змінних взаємовідносин дорослого та дітей, від комплексного використання дорослим різноманітних засобів, прийомів, методів та форм, що сприяють самостійному композиційному вирішенню. Одним із таких засобів є аплікація.

Свідомо організована єдність композиції створюється відбором найбільш виразних елементів та спеціальними композиційними засобами та прийомами. Вони активізують свідомість та почуття дітей, викликають необхідний емоційний відгук. Отже, дітей старшого дошкільного віку необхідно вчити створювати гарні та емоційно насичені композиції за допомогою аплікацій.

Дитячі роботи обов'язково потрібно виставляти на загальний огляд, щоб була можливість добре все розглянути, помилуватися, обмінятися враженнями. На закінчення хочеться сказати, що заняття аплікацією сприяють формуванню розумових, творчих здібностей дошкільників, встановленню їх моральних уявлень, трудових умінь.

Список використаних джерел

1. Любежаніна Б. А., Микуліна А. К. Розвиток особистості дітей дошкільного віку на заняттях з аплікації. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. Випуск 1(26) 2019. С. 136-140.
2. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами арт-освітніх технік образотворення: методичний посібник. укл. Л. Б. Міщенко; за ред. І. В. Удовиченко. Суми. Ніко, 2021. 50 с.
3. Формування художньо-продуктивної компетенції дітей дошкільного віку: методичний посібник. упоряд. Т. М. Корж, М. Д. Нельзіна, А. М. Батуринець; КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти». Біла Церква: КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 113 с.

**ВИХОВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент

*Наталія Грамотун, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Виховання навичок самообслуговування в дітей молодшого дошкільного віку є важливою складовою їх трудового виховання, яке починається вже з перших років життя, а також формується у дитячому садку. Оволодіння такими навичками є запорукою успішної подальшої соціалізації дитини, її інтеграції у соціальне життя, навчання основ самостійної праці, вияву до неї інтересу, опанування певними навичками і вміннями.

Питання виховання навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку досліджували такі відомі педагоги та психологи як:

В. Сухомлинський, Т. Поніманська, І. Бех, В. Бондар, Л. Вавіна, О. Гаврилов, та інші. Сучасні наукові дослідження даного питання свідчать, що нерозвиненість навичок самообслуговування стає основною причиною соціальної дезадаптації, дезорієнтації у навколишньому середовищі, залежності від допомоги дорослого. Про це зазначено у роботах Г. Мерсіянової, С. Федоренко, О. Чеботарьової. Вони вважають, що саме формування таких навичок у молодшому дошкільному віці є важливим для процесів пробудження високої природної цікавості дитини до праці дорослих та намагання самій активно включатися в спільні з дорослими дії.

Стрімкий темп життя сучасної родини негативно вплинув на трудову діяльність дітей. Батьки постійно поспішають, не бажають чекати, доки дитина виконає свої основні маніпуляції, такі як вмивання, одягання, тощо. Звичайно, дорослий усе робить швидше, але така ситуація перешкоджає розвитку самостійності дитини. Несамостійність поступово переростає в неакуратність і недбалість, стає на заваді успішній соціалізації дитини. Саме тому питання формування навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку та роль у цих процесах родини та дошкільного навчального закладу залишається на сьогодні гостро актуальною, оскільки, на нашу думку, сучасні діти мають досить низький рівень таких навичок.

Метою статті є визначення особливостей та механізмів виховання у дітей молодшого дошкільного віку навичок самообслуговування.

Виклад основного матеріалу. Самообслуговування – це діяльність, за допомогою якої задовільняються повсякденні особисті потреби, пов'язані з життєвою необхідністю догляду за тілом, одягом, взуттям, миття й умивання, причісування, вдягання й роздягання, застеляння ліжка тощо. У процесі

самообслуговування дитина активно засвоює потрібні навички знання: про власне тіло, предмети особистої гігієни, гігієнічні процедури, набуває практичного досвіду [1, с. 264].

Кожного дня виконуючи елементарні дії із самообслуговування молодші дошкільнята привчаються до праці, отримуючи розуміння поняття обов'язку, якого не можна перекласти на інших. З раннього віку діти набувають навичок самообслуговування: вміння поїсти, вмитися, навички туалету, частково одягнутися. Спочатку це виходить не зовсім вдало, їх дії обмежені та невпевнені. Однак, коли дорослі проявляють максимум терпіння та розуміння, цей процес у дітей відбуватиметься активніше. Послідовно й регулярно привчаючи дітей навичкам самообслуговування, використовуючи ігрові прийоми та показуючи простіші, ефективніші способи дій, допомагаючи дітям, дорослі стимулюють дитину, заохочують її до частого вправляння. Важливим тут також виступають слова похвали та заохочення.

Від того, наскільки інтенсивним буде функціонування такого інструментарію буде залежати якість пристосування дітей молодшого дошкільного віку до оточуючих людей та предметного середовища. Саме тому, важливого значення набуває роль впливу батьків на цей процес, їх виховний ресурс, адже саме батьки є вирішальною складовою раннього виховання дитини. Водночас, ефективна співпраця та взаємодія із закладом дошкільної освіти, збереження необхідного балансу професійного співробітництва усіх учасників навчально-виховного процесу сприяє швидкому оволодінню дітьми навичок самообслуговування.

Досить часто складається така ситуація, що саме у ЗДО діти починають найбільш ефективно розвивати такі навички. Самообслуговування як вид трудового виховання здійснюється протягом усього періоду перебування дитини в дошкільному закладі. Тут ще відіграють важливу роль такі фактори як правильно організований режим дня та колективний приклад, адже дитина виконує все разом із своїми однолітками і може брати з них приклад. До основних навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку у закладі дошкільної освіти належать: вміння самостійно знайти своє місце в спальні, вміти самостійно вдягатися і роздягатися, умиватися, відвідувати туалет, тримати в чистоті свій одяг, місце, прибирати після себе іграшки. Саме цей вид праці переважає в молодшій групі в дитсадочку. Діти такої групи вже прагнуть до самостійності, але ще не мають умінь і навичок самообслуговування. Тому основним завданням вихователя є навчання дітей цих елементарних навичок самообслуговування. Також розвиваються навички певної поведінки за столом під час їжі, занять, вміння акуратно їсти, а також поведінка в інших приміщеннях, уміння складати та берегти свої речі [2, с. 8].

Ефективним методом виховання та закріплення навичок самообслуговування є використання ігрових методів навчання. Так елементи самообслуговування можна використовувати в творчих іграх, розвиваючих заняттях, розробляти та створювати проекти, проводити майстер-класи чи експерименти для дітей. Так, наприклад, одягання та роздягання ляльок, вибір іграшок для вільної гри, пізніше їх складання на місце, створення макетів людини – це все наочні, позитивні приклади розвитку цих важливих навичок [3, с. 40].

Також важливим у цьому процесі є залучення дітей до самообслуговування без примусу та тиску, тобто треба так організувати діяльність вихованців, щоб вони приступали до роботи ніби з власної ініціативи.

Важливо наголошувати на значущості зусиль дитини для отримання результату. Якщо так організувати діяльність, урешті настає момент, коли дитина концентрує увагу на результаті праці й отримує від цього задоволення. Завдяки систематичному повторенню позитивні емоції закріплюються в пам'яті дитини і сприяють формуванню позитивного ставлення до трудової діяльності. Крім того, у процесі спільної з дорослим діяльності навчання відбувається невимушено й легко.

У роботі з дітьми дуже важливо демонструвати спосіб дії. Так формуються конкретні трудові уміння: як правильно взяти ложку чи виделку, як скласти одяг перед сном чи у себе в шафці, як прибрати за собою іграшки тощо.

Ще одним ефективним методом навчання є вправління, тобто формування необхідних умінь і навичок шляхом багаторазового повторення дій. Цей метод передбачений методикою М. Монтессорі. Вправління необхідне для розвитку вправності дітей, проте воно не має перетворитися на тренування. Вправління відбувається завдяки систематичному залученню дітей до праці. Його доцільно поєднувати з іграми, а в старшому віці — зі змаганнями. Але при цьому слід пам'ятати, що прагнучи зробити справу швидше, малюки не дбають про якість результату, тому в змаганнях дітей, що стосуються праці, краще використовувати змагання не на швидкість, а на якість: «Хто краще...», «Хто ретельніше...», «Хто найохайніше...» тощо [4, с. 10].

Висновки. Таким чином, можемо зазначити, що формування соціально-побутових навичок, пов'язаних із самообслуговуванням, дотриманням правил гігієни відіграє важливу, можна сказати, одну із найголовніших складових, виховання дітей молодшого дошкільного віку. Таке виховання включає у себе формування наступних навичок: навички особистої гігієни, вміння самостійно одягатися та взуватися, відвідування туалету, вміння самостійно їсти та поводитися за столом, вміння прибрати свої речі. Особливе місце в системі виховання дітей займає ЗДО, в якому такі навички дуже ефективно прищеплюються, завдяки ряду різних засобів та методів. Однак, головну роль у

вихованні навичок самообслуговування має відігравати родина. Активна співпраця дошкільного закладу та родини дає високі результати по формуванню у дітей молодшого шкільного віку самостійності та ряду навичок. Опанування цими навичками розвиває в дитини необхідні вміння для соціалізації, формує самостійність, незалежність у побутовому відношенні, що, безумовно, є і фактором особистісного розвитку.

Список використаних джерел

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.
2. Конина Е. Ю. Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей. Ігровий комплект. Айріс-прес, 2009. 12 с.
3. Кривенко Л. Поради щодо адаптації дітей у садочку. *Психолог дошкілля*. 2014. № 9. С. 40.
4. Бугайова І. Нові підходи до організації трудового навчання. *Психолог дошкілля*. 2014. № 12. С. 8-11.

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КОНСТРУЮВАННЯ

*Надія Грибан, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Одне із найбільш пріоритетних завдань сучасної освіти та виховання – це формування гармонійно розвиненої особистості, яка володітиме усіма ключовими компетентностями, як необхідними умовами здобуття успіху та самореалізації у житті та діяльності. Саме до них варто відносити і предметно-практичну.

Мета і завдання із формування предметно-практичної компетентності дитини старшого дошкільного віку окреслені у «Базовому компоненті дошкільної освіти», програмах: «Я у світі», «Дитина в дошкільні роки». Формування предметно-практичної компетентності передбачає формування таких умінь та навичок: виділяти форму, положення предметів, моделювати, експериментувати, порівнювати, виділяти за спільністю та різністю ознак та властивостей, здійснюючи із ними ігрові, обстежувальні, предметно-практичні дії, реалізувати творчий потенціал у процесі ліплення, малювання тощо.

Проблема формування предметно-практичної компетентності старшого дошкільника досліджувалася такими видатними психологами та педагогами, як: Л.Гаращенко, О. Літіченко, О. Сорочинська та ін.

Роль засобів конструювання у питанні предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку відзначена у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених: Н. Голоти, Р. Меренкової, Т. Пеккера.

Зважаючи на те, що старший дошкільний вік є сензитивним періодом для формування предметно-практичної компетентності дитини та через недостатню вивченість проблеми у теорії й практиці дошкільної освіти, постає завдання із формування предметно-практичної компетентності дошкільника за використання ефективних засобів, відповідних віковим та психологічним особливостям, інтересам та здібностям дітей 5-6 років. До їх числа належить конструювання.

Мета статті: проаналізувати особливості формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку із використанням засобів конструювання.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що завдання із формування предметно-практичної компетентності це ознайомлення із сенсорними еталонами, формування наочних уявлень про предмети та явища дійсності, вміння розпізнавати предмет на дотик; здатність орієнтуватися у кольорах предметів; розвиток загальної моторики, інтелектуальний розвиток, розвиток дрібної моторики. Результатом формування предметно-практичної компетентності дошкільника повинно стати освоєння в навколишньому світі, оптимізація розумових здібностей, розвиток творчого потенціалу («Базовий компонент дошкільної освіти», «Дитина», «Українське дошкілля»).

Предметно-практична компетентність старшого дошкільника передбачає розвиток відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, колір, розмір, положення у просторі тощо.

Відповідно до «Базового компоненту дошкільної освіти» (лінія «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі») предметно-практична компетентність старшого дошкільника передбачає процес поступового накопичення інформації про якості і властивості предметів та явищ довкілля, а також відношень між ними, подальше їх упорядкування і структурування, здатність виконувати із ними різноманітні дії (ігрові, обстежувальні, трудові тощо) [1].

Старший дошкільний вік – сприятливий період для формування предметно-практичної компетентності дитини, оскільки саме у старшому дошкільному віці зростають можливості організму, відбувається поступовий розвиток пізнавальної, мовленнєвої, соціально-психологічної сфери (спілкування з дорослими та однолітками). Дитина засвоює все більше знань про навколишній світ, у неї закріплюються сенсорні еталони, з якими вона порівнює нові предмети та їх властивості, дошкільник набуває вмінь та навичок щодо виконання трудових дій тощо.

У зв'язку із цим у дитини активізується логічне пізнання, яке прискорює накопичення нових чуттєвих даних, сприяє їх включенню до раніше створеної системи знань і досвіду [2]. В основі цього процесу лежить робота органів чуття. Відчуття дають уявлення про різноманітні властивості навколишнього

середовища і допомагають формувати цілісні образи предметів. Саме предметно-практична компетентність дитини є фундаментом розумового розвитку дитини 5-6 років.

На даний вид діяльності припадають головні досягнення дитини у пізнавальному (формуються уявлення про зв'язки різних сфер дійсності, образне і початки логічного мислення, сенсорні та інтелектуальні здібності) та емоційно-вольовому розвитку (окреслюються прийоми саморегуляції, самостійність поведінки, розвиваються усвідомлена дисциплінованість, ініціативність дій, здатність до спілкування, формуються почуття обов'язку, відповідальності тощо).

Із огляду на вище сказане, ефективним засобом формування предметно-практичної компетентності дитини старшого дошкільного віку є конструювання, в основі якого лежать ігрові, маніпулятивні та обстежувальні дії із предметами. Конструювання є засобом засвоєння дитиною сенсорних еталонів. Ігрова діяльність дитини у процесі предметно-практичних дій, робить його більш ефективнішим [3, с. 108].

Предметно-практична компетентність дитини 5-6 років передбачає формування та вдосконалення навичок у художній діяльності (малювання, ліплення, аплікація), у процесі моделювання, конструювання (із глини, штучних або природних матеріалів).

У процесі конструювання дитина набуває різноманітних ролей: будівельника, пожежного, продавця, це є основою до інтенсивного розвитку соціальних емоцій (симпатії, антипатії, уподобань) у старшого дошкільника. При цьому важливе значення у формуванні моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку мають дитячі уявлення про позитивні еталони, що надають змогу передбачати емоційні наслідки власної поведінки, завчасно переживати задоволення від схвалення або ж невдоволення від негативної оцінки у такої діяльності із елементами пошуковості й творчості.

Зокрема, використання засобів LEGO породжує передусім позитивну мотивацію дошкільника до конструювання. Ця діяльність набуває для дитини особливого значення, стаючи самим сенсом практичних конструювальних дій. Адже у процесі повторення таких дій із LEGO дошкільник здобуває належний рівень знань та уявлень про назви предметів (геометричних фігур, будинків, назви професій людей), вправляє моторику рук, розвиває швидкість у процесі виконання конструювального завдання, помічає свої помилки у процесі роботи, а також помилки однолітків, завдяки чому вдосконалюються навички практичної діяльності дитини [4, с.56].

При виконанні самостійних дій у процесі конструювання за допомогою LEGO дитина збагачує свій досвід у питанні формування уявлень про форму

предметів, їх кольори, положення у просторі, розвиває моторику рук, увагу, пам'ять. Ці умови є основою інженерного мислення дитини [5, с. 14].

У процесі конструювальної діяльності дитина набуває позитивних вражень завдяки своїм досягненням та творчим здобуткам, дуже часто відтворює їх у процесі спілкування та обміну враженнями із однолітками та вихователем, завдяки чому краще запам'ятовує зміст такої діяльності.

Висновки. Таким чином було з'ясовано, що предметно-практична компетентність дітей 5-6 років значною мірою визначається пізнавальним розвитком дошкільника, який виступає як спосіб пізнання навколишнього світу. Конструювання в дошкільному віці має великий вплив та є основою пізнавальних і творчих можливостей дитини у процесі формування предметно-практичної компетентності (у ігрових, обстежувальних та предметно-практичних діях та маніпуляційних діях із предметами). Засоби конструювання сприяють розвитку глибших та стійкіших емоцій, пов'язаних не лише з близькими, а й з віддаленими цілями, не тільки з тими об'єктами, що дитина сприймає, а й тими, які уявляє. Конструювальна діяльність має позитивний вплив на розвиток творчих здібностей дитини (уяви, творчого мислення), мовлення, пам'яті, уваги.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, 2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Гаращенко Л., Літіченко О. Художня праця як засіб формування предметнопрактичної компетентності у дітей дошкільного віку. Освітологічний дискус. Наукове електронне фахове видання 2019: № 3-4 (26-27) (2019) <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/639>
3. Грицкова Ю. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. Інноваційна педагогіка: зб. наук. праць. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2019. Вип. 12. Т.2. С.106-109.
4. Меренкова Р. В. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. Запоріжжя, 2015. 124 с.
5. Пеккер Т. В., Голота Н. М., Терещенко О. П., Резніченко І. Ю. Програма розвитку конструктивних здібностей у дітей дошкільного віку «ЛЕГО - конструювання». К.: 2016. 22с.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ТРАДИЦІЯМИ, ЗВИЧАЯМИ, ОБРЯДАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*Галина Давигора, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Сьогодні, враховуючи суспільно-політичну ситуацію в Україні через повномасштабне вторгнення Росії, все більшого значення набуває виховання у молодого покоління патріотизму, рішучості до зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Важливо, щоб кожен навчальний заклад став осередком для дитини, щоб вона стала патріотом України, готовим нести відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української нації та становленню громадянського суспільства, миру та злагоди в суспільстві.

Одним з пріоритетних напрямків формування базових цінностей на початковому етапі навчання є ознайомлення дітей дошкільного віку з традиціями, звичаями, обрядами українського народу. Цей напрямок виховання в закладі дошкільної освіти дозволяє сформувати у дітей повагу до культури і історії своєї країни, познайомити з досягненнями українського народу. Реалізація такого завдання неможлива без знань традицій, звичаїв та обрядів своєї Батьківщини, свого краю. Дітям необхідно знати традиції, історію своїх предків, їх культуру.

Основним завданням закладу дошкільної освіти є створення методичного забезпечення для гармонійного розвитку особистості дитини, розкриття її здібностей при врахуванні всіх її вікових психофізіологічних особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над створенням методичного забезпечення освітньої діяльності закладу дошкільної освіти (освітні програми) працювали О. Гавриш, В. Огнев'юк, Т. Піроженко та інші. Зазначимо, що всі базові програми легко сприймаються за своєю структурою, складовими кожного розділу та створюють простір для творчого використання різних педагогічних технологій, прояву гнучкості в підході до кожної дитини. Злагоджена робота педагогів закладу дошкільної освіти дає позитивні результати.

Мета статті – визначити особливості методичного забезпечення ознайомлення дітей з традиціями, звичаями, обрядами українського народу.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні методичне забезпечення освітньої діяльності закладу дошкільної освіти включає наступні документи: Базовий компонент дошкільної освіти, Освітня програма для дітей від 2 до 7 років; Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»; Освітня програма «Впевнений старт»; Комплексна програма «Соняшник»; Програма «Я у світі»; Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» та інші.

В рамках методичного забезпечення ознайомлення дітей з традиціями, звичаями, обрядами українського народу автори вищезгаданих програм ставлять наступні завдання:

- долучити дітей до минулого та сьогодення своєї культури;
- виховувати у дітей почуття любові до своєї Батьківщині;
- розвивати усвідомлення дітьми приналежності до свого народу.

Проте на сьогодні особливо актуальним в удосконаленні методичного забезпечення є впровадження у практику ефективних моделей, методик, технологій тощо. За словами А. Федорович, народні традиції, звичаї та свята пов'язують минуле і майбутнє людей, старшого та молодшого покоління. Через ці засоби етнології українці відтворюють себе, свою духовну народну культуру. З традиціями тісно пов'язаний народний календар – система історично зумовлених дат, подій, свят, звичаїв і обрядів, прикмет, забобонів, які люди відзначають у певному порядку протягом року. Це енциклопедія народного життя, праці, культури, побуту та дозвілля. Зміст народного календаря розумно зорієнтований на пізнавальний розвиток дитини, особливо на розширення її уявлень про свята (Різдво, Йордан, Вознесіння, Великдень, Спас та ін.), звичаї та обряди [3, с. 102].

О. Максимова зауважує, що на сьогодні коли людина здобула більшу ступінь свободи, багато нових свят ввійшли в наше життя: День українського прапора, День незалежності, День конституції, День вишиванки, День козацтва. Зазначає, що «своєрідні обряди (колядування, посівання, святіння верби, гуляння на Андрія, на Масляну, на Зелені свята тощо) прилучають дітей до культури українського народу, породжують любов до рідної Землі. В святкових обрядах і ритуалах закріплюється соціально прийнята поведінка, вони допомагають дитині усвідомити свою національну приналежність, а їх емоційна насиченість породжує позитивні почуття» [1, с. 136].

Таким чином, важливим фактором при введенні дітей в українські національні традиції, звичаї та обряди є використання таких методів, форм і прийомів роботи, як бесіди, спостереження, розповіді, конкурси, свята, розваги, екскурсії [2, с. 132].

На наш погляд, доречно дітей дошкільного віку знайомити з:

- громадськими святами, які розгортають перед вихованцями багатобарвну палітру соціального життя людей, формують ціннісне ставлення до найближчого оточення, своєї країни, її народу, історії, основних ідей суспільства, долучають до участі в суспільному житті (День Державного Прапора України – 23 серпня, День українського Козацтва – 14 жовтня, День Гідності та Свободи – 13 листопада, День Соборності України – 22 січня, День Незалежності – 24 серпня);

- народними та календарними, які святкуються в закладі дошкільної освіти, допомагаючи дітям відчутти себе частинкою свого народу, дізнатися про його традиції, звичаї, обряди, виховують дбайливе ставлення до природи рідного краю, історії та культури народу, рідної мови (свято Миколая – 19 грудня, Різдво

– 7 січня, Меланка – 13 січня, Міжнародний день рідної мови – 21 лютого, Шевченківські дні і т. д.);

Актуальним є проведення екскурсій, що сприяє розширенню знань про своє місто, країну, вивченню традицій свого народу і народів інших країн, вихованню усвідомлення причетності до рідних витоків. Завдяки такій формі дитина отримує нові знання про своє місто, Батьківщину.

Висновки. Отже, в межах наявного на сьогодні методичного забезпечення ознайомлення дітей з традиціями, звичаями, обрядами українського народу в Україні, діти дошкільного віку дізнаються, що:

– існують різні культури, які відрізняються одна від іншої своїми обрядами, традиціями та звичаями;

– кожна людина належить до однієї або кількох культур, якими вона має цікавитися і які вона повинна зберігати та поважати;

– життя людей у сучасному світі неможливе без шанобливого ставлення до народів інших культур.

Таким чином, вихователь в закладі дошкільної освіти, який виступає авторитетом і прикладом для дітей, повинен показувати знання історії нашої Батьківщини, культури країни і її традицій, звичаїв та обрядів; бути патріотом, демонструвати гордість за свою країну; володіти моральними якостями.

Перспективи подальших досліджень полягають в удосконаленні методичного забезпечення ознайомлення дітей з традиціями, звичаями, обрядами українського народу, що сприятиме формуванню патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Максимова О. О. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 175 с.
2. Тесленко С. Виховання національно-патріотичних почуттів старших дошкільників у процесі ознайомлення з рідним краєм. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», Том 3, № 20, 2018. С. 131-137.*
3. Федорович А. В. Народознавство як засіб пізнавального розвитку старших дошкільників. *Вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. С. 101-106.*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО БУДОВУ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ

*Аліна Зарченко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, в закладах дошкільної освіти проблема формування уявлень про будову та життєдіяльність організму людини набуває все більшої актуальності. Це обумовлено тим, що саме старші дошкільники в цьому віці знайомляться з будовою людського організму, його функціями, а також з основами здоров'я та фізичного розвитку.

Варто зазначити, що важливо при вирішенні даного питання реалізувати завдання, які спрямовані саме на формування у дітей знань та уявлень про основні ознаки будови організму людини, тобто будова тіла, дихання, харчування, рух та системи валеологічних знань.

Суттєве значення зазначеної проблеми підкреслено у Базовому компоненті дошкільної освіти, Законі України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та інших нормативних і законодавчих документах. Теоретичні аспекти проблеми формування уявлень про будову та життєдіяльність організму людини розкрито у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців: Т. К. Андрющенко, Е. С. Вільчковського, Н. Ф. Денисенко, О. Д. Дубогай, О. В. Запорожця, О. Л. Кононко, Ю. П. Лісіциної, Л. В. Лохвицької, І. П. Павлова, С. М. Степанової, С. Е. Шукшиної, О. І. Щербакової.

Метою статті є теоретичний аналіз особливостей формування уявлень про будову та життєдіяльність організму людини у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Старший дошкільний вік є важливим періодом, під час якого необхідно формувати уявлення про свій організм із його великими можливостями, тому що це позитивно впливає на самоусвідомлення та самоприйняття дитини. Самоусвідомлення та увага до власного організму, сприяє тому, що дитина навчається бути уважною до свого здоров'я, розуміти почуття та переживання оточуючих.

Основи самопізнання та загальні уявлення про будову організму людини починають закладатися в дошкільні роки. При цьому у дітей формуються уявлення про залежність здоров'я людини від правильного задоволення життєвих потреб, якості середовища існування та умов проживання. За допомогою цих знань дитина помічає свою схожість із однолітками, осмислює власне існування серед інших людей, свою неповторність й унікальність.

У програмі «Українське дошкілля» зазначено, що у дітей старшого дошкільного віку потрібно уточнювати елементарні уявлення про частини тіла, їх функції, вплив різних систем організму на психічне та фізичне здоров'я людини; розширювати уявлення про дію органів та їх призначення, про системи організму людини й правильне їх функціонування [3].

В освітній лінії «Особистість дитини», згідно Базового компоненту дошкільної освіти перераховано компетентності, якими повинні оволодіти діти старшого дошкільного віку:

Вірно визначати і називати основні органи та частини тіла людини, їх функції;
Усвідомлювати, що корисне або шкідливе для організму;
Знати як впливають основні природні чинники на стан організму;
Розуміти призначення органів чуття та доглядати за ними;
Розрізняти стани здорового і хворого організму;
Орієнтуватися в показниках свого організму (висока температура, біль, погане самопочуття тощо);
Вміти реагувати на потреби власного організму;
Розуміти значення здоров'я організму для повноцінної життєдіяльності;
Вміти правильно доглядати за своїм тілом;
Розуміти користь фізичних вправ для зміцнення організму людини .

У процесі формування уявлень про людський організм у старших дошкільників перед вихователем стоять завдання, які орієнтовані на уточнення й закріплення вже набутих у дітей знань про людину та на формування нових, що спрямовані на підготовку дитини до школи. Для того, щоб дитина ефективно засвоїла знання про життєдіяльність організму людини, необхідно, щоб діяльність, під час якої вона набуває ці знання була їй цікавою та зрозумілою. Також інтерес дитини до вивчення й пізнання людини залежить від форм організації навчання. Тому на сьогодні теоретики та практики з дошкільної освіти шукають більш оптимальні форми організації навчання дітей.

Однією з головних вимог змісту виховання та навчання у ЗДО є формування у дітей уявлень про себе та свій організм, оскільки пізнаючи себе, свою тілесну будову, дошкільник й пізнає об'єкти навколишнього світу, оточуючих людей. Саме тому старших дошкільників потрібно ознайомлювати з основними системами організму людини доступно для їх віку, використовуючи для цього ілюстративний та демонстраційний матеріал. Залучати до здорового способу життя та організовувати сприятливі умови для розвитку елементарних уявлень

про призначення та функції органів людини. Формувати у дітей уявлення про вагоме значення фізичної активності для зміцнення та збереження здоров'я організму людини.

Таким чином, у дітей необхідно сформувати уявлення про: живлення (процес під час якого відбувається засвоєння поживних речовин, які необхідні для життєдіяльності організму); зростання (процес розвитку, який передбачає збільшення розміру та маси тіла людини); дихання (надходження кисню до організму людини); подразливість (реагування організму на вплив різних факторів); виділення (процес виведення непотрібних та шкідливих речовин з організму); розвиток (якісні зміни, які відбуваються в організмі людини); рух (переміщення тіла або його частин в просторі); спадковість (можливість організму передавати свої ознаки нащадкам) [4]. Отже, варто зазначити, що саме з цих понять має складатися зміст уявлень дітей про будову та життєдіяльність організму людини.

Під час спостережень та різних видів діяльності у дошкільників формуються уявлення про людський організм та його функціонування. При цьому діти дізнаються про функції, які виконують різні частини тіла: шкірою відчувають, ногами ходять, носом дихають, головою думають, очима бачать, руками виконують різні дії, ротом розмовляють, зубами жують їжу, вухами чують. Також дошкільники дізнаються, що більшість внутрішніх органів знаходяться в тулубі, який їх захищає [5].

Завданням педагога є спонукати дитину, до того, щоб вона помічала зв'язки між будовою, призначенням та функціями органів та частин тіла. Розуміючи, що діти даного віку сприймають все емоційно та безпосередньо, вихователям потрібно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини. Тому, під час своєї роботи педагогам необхідно використовувати доступні й цікаві методи та прийоми, які викликають у дітей інтерес до навчальної діяльності. Ступінь пізнавальної активності дітей залежить від ефективності методів навчання, які застосовує педагог.

Для формування та закріплення знань про організм людини, в ході пізнавального розвитку вихователям варто знайомити дітей із основними органами та їх значенням в організмі людини; привертати увагу до власного тіла, зацікавлювати до подальшого самовивчення; закріплювати знання про частини тіла.

Висновки. При теоретичному аналізі інформації про формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про будову та життєдіяльність організму людини, стало зрозуміло що в цьому віці у дошкільників необхідно формувати як нові уявлення, так і розвивати вже набуті. Оскільки діти сприймають все емоційно та безпосередньо необхідно, щоб інформація яку вони засвоюють була простою та цікавою.

Отже, для успішного формування у дітей уявлень про основні органи й частини людського тіла, про їх функції та взаємозв'язок, педагог має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та використовувати різні методи та прийоми, які допоможуть ефективно формувати у дошкільника уявлення про свій організм.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Поніманська Т. І. та ін. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 120 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. 2017. 256 с.
4. Федорова С. Н., Шавалієва Е. Д., Єздіна А. І. Формування в дітей віком 6–7 років ставлення до організму людини. 2017. С. 110-112.
5. Шелестова Л. Дітям про організм людини / Л. Шелестова. *Дошк. виховання*. 2010. С. 14-17.

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ТА ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВЗАЄМОДІЇ ЗДО ТА СІМ'Ї

Ірина Іваненко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Формування загальнолюдських та громадянських цінностей є одним з завдань виховання дітей дошкільного віку, адже особистість, яка має певну систему цінностей легше адаптується в соціумі та з повагою ставиться до інших. Найперше уявлення про загальнолюдські та громадянські цінності у дітей формується в сімейному колі. Батьки – це перші наставники дитини, вони стають ідеалами для наслідування. Дошкільники спостерігають за поведінкою та діями своїх батьків, намагаються в подальшому їх повторювати. У старшому дошкільному віці відбувається формування нових цінностей та доусвідомлення наявних. Виховати у дітей певні цінності можливо тільки за стійкої взаємодії ЗДО та сім'ї. Коли у дитячому садку вихователь намагається донести до дітей їхню важливість, а в сім'ї вихованців вони відсутні, результату педагогічної роботи не спостерігатиметься. Єдність вимог до дитини в домашніх умовах та ЗДО повинна бути однаковою, тільки тоді можна побачити зміни в особистості дошкільника.

Про важливість формування у дітей дошкільного віку загальнолюдських та громадянських цінностей говорили такі педагоги: Русова С. Ф., Руссо Ж.-Ж., Песталоцці Й.Г., Ушинський К.Д., Скуратівський В.Т., Сухомлинський В.О.

Загальнолюдські цінності складають систему духовного життя дитини, дорослої людини. Василь Сухомлинський говорив про духовне життя людини як про двобічний процес. Він писав: «Багатство духовного життя особистості залежить значною мірою від того, як глибоко людина не лише розуміє, а й відчуває благородство ідей, гуманності, людяності» [5]. Софія Русова акцентувала увагу на тому, що дошкільний вік є підґрунтям для формування людини з моральними ідеалами та чіткою громадянською позицією.

Мета статті – розкрити зміст формування загальнолюдських та громадянських цінностей у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Цінності – це значущі погляди, ідеї, які виступають еталонами, ідеалами для суспільства і визначають ставлення людини до інших людей, певних предметів та явищ.

Загальнолюдські та громадянські цінності мають свої особливості, але вони пов'язані між собою. Загальнолюдські цінності – це вищі цінності, які створило людство впродовж свого існування [4]. До них відносять: добро, чесність, справедливість, свободу, любов, дружбу, товарицькість, солідарність, вдячність, емпатію, чуйність, наполегливість, повагу, толерантність, мир, самоконтроль, вірність.

Громадянські цінності – це прийняті норми та якості, якими мають володіти громадяни демократичних країн та опиратися на визнання гідності кожної людини. До них належать: повага до особистості людини, приватної власності, честі і гідності інших, відповідальність, рівність, справедливість, співпраця. У дітей дошкільного віку вони формуються на основі соціально-громадянської компетентності.

Запорожець О. В., Корчак Я., Котирло В. К., Ладивір С.О., Макаренко А.С., Піроженко Т.О. вивчали особливості формування цінностей та ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку і дійшли висновку, що вони є значимим критерієм моральної та громадянської позиції особистості.

У освітньому напрямку «Дитина у соціумі» Базового компонента дошкільної освіти наголошується на тому, що завершуючи ЗДО, дошкільник повинен проявляти інтерес до загальнолюдських цінностей (здоров'я, сім'я, повага і любов до батьків, дружба, мир, доброта), громадянських цінностей (відповідальність за свої слова та вчинки, повага до честі та гідності оточуючих) [1].

Старший дошкільний вік характеризується поетапним переходом від сприйняття змісту окремих вчинків (що є добре, а що погано) до узагальнення понять про правильну поведінку. Дитина здатна усвідомлювати своє ставлення

до інших, виявляти самоповагу, намагатися вчиняти по совісті, діяти справедливо. В цьому віці з'являються найелементарніші форми групової солідарності. Старші дошкільники починають розмежовувати такі поняття, як «доброта», «чуйність», «справедливість», «дружба», «чесність», «товариськість», їхні знання про ці цінності збагачуються. Увага дітей звертається на те, що поважаємо ми не тільки старших людей, але і однолітків різної статі. Вихователь навчає хлопчиків пропускати дівчаток першими; сідаючи снідати, обідати, вони відсовують стільчики. Дівчатка, в свою чергу, проявляють вдячність і дякують їм. Діти навчаються співчувати своїм друзям, підтримувати їх, намагаються зрозуміти, чому іншим боляче, сумно. Так на практиці, в реальному житті дошкільники керуються низкою своїх цінностей, навіть не усвідомлюючи, що використовують їх.

Щодо громадянських цінностей, то діти навчаються поважати права інших людей, формується почуття власної гідності, виникає повага до приватної власності [2].

В освітній програмі «Я у світі», освітній лінії «Дитина у соціумі» акцентується увага на тому, що, перебуваючи в дитячому товаристві, у вихованців формуються такі загальнолюдські цінності: доброта, гуманність, справедливість, чесність. Діти старшого дошкільного віку розуміють зміст понять «товаришування», «дружба», здатні їх пояснити, відповідно вибудовувати стосунки. У колективі дошкільник намагається поводитися толерантно, виявляти повагу, вдячність, усвідомлювати власну гідність; діти також усвідомлюють, що інші люди теж її мають [6].

Відповідно до освітньої програми «Світ дитинства» дитина старшого дошкільного віку під час конфліктних ситуацій повинна вміти виявляти почуття власної гідності, повагу, толерантне ставлення. Наприклад, якщо під час гри на неї починає кричати одноліток, вона може попросити його не говорити так голосно і пояснити спокійним тоном, що від неї хочуть. Діти цього віку часто проявляють чуйність та співчуття до близьких людей [3].

Вихователь повинен не тільки сформувати в дітей певну систему загальнолюдських і громадянських цінностей, але й усвідомлення того, чому їх потрібно дотримуватися. Батьки мають допомогти в цьому. Вихователь подає дітям інформацію про загальнолюдські і громадянські цінності, а батьки закріплюють її у повсякденному житті: під час прогулянок, відвідування громадських місць звертають увагу, як оточуючі поведуть себе з іншими людьми (як спілкуються, які дії роблять), обговорювати поведінку дитини та інших для того, щоб вона усвідомила помилки, і разом знайти шляхи їх подолання. Одним з головних правил є повага до дитини та кожного члена своєї родини, тоді дошкільник сам зрозуміє, як приємно коли тебе поважають, і що відбувається, коли між всіма існує повага. Завдяки їй дошкільник

намагатиметься проявляти інші цінності, які позитивно впливатимуть на його поведінку.

Висновки. Отже, формування загальнолюдських та громадянських цінностей – це не тільки необхідна складова освітнього і виховного процесу в ЗДО, але і в межах сімейного виховання. Вихователі і батьки повинні працювати спільно, щоб отримати бажаний результат. Дуже важливо, щоб батьки вихованців мали правильно сформовану систему загальнолюдських та громадянських цінностей, тоді діти, наслідуючи їх, зможуть сформувати власну систему цінностей. Діти старшого дошкільного віку здатні усвідомлювати значення цінностей і можуть їх використовувати в повсякденному житті як по відношенню до однолітків, так і до дорослих, навіть незнайомих людей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: Т. О. Піроженко, член-кореспондент НАПН України, проф., д-р псих. наук: авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеева О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С. – К.: Видавництво, 2021. – С. 16.
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. – Тернопіль: «Мандрівець». – 2017. – С. 181 – 186.
3. Богуш А.М. Світ дитинства : комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд.: О. М. Байєр, Л.В. Батліна, А. М. Богуш та ін.; наук. керівник акад А.М.Богуш; за заг. ред. Л.В. Батліної. Тернопіль : Мандрівець, 2015. – С. 133–135.
4. Винничук Р.В. Освітньо-виховні ідеї як основа виховання загальнолюдських цінностей / Р. В. Винничук // Імідж сучасного педагога. – 2015. № 5. – С. 59-61. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2015_5_19.
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 50
6. Я у світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. – С. 274-280

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: НАВЧАННЯ ДЛЯ ЖИТТЯ В МАЙБУТНЬОМУ

Інна Левик, вихователь

Житомирський дошкільний навчальний заклад №70

Актуальність проблеми. Сучасна соціальна, економічна та екологічна ситуація непокоїть людей усю планету. Щодня і щоразу ми чуємо про отруєння водою, повітря, землі, зменшення популяції та зникнення представників тваринного, рослинного світу, стихійні лиха, що змінюють життя, клімат і рельєф по всій планеті. Бачимо у суспільстві погіршення відносин між людьми, розшарування верств населення, зниження якості життя, крихкий баланс між

миром та війною, справедливістю та жорстокістю. Відчуваємо труднощі у спілкуванні, економічну незахищеність та багато іншого. Україна є однією з 55-ти країн, яка 1 січня 2005 року підписала документ ООН «Стратегія освіти для сталого розвитку». Відповідно було створено комісію, яка розробила і затвердила проєкт «Стратегія сталого розвитку України до 2030 року» на основі «Глобальних цілей сталого розвитку», але є підпорядкованим та відредагованим до тих проблем, які є в Україні.

Виклад основного матеріалу. Надзвичайно популярною у сучасній освіті стали ідеї сталого розвитку й активно упроваджуються у зарубіжній та вітчизняній практиці у таких країнах, як у Швеції, США, Польщі, Білорусії, інших країнах [3]. Популярною і актуальною в Україні також стала ця освіта. Велика кількість сучасних науковців і педагогів-практиків, почали працювати та розвиватися у напрямку сталого розвитку. В дошкільній освіті розробляти та впроваджувати цю освіту стали Н.Гавриш, О.Пометун, О.Саприкіна. Саме вони розробили теоретичні і методичні засади курсу «Освіта для сталого розвитку» для дошкільнят [2].

Для дошкільного навчального закладу розроблено курс «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Курс розрахований для дітей від 4-р'юх річного віку. Він складається з трьох частин: «Маленькі люди великого світу» (для дітей 4-го року життя), «Діємо разом» (для дітей 5-го року життя) та «Дошкільнятам – про сталий розвиток» (для дітей 6-го року життя). Особливостями цих програм є те, що вони можуть використовуватися в навчально-виховному процесі як цілісно, так і частиною, або як окремий курс.

«Освіта для сталого розвитку» - це відносно нова програма навчання та виховання підростаючого покоління. Вона включає в себе такі складові: економічний, екологічний та соціальний аспекти. Ці аспекти не є окремими, а вони є взаємопов'язаними і доповнюють один одного. «Сталий розвиток» – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби» [4].

Людина – жива істота, яка є частиною природи. Вона живе серед природи і бере з неї все необхідне для життя. Особливою відмінністю є те, що людина має розум, а відтак може розвиватись, творити, мислити, спілкуватися з іншими. Формування екологічно доцільної поведінки в природі – основне завдання екологічного виховання, яка реалізується шляхом розвитку в дітях співчуття, співпереживання та захисника всіх живих істот на планеті. Людина це не від'ємна частинка природи, але найчастіше робить згубний вплив на навколишній світ саме вона. Важливо показати дітям, як саме людина наносить шкоду природі і те, які наслідки можуть бути. Основою у вихованні екологічної культури дошкільників є формування активної позиції «захисника і друга» у

світі природи. Діти по своїй натурі є добрими, люблячими та доброзичливими саме тому, виховувати у дитині турботу до інших, бажання піклуватися про когось потрібно з дитинства. Тому нам слід спрямувати всі зусилля на те, щоб дитина розуміла, що на Землі усе живе, воно розвивається і приносить радість [5].

Освіта для сталого розвитку спрямована в першу чергу на активну участь дитини в природі, її взаємодії на суб'єкт – суб'єктному рівні, збереження і раціональне використання природних ресурсів природи.

Курс реалізується на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки це педагогіка «емпауерменту» (з англ. empowerment – надання людині мотивації й натхнення до дії).

Особливості педагогіки «емпауерменту»:

1) створити умови такі, які дадуть дитині впевненості у власних силах, а також дають можливість дитині стати «дорослим» і можливість відповідати за результати своїх дій;

2) дитина вчиться приймати власні рішення, щодо власного стилю життя та їх виконання;

3) забезпечується психологічний комфорт дітей під час занять тобто вона сама вибирає ті кроки, які вона хоче і може здійснити;

4) у дітей виникає ентузіазм і почуття задоволення від результатів групової та індивідуальної роботи, виконання дій і вироблення власних звичок поведінки, орієнтованих на сталий розвиток, що досягається насамперед завдяки постійному позитивному (як за формою, так і за змістом) зворотному зв'язку [4, с.11-12].

Курс поділений на три основні теми, які містять в собі додатково, ще по три підтеми. У кожній темі виділяються спеціально організовані тематичні дні з наступним закріпленням освоєних дій протягом одного або двох тижнів. Обов'язковим є здійснюється самодосліджень, на початку тематичного дня і вкінці тематичного тижня [4, с.16]. Саме за допомогою цього ми можемо бачити наскільки відбулося закріплення та застосування знань на практиці.

Під час використання або впровадження будь-якого курсу в навчально-виховному процесі необхідно спиратися на «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні». Відповідно до нової редакції, під екологічно доцільною поведінкою розуміється: формувати уміння милуватися красою навколишнього середовища у різні пори року, передавати її неповторність в образотворчій діяльності; уміння помічати забрудненість природного довкілля та володіння доступними навичками сприяння його чистоті; уміння економно використовувати воду, електроенергію в побуті; сприяння поліпшенню якості повітря, ґрунту, води; виконання правил природокористування; уміння доглядати за тваринами, що живуть разом з людьми, допомагати диким

тваринам, піклуватися про них незалежно від пори року; уміння вирощувати рослини, доглядати за ними; брати активну участь у збереженні рослинності; володіння навичками безпечної поведінки в природному довкіллі; усвідомлення необхідності збереження природи; засудження негативних вчинків інших людей, дітей, які шкодять довкіллю [1].

Під час формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку були визначені такі завдання:

- ✓ формувати системи елементарних знань про предмети та явища навколишнього середовища як умови життя особистості в сучасному суспільстві;

- ✓ формувати у дітей початкові уявлення про дії та поведінку, що орієнтовані на сталий розвиток, необхідних для свідомого вибору способу власного життя;

- ✓ розвивати інтерес, прагнення до пізнання природи;

- ✓ усвідомлювати дошкільниками необхідності збереження ресурсів Землі та особистої причетності до майбутнього суспільства і природи;

- ✓ розвивати у дітей звички і моделі поведінки, що відповідають сталому розвитку бажання діяти у цьому напрямку;

- ✓ виховувати у дітей потребу в спілкуванні з природою, яка оточує дитину, уміння спостерігати й відчувати її красу й гармонію.

Форми роботи з дітьми для формування екологічної доцільної поведінки:

1. Заняття. Це основна форма навчання дітей у ДНЗ. Саме завдяки цьому ми ознайомлюємо з матеріалом, який є не доступний для спостереження і тому інформація представлена у вигляді певної наочності.

2. Спостереження та екскурсії, які спрямовані на екологічну тематику дають можливість спостерігати за об'єктами в натуральному вигляді, що викликає у дітей позитивні емоції.

3. Для виховання у дошкільників позитивного ставлення до всього живого на Землі, навчити співпереживати та співчувати є уроки доброти.

4. Щоб дитина замислилась, проаналізувала певні умови, висунула деякі припущення, твердження, для себе сформулювала варіанти дій для цього обговорювалися проблемні ситуації.

5. Дидактичні, сюжетно-рольові ігри, рухливі, настільно-друковані, ігри з правилами - сюжетно-рухливі, а також вправи екологічного змісту, які розвивають самостійність дітей, сприяють набуттю знань про навколишню дійсність. Не забуваємо і про ігри- інсценівки, ігри- імітації, фізкультхвилинки та інше.

6. Загадки (мовні логічні завдання), які дають змогу дитині встановити причинно наслідкові зв'язки між об'єктами.

7. Праця в природі, в куточку природи. Діти постійно доглядають за кімнатними квітами та за овочами на грядці. Вони добре розуміють, що квіти - це не лише краса, а й можливість мати в кімнаті більше кисню, та ін. Висаджування в куточку природи цибулі, петрушки, кропу та багато іншого.

8. Для довготривалого звернення уваги дітей, а також їх батьків на проблемах екології використовувалися екологічні акції.

9. Пошуково-дослідницька діяльність – це діяльність, де діти виступають маленькими експериментаторами, дослідниками, завдяки цьому вивчають певні явища чи об'єкти, їх властивості. Під час діяльності висловлюють свої припущення (гіпотези), перевіряють їх на достовірність, узагальнюють дані, які отримують і відтворюють їх у мовленні.

10. Екологічні виставки, експозиції дозволяють пізнати і вивчити зовнішній вигляд природних об'єктів, викликають цікавість, здивування, захоплення.

11. Художнє слово. За допомогою цього діти фантазують, збагачують та розвивають свій словник.

12. Для вивчення певної екологічної проблеми та формування у дітей певних практичних дій для її розв'язання використовуються екологічні проекти. Вони можуть бути, як короткотривалим так і довготривалим, все залежно від поставлених завдань, від віку та можливостей дітей.

13. Заняття-драматизації за художніми творами на екологічну тематику дають можливість розвивати неординарну особистість. Діти не тільки ознайомлюються із змістом твору, вони також вчаться виконувати певну роль, а також висловлюють свої емоції та ставлення до твору.

14. Для підсумку знань, для виявлення найкращих знавців природи використовуються певного роду змагання, вікторини, конкурси.

Під час формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку отримали такі результати:

- діти проявляють позитивні емоційні реакції на об'єкти та явища природи;
- діти проявляють відповідне емоційне ставлення до виконання та порушення правил поведінки у природі;

- у дітей сформована система знань про представників рослинного та тваринного світу, неживу природу, їх вплив один на одного, а саме причинно-наслідкові зв'язки;

- у дітей є не лише знання про поведінку в природі, а й вони намагаються виконувати основні правила природокористування, розуміють їх екологічну суть (незалежно від того, чи подобається нам ця істота чи рослина ми повинні оберігати їх, тому що все в нашій природі взаємопов'язано);

- діти проявляють турботу про мешканців куточка природи, позитивно та із задоволенням виконують трудову діяльність в природі, у них сформовані певні навички та вміння;

– поведінка під час прогулянок та екскурсій у природі дошкільного закладу відповідає правилам і нормам.

Безпосередній контакт з довкіллям - найкращий шлях здобуття знань та виховання почуттів. Спілкування з природою дає можливість дитині полюбити її, бажання піклуватися про неї, всіх її мешканців. Примушує дитину думати, вчить установлювати причинно-наслідкові зв'язки, здобувати реалістично-наукові знання.

Висновки. В екологічному вихованні дошкільників на сьогоднішній час ставить перед нами вимогу, а саме необхідність негайно переглянути свої звички, дії, вчинки, які були сформовані та здійснені в попередні роки. Природа не повинна розглядатися лише як щось неживе, безпомічне. Дітям потрібно показати, що вона жива, відповідає нам на наші дії та вчинки, вона є унікальною, красивою і універсальною (природа - середовище в якому живуть живі істоти, тварини, птахи, комахи, рослини та багато інших, включаючи людину. Для людини природа повинна виступати як об'єкт пізнання, задоволення її етичних і естетичних потреб; і лише потім - об'єкт людського споживання). Девізом в роботі з дітьми повинно стати: «Не зламай - якщо можна, не рубай - якщо можна, пожалій - ти це можеш».

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Нова редакція: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>
2. Віннічук Ю.М. Освіта для сталого розвитку: нова освітня технологія, а не модний тренд. Психолого-педагогічний порадник
: <http://leleka.rv.ua/osvita-dlya-stalogo-rozvytku-nova-osvitnya-tehnologiya-chy-modnyy-trend-psyhologo-pedagogichnyy-poradnyk.html>
3. Гавриш Н. В., Миськова Н. М. Підготовка вихователів до формування у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6096
4. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошк. навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун ; за заг. ред. О. Пометун. – Дніпропетровськ : Ліра, 2014. – 120 с.
5. Крюкова О.В. Формування екологічно доцільної поведінки молодших школярів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.08 / О.В. Крюкова. — К. : ІПВ АПН України, 2005. — 20 с.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ

*Ольга Мосійчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Неля Рудницька, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Сучасні умови життя вимагають формування активної творчої особистості, що спроможна буде вирішувати на високому рівні сучасні завдання розвитку держави. Державні стандарти головною метою дошкільної освіти визначають створення умов для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожного громадянина.

Проблема розвитку пізнавальної активності дітей знайшла відображення у державних документах про дошкільну освіту. Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компонента дошкільної освіти освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» і акцентує увагу на необхідності формування у дітей уміння планувати свою пізнавальну діяльність, знаходити нове в знайомому та знайоме в новому, радіти зі своїх відкриттів, виявляти інтерес до дослідництва, експериментування [1, с. 22].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку пізнавальної активності старшого дошкільника розглядали такі науковці, як: Н.Басюк, А. Богданова, В. Горєва, А.Макаренко, В. Мацулевич, В. Сухомлинський, І. Харламов та ін.

Аналіз теоретичних джерел дозволяє констатувати, що проблема розвитку пізнавальної активності старших дошкільників досліджувалась класиками педагогічної думки і продовжує досліджуватись сучасними науковцями у різних аспектах: таких аспектах: формування культури взаємин дітей старшого дошкільного віку під впливом відповідних умов та засобів (І.Бех, В.Киричок, Т.Поніманська), вплив зображувальної діяльності на розвиток пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з суспільним довкіллям (Р.Жуковська, Л.Островська, Л.Шульга) та ін.

Мета статті – проаналізувати особливості розвитку пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з суспільним довкіллям.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальна активність – це риса особистості, яка виявляється у її ставленні до процесу пізнання і передбачає готовність до самостійності, спрямованої на набуття особистістю індивідуального досвіду, накопичених людством знань та певних способів реалізації своєї діяльності [1, с. 14].

На думку дослідників [2; 3], пізнавальна активність є внутрішнім стимулом особистості, що спонукає до пізнавальної активності, є пізнавальна потреба, яка виражається у здобутті нових знань та поглибленні уже наявних, а також у самовираженні у певній галузі [2, с.12].

На формування пізнавальної активності у дошкільному віці має беззаперечний вплив пізнавальний інтерес дитини, а також розвиток її пізнавальних процесів

Пізнавальні процеси - це різноманітні форми відображення зовнішнього світу та внутрішнього стану організму людини на різноманітних рівнях складності. До них належать: відчуття; сприйняття; уявлення; пам'ять; увага; уява; мислення.

У дошкільному віці відбувається збагачення і порядкування чуттєвого досвіду дитини, оволодіння специфічними формами сприймання і мислення, бурхливий розвиток уяви, формування довільної уваги і пам'яті. Пізнання дитиною навколишнього світу за допомогою відчуттів і сприймання створює необхідні передумови для виникнення складніших пізнавальних процесів (мислення, пам'ять, уява).

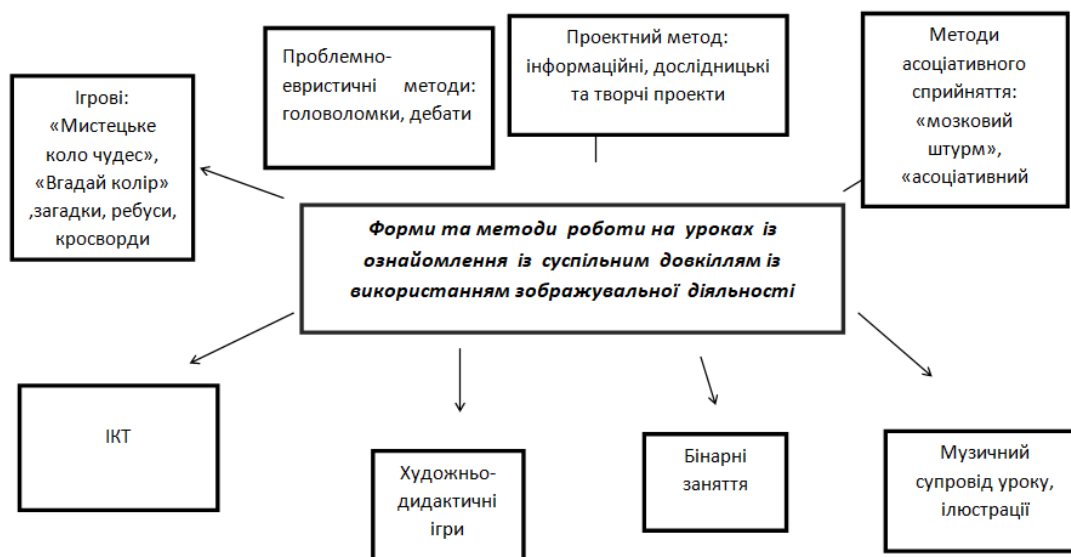
Дошкільний вік характеризується інтенсивним розвитком здатності до запам'ятовування і відтворення. Результати мислення фіксуються, зберігаються і відтворюються у корі головного мозку. Цей період залишає багато яскравих спогадів на все життя. Пам'ять дошкільника зазвичай має мимовільний характер. Довільна пам'ять, що починає розвиватися у середньому дошкільному віці, суттєво вдосконалюється у старшому дошкільному періоді.

Зображувальна діяльність у процесі ознайомлення із суспільним довкіллям також повинна сприяти позитивно-емоційному ставленню до занять із ознайомлення із суспільним довкіллям і уявленням дітей про власний зовнішній вигляд, або ж позитивні чи негативні якості. Для цього найкраще проводити дидактичні або сюжетно-рольові ігри, де діти у невимушеній формі вчаться входити у соціальні стосунки. У процесі такої роботи у дітей також формуються уявлення і знання дітей про різноманітні професії, сфери діяльності. У такій роботі поряд із малюванням і ліпленням, доцільно використати також сюжетні ігри, а також ігри-подорожі [3, с. 160].

Форми, методи, засоби та прийоми формування пізнавального інтересу дошкільників у процесі ознайомлення і з суспільним довкіллям із використанням засобів зображувальної діяльності, представлені на рис.1.

Організація і проведення занять у контексті розвитку інтересу дітей у процесі ознайомлення дошкільників із суспільним довкіллям із використанням зображувально-ігрової діяльності у ЗДО повинна відповідати певним вимогам, зокрема:

- чітке формулювання виховної мети діяльності та підпорядкування її змісту на всіх етапах заняття;
- попередній підбір і виготовлення необхідних матеріалів, які необхідні для зображувальної діяльності (ігровий реквізит, маршрутний лист, ілюстративний матеріал).

Рис. 1. Методи та форми розвитку пізнавальної активності на заняттях із ознайомлення із суспільним довкіллям; складено автором

Після виконання таких робіт буде за доцільне проведення конкурсу дитячих творчих робіт, участь у художніх виставках, де діти зможуть показати свої малюнки, вироби із різних природних матеріалів або ж картини у певних нестандартних техніках (квілінг, плямографія та ін.), а також оцінити роботи один одного.

На наш погляд, дуже важливо, щоб педагог здійснював процес формування моральної культури, моральної поведінки, враховуючи вікові особливості дитини, а також її індивідуальні особливості. Адже творчі здібності і знання дитини – невіддільні один від одного [4, с.281].

Ми переконані, що за вмілого педагогічного керівництва уроком, розвивається емоційна сфера особистості, її інтереси, мотиви, що спонукають до процесу творчості, до створення нового, педагог повинен пам'ятати, що позитивні емоції, які особистість переживає від слухання чи читання казок, оповідань, невеличких віршиків, від читання діалогів у ролях, є дуже цінним досвідом для неї, та, як наслідок, для розвитку її образотворчої діяльності, а також допомоги збагнути глибинний зміст таких «вічних» проблем: що є людина, що є історія, що є краса, що таке добро і зло, в чому сенс людського життя, звідки виник світ та інших.

Варто також зазначити, що аби засвоєні знання на заняттях, які мають суспільнознавчого спрямування, ставали гнучкими уміннями дітей, педагогу слід знаходити раціональні способи, щоб результат уроку поєднувався з розвитком пізнавальних здібностей дітей, їх умінням вчитися. Ми вважаємо, що для цього слід враховувати такі педагогічні умови:

- вдосконалення досвіду творчої діяльності;

- формування вмінь і навичок загально навчального характеру;
- цілеспрямованого розвитку процесів сприймання.

Також були означені принципи роботи на таких заняттях. На думку Н. Колесник, до них варто відносити такі, як:

- активності та свідомості;
- систематичності та послідовності;
- міцності засвоєння знань;
- доступності та посильності у навчанні [5, с. 2].

Висновки. Нами з'ясовано, що пізнавальна активність дитини старшого дошкільного віку – це позитивне ставлення особистості до діяльності, що передбачає активний вияв пізнавального інтересу, здатність до аналізу власної діяльності, до власних помилок задля самовдосконалення у певній діяльності

Пізнавальну активність у дошкільному віці характеризують спрямованість, прагнення самостійно вирішувати проблемні питання, пізнавальні завдання, прагнення до дослідження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Основа пізнавального інтересу дошкільника – емоційне ставлення, що виражається в позитивному відношенні до об'єкта інтересу. Яскраві позитивні емоції, визначають потреби дітей у пізнанні, дослідженні навколишнього середовища, сприяють новим мотивам діяльності, призводять до розвитку дослідницьких здібностей

Формування пізнавальної активності дітей на заняттях із ознайомлення із суспільним довкіллям слід з використанням ефективних педагогічних засобів, які сприяли б активізації пізнавального інтересу дітей та їх мотивації до діяльності. До числа таких, безперечно, відносять ігрові технології, адже гра – має повну відповідність віку, інтересам та потребам дітей 5-6 років, спонукаючи їх до засвоєння нових знань.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім.. І. Франка, 2017. – 292 с.
2. Басюк Н. А. Почуття відповідальності дітей: засади виховання: навчально-методичний посібник / за проф. Левківського М. В. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім.. І. Франка, 2015. – 159с.
3. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність / Н .А.Горошко. – Харків: Ранок, 2016. – 224 с.
4. Калінченко І. Значення дидактичних ігор для розвитку пізнавального інтересу / І. Калініченко // Початкова освіта. – 2001. – № 17.
5. Колесник Н.Є. Організація художньо-технічної творчості учнів початкових класів у позанавчальний час / Н.Є.Колесник // Вісник ЖДУ. – Ж., 2005. – С.1- 3.

**ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ**

Альона Наконечна, музичний керівник

Скраглівського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу
«Дошколярик» Бердичівської міської ради

Актуальність проблеми. Музично-освітня діяльність у закладі дошкільної освіти розглядається з позицій розвитку передумов ціннісно-сміслового сприйняття та розуміння творів мистецтва, світу природи, становлення естетичного відношення до навколишнього світу, реалізації самостійної творчої діяльності дітей.

На сьогодні відбувається загальна комп'ютеризація і дитина все більше часу проводить за комп'ютером, планшетом, телефоном. У зв'язку з чим знижується рухова активність, порушується постава та координація рухів, особливо актуальним завданням стає охорона та зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей, у тому числі їх емоційного благополуччя. Створення здоров'язбережувальних умов для розвитку та формування пізнавального інтересу, рухових якостей та умінь, творчих здібностей та тренування психічних процесів дітей дошкільного віку можливо засобами музики. Відомо, що заняття музикою залучають до комплексної роботи всі відділи мозку дитини, забезпечуючи розвиток сенсорики, емоційних, пізнавальних, мотиваційних систем, відповідальних за мовлення, рух, пам'ять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема зміцнення здоров'я дошкільників широко представлена у сучасних дослідженнях українських та зарубіжних вчених О. Ващенко, Е. Вільчковський, К. Крутій, О. Максимова, О. Непша, Т. Пономаренко та ін. Так, на думку О. Ващенко, здоров'язбережувальні технології – ті, що створюють безпечні умови навчання і роботи в освітньому закладі та такі, що вирішують завдання раціональної організації навчально-виховного процесу, відповідності навчальної діяльності можливостям дитини [2, с. 18]. Погоджуємося з думкою О. Непши, який зазначає, що здоров'язбережувальні технології вчать дітей жити без конфліктів, вони навчають зміцнювати, зберігати та поважати здоров'я оточуючих. Ці технології здатні прищеплювати дітям принципи здорового способу життя, зміцнювати мотивацію до навчання [5, с. 182]. О. Дубасенюк, вважає, що в процесі впровадження здоров'язбережувальних технологій, має бути задіяна вся команда освітнього навчального закладу. Це дозволить створити стратегію вирішення проблеми оздоровчої функції освіти [4, с. 240].

О. Буряк зауважує, що «музично-оздоровча робота в закладі дошкільної

освіти – це організований педагогічний процес, спрямований на розвиток музичних і творчих здібностей дітей, збереження і зміцнення їх психофізичного здоров'я з метою формування повноцінної особистості дитини» [1, с. 5].

Мета статті: обґрунтування створення сприятливих здоров'язберігаючих умов для музичного, творчого розвитку, емоційного комфорту дітей дошкільного віку засобами музики через використання різних інноваційних підходів.

Виклад основного матеріалу. «Важливим завданням дошкільного музичного виховання є гармонійний розвиток дітей у співзвучності з оточуючим світом, що сприяє становленню впевненої в собі особистості» – зазначає З. Жигаль [3, с. 62].

Розуміючи важливість та величезне значення проблеми здоров'язбереження дітей, на своїх заняттях я застосовую такі елементи оздоровлення:

- створення позитивного емоційного настрою за допомогою казкових персонажів та атрибутів, шумових ефектів, музичного фону;

- взаємне психоемоційне позитивне налаштування, встановлення емоційного контакту між дітьми та дорослими, профілактика дитячих неврозів.

Ці елементи я застосовую у синтезі всіх видів музичної діяльності (валеологічне привітання, музично-ритмічні вправи, слухання, спів, гра на музичних інструментах, танці, ігри).

Музичне заняття починається з життєстверджуючого валеологічного привітання, що дає позитивний настрій. Спів – вид діяльності на музичному занятті, що є психофізіологічним процесом, який пов'язаний з роботою життєво важливих систем – дихання, кровообігу, ендокринної системи та інших. Тому важливо, щоб діти під час співу почували себе комфортно, не перенапружували голосові зв'язки, правильно дихали. Голосовий апарат у дітей дошкільного віку ще не сформовано, тому у своїй роботі керуюся принципом: «Не нашкодь!». Спів організовує діяльність голосового апарату, зміцнює голосові зв'язки, розвиває тембр голосу.

Перед тим, як приступати безпосередньо до співу, розігрівається голосовий апарат. Для цього використовую невеликі пісні. Діяльність з розвитку співочих навичок сприяє оздоровленню всієї дихальної системи, а також здійснює масаж внутрішніх органів, насичує тканини киснем, зміцнює нервову систему. Для поліпшення мовлення дітей використовуються мовленнєві та пальчикові ігри.

Наступний вид діяльності – слухання музики, який впливає на емоційну сферу, змінює кров'яний тиск, частоту серцевих скорочень, ритм та глибину дихання. А також сприяє збагаченню образного мислення, поповненню словникового запасу. Пропонуючи дітям прослухати новий їм музичний твір, педагогу необхідно орієнтуватися на структуру діяльності слухання музики:

сприйняття музичного твору – музичні враження від прослуханої музики – розуміння, осмислення емоційно-образного змісту – повторне сприйняття музики. Слухання музики звільняє від негативних переживань, наповнює позитивними емоціями, встановлює гармонійні відносини із навколишнім світом.

Гра на дитячих музичних інструментах – сприяє активізації тактильної сенсорики, розвитку дрібної моторики, реалізації накопиченої енергії, покращенню комунікабельності. Предметно-розвивальне середовище музичної зали та груп оснащено всім необхідним обладнанням, методичними матеріалами для успішного музичного виховання та розвитку дітей дошкільного віку.

Діти дошкільного віку під час гри відкривають для себе світ музичних звуків. Гра сприяє формуванню довільності, уваги, самостійності. Заняття проходять не тільки в домінуючій формі, але і з інтеграцією в різні види музичної діяльності. Ми озвучуємо вірші та казки, граємо в дидактичні ігри, танцюємо під музичні інструменти, співаємо, слухаємо музику, граємо.

Музично-рухові вправи та танці розвивають рухові навички, координацію рухів, удосконалюють різні види уваги, виробляють правильну поставу. Комунікативні танці – ігри допомагають встановленню дружніх зв'язків між дітьми, розвитку позитивного самовідчуття, що пов'язано із станом розкнутості, впевненості у собі, відчуття емоційного благополуччя, позитивної самооцінки.

Засвоєння музичного матеріалу дітьми складний трудомісткий процес. Мало просто почути – важливо зрозуміти її і запам'ятати. Перед тим як познайомити дітей з новим матеріалом у будь-якому з видів музичної діяльності, необхідно розповісти про образи, що живуть у тій чи іншій пісні, танці. І тут на допомогу приходять наочні засоби навчання: моделі, картки, схеми. Якщо озирнутися довкола, то ми побачимо велику кількість предметів, посібників та методичних матеріалів, які можуть стати помічниками, своєрідними «моделями» під час здійснення освітнього процесу.

Висновки. Використання в системі музичної освіти здоров'язбережувальних технологій із застосуванням інноваційних підходів та форм допомагає сформувати позитивний емоційно-психологічний стан дітей дошкільного віку. Активізує не лише їх пізнавальну діяльність, а й сприяє активному розвитку логічного мислення, що викликає інтерес до музичної діяльності, сприяє вихованню усвідомленого ставлення до музики, забезпечує освоєння навичок та прийомів у різних видах музичної діяльності, значно збагачує творчу складову роботи у цьому напрямі. Перспективи подальших розвідок полягають у дослідженні впливу музичної діяльності на здоров'я дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Буряк О. І. Музичне виховання в системі оздоровчої роботи з дошкільниками.

Допоміжний посібник. Хмельницький: дошкільний навчальний заклад №32. 2015. 32 с.

2. Ващенко О. М. Формування в майбутніх учителів компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчально-виховному процесі початкової школи. *Перлини наукового пошуку*. 2013. С. 17–24.

3. Жигаль З., Дошкільне музичне виховання: особистісно орієнтований підхід. *Молодь і ринок* №12 (167), 2018. С. 59-63.

4. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія [за заг. ред. Л. М. Рибалко]. Тернопіль: Осадца В. М., 2019. 400 с.

5. Непша О. В., Суханова Г. П., Іваненко В. В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві. Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених. Мелітополь. 2016. С.180–182.

ФОРМИ І МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОГО РОЗПОВІДАННЯ

*Оксана Нестерук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. Філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти (2021р.) в умовах сьогодення досить гостро постає проблема формування художньо-мовленнєвої компетентності дитини старшого дошкільного віку, яка володіє засобами мовного увиразнення, виявляє належний рівень мовленнєвої культури, вміє аналізувати власні мовленнєві помилки та помилки інших, виявляє творчість і самостійність у процесі розповіді [1]. Зважаючи на це, до числа засобів розвитку художньо-мовленнєвої компетентності дітей належать ті, які відповідають інтересам та пізнавальним потребам, мають ігровий та цікавий характер для дітей 5-6 років. Через це творче розповідання має значний потенціал для успішного засвоєння дітьми навичок логічного, змістовного, емоційно доцільного мовлення.

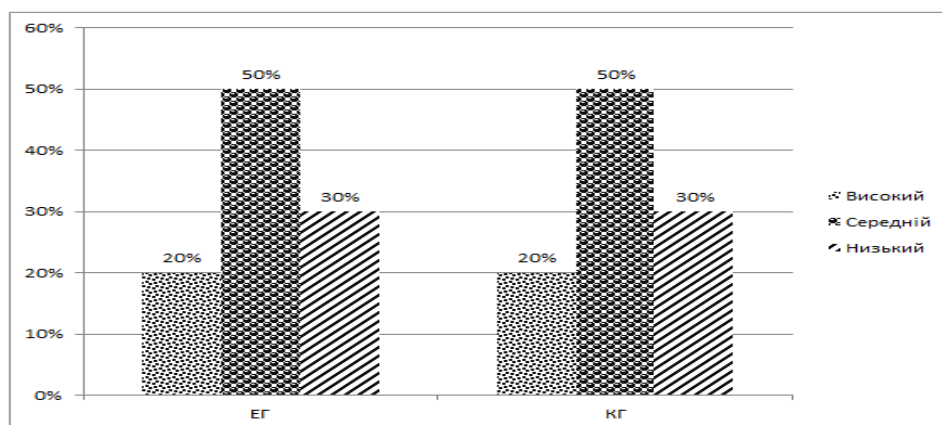
Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування художньо-мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку розглянута у дослідженнях таких психологів та педагогів, як: А. Богуш [2], К. Крутій [3], Т. Постоян.

Методичні аспекти використання засобів творчого розповідання означені у працях А. Богуш, Н. Маліновської [2], Т. Постоян та інших вчених.

Мета статті – проаналізувати особливості формування художньо-мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами творчого розповідання.

Виклад основного матеріалу. Експериментальна робота із метою дослідження наявного рівня художньо-мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку була організована та проведена на базі Житомирського ЗДО №54 із дітьми старшої групи. Вибірка складала 60 осіб (по 30 осіб у ЕГ та 30 у КГ). Діагностика передбачала такі критерії оцінювання, як: *когнітивний*: сформованість знань та уявлень старшого дошкільника щодо правильності, чіткості, логічності, емоційності мовлення як основних його характеристик; усвідомлення того, що потрібно уважно та критично ставитись до власного й чужого мовлення. *Мотиваційний*, за яким оцінювалися такі мотиви дошкільника як пізнавальний (прагне отримати нові знання, обмінятися інформацією), негативні (зовнішні) мотиви у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. *Діяльнісний*, який передбачав здатність дитини виражати мовленнєві знання та вміння у процесі розповіді: успішно виконувати завдання, слухати і розуміти досить складні звернення, прохання, доручення; намагатися точно їх виконати; коротко переказувати зміст висловлювання; володіти навичками виправлення мовленнєвих помилок.

Для визначення рівня сформованості когнітивного компонента ми використали методика «Діалог» (Л. Донник), для вивчення мотиваційного компонента була використана методика «Розповідь за сюжетною картинкою» (О. Книжук), для діагностики рівня розвитку поведінкового компонента методика під назвою «Весела подорож» (І. Стрижук), для дослідження мотиваційного компонента була використана методика «Мотиви мовленнєвої діяльності» (модиф. Ю. Гінзбург), а також метод непрямого спостереження за роботою дітей за їх поведінкою. Початкові результати груп відображає рис.1.

Рис.1. Середні результати рівня розвитку усного художнього мовлення старших дошкільників

Після якісного та кількісного аналізу усіх діагностичних завдань ми встановили, що рівень художньо-мовленнєвої компетентності дітей із ЕГ та із КГ був середнім.

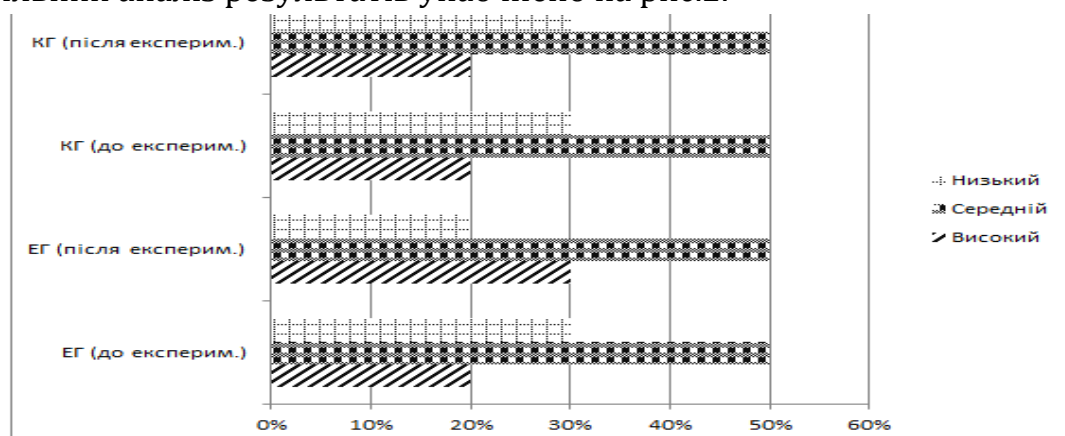
Оскільки наше дослідження виявило певні труднощі та проблеми в освоєнні дітьми старшого дошкільного віку художньо-мовленнєвої

компетентності, ми розробили та впровадили в освітній процес старшої групи власну програму «Наша мова – творчості основа», до якої входили: комплекс занять, дидактичні ігри, розваги тощо. Робота реалізувалася у таких формах, як: індивідуальна, парна, групова, у формі заняття, позакласної роботи, у процесі проведення вікторин, конкурсів тощо. Методи, які сприяли реалізації програми: ігрові, інформаційні (бесіда, спільне обговорення), наочні (плакати, інтерактивна дошка, планшет та ін.), проблемно-пошукові, творчі.

Кожне заняття передбачало певну структуру та особливості застосування тих чи інших методів та прийомів. Зокрема, на занятті «Моя родина» були застосовані форми і методи, спрямовані на збагачення лексики дітей пестливими словами (матуся, татусь, братик, сестричка, бабуся, дідусь). Метою заняття також було поглиблення уявлень дітей про вживання іменників у формі кличного відмінка (наприклад: «татку», «матусю», «братику»). На етапі налаштування на тему заняття вихователь спільно із дітьми переглядають фотографії із сімейного альбому дошкільників та проводить бесіду «Що означає слово «родина»? «Хто входить до складу родини?». Із метою активізації словника дитини із цієї теми вихователь просить кожну дитину на основі фото, скласти розповідь про свою родину (індивідуальна форма роботи). З метою перепочинку дітей та створення невимушеної атмосфери на занятті, далі ми провели із дітьми пальчикову гімнастику: кожен пальчик символізував тата, маму, брата, сестричку, бабуся, дідуся та ін. Така діяльність у ігровій формі стала своєрідною «розрядкою» для дошкільників, стимулювала інтерес та позитивну мотивацію до подальшої роботи. На наступному етапі заняття, також був застосований ігровий прийом (дидактична гра «Скажи ласкаво»). За умовами цієї гри, вихователь запитав: як вони ласкаво називають членів своєї родини (наприклад, мамочко, татусю, бабуню). Потім на занятті був застосований прийом прослуховування дітьми колискової пісні. Після цього із дітьми була проведена бесіда і поставлене запитання: як ласкаво вони називають свою маму? Після цього вихователь просить дітей поділитися на групи і скласти творчу розповідь про свою родину на основі сюжетного малюнку, на якому лисенятко зображене із своєю мамою.

Заняття «Ми – журналісти», передбачало використання інформаційно-пізнавальних (бесіда, пояснення, розповідь), інтерактивних (робота у групах, парах), наочних методів (ілюстративний матеріал за сюжетом ігор, творчих розповідей тощо). На початку заняття задля стимулювання уваги і позитивної мотивації дітей, а також попереднього налаштування групи на тему заняття, були використані питання про популярну професію журналіста. Вихователь провів бесіду із дошкільниками на такі теми: «Хто із вас хоче стати журналістом?», «Що ви знаєте про професію журналіста» та ін.

На контрольному етапі нашого дослідження, ми провели повторну діагностику рівня розвитку художньо-мовленнєвої компетентності дітей у КГ та ЕГ. Порівняльний аналіз результатів унаочнено на рис.2.

Рис. 2. Загальні результати діагностики розвитку усного художнього мовлення у дітей експериментальної та контрольної груп до експерименту та після експерименту

Порівняння початкових і підсумкових результатів ЕГ та КГ стали засвідченням того, що у всіх дітей експериментальної групи, на відміну від контрольної групи, відзначається позитивна динаміка зростання рівня розвитку художньо-мовленнєвої компетентності за всіма критеріями, в середньому на 10 % у експериментальній групі.

Висновки. Таким чином, зіставивши дані контрольного експерименту з даними констатувального експерименту, ми з'ясували, що наша авторська експериментальна програма «Наша мова –творчості основа» є ефективною та сприяє розвитку художньо-мовленнєвої компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Проведене дослідження, безумовно, не вичерпує всієї глибини проблеми, але дає змогу визначити перспективи подальшої роботи з розвитку усного художнього мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами творчого розповідання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Державний стандарт дошкільної освіти. міністерство освіти України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.
2. Богуш А., Малиновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку: підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 дошкільна освіта. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.
3. Крутій К. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя : ЛПС, 2015. 208 с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Дарина Олійник, вихователь ЖДНЗ № 26,
асистент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Тривалий час у розвитку нашої молоді держави виникали проблеми з формуванням соціально-громадянської компетентності, національної ідентичності дітей та дорослих, адже тривалий час ми знаходилися в суперечливому силовому полі соціально-цивілізаційних тенденцій (глобалізація і національно-етичне, державне уособлення, модернізація та постмодернізація, орієнтація на Схід чи на Захід), знаходилися під впливом ІПСО (інформаційно-психологічної операції) мета якої – викривлення культурної та історичної ідентичності. Дослідивши історичні джерела, ми встановили, що пік розвитку соціально-громадянської позиції українців припадав на період, коли громадяни об'єднувалися задля збереження українських кордонів та земель. В умовах сьогодення формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку є об'єктивно-необхідною та нагальною потребою.

Проблему розвитку громадянської позиції вивчали вітчизняні класики (В. Сухомлинський, Г. Сковорода, Б. Грінченко) та сучасні науковці (О. Горбань, О. Стаєнна, С. Курінна та інші).

Мета статті полягає в теоретичному аналізі аспектів формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. За новою редакцією Базового компонента дошкільної освіти (затверджений 2021 року) провідною метою освітньої лінії «Дитина в соціумі» є формування соціально-громадянської компетентності.

Соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Результатом сформованості соціально-громадянської компетентності має стати ціннісне ставлення дитини до себе, своїх справ і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватися цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повага до культурних надбань українського народу, представників різних національних культур [1, с. 13].

Громадянська компетентність розглядається як відносини людини до своєї держави, влади, інших громадян. Особистість, яка володіє громадянською компетентністю чітко усвідомлює свою приналежність до своєї нації, відчуває,

що може впливати на певні процеси у державі, здатна обирати та підтримувати демократично обрану владу, готова вирішувати значущі, суспільні проблеми. Людина, у якої сформована соціальна компетентність, здатна до співпраці в команді та групі. Така людина мобільна, здатна адаптуватися, виконувати різні ролі у суспільстві, вона виявляє емпатію до оточуючих, оберігає довкілля. Соціальна компетентність прямо стосується сфери взаємин громадянина з іншими громадянами. Отже, громадянська компетентність і соціальна компетентність взаємопов'язані. Сформованість цих компетентностей допомагає людині якісно виконувати свої громадянські обов'язки у сучасному демократичному світі.

З давніх часів над проблемою становлення громадянина держави працювали Сократ, Платон, Аристотель, Дж. Локк, Ян Коменський.

Сократ вбачав громадянина, який наділений моральними якостями. Він виділив три якості, які необхідно розвивати у дітей: мужність, стриманість, справедливість. Аристотель та Платон бажали, щоб це була законослухняна особистість, яка шанобливо та віддано ставиться до своєї держави. За Аристотелем громадянське суспільство – це об'єднання вільних, рівноправних осіб, яких згуртувало [2, с. 37].

Дж. Локк став важливим рушієм теорії громадянського гуманізму. Його позиція полягала у тому, що всі громадяни рівні, та повинні жити на основі суспільного договору: людина живе за суспільними вимогами, дотримується їх, а взаємін отримує право на співіснування в цьому соціумі. Філософ зазначав, що дитина не має уявлень про суспільство, закони, правила, такі знання необхідно виховувати в освітньому середовищі [3, с. 27].

Т. Поніманська визначила, що громадянські почуття дитини формуються через інтерес дітей до свого оточення та через приклад дорослого, адже діти спочатку переймають емоції, а згодом засвоюють знання. Основними напрямками розвитку патріотизму у дітей дошкільного віку Т. Поніманська виділила: формування уявлень про родину, сім'ю, рід; рідний край; формування знань про державу, державні символи; ознайомлення із культурою та традиціями свого народу [4, с. 164].

В. Сухомлинський вважав, що громадянин повинен бути відданий Батьківщині, ставити інтереси держави вище за власні, проте вони повинні відповідати гуманістичним ідеям. Він окреслив, що важливою умовою у формуванні громадянина виступає емоційно-насичена трудова діяльність дитячого колективу [5, с. 5].

Ми погоджуємось з думкою вчених, що саме гуманізм є основою формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. У віці 5-6 років відбувається інтенсивний розвиток та збагачення різних видів діяльності, що проявляється у вмінні отримувати опосередковані знання, що

виходять за межі досвіду дитини, а також віддалені у часі. Цей період також характеризується подальшим активним засвоєнням дитиною соціального досвіду старшого покоління, тому дитина може засвоювати історію рідного краю, її громадян, особливості культури та мови, символіки.

Дошкільник починає цікавитися не лише сучасною історією країни, міста, але й історичними даними. З задоволенням розглядає архітектуру свого краю, українську хату, побут предків, старовинні іграшки. Дитина усвідомлено готова слухати українські народні казки, розуміє їх сенс, бажає зрозуміти незрозумілі, застарілі слова.

Аналізуючи вище описане, ми можемо виділити такі основні освітні завдання формування соціально-громадянської компетентності:

- 1) учити та заохочувати дітей спілкуватися державною мовою;
- 2) сформувати знання про державні та народні символи України;
- 3) формувати основи поваги до захисників та захисниць України;
- 4) розширити кругозір дітей за допомогою екскурсій;
- 5) познайомити з особливостями українського побуту;
- 6) ознайомити дітей з традиційною кухнею;
- 7) дати знання про окремі традиції і звичаї попередніх поколінь;
- 8) ознайомити дітей з основними цінностями нашого народу;
- 9) створити умови для розвитку пізнавальної активності дітей;
- 10) ознайомити дошкільників з народними іграшками;
- 11) розвивати інтерес до свого роду, Батьківщини;
- 12) формувати почуття поваги та гордості за свій народ;
- 13) формувати позитивне ставлення до інших народів, які населяють нашу країну;
- 14) розвивати емпатію до співгромадян;
- 15) розвивати самостійність, творчі здібності та ініціативу;
- 16) ознайомити з українським народним одягом;
- 17) сформувати знання про українську вишивку.

Висновки. Отже, формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного є невід'ємною частиною освітнього процесу. Наша країна перебуває у стадії національно-духовного відродження, потребує свідомих, націоналістично вихованих громадян для відбудови та розвитку України, тому дана проблема потребує детального дослідження, пошуку нових методів та прийомів, які актуальні в даний проміжок часу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.

2. Горбань О.В. Поняття громадянського суспільства у контексті сучасного цивілізаційного розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2019. Вип. 41 (54). С. 64-74. URL:

<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27721/Horban.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Коваленко А. Проблеми взаємодії виконавчої та законодавчої влади у політичному вченні Дж. Локка/ А. Коваленко. // Нова політика. – 2000. – №5. – С. 27–31.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. – 456 с.

5. Сухомлинський В.О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Дошкільне виховання//. – 2003. – № 3. – С. 3-8.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПОВСЯКДЕННІЙ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

*Тамара Ткачук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Однією з найважливіших умов розвитку сучасного українського суспільства є виховання громадян суверенної і незалежної, правової, демократичної держави, здатних до соціалізації, які поважають права і свободи особистості, які мають високу моральність, виявляють національну толерантність, шанобливе ставлення до мов, традицій та культур інших народів. Демократизація суспільного життя вимагає від освітніх закладів змісту, форм та методів соціально-громадянського виховання, адекватних сучасним соціально-педагогічним реаліям.

У зв'язку з цим особливу актуальність набувають дослідження в галузі теорії та практики соціально-громадянської освіти, які дозволили б визначити ефективні засоби формування громадянина України, починаючи з дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з проблемами громадянського виховання, формування громадянської свідомості особистості розглядали класики зарубіжної (Дж. Локк, Ж-Ж. Руссо та ін.) та вітчизняної (Б. Грінченко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський та ін.) педагогіки. Не менш вагомими на сучасному етапі розвитку педагогічної науки є дослідження наступних напрямів: соціальна компетентність (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко); громадянська компетентність (О. Косенчук); особистісно орієнтоване навчання і виховання (І. Бех, Н. Бібік, Л. Козак).

Метою статі є аналіз поняття та особливостей формування соціально-громадянської компетентності у дітей середнього дошкільного віку в

повсякденній життєдіяльності.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні існує подальша необхідність вивчення та перегляду соціального та громадянського потенціалу дітей в дошкільних навчальних закладах, як з погляду його змісту, так і з практичної сторони. Вітчизняний та зарубіжний досвід показує, що формування соціально-громадянських компетентностей має розпочатися вже в дошкільному віці, і цей процес повинен здійснюватися не тільки в стінах закладів дошкільної освіти, а й у домашніх умовах [2, с. 25].

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти у 2021 році визначена нова ключова компетентність – соціально-громадянська. Проте проводячи аналіз наукових досліджень, які присвячені досліджуваному нами питанню, ми встановили, що визначено два окремих напрямки досліджень, а саме : формування соціальної та громадянської компетентності.

Так, О. Максимова, соціальну компетентність означає «як відповідну інтеграцію знань, умінь і ставлень, які планомірно, цілеспрямовано та систематично розвиваються під час виховання та навчання, що забезпечує оптимальну адаптацію дитини до школи, а також виокремлюємо такі її компоненти, як знання, уміння відповідно до ситуації діяти та ставлення до інших» [5, с. 233]. Українська дослідниця сфери дошкільної освіти Т. Поніманська вважає, що соціальна компетентність «передбачає відкритість до світу людей, навички соціальної поведінки, готовність до сприймання соціальної інформації, бажання пізнати людей і робити добрі вчинки» [6, с. 259].

До проблем громадянської компетентності прикута увага багатьох сучасних науковців: Н. Бібік, О. Киричук, Т. Титаренко, О. Пометун, К. Чорної та ін. Так, О. Пометун дає наступне визначення терміна «громадянська компетентність: «здатність активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства». Таке визначення, на нашу думку, є стратегічним і загальноосвітнім [4, с. 80].

Відповідно Державного стандарту початкової освіти соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовність брати активну участь у соціальних заходах, які відбуваються в дитячих центрах, суспільстві, громаді, які мають спрямування на покращення спільного життя [1].

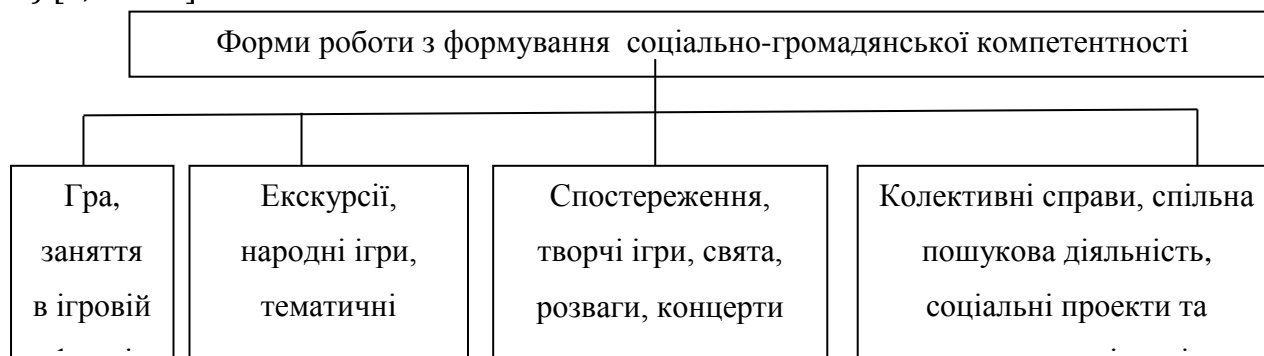
О. Косенчук зазначає, що «соціально-громадянська компетентність має стати стрижнем майбутнього громадянина України. Заклади дошкільної освіти мають стати осередком формування демократії, де всі мають можливість висловлювати свою власну думку, бути почутими, беруть активну участь у житті закладу, мають можливість проживати демократію» [3, с. 152].

На нашу думку, соціально-громадянська компетентність особистості – сукупність готовності та здібностей, що дозволяють їй активно, відповідально

та ефективно реалізовувати весь комплекс громадянських прав і свобод у демократичному суспільстві, застосувати свої знання на практиці.

Дошкільний вік є сенситивним для формування соціально-громадянської компетентності. Розглядаючи сучасні дослідження формування соціально-громадянської компетентності у дітей середнього дошкільного віку, ми з'ясували, що у дошкільному віці дитина самостійно та за допомогою дорослих накопичує соціальний досвід, сприяє розкриттю вікового потенціалу та підготовці до дорослого життя. У середньому дошкільному віці діти починають розуміти розбіжності між тим, яке місце вони займають серед оточуючих людей, і тим, які вони мають реальні можливості та бажання. З'являється явне прагнення переходу на нове, «доросле» становище і здійснювати нову, важливу для себе і оточуючих людей діяльність. Дитина починає засвоювати норми та правила соціальної поведінки. Відбувається формування власної внутрішньої соціальної позиції. Засвоюються правила поведінки, діти починають поводитися належним чином у суспільстві. Особистісні особливості проявляються у здатності до самооцінки, підпорядкуванні мотивів, динаміки розвитку почуттів, розвитку волі, певної спрямованості особистості. У цьому виявляється соціальність мотивів особистості дошкільника.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти визначені основні форми, методи і засоби формування соціально-громадянської компетентності. Форми формування соціально-громадянської компетентності наведені на (рис. 1) [3, с. 149].

Рис. 1. Форми роботи з формування соціально-громадянської компетентності

До методів формування соціально-громадянської компетентності відносять: наочні, словесні, практичні, проблемні, дослідницькі, інтерактивні методи. Вважаємо, що форми роботи, методи та засоби, спрямовані на соціально-громадянське виховання, дозволяють активізувати пізнавальну та емоційну сферу дітей, спрямовують їх самостійність, поважне ставлення до близьких людей, одноліток та співробітників дитячого садка. У дітей з'являється бажання дбайливого та творчого ставлення до рідного міста та рідної країни. Діти починають розуміти красу в людині, у житті, у суспільстві.

Висновки. Найважливішими умовами формування соціально-громадянської компетентності дітей середнього дошкільного віку є:

– продумане спеціально створене та підтримуване соціокультурне, предметно-просторове розвиваюче середовище, яке створює можливості для дитини реалізувати свої можливості;

– дорослий, готовий здійснювати взаємодію з дітьми та організувати освітній процес на засадах гуманістичної педагогіки.

Отже, повсякденна діяльність є чинником формування соціально-громадянської компетентності дітей середнього дошкільного віку.

Подальші розвідки, вважаємо, доцільно спрямувати на вивчення підходів щодо підготовки майбутніх педагогів до використання інтерактивних методів з метою формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України. Наказ МОН від 13.07.2021 № 813. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 25.10.2022).
2. Борисова Н. А. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1 (57), С. 53-59.
3. Косенчук О. Г. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. № 32. 2022. С. 138-155.
4. Магдич Т., Аналіз сутності поняття «громадянська компетентність» у системі психолого-педагогічних і лінгводидактичних категорій. *Науковий журнал. Формування громадянської компетентності учнівської молоді як лінгводидактична проблема «Інноваційна педагогіка»*, Випуск 28, 2020. С. 77-82
5. Максимова О. О. Формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку як запорука її успішної адаптації до навчання в школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип. 20 (1-2016). Ч.2. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 229-234.
6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підр. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.

ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія Ярошовець, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Тетяна Гужанова**, канд. філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Розвиток українського суспільства взаємопов'язаний з розвитком актуальних та потенційних можливостей кожної особистості, також її здібностей і потреб, готовності до самопізнання та саморозвитку. У сучасному світі розвиток зорієнтований на навички

міжособистісного спілкування (interpersonal skills), особистісний потенціал (personal qualities), навички побудови кар'єри (career attributes) тощо. Soft skills («м'які», або «гнучкі» навички) дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напряму, у якому працює людина. Відомо, що в дошкільному віці закладається основа інтелектуального, соціального, емоційного, особистісного розвитку людини, і саме дошкільна освіта має розпочинати створювати основу для подальшого розвитку м'яких навичок і критичного мислення дітей. Базові soft skills формуються ще в ранньому дитинстві та розвиваються протягом усього життя, але особливо важливо вибудувати міцний фундамент для розвитку soft skills у дітей дошкільного віку. Розвиток "м'яких навичок" із раннього дитинства є формуванням основи для подальшого самовдосконалення дитини.

Актуальність звернення до вибраної проблеми підтверджується такими нормативними документами: Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства»; Базовим компонентом дошкільної освіти (2021), Програмою освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті» (2021), наказом Міністерства освіти й науки України щодо проєкту СЕНН (або SEE Learning), чинними програмами розвитку дітей «Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років», «Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», «Я у світі»; наказом про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» (2019) тощо.

Дослідженням проблем soft skills займалися О. Барінова, Н. Гавриш, Е. Гайдученко, В. Давидова, В. Жадько, І. Карданов, І. Клюковська, К. Крутій, А. Марушев, Н. Мірошніченко, М. Новиков, Ю. Портланд, О. Сосницька, А. Чошанов та інші. Певні аспекти розвитку критичного мислення у дітей розглядалися у роботах А. Байрамова, О. Белкіної, С. Векслера, А. Липкіної, Л. Рибак. Ці вчені ставили питання про необхідність розвитку у дітей вміння самостійно осмислювати навчальний матеріал та виконувати нестандартні завдання, робити самостійні висновки та помічати свої помилки і помилки інших.

Мета статті – розкрити теоретичні основи soft-skills. Здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з означеної теми. Дізнатися в чому полягає результативність розвитку soft-skills саме з дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Взагалі, для початку, визначимо, що таке навички – це автоматизовані компоненти свідомої дії людини, які виробляються у процесі її виконання, але ознакою сформованості навичок є певні дії, а не її автоматизація. Можемо побачити, що навичка розглядається як дія доведена внаслідок багаторазового повторення вправ до досконалості її виконання.

Soft skills, як їх ще називають «м'які», або «гнучкі» навички дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напряму, у якому людина працює. Традиційно у психології soft-skills відносять до соціальних навичок – вміння переконувати, знаходити підхід до людей, бути лідером, міжособистісне спілкування, робота в команді, ведення переговорних процесів, особистісний розвиток, управління часом, ерудованість, креативність тощо [1].

У 90-і рр. XX століття поняття «soft skills» починає вживатися у наукових працях. Одними з перших до нього звертаються американські та німецькі науковці в галузі управління, а вже пізніше воно з'являється у працях вітчизняних і зарубіжних представників бізнесу та освіти. Узагальнюючи праці науковців, можна стверджувати, що «м'які» (soft skills) навички пов'язані з «жорсткими» навичками (hard skills), які забезпечують виконання професійних дій. Але при цьому «жорсткі» навички гарантують тільки 15% успіху, тоді як інші 85% залежать від «м'яких» навичок. Можна зазначити, що на відміну від «жорстких» навичок, які можна сформувати та розвивати, soft-skills набагато складніше сформувати. У науково-педагогічній літературі поняття «soft skills» прирівнюють до «people skills» (навички спілкування з людьми), «key skills» (Основні, або загальні навички), «life skills» (життєві навички), «non-employability skills» (навички для праці), professional skills» (непрофесійні навички). Варто визнати, що soft skills - це компетенції майбутнього. З двох фізиків більш успішним стане той, хто буде розвивати свої соціальні компетенції. Ймовірно, він зможе зробити більш успішну наукову кар'єру, ніж його нетовариський колега [2].

Основні soft skills навички можна поділити на 4 групи:

– комунікативні навички, або комунікативна грамотність, до них відносять вміння спілкуватися адекватно і відповідно до комунікаційної ситуації; знаходити спільне рішення із співрозмовником; грамотно розпочинати і завершувати своє спілкування; вміння вислухати співрозмовника, прийняття критики, підбивати підсумки розмови, також вміння домовлятися;

– навички self-менеджменту або управління собою, вони допомагають ефективно контролювати свій стан, час та процеси. Це вміння розпізнавати чужі емоції та показувати свої; налагоджувати емоційний контакт для взаємної діяльності.

– навички ефективного мислення, або інтелектуального мислення. Сюди можна віднести системне мислення, креативне мислення, критичне мислення, логічне мислення, пошук та аналіз інформації, вироблення та прийняття рішень.

– управлінські навички, або форсайт-управління, це лідерські навички, вміння приймати рішення, брати відповідальність, вміння делегувати, вміння мотивувати себе та інших [3].

Soft skills розвиваються поступово протягом усього життя, але одні навички формують інші. Також немає такого, що дитина виросте та змінить один набір гнучких навичок на інші. Наприклад, комунікація розвиває емоційний інтелект і вміння керувати людьми [4].

Дошкільна освіта є обов'язковою складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Це цілісний процес, який спрямований на: забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних і фізичних особливостей, культурних потреб [5]. Період від народження до вступу у школу є періодом зародження, формування та розвитку soft skills, або м'яких навичок (когнітивних, соціальноповедінкових). Деякі з них, такі як допитливість, пам'ять, увага і концентрація уваги, дані людині від народження. Якщо розглядати інші, такі як уміння спілкуватися, домовлятися, вирішувати конфлікти, емоційний інтелект, то вони починають своє формування завдяки рушійним законам розвитку.

Висновки. Коли відбудуватиметься систематичне застосування в дошкільній освіті технологій розвитку soft-skills, то це спонукатиме дітей до особистої реакції на ту чи іншу проблему і дасть змогу їм аргументувати свою власну позицію та доводити доцільність своїх висновків і поглядів.

Список використаних джерел

1. Тітечко С. Є. Методика розвитку критичного мислення : Навчально-методичний проект. Краєзнавство. Географія. Туризм. Київ, 2006. № 19. С. 3.
2. Що таке hard і soft skills? В чому різниця? Що важливіше?: Електронний ресурс – <https://zhy.dcz.gov.ua/publikaciya/shcho-take-hard-i-soft-skills-v-chomu-riznytsya-shcho-vazhlyvishe>
3. Длугунович, Н.А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців / Н. А. Длугунович // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. – 2014. – №6. – С. 239-242.
4. Тілікіна Н. В. Навички XXI століття та умови їх формування і розвитку для молоді: Електронний ресурс – <https://dismp.gov.ua/navychky-khkhi-stolittia-ta-umovy-ikh-formuvannia-i-rozvytku-dlia-molodi/>
5. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль «Мандрівець», 2017. 256 с.

**РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ТА МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО**

**ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ДИТЯЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ
ПЕДАГОГІКИ**

*Олена Максимова, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку національної системи освіти в Україні у педагогічній науці особливої ваги набуває питання виховання успішної, активної, цілеспрямованої, вольової, але разом з тим гуманної особистості, дії якої спираються на моральні норми і цінності.

Дитячі роки накладають відбиток на все подальше життя людини. Адже в цей період закладаються основні риси характеру, формується світогляд, визначається активне, вольове, дійове чи, навпаки, пасивне, споживацьке відношення до життя. Тому велику увагу слід приділити досягненню успіху дитиною в її починаннях, що веде до формування мотивації успіху, впевненості у своїх силах. А це є підґрунтям для виховання сильної, ініціативної, наполегливої у виконанні своїх задумів особистості.

Аналіз останніх публікацій. Вивчаючи проблему успіху, вчені пов'язували її з діяльністю дітей (Б.Ананьєв, І.Бех, Л.Божович, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн), з їх інтелектуальною активністю і самостійністю (Л.Арістов, М.Данилов, І.Зязюн, О.Савченко, Г.Щукіна), з мотивами діяльності (Х.Хекхаузен, В.Ільїн, О.Леонт'єв, А.Маркова, П.Якобсон), з ефективністю навчання (І.Огородніков, В.Онищук), з проблемою запобігання неуспішності (Ю.Бабанський, Н.Менчинська), з емоціями, що супроводжують успіх (К.Ізард, Д.Моррил, Л.Саккетті, У.Шутц, В.Франкл).

Дослідження науковців дозволили створити своєрідний банк ситуацій успішного розвитку і виховання: ситуація авансування довірою (А.С.Макаренко), невимушеного примусу (Т.Є.Коннікова), емоційного зараження (А.Н.Лутошкін), творчості (В.А.Караковський), ситуація успіху (А.С.Белкін, Б.С.Волков, Н.Є.Щуркова).

Мета статті. Однак існує потреба з'ясувати розуміння успіху та шляхи його формування засобами народної педагогіки, оскільки остання належить до тих могутніх феноменів, що забезпечують збереження національного характеру, звичок, ментальності.

Завданням нашої статті є уточнити, яку людину народна педагогіка вважає успішною і щасливою, які методи пропонує використовувати для розвитку дитячого успіху та порівняти з сучасними проблемами його формування.

Виклад основного матеріалу. Визначальним для української етнопедагогіки, як зазначає М.Г.Стельмахович [4], є ставлення до людини як до найвищої цінності, яка має безумовне право на свободу, щастя і вільний розвиток. Щасливою визнається людина, яка живе у себе на Батьківщині (“Як будеш землі триматися, то будеш від неї сили набиратися”), має сім’ю, дітей (“Діти – основа щастя”, “Де діти, там і радість”), є фізично здоровою (необхідність нормального фізичного розвитку зумовлюється цілком реальними життєвими потребами: у діяльності людини завжди виникає чимало проблем, для подолання яких потрібні чималі фізичні зусилля), працьовитою (“Щастя не в хмарах ховається, а працею здобувається”, “Праця – ключ до щастя”), має почуття честі (“Чесна людина – щаслива людина”), розум (“Знання та розум – скарб людини”).

Від розумового виховання залежить успіх підготовки людини до життя (“Розумний всякому дає лад”), її трудові успіхи (“Без розуму ні сокирою рубати, ні лика в’язати”), особиста доля і щастя (“Щастя без розуму – торбина дірява”). Фізична сила і розумова діяльність завжди перебувають у тісному зв’язку (“Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє”).

Отже, успішним народна педагогіка вважає виховання, результатом якого є особистість, наділена високими моральними і розумовими якостями, яка має бажання і уміння працювати, розвивати і удосконалювати свої задатки, здібності і навички. Навчити дитину досягати успіху не тільки задля отримання похвали, власного задоволення, а й для того, щоб порадувати тих, хто знаходиться поруч – в цьому полягає велика моральна цінність. Адже дитина навчається радіти, приносячи радість іншим.

Провідними принципами етнопедагогіки є гуманізм, природовідповідність, врахування індивідуальних та вікових особливостей вихованців, єдність вимог і поваги до особистості, розвиток ініціативи та самостійності. Народна педагогіка підтримує любов і гуманне ставлення до дітей, яких треба пестити, наділяти теплом і ласкою. Головну виховну місію підростаючого покоління народ покладає на батьків: “Дітей виховує сім’я, а долю виховання вирішують батьки”, – кажуть у народі.

У практиці народного виховання серед методів формування успішності дітей особлива роль відводиться грі. Дитяча гра – провідний вид діяльності в дошкільному віці, спрямований на практичне пізнання навколишнього світу через відтворення дій та взаємин дорослих. Гра є благодатним ґрунтом для створення ситуацій успіху для дітей, у ній кожен може зіграти бажану роль, побути лідером, відчувати себе в центрі уваги, задовольнити потребу визнання. Народна педагогіка виділяє дві основні групи ігор. Ігри першої групи виникають самі по собі, в них діти наслідують функції дорослих. До другої групи відносять ігри, спеціально вигадані для розваги.

Народна мудрість каже: “Де гра, там радість”. Неприємне, стомлююче, нудне у реальному житті перетворюється на цікаве у грі завдяки її емоційній привабливості, а тому долається легко і успішно.

Діти мріють швидше вирости, стати дорослими, тому так люблять наслідувати старших. Народна педагогіка вміло використовує орієнтування на майбутню радісну перспективу, що викликає у дітей настрій радісного очікування, вселяє відчуття життєвого оптимізму, мобілізує сили на досягнення певної мети.

Серед методів стимулювання успіху користується популярністю навіювання, за допомогою якого збуджується оптимістичний настрій, вселяється впевненість у своїх силах. Народні навіювання за змістом дуже різноманітні, позначені рисами кмітливості і винахідливості, елементами казковості і вигадки.

Велику стимулюючу силу має використання заохочення, найпоширенішими видами якого є усмішка, ласкавий погляд, подяка, схвалення, нагорода. Воно породжує бадьорість, новий приплив енергії, гарний настрій, готовність долати труднощі, досягати нових успіхів.

Виховання обов'язково повинне спиратися на самовиховання, під яким у народній педагогіці розуміється систематична діяльність особистості, спрямована на вироблення чи вдосконалення моральних, трудових, фізичних, естетичних якостей, звичок поведінки відповідно до соціально зумовлених ідеалів народу. На хвилю самовиховання найкраще настроює дитину усна народна творчість, особливе місце в якій займає казка.

Хоча діти знають, що насправді казка – це вигадка, на підсвідомому рівні вони продовжують вірити у казкових істот, у реальність змальованих подій. Тому казка є провідним засобом у створенні в них гарного настрою, розвитку моральних якостей, працьовитості, вихованості, волі, відповідальності та дисциплінованості, віри у свої сили, оптимізму, людяності та емпатії, вміння товаришувати (“Бабина та дідова дочка”, “Пані Метелиця”, “Котик і Півник”, “Котигорошко”, “Івасик-Телесик” та ін.).

Зазначимо, що як родинне, так і суспільне виховання повсякчас звертається до української народної педагогіки, її здобутків, ідеалів, принципів, історичних традицій. Взявши їх до уваги, ми виокремили наступні психолого-педагогічні умови досягнення успіху дитиною (рис.1).

Рис. 1. Психолого-педагогічні умови досягнення успіху дитиною

Проведене нами дослідження дозволяє зробити припущення, що досягнення успіху дітьми (під яким ми розуміємо досягнення бажаної мети у суспільно та особистісно значущій діяльності, підтвердження чого дитина знаходить у референтного кола дорослих та однолітків, шляхом прикладення власних зусиль під час взаємодії з дорослими чи з іншими дітьми) стає визначальним чинником їхнього особистісного розвитку, якщо у навчально-виховному процесі:

- буде забезпечена суб'єкт-суб'єктна взаємодія дітей і дорослих на основі їх рівності позицій, що сприятиме становленню творчої самостійної особистості;
- враховуватимуться вікові та індивідуальні особливості кожної дитини щодо включення її у доступну діяльність як носія суб'єктності, здійснюватиметься орієнтація на своєрідність, неповторність кожної дитини;
- здійснюватиметься розвиток у дітей мотивації досягнення як визначального чинника їхньої успішності;
- будуть створені достатні психолого-педагогічні умови для успішної реалізації їхніх пізнавальних, моральних внутрішніх сутнісних сил (див. рис. 1);
- забезпечуватиметься оптимізація взаємодії вихователів і батьків у створенні умов для успішного розвитку дитячої особистості;

- буде створено сприятливий психологічний клімат у сім'ї та у ЗДО для підтримання у вихованців позитивного емоційного стану.

Висновки. Важливо, що завдяки успіху дитина не тільки утверджує свою особистість і прагне досягнути ще кращих результатів, але і отримує, усвідомлюючи свою значимість, заряд позитивних емоцій. Любов до дитини, педагогічний оптимізм, вміння побачити її кращі сторони, віра в її сили, у можливість розкриття її здібностей, доброзичлива атмосфера, емоційний комфорт – ось ті складові, що допомагають повсякчасно створювати умови для переживання успіху.

Список використаних джерел

1. Етнопедагогічні засади українського дошкілля: навч.-метод. посібник / Н. В. Лисенко [та ін.]; ред. Н. В. Лисенко; АПН України, Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. Науково-методичний центр "Українська етнопедагогіка і народознавство". - Івано-Франківськ: Плай, 2008. – 541 с.
2. Маєвська Л.М. Етнопедагогіка : навч. посіб. – Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Херсон : Олді-плюс, 2014. – 285 с.
3. Садовенко С.В. Виховання народною казкою: [метод. посіб.] / – К. : Шкільний світ, 2011. – 127 с.
4. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка.– ІЗМН, 1997.– 232 с.
5. Українські прислів'я та приказки / <https://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky>

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З РІДНИМ КРАЄМ

*Світлана Матвієнко, кандидат педагогічних наук, доцент
Ніжинський державний університет*

Актуальність проблеми. Оновлення підходів до організації освітньо-виховного простору закладу дошкільної освіти потребує від вихователів нових ідей та підходів, у тому числі – з урахуванням особливостей сучасних дітей та реалій сьогодення. Видатний педагог Дж. Дьюї зазначав: «Якщо ми сьогодні будемо навчати дітей так, як вчили вчора – ми вкрадемо у них завтра». Саме тому педагогам дошкільної освіти слід уважно підходити до добору новітніх методів, технологій, засобів в організації освітнього процесу.

Для роботи з дошкільниками важливо зацікавити їх вивченням навколишнього світу, розкрити специфіку природи, історії, культури рідного для них краю. Традиційно для цього використовувалися прогулянки, екскурсії, форми дитячого туризму тощо. Нині багато із закладів дошкільної освіти використовують мультимедійну апаратуру, яка надає педагогу ЗДО можливість реалізувати Програму, за якою він працює, у тому числі – в умовах дистанційної організації освітнього процесу.

На сьогодні практика ЗДО збагатилася появою новітніх інформаційних технологій, однією з яких є *віртуальна екскурсія*. Зазначимо, що великий потенціал віртуальні екскурсії мають в художній та історичній галузях знань. Їх використання у процесі художньо-краєзнавчої роботи є сучасним і перспективним напрямом роботи. Проте, на сьогодні створено обмежену кількість наукових робіт з обраної нами проблеми, чим і обумовлюється *актуальність даної статті*.

Аналіз останніх публікацій. Екскурсія як форма навчальної та виховної роботи досліджувалася Л. Борхат, В. Вишневським, А. Дзекуновим, Г. Долженко, К. Кірюханцевим, Ю. Клочко, О. Смірновим, А. Святославським. Ознайомлення дітей із рідним краєм засобами освітніх подорожей та використання щодо цього віртуального простору запропоновано К. Крутій, Т. Грицишиною, І. Стеценко та ін. Окремі питання щодо організації віртуальних екскурсій для здобувачів освіти розглянуто у працях Є. Александрової, Т. Васютіної, Я. Гришко, Ю. Кулінки, О. Подліняєвої та інших дослідників.

Мета статті: обґрунтувати педагогічний потенціал віртуальних екскурсій щодо ознайомлення старших дошкільників з рідним краєм.

Виклад основного матеріалу. У процесі ознайомлення дітей 6-7 років із рідним для них краєм окреме місце займають екскурсії. У працях А. Богуш, Н. Гавриш, О. Літченко, Н. Яришевої та ін. визначено методику проведення такої форми роботи з дітьми різного віку. Як вважає О. Подліняєва, навчальні екскурсії є обов'язковими та необхідними елементами освітнього процесу. Такий вид роботи дозволяє створити умови, які наближують зміст навчальних предметів до реального життя [5, с. 100]. Вони є традиційною формою педагогічної роботи з ознайомлення дітей із різними видами довкілля (природного, суспільного).

Віртуальні екскурсії на сьогодні розглядаються як ефективний засіб пізнання дітьми рідного краю, як інструмент краєзнавства. Як зазначають Т. Васютіна, Т. Золотаренко, «екскурсія у такому форматі дає можливість відвідувати цікаві місця ..., що робить цей процес більш доступним, окрім цього надає можливість багаторазового перегляду як фрагментів та і екскурсії в цілому та, звісно, дозволяє відвідувати цікаві локації, незважаючи на карантинні обмеження» [1, с. 72].

С. Матвієнко вказує на те, що вибір дітьми бажаних цілей і засобів краєзнавчої діяльності, реалізація мотивів і потреб в обраній позиції сприяють трансформації духовних цінностей в цінності особистості [3, с. 37].

Розкриваючи великий потенціал екскурсій щодо ознайомлення дошкільників з рідним краєм, Н. Охріменко вказує на те, що сучасна художньо-краєзнавча практика ЗДО потребує «новітніх, цікавих для вихованців форм та методів навчальної та виховної роботи, у тому числі – й у галузі краєзнавства» [4, с. 32].

Умовою для проведення віртуальних екскурсій зі старшими дошкільниками є наявність у закладі дошкільної освіти мережі Інтернет (перегляд вже наявних там ресурсів), за умов проведення дистанційної освітньо-виховної роботи – необхідне використання гаджетів удома. Якщо для здобувачів освіти шкільного віку педагогами використовуються екскурсії, вже створені на різних інформаційних платформах (наприклад, через онлайн платформу Google Arts&Culture), то дітей дошкільного віку створення екскурсій краєзнавчого спрямування ще тільки розпочато. О. Подліняєва пропонує аспекти, які слід урахувати педагогу при підготовці методичного супроводу до цифрового ресурсу: ідея екскурсії; мета й завдання екскурсії; зміст даного заходу; пропонований маршрут і належне оформлення екскурсії тощо [5, с. 101].

Віртуальна екскурсія з технічної точки зору – це комбінація панорамних фотографій, перехід від однієї панорами до іншої [2]. Найбільш доступною формою віртуальних екскурсій, є мультимедійні, які може створювати педагог попередньо або спільно з дітьми у межах цікавого проєкту з вивчення рідного краю. У процесі проведення такої форми роботи старші дошкільники постають не тільки її активними учасниками, але й власне авторами. Участь дітей 6-7 років у створенні педагогом екскурсії може, у цьому сенсі, допомогою у komponуванні фонду фотографій (наприклад, за темою «Чудові парки / сквери мого міста», «Величні собори міста», «Сімейна прогулянка містом» тощо). Організація у такому проєкті творчої групи з 5-7 дітей дозволить ефективно й пізнавально працювати над укладанням фото сторінок майбутньої мультимедійної презентації. Учасники кожної із груп, у межах такого проєкту, можуть запропонувати спільну розповідь стосовно мальовничого куточка рідного міста, його архітектурних споруд, місцевого театру тощо.

Важливу роль щодо використання потенціалу віртуальних екскурсій у роботі з дошкільниками відіграє пошуковий метод. Діти не тільки ознайомлюються із матеріалами відео- або мультимедійної екскурсії, а займаються її активним пошуком, набувають нових знань стосовно свого рідного краю, його історії, культури, життя людей у сьогоденні.

Проведення художньо-краєзнавчої екскурсії (будь-якого формату) з дошкільниками буде ефективним тоді, коли отримані уявлення та знання діти втілять на подальших заняттях, у самостійній діяльності. Для дошкільників вона визначається створенням малюнків, виготовленням поробок на тему екскурсії тощо. Після перегляду віртуальної екскурсії вихователь може передати її на гаджети батьків дошкільників з тим, щоб у вільний час вони продовжили ознайомлювати дітей із визначними місцями рідного міста або села, його історією та культурою.

Постійне розширення знань дітей про навколишній світ, рідний край, збагачення вражень дітей – важлива умова щодо розвитку їхньої ігрової

діяльності. Наприклад, після проведення віртуальної екскурсії містом, можна провести дидактичні настільно-друковані ігри (за сюжетом прогулянки містом, відвідуванням музею, переглядом картин відомих митців тощо). У сюжетно-рольових іграх дітьми можуть бути втілені епізоди сімейного відпочинку у місті, відвідування театру тощо. Враження від спілкування з творами культури рідного краю старші дошкільники зможуть втілити у створених малюнках краєзнавчої тематики, роботах з художньої праці, колективних колажах тощо.

Висновки. Оновлення освітнього процесу ЗДО зумовлює перегляд форм його організації, й навчальна екскурсійна діяльність щодо цього є ефективною та сучасною. Тому важливо закладати у зміст фахової підготовки педагогів дошкільної освіти методичку екскурсійної діяльності з урахуванням її новацій. Таку ж роботу доцільно здійснювати у формах перепідготовки вихователів. На часі організація спільних форм роботи закладів освіти з місцевими музеями, бібліотеками, установами культури щодо створення відеоматеріалів, які будуть сприяти ознайомленню з історико-культурною спадщиною та сьогоденням, природними особливостями кожного міста та села нашої держави. Через проведення такої віртуально-краєзнавчої роботи педагоги зможуть виховувати молоде покоління українців, які з пишатимуться своїм краєм та Батьківщиною та докладуть зусиль щодо їх процвітання.

Список використаних джерел

1. Васютіна Т. М., Золотаренко Т. О. Особливості організації віртуальних екскурсій для здобувачів початкової освіти в умовах дистанційного навчання. Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 8 квітня, 2021). 2021. С. 72-73.
2. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти. 2019. Вип. 9. Т.1. С. 94-98.
3. Матвієнко С. І. Регіональна культура як засіб удосконалення фахової підготовки майбутніх вихователів. Імідж сучасного педагога. 2010. №6-7 (105-106). С. 36-38.
4. Охріменко Н. П. Форми організації роботи щодо ознайомлення дошкільників з рідним краєм. Сучасні реалії та перспективи розвитку освіти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 9 жовтня 2020 р). Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр. 2020. С. 32 – 34.
5. Подліняєва О. О. Особливості використання сучасних медіа в освіті. Фізико-математична освіта: науковий журнал. 2016. Вип. 4(10). С. 100-104.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБУ ЛЕПБУК У ФОРМУВАННІ ЕЛОГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Надія Беляк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Оксана Сорочинська*, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Сьогодні виклики суспільства ставлять перед системою дошкільної освіти низку завдань, зокрема підготовку дитини дошкільного віку до постановки мети, завдань та знаходження способів їх вирішення. Не менш важливим аспектом окресленої роботи є опанування дитиною дошкільного віку способами знаходження, аналіз інформації для подальшого вирішення проблемних завдань та ситуацій. З цього випливає необхідність у критично оцінювати ситуацію шляхом прояву розумових операцій.

Дошкільний період надзвичайно продуктивний у плані розвитку мнемічних процесів (увага, пам'ять, творча уява) спрямованих на формування вмінь порівнювати, знаходити спільні та відмінні ознаки предметів та явищ, узагальнювати. Цим процесам сприяє активне залучення дитини до діяльності, шляхом маніпуляції, експериментування, спостереження навколишнього світу. Відповідно, педагог закладу дошкільної освіти повинен здійснювати постійний пошук інноваційних форм, методів та засобів взаємодії та розвитку дитини дошкільного віку. Саме інноваційні форми та методи сприяють проблемному та продуктивному навчанню, спрямованому на творчий розвиток, формування інтересу до діяльності. Одним із інноваційних методів роботи з ознайомлення дітей з природним довкіллям є лепбук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з використання лепбука висвітлені в працях педагогів, як Е. Блохіна, Д. Гатовська, О. Крігер, Т. Лиханова, К. Ляшенко, Н. Мартинова, Е. Пестова, та інші.

Цілі статті: теоретичний аналіз та експериментальне дослідження особливостей впливу інноваційного засобу лепбук на формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Лепбук є одним із перспективних різновидів методу проєктів. Якщо перекладати дослівно, то лепбук (lap – коліна, book – книга) – це книжка на колінах. Поряд із зазначеною назвою поняття зустрічається й: «тематична папка», «інтерактивна папка», «папка проєктів». Однак, суть зазначених назв засобу навчання полягає в тому, що це саморобна інтерактивна папка з кишеньками, міні-книжками, віконцями, рухливими деталями, вставками, які можна діставати, перекладати, складати на свій розсуд. Також весь матеріал у лепбуці формується за певними міні-темами та розділами.

Елементи використання зазначеного засобу з'явилися ще у 80-х роках минулого століття, автором якого була Діна Зайк. Прототипом сучасного «лепбука» стали складені аркуші паперу (foldables), які сприяли більш легкому та ненав'язливому запам'ятовуванню інформації дітьми. Згодом письменниця з Вірджинії Теммі Дабі зазначений засіб із паперу назвала «лепбук». Шляхом

узагальнення способів виготовлення та використання вона запропонувала власні варіанти міні-книг для дітей, які були цікавими, зручними у використанні. Такі міні-книги легко трансформувалися, їх зручно було переносити та тримати на колінах. Здомом, завдяки активному використанню таких міні-книг в домашніх умовах виготовлення лепбуків виокремився в окремий жанр.

На сучасному етапі розвитку освіти на теренах України засіб «лепбук» був адаптований Т. Пироженко, яка інтенсивно використовувала його під час занять із своєю дитиною. Ефективність лепбука у роботі з дітьми дошкільного віку стала основою масового впровадження його у роботу з дітьми як в домашніх умовах так і в закладах освіти. У сучасних освітніх умовах закладу дошкільної освіти лепбук ефективно використовують під час формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку. У науковій праці Г.Беленька, Т.Науменко та О.Половіна зазначають, що екологічна компетентність дошкільника є складовою частиною його життєвої компетентності з базою знань про природу, позитивним емоційно-ціннісним ставленням до її компонентів, обізнаністю із правилами природокористування та їх дотриманням [2]. Схожі складові екологічної компетентності дошкільників визначає Н.Ошуркевич, зокрема система знань про природне середовище Землі та взаємозвязки у природному довкіллі; усвідомлення себе частиною великого світу природи; здатність до посиленої природоохоронної діяльності: готовність дотримуватись правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств [3].

Тому, лепбук – це чудовий спосіб для закріплення пройденої теми. Також його можна використовувати під час засвоєння нового матеріалу, активізуючи пошукову та дослідницьку діяльність. Завдання обирається під силу дітям у кожній із підгруп дітей, наприклад одним дітям пропонуємо розглянути кишеньки з картками або малюнками та розв'язати проблемну ситуацію, а іншим – розв'язати завдання дослідницького характеру. Після занять, у будь-який зручний час дитина просто відкриває лепбук і повторює пройдене, розглядаючи зроблену своїми ж руками книжку. Дитина самостійно збирає і організовує інформацію, формуючи навички навчання. Вихователь у своїй роботі часто використовує ігри-стратегії. Адже вони є одним із найефективніших видів пізнавальної гри. Гра-стратегія має всі структурні компоненти гри: задум, ігрові ролі, відповідний сюжет, ігрові дії, результат гри.

Ще в даний час стали популярні квест-ігри, в яких діти не просто виконують завдання, а кожне виконане завдання дає натяк на наступне. Це інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Для організації такої гри також можна використати лепбук. Крім цього, лепбуки можна

використовувати на заняттях (як наочний матеріал), в індивідуальній роботі з ознайомлення з природним довкіллям, як форму роботи в самостійній художній діяльності тощо.

На наш погляд ефективними у формуванні екологічної культури дітей дошкільного віку будуть лепбуки з розділу «Дитина в природному довкіллі»: «Пори року» («Зима», «Весна...»), нежива природа («Сонечко», «Властивості води...»), жива природа («Птахи навесні», «Рослини нашого краю», «Свійські тварини...»), «Моя планета земля», «Тварини мого краю», «Рослини мого краю», «Червона книга України», «Космос», «Космонавтом буду Я», «Не ображу навіть травинку», «Мешканці морів», «Бережу природу», «Сонячна система», «Екологічними стежками». «Рослини», «Зимівля звірів.

Висновки. Отже, лепбук – це можливість засвоєння знань з природи у невимушеній та цікавій формі та можливість продемонструвати своїм друзям, батькам, бабусям та дідусям свої знання, свою творчість.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи: метод. посіб. для вихователів дітей дошк. віку. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115 с.
2. Бобро Л.В., Бобро А.А. Наступність у формуванні екологічної компетенції старших дошкільників. Навчально методичний посібник. Психолого-педагогічні науки. 2019. 45 ст. -- [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1669/1/7.pdf>
3. Ошуркевич Н. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Педагогічний процес: теорія і практика. Серія "Педагогіка". 2018. № 1–2. С. 60–61.
4. Пляцок А.О., Олійник В.В. Використання технології «лепбук в роботі з дошкільниками. Навчально-методичний посібник. – Вінниця: КУ «ММК», 2017. 45с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/ur?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=18&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj2o9XV-ZDYAhXGbRQKHZrVCDQ4ChAWCFYwBw&url=https%3A%2F%2Fdorobok.edu.vn.ua%2Ffile%2Fget%2F2076&usq=AOvVaw3UiX0krSpE3p9aSUB8vRvV>

РОЗВИТОК ЧАСОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світлана Вдовиченко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Оксана Сорочинська**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Уміння орієнтуватися у часі дає дітям можливість успішно розвиватися, опановувати різні види діяльності, пізнавати навколишній світ, оскільки рівень розвитку часових уявлень є одним із важливих показників інтелектуальної готовності дітей до школи. Час – це відображення розвитку природи, суспільства, людини, де інформацію про частини доби, про настання

свята або дня народження, дитина засвоює на досвіді особистого життя або життя людей, які її оточують.

Сучасне життя характеризується небаченими швидкостями, різкою зміною ритмів та нестачі часу. Сьогодні людині будь-якого віку, професії, спеціальності потрібне вміння аналізувати час, його відчувати, раціональніше його використовувати та набагато більше цінувати.

Орієнтування у часі життєвонеобхідне дитині, служить базисом її особистісної культури. Часові уявлення можна віднести до одних із найскладніших і водночас важливих навичок для дітей старшого дошкільного віку. Формування та розвиток часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку здійснюється закладами дошкільної освіти як частина формування сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентності у рамках освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Те, наскільки дитина зможе зрозуміти часові уявлення, багато в чому залежатимуть її здібності планувати свій час та подальше засвоєння освітньої програми. Уміння орієнтуватися в часі дає дітям можливість успішно розвиватися, опановувати різні види діяльності, пізнавати навколишній світ і, таким чином, формувати передумови навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування уявлень про час у дітей дошкільного віку досліджували Ф. Блехер, О. Брежнева, Г. Леушина, Т. Степанова, К. Щербакова, та ін. Аналіз цих досліджень дає нам можливість визначити ті аспекти, які слід враховувати на сучасному етапі дослідження даної проблеми: в наукових роботах визначені особливості сприйняття часу дітьми дошкільного віку, етапи формування уявлень про нього, методи та засоби формування часових понять у дошкільників.

У своїй праці О. Брежнева зазначила, що час – особливо складний об'єкт пізнання. Дітям легше вдається зрозуміти події минулого, що було вчора або декілька днів назад, а ось поняття «завтра» дається набагато важче. Виявляється, що дітям складно відтворювати події, які мають відбутися в найближчому майбутньому. Важко дається дітям і поняття із конкретним позначенням часу – «година», «хвилина», «секунда». У них недостатньо сформоване відчуття тривалості цих понять. Найлегше даються дітям усвідомлення назв днів тижня [2].

У свою чергу Л. Бровчак зазначає, що діти, які володіють часовими уявленнями на достатньому рівні, найкраще засвоюють засоби сприймання різного виду інформації, а також здатні до самостійного набуття знань [3, с. 111]. На думку О. Дронової, з формуванням у дітей індивідуально-особистих уявлень про час та простір відкрилися нові можливості для виховання уміння цінувати час життя, плідно користуватися ним для саморозвитку [4, с. 250].

Мета статті – з'ясувати особливості розвитку часових уявлень у дітей

старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) формуванню уявлень про час відведено важливе місце. Основні завдання знайшли своє відображення в освітньому напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». До основних результатів сформованості уявлень про час у дошкільників належать наступні (рис. 1) [1, с. 11]:

Розглянемо особливості формування та розвитку часових уявлень дітей старшого дошкільного віку. Навчаючи дошкільників, вихователі повинні широко використовувати такі методи, як спостереження, бесіда, читання, розповідь, перегляд сюжетних картинок, фотографій, дидактичні ігри та вправи, які спрямовані на сприйняття дітьми часу.

Основні результати сформованості уявлень про час у дошкільників	
	Дитина оперує часовими поняттями у своєму мовленні та правильно їх позначає
	Дитина оперує часовими поняттями у своєму мовленні та правильно їх позначає
	Дитина називає часову послідовність подій, знає значення слів: завтра, сьогодні, вчора, тепер, давно, скоро і т. д.
	Дитина розуміє властивості часу
	Дитина визначає час по годиннику, знає що є години, хвилини, секунди
	Дитина може встановити причино-наслідкові зв'язки між подіями які відбуваються у різні період часу
	Дитина вміє визначати дату за календарем, та орієнтується в ньому

Рис. 1. Основні результати сформованості уявлень про час у дошкільників

На думку, А. Куцюруби, серед найбільш ефективних засобів формування часових уявлень є використання ігор-конструювання з конструктором Lego. Це не просто гра, це потужний потенціал, який включає в себе різноманітні за формою, кольором та розміром цеглинки, які приваблюють дітей своєю яскравістю та можливістю досліджувати різні явища самостійно. Lego-конструктор допомагає дітям засвоїти часові поняття за допомогою свого унаочнення [5, с. 2].

У першу чергу, на нашу думку, у дітей старшого дошкільного віку необхідно формувати свідомі уявлення про добу. У процесі навчання звертати увагу на циклічну зміну дня і ночі. Сама природа підказує людству, як ділити час за принципом: день і ніч. Щоб правильно сформувати уявлення про добу, діти старшого дошкільного віку повинні знати, що день можна розділити на частини: ранок, день, вечір, ніч.

Діти старшого дошкільного віку розрізняють і називають частини доби з

акцентом на схід і захід сонця. У процесі спостережень за природними явищами старші дошкільники засвоюють такі поняття: світанок, сутінки, полудень, північ. Для формування цих уявлень педагоги переважно використовують спостереження, читання казок, вивчення віршів, а також розповіді за сюжетними картинками.

Знайомство з днями тижня можна поєднати з формуванням знань про тиждень як міру робочого часу. Орієнтація дітей старшого дошкільного віку на людей, які працюють 5 днів на тиждень, 2 вихідних, допомагає зрозуміти кількісний склад числа «сім» (кількість днів на тиждень). Щоб діти зрозуміли назву днів тижня та їх послідовність, необхідно ознайомитися з походженням назв дня тижня. Крім того, слід проводити роботу щодо формування та розвитку уявлень про пори року. При цьому широко використовуються малюнки та словесний матеріал: оповідання, казки, вірші, загадки.

Таким чином, перед педагогами стоять завдання навчити дітей:

- планувати власну діяльність у межах зазначеного часу;
- правильно зазначати терміни пов'язані із часом у мовленні;
- користуватись годинником для визначення часу.

Висновки. Отже, для формування та розвитку часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку використовуються різні педагогічні засоби та методи, серед яких: гра, спостереження, розповідь за сюжетними картинками, інноваційні технології, читання казок, розучування віршів, бесіда, що дозволяє надати часовим інтервалам наочну форму і цим забезпечити доступність для розуміння дітьми старшого дошкільного віку часової послідовності та властивостей часу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), нова редакція. Затверджено наказом МОН № 33 від 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/nakaz-33-bazovyykomponent-doshkosv.pdf> (дата звернення 21.02.2022)
2. Брежнева О. Г. Теорія і практика математичного розвитку дітей 3-6 років у системі дошкільної освіти: дис. докт. пед. наук. Київ, 2019. 665 с.
3. Бровчак Л. С., Ліхницька Л. М., Старовойт Л. В. Особливості пізнання простору й часу в дошкільному віці як передумова успішного навчання дитини у школі. «Молодий вчений» № 5.2 (69.2), 2019. С. 110–115.
4. Дронова О. Педагогічні умови формування уявлень про час і простір у дітей старшого дошкільного віку засобами творів живопису. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2020, №. 1 (99). С. 246–254.
5. Куцюруба А. С., Волощенко Н. О. «Сучасні підходи до формування уявлень про час у дітей старшого дошкільного віку». «Науковий простір студента: пошуки і знахідки». 2021. URL: <https://www.e-journals.npu.edu.ua> (дата звернення 21.02.2022)

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ**

Тетяна Венгер, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Оксана Сорочинська*, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. На сьогодні здоров'я є найважливішою складовою всього життя людини, як дорослої, так і дитини. Дошкільний період вважається сприятливішим та унікальним для формування здоров'я та культури здоров'я. Важливо навчити дитину розуміти, наскільки цінне здоров'я для людини і як важливо прагнути здорового способу життя. Здоровий спосіб життя – це не просто сукупність освоєних знань, а стиль існування, адекватна поведінка в різних ситуаціях.

На стан здоров'я дитини дуже впливають численні негативні фактори: екологічна ситуація; інтенсифікація навчально-виховного процесу, особистість вихователів, а також стан та спрямованість сімейного виховання [3].

У цих обставинах збереження та підтримання здоров'я дітей дошкільного віку стає особливо важливою. Реформування системи дошкільної освіти в умовах нової парадигми збереження здоров'я дітей є стратегічною метою державної політики України, що підкріплюється розмаїттям нормативно-правових та методичних документів, де визначені провідні шляхи та завдання щодо здоров'язбереження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема зміцнення здоров'я дошкільників широко представлена у сучасних дослідженнях українських вчених Е. Вільчковський, К. Крутій, О. Максимова, Т. Пономаренко, Т. Овчиннікова, О. Худолій та ін.

А. Кошель зазначає, що «референтним показником в оновленні Базового компонента дошкільної освіти є зміцнення й збереження фізичного та психічного здоров'я дитини. Важливе значення при цьому належить дошкільній освіті як невід'ємному структурному компоненту системи освіти України, що відповідає нульовому рівню Національної рамки кваліфікацій [5, с. 80]. Оновлений Стандарт ґрунтується на повазі до особистості дитини, її потреб та можливостей, індивідуального досвіду, створює умови для цілісного розвитку дитини, її індивідуальних психофізіологічних і типологічних особливостей, соціалізації та формування ціннісних орієнтирів і необхідних життєвих навичок щодо зміцнення й збереження фізичного та психічного здоров'я дитини, її емоційний розвиток в умовах освітнього процесу ЗДО відповідно до запитів українського суспільства» [2].

Мета статті. Мета – проаналізувати особливості формування культури

здоров'я в дітей старшого дошкільного віку засобами моделювання.

Виклад основного матеріалу. Кількість розвиваючої інформації, яку отримують діти дошкільного віку, постійно зростає. Відповідно збільшується психологічне навантаження. А це часто призводить до перевтоми, що негативно позначається на здоров'ї дітей. Зокрема В. Козлов зазначає, що основним завданням дошкільної освіти є організація навчально-виховного процесу, яка дозволить підтримувати високий рівень психічної працездатності дітей та зміцнювати їх здоров'я [4, с. 35].

Найголовнішою якісною особливістю здорової особистості є культура здоров'я, яка є одним із основних напрямів становлення культури сучасної особистості. Культура здоров'я спрямована на процес освоєння валеологічного досвіду та реалізує потребу у постійному веденні здорового способу життя. Формування культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку передбачає турботу як про своє біологічне здоров'я, а й підтримання балансу психологічного та соціального здоров'я. Завданням педагога – допомога дітям дошкільного віку при освоєнні культури ведення здорового способу життя на трьох етапах.

Отже, перший етап – біологічне здоров'я, як організм саморегулюється та адаптується при змінах у навколишньому середовищі. Завдання педагога – підготувати організм дитини до змін. Фізкультурно-оздоровча діяльність здійснюється вихователем в освітній діяльності, під час проведення ранкової гімнастики, фізкультхвилинки, дихальної гімнастики, активного відпочинку. Фізкультурно-оздоровча діяльність спрямована на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я дитини.

Другий етап – психологічне здоров'я. Під психічним здоров'ям розуміють стан загального душевного комфорту, що забезпечує адекватну поведінкову реакцію. Завданням педагога на цьому етапі є забезпечення емоційного комфорту та позитивного психологічного самопочуття дитини у процесі спілкування з однолітками та дорослими у дитячому садку, сім'ї.

Третій етап – соціальне здоров'я. Освітня діяльність передбачає проведення занять та бесід із дітьми старшого дошкільного віку. Такі заняття дозволяють дітям набути навичок культури та здорового способу життя, знання правил безпечної поведінки та розумних дій у непередбачених ситуаціях.

На нашу думку, сьогодні для формування культури здоров'я в дітей старшого дошкільного віку доцільно використовувати моделювання. Моделювання – це сучасний наочно-практичний метод навчання, в основі якого лежить принцип заміщення, що допомагає дитині наглядно уявити багато абстрактних понять. Даний засіб полегшує запам'ятовування, збільшує обсяг пам'яті, розвиває мовленнєву діяльність, дозволяє дитині систематизувати свій безпосередній досвід, допомагає встановити причинно-наслідкові зв'язки, і

викликає інтерес до занять.

Моделювання в системі формування культури здоров'я в дітей старшого дошкільного віку можна застосовувати в артикуляційній гімнастиці, дихальній та зоровій гімнастиках та елементах казкотерапії. Дихальна гімнастика – унікальний оздоровчий метод, що сприяє насиченню киснем кори головного мозку та покращення роботи всіх центрів [1]. Підвищує: працездатність кори головного мозку, сприяє координації дихання та артикуляції, розвиває психічні процеси, мовлення, знімає тривожність. Кожній вправі дихальної гімнастики може відповідати картинка-символ або поєднання схем, які доповнюються веселим віршем, доступним для розуміння дитини. Це підвищує інтерес дітей, розвиває пам'ять, увагу, формує культуру здоров'я дітей.

На нашу думку, серед організаційно-педагогічних умов формування культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку важливими є:

– інтеграція здоров'язберігаючої діяльності з іншими видами дитячої діяльності (рухова, ігрова, образотворча, музична), що дозволяє не лише збагатити зміст здоров'язберігаючої діяльності, а й вплинути на цілісний розвиток особистості дитини. Наприклад: ранкова гімнастика з музичним супроводом, гра з м'ячем «Корисно – Шкідливо» інші рухливі ігри під час прогулянки, естафети.

– створення здоров'язберігаючого предметно-розвивального середовища, що складається з сукупності санітарно-гігієнічних, організаційно-педагогічних та психолого-педагогічних умов. Наприклад: чистити зуби, мити руки, робити зарядку, проведення тематичних свят.

– забезпечення співпраці учасників освітнього процесу у формуванні культури здоров'я у дітей, у якому особливе місце приділяється просвітницькій та комунікативній діяльності у спектрі взаємовідносин між педагогічними працівниками, батьками та дитиною. Наприклад: проведення педагогічних консультацій, тренінгів, батьківських зборів.

Висновки. Таким чином, однією з актуальних проблем сучасного інформаційного світу є формування культури здоров'я дітей дошкільного віку. Культура здоров'я, будучи частиною загальної культури людини, є багаторівневим цілісним утворенням, що включає власну активність особистості, спрямовану на збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та морального здоров'я. Педагоги, зберігаючи здоров'я дітей, повинні мінімізувати всі фактори ризику: стресовий вплив на дитину, невідповідність методик та технологій навчання віковим особливостям дітей, невідповідність умов навчання санітарно-гігієнічним вимогам тощо. В умовах закладів дошкільної освіти повинні бути створені умови для формування культури здоров'я.

Список використаних джерел

1. Аверіна К. С. Впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес сучасного закладу освіти. Сучасні здоров'язбережувальні технології: монографія за загальною редакцією проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Оригінал, 2018. С. 312–320.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція, 2021. 37 с.
3. Борщик Л. М., Титаренко Л. В., Савіна О. Г., Павленко О. В. Основні чинники негативного та позитивного впливу на здоров'я. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 60–66.
4. Козлова В., Кошель В., Пась К., Скивка А. До проблеми фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників як системо утворюючих компонентів формування здоров'я. URL:<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8261>.
5. Кошель А. П., Сілка К. А. Деякі аспекти зміцнення здоров'я дітей згідно оновленого Базового компоненту дошкільної освіти України. 2021. С. 79–81.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО ЧАС

Інна Гончарук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Оксана Сорочинська**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Усе, що відбувається в житті дитини із перших днів її життя відбувається в часі і просторі. Час є контролером життя і діяльності дитини, супроводжує її діяльність, починаючи з раннього дитинства. У дошкільному дитинстві формуються найперші уявлення про час, які мають зв'язок із життям та діяльністю дорослих та самої дитини.

У контексті програмових вимог («Базовий компонент дошкільної освіти», «Дитина у дошкільні роки», «Українське довкілля»), дітям потрібно навчитися самим орієнтуватися у часі: визначати, вимірювати час (правильно позначаючи в мові), відчувати його тривалість (контролюючи і плануючи діяльність по часу), змінювати темп і ритм своїх дій залежно від наявності часу.

Психолого-педагогічні аспекти розвитку часових уявлень дітей займалися такі науковці, як: Г.Беленька, О. Богиніч, Н.Гавриш, О. Долинна, І.Карабаєва, Н. Пастушенко, І.Товкач, Т. Улькіна. Ефективні форми й методи формування уявлень про час у дітей дошкільного віку зверталися Л. Лохвицька, І. Люблінська Н. Попович, О.Футилова, Г.Щербакова та ін.

Мета статті – проаналізувати особливості розвитку часових уявлень у старшому дошкільному віці.

Виклад основного матеріалу. Розвиток часових уявлень у дошкільному віці має певну специфіку. Цей процес, головним чином, реалізується у контексті розвитку дітей (сприймання, мислення, пізнавальних інтересів, мовлення тощо).

Дошкільний вік - це період активного розвитку пізнавальних процесів дитини: слухових, зорових аналізаторів, мислення, уяви, пам'яті, мовлення, що є умовою чуттєвого пізнання світу. Дуже швидко формується логічне мислення, з'являються елементи абстрактного мислення, високий рівень розвитку фантазії. Дошкільник прагне уявити світ таким, яким він його бачить. Розумове виховання формує систему уявлень про навколишній світ, інтелектуальні вміння і навички, розвиває інтерес і здібності [2, с. 11].

Дослідники [3; 4] зазначають, що дітям дошкільного віку ще досить складно сприймати час через відсутність наочної форми вираження. Розрізнення і узагальнення просторових і часових відношень є, двостороннім процесом. Одна зі сторін є власне перцептивна, безпосереднім чуттєвим відображенням певних зв'язків між об'єктами. Інша сторона тісно пов'язана із мисленням. Ця єдність чуттєвого і логічного в відображенні просторових, часових та кількісних відносин визначає готовність дитини до відбиття інших, більш складних відносин і взаємозалежностей між явищами зовнішнього світу. Диференціація просторових, часових і кількісних відносин між об'єктами передують утворенню знань про функціональних, структурних і причинно-наслідкових відносин між речами, складових сутність логічного мислення. Всі ці види розкритих відносин між об'єктами тісно пов'язані в чуттєвому і логічному пізнанні [2, с.32].

Час сприймається дитиною опосередковано, через конкретизацію часових одиниць у постійно повторюваних явищах життя і діяльності. Часові уявлення дітей невіддільно пов'язані із певними подіями із його життя, із датами народження батьків, інших родичів. Тому дітей потрібно знайомити з такими інтервалами часу, якими можна виміряти і визначати тривалість, послідовність, ритмічність їх дій, різноманітних видів діяльності, проводити паралелі із певними подіями та ін. [3, с. 18].

Назви частин доби у дітей старшого дошкільного віку пов'язуються не лише із конкретною діяльністю дорослих, але і з явищами природи (вранці – сходить сонце, ввечері – заходить).

Відповідно до вимог чинних програм [1; 5] завдання з розвитку часових уявлень полягають у тому, щоб врахувати вікові особливості дітей і їхній життєвий досвід, спочатку на четвертому – п'ятому роках життя досягти розуміння і правильного вживання слів, які загально визначено вказують на тривалість, локалізацію подій у часі і часові відношення, досягти розрізнення і правильного називання частин доби. Діти 5-6 років повинні вміти прослідкувати послідовність часових проміжків, називати дні тижня, частини доби або місяці року, які передують попереднім чи слідує за ними, наводити приклади подій, які пов'язані із часом, володіти правильним мовленням (чітко вимовляти назви, що позначають часові уявлення, диференціювати звуки тощо).

Розробляючи матеріал до заняття, педагог повинен не забувати про ті форми та методи роботи, які повинні зацікавити та дитину та стимулювати її до ознайомлення із часом, адже сприйняття часу розвивається на чуттєвій основі й на основі засвоєння загальноприйнятих еталонів оцінювання часу. У сприйнятті часу задіяні три перцептивні дії: оцінювання, відмірювання й відтворення часового інтервалу [4, с. 32]. Ефективні форми та методи розвитку часових уявлень дітей 5-6 років унаочнені на рис. 1.

Отже, методика формування часових уявлень у дітей ознайомлення дітей старшої групи із часом повинно здійснюватися в певній системності та послідовності; вчити дітей адекватно називати часові проміжки та вміти співвідносити їх із певною діяльністю, вміти позначати часові проміжки словами: вчора, завтра, минуле, майбутнє, вчити розумінню послідовності подій. Цьому сприяють такі форми: наочні, словесні, практичні та методи (бесіди, спостереження, дидактичні ігри та ін.) роботи.

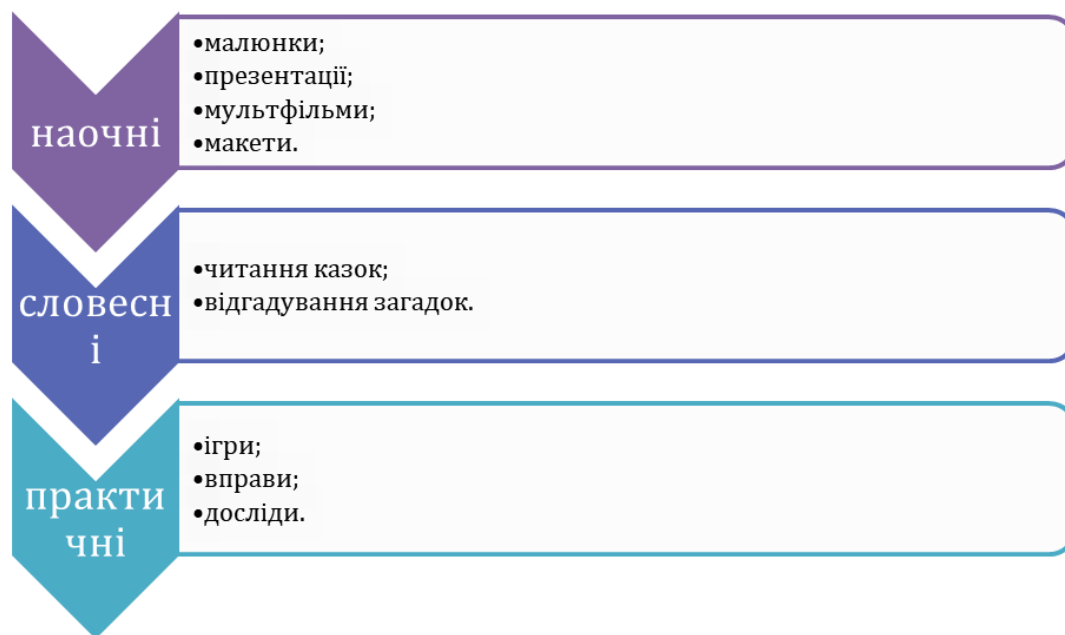

Рис. 1. Форми та методи розвитку часових уявлень дітей 5-6 років

Використання вище наведених форм та методів роботи у контексті із проблемою повинно враховувати такі принципи у роботі із дітьми, як: врахування вікових особливостей дошкільників, їх інтересів, посиленої діяльності, «зони найближчого розвитку дитини», стимулювати дітей до вияву самостійності у процесі ознайомлення із часом (вміння орієнтуватися у днях тижня, частинах доби, року та ін., наводити приклади із життя та зіставляти їх певними часовими проміжками тощо).

На основі безпосередніх спостережень і розгляду відповідних картин дітей старшої групи знайомлять з явищами «заходу сонця», «сходу сонця», з «сутінками», «світанком», пояснюють, чому про ці періоди кажуть

«присмерком», «на світанку».

У старшій групі дітям пояснюють, що загальна тривалість ранку, дня, вечора і ночі становить добу. На заняттях завдання ускладнюють: дітям дають 5-6 картинок із зазначенням якоїсь частини доби і пропонують самостійно визначити, які картинки потрібно використати, щоб викласти з них добу.

Щоб розширити і поглибити уявлення дітей про ранок, день, вечір і ніч їм пропонують для відгадування загадки.

Далі, добиваючись свідомого оволодіння дітьми знання про те, що доба - це загальна тривалість ранку, дня, вечора та ночі, застосовують фішки чотирьох кольорів та круги, на яких є чотири сектори, по-різному пофарбовані.

Вважають, що сірий колір позначатиме ранок та вечір, білий - день, чорний - ніч, і пропонують завдання: викласти з фішок одну добу, дві доби.

Вихователь пояснює, що коли прийшов ранок і день або вечір і ніч, то це минуло півдоби. Потім пропонує дітям показати на крузі цілу добу, півдоби. Крім моделі доби у формі круга, також використовують модель тижня у формі спіралі. На наступних заняттях дається пояснення, що добу не обов'язково починати визначати з ранку. Діти повинні розуміти, що точка відліку часу доби може зміщуватися. Але, щоб минула одна доба, повинні пройти всі чотири частини доби. Наприклад, якщо почати відлік часу доби з вечора, то доба мине, коли пройдуть вечір, ніч, ранок, день. Для того щоб діти засвоїли це, їм дається ряд вправ; показати по кругу виконання доби, починаючи з дня, з ночі; викласти з фішок дві доби, починаючи з вечора. Для перевірки засвоєння цих знань використовуються задачі-вправи.

Висновки. Отже, розвиток часових уявлень у старшому дошкільному віці є складним процесом та виконується у контексті розвитку дитини та пов'язується із певними подіями із життя дитини, її рідних, а також із побутовою діяльністю її родини.

Засвоєння часових уявлень дитиною дуже часто має нерівномірний характер, адже часто діти не одразу називають день тижня, що передує наступному або відповісти, який місяць передує попередньому. Тому у процесі роботи із розвитку уявлень дітей про час дуже важливо, щоб діти не тільки називали дні тижня, але й давали їм елементарне значення. Потім можна починати працювати над засвоєнням назв усіх днів тижня в послідовності.

Цілеспрямована діяльність із розвитку часових уявлень у дітей 5-6 років через використання цікавих форм та методів діяльності із врахуванням вікової специфіки розвитку дитини із опорою на її здібності та інтереси повинна стати пріоритетним завданням вихователів і батьків, адже часові уявлення є основою розумового розвитку особистості дитини, активізуючи її увагу, мовлення, пам'ять, мислення, впливаючи на формування у дошкільника таких якостей, як організованість, цілеспрямованість, відповідальність, зібраність, вміння

планувати свою діяльність, готуючись до вимог майбутнього шкільного навчання тощо.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А.,Беленька Г., Богініч О., Гавриш Н., Долинна О., Ільченко Т., Коваленко О., Лисенко Г., Машовець М., Низковська О., Панасюк Т., Піроженко Т., Поніманська Т., Сідельнікова О., Шевчук А., Якименко Л. Київ : Видавництво, 2018. 26 с.
2. Кузьменко В. У. Математична компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку. *Дошкільне виховання*. 2015. № 9. С. 11.
3. Леушина А. М. Формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. *Педагогічні науки*. 2019. №10. С. 18.
4. Попович Н. С. Орієнтування в часі шестирічками. *Дошкільне виховання*. 2019. № 22. С. 32.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін. 2018. Тернопіль : Мандрівець. 64 с.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР І ВПРАВ

*Наталія Губарчук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Сучасний світ мінливий і непередбачуваний. Саме це ставить завдання перед освітою в цілому і зокрема перед кожним педагогом постійно розвиватися, модернізуватися, вивчати нові програми, способи подання матеріалу, методи мотивації вихованців до навчання і розвитку.

Дошкільна освіта – це та ланка, яка формує світогляд людини, культивує в ній повагу до оточуючих, любов до рідних, шану до традицій, а також сприяє розвитку пізнавальної сфери, логіки, уяви, мислення. І, що є дуже важливим, озброює дитину першими науковими знаннями, уміннями і навичками, формує здатність розуміти себе, свої потреби. Отримані у закладі дошкільної освіти (ЗДО) знання стають підґрунтям для подальшого розвитку, успішного навчання у початковій, середній школі і після неї. Кожна освітня лінія є важливою, успішне засвоєння змісту кожної з них впливає на певну сферу життя. Тож, з огляду на це, ми можемо зробити висновок, що основною задачею закладу дошкільної освіти є – організувати цілісний процес, який буде спрямований на різнобічний розвиток дитини.

Процес росту пізнавальної сфери і логічного мислення є дуже важливою складовою розвитку дитини, але він не можливий без позитивної динаміки математичних уявлень, тобто уявлень про простір, форму, величину, кількість,

час тощо. Математичні уявлення дитини дошкільного віку це не те, що запам'ятовується чи завчається, а те, що складається з допомогою напруження, активізації мозкової діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Тема формування елементарних математичних уявлень завжди цікавила науковців-педагогів. Ще у минулому столітті (в 60-х 90-х роках) це питання вивчали Н. Баглаєва, С. Белова, Г. Белошиста, Л. Бородата, О. Грибанова, З. Лебедева, Н. Менчинська, М. Макляк, К. Назаренко, З. Пігулевська та інші. І продовжують вивчати наші сучасники М. Машовець, А. Сазонова, І. Стеценко, В. Старченко, К. Щербакова та інші.

Окрім педагогів свій внесок у розвиток методики зробили і психологи, такі як: Л. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, О. Леонт'єв, О. Проскура та їх учні і послідовники, які дослідили можливості вдосконалити процес формування у дітей старшого дошкільного віку елементарних математичних уявлень, забезпечити їх математичний розвиток застосовуючи знання про геометричні форми.

Метою статті є аналіз теоретичних основ математичних уявлень дітей дошкільного віку, розкриття ролі дидактичної гри у процесі вивчення геометричних фігур.

Виклад основного матеріалу. Формування елементарних математичних уявлень сприяє розвитку багатьох сфер, серед яких ми можемо виділити розвиток: логічного мислення; пізнавального інтересу; пізнавальної самостійності; обґрунтованості суджень; наукового світогляду; здатності використовувати знання з математики у щоденному бутті, у подальшому навчанні і пізнанні навколишнього світу; умінь зробити висновок і чітко побудувати свою відповідь.

Елементарні математичні уявлення передбачають можливість дитини здійснювати самостійну діяльність щодо: розрізнення понять «число» і «кількість»; ідентифікації геометричних фігур (плоскі і об'ємні); розрізнення поняття «один» і «багато», «перший» і «останній», «попереду» і «позаду», «зверху» і «внизу», «праворуч» і «ліворуч», «далеко» і «близько»; розрізнення властивостей предметів і фігур (величина, розміри, колір); побудови послідовності предметів за величиною (від меншого до більшого і навпаки); побудови послідовності предметів за масою і об'ємом; кількісної і порядкової лічби; визначення попереднього і наступного чисел; орієнтування в часі: вчора, сьогодні, завтра, ранок, день, вечір, ніч; складу простих чисел тощо [2].

Дослідження впливу навчання математики науковців Г. Костюк, А. Леушиної, Н. Менчинської довели, залежність формування наукових (хоч і елементарних) математичних уявлень від вікових особливостей дітей. Відповідно до віку дитини ми добираємо форми, спосіб і засоби навчання.

Кожна дитина від природи хоче навчатися. Діти допитливі, вони як метелики, летять на вогонь незнаного і незвіданого, радіють всьому новому, навіть якщо не зовсім розуміють на початку що це. І наше завдання як вихователів, не тільки зберегти цю зацікавленість, а й примножити її, надати мотивацію подальшого розвитку і здатності самостійно здобувати певну інформацію різними способами (наприклад запитаннями у дорослих, пошуком у тематичних книжках тощо), контролювати свої дії та самооцінити їх. Також ми можемо використовувати різні форми роботи з дітьми, вибір яких залежить від самостійності вихованців і рівня їх розвитку. Це такі форми як: індивідуальне заняття – на якому не більше 4 дітей; групове заняття – у підгрупі (діти групуються за рівнем сприймання певної теми; колективне заняття – з усією групою; та заняття у парах.

Формування елементарних математичних уявлень базується на теорії множин і розпочинається у другій молодшій групі з формування найелементарнішого: вихованців не навчають рахунку, але за допомогою певних дій із наочним матеріалом ми формуємо поняття дітей про натуральні числа. Вони починають розуміти такі відносини як «один і багато», «більше-менше-порівну», «стільки-скільки», «по-одному», «жодного». У середній і старшій групі ці знання закріплюють, поглиблюють і ускладнюють [1].

Провідною діяльністю дитини дошкільного віку є гра, тому і нові знання вона краще сприймає у вигляді гри. У таких документах, як Закон України «Про дошкільну освіту», «Концепція дошкільного виховання в Україні» та інших вказано, що гра є засобом виховання і навчання. У Концепції дошкільного виховання в Україні, «роль гри в педагогічному процесі зумовлена її функцією – творчою інтерпретацією дітьми власного досвіду пізнання навколишнього середовища.

Питання впливу ігор на усвідомлене сприйняття математичних уявлень, у тому числі геометричних фігур досліджували багато науковців, серед них: Л.Артемова, Л.Венгер, З.Михайлова, С.Новосьолова, О.Сорокіна, О.Усова, О.Янківська та інші. Вони зазначили, що дидактична гра – це навчальна гра, що використовується у навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти для закріплення та уточнення знань дітей про довкілля, формування математичних уявлень. Дидактична гра передбачає використання дидактичного матеріалу для кращого розуміння і засвоєння знань і уявлень [3].

Добирати дидактичні ігри на заняття у середній групі закладу дошкільної освіти, як і будь якої іншої, потрібно відповідно до завдань планування навчальної та виховної роботи. Використовуючи дидактичну гру на занятті враховуються вікові та індивідуальні особливості дошкільнят, їх психологічна готовність саме до такого виду дидактичної гри, а також дуже важливим є

бажання дітей до тих видів ігор, які будуть використані на занятті. Неврахування цього робить навчальний ефект недостатнім.

Важливими умовами більш ефективного використання дидактичних ігор є: усвідомлення педагогами ролі дидактичних ігор в навчально – виховному процесі ЗДО; врахування і дотримання структури гри, що відрізняє її від інших видів вправ та ігор; єдність цих елементів, а також обов'язкове керівництво вихователем дидактичної гри. Це сприяє узагальненню і систематизації знань, умінь і навичок набутих дітьми [4].

Формування уявлень про геометричні фігури у дітей дошкільного віку практично не можливе без застосування дидактичного матеріалу. Адже цей віковий період характеризується наочно-образним мисленням вихованців. У якості геометричного матеріалу використовуються: площинні фігури (квадрат, трикутник, прямокутник, круг, овал, півкруг); об'ємні фігури (коло, куб, циліндр, конус, піраміда); форми (півмісяць, зірка тощо).

Є багато різних програм вивчення геометричних фігур, серед них багато авторських, зокрема: «Кубики Д'єнеша», «Палички К'юзенера», «Логіки Світу», «Цікаві лабіринти гри» тощо. За допомогою них діти виконують різні завдання [6]. **Створення аплікації:** тваринок, будівель і інших предметів за допомогою геометричних фігур. Наприклад: для того щоб скласти кішку нам потрібно взяти – маленькі кола для очей, трикутники для вух і носа, півкруг для ротика, овали для тулуба і голови [5]. Аплікація викладається на підготовлений вихователем шаблон (на початковому етапі навчання, а також для дітей, що мають слабші здібності). У старшій групі діти можуть спробувати виконати завдання самостійно. Під час виконання завдання дитина вивчає або повторює геометричні фігури, розвиває дрібну моторику, розвиває творчі здібності.

Конструювання: з використанням різного типу конструкторів (пластикові, дерев'яні, Лего, палички К'юзенера тощо). **Завдання на порівняння** властивостей фігур. Порівнюють кольори, величини, форми. Наприклад: визначити зайву фігуру; утворити послідовність від меншого до більшого чи навпаки; комбінувати фігури за певною ознакою, визначати відмінності між плоскими та об'ємними фігурами тощо.

Завдання на визначення закономірності: наприклад: виявити певну закономірність у ряду з геометричними фігурами і продовжити ряд.

Висновки. Навчити вихованців досягати мети, міркувати, приймати рішення, обґрунтовувати власну думку і не боятися завдань різної складності далеко не весь список головних завдань, які ставить перед собою заклад дошкільної освіти. Формування математичних уявлень і зокрема вивчення геометричних фігур є дієвим методом досягнення даної цілі. Наочно-образне мислення дошкільників, а також те, що гра є основною діяльністю дітей цього віку робить використання дидактичних ігор найефективнішим в освітньому

процесі. Модернізація освіти, неперервний розвиток у сфері освіти вимагає від педагогів постійного розширення рівня знань і умінь, а також удосконалення дидактичного матеріалу, дидактичних ігор і вправ.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». – К.: Видавництво «Світоч», 2008. – 430 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. — Тернопіль: Мандрівець, 2012. — 264 с
3. Дидактичні ігри і заняття з дітьми раннього віку. – К., 1975. – 160 с.
4. Ігнатченко О.М. Дидактична гра – як засіб формування пізнавального інтересу, вмінь та навичок дошкільників. URL: <https://abetkaland.in.ua/dydaktychna-gra-yak-zasib-navycho-k-doshkilnykiv/>
5. Сидорчук Л.В. Дидактична гра як засіб формування пізнавальної активності у дітей дошкільного віку, (Мізоч - 2015), URL: <https://vseosvita.ua/library/posibnik-didakticna-gra-ak-zasib-formuvanna-piznavalnoi-aktivnosti-u-ditej-doshkilnogo-viku-166080.html>
6. Технологія Ірини Стеценко «Логіки Світу» URL: <https://naurok.com.ua/tehnologiya-irini-stecenko-172768.html>

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО БУДОВУ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Галина Давигора, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Розвивати у старшого дошкільного віку уявлення про збереження та зміцнення свого здоров'я на основі валеологічних знань – завдання не з легких. Потрібна щоденна робота, що проводиться відповідно до чіткої системи у різних формах навчання та виховання. Розвивати уявлення про збереження та зміцнення здоров'я треба так само, як навчати письма, читання чи виконувати рахунок.

Не слід забувати, що старший дошкільний вік – найсприятливіший для формування правильних звичок. Саме до семи років дитина проходить величезний шлях розвитку, який не повторюється протягом подальшого життя. Цей вік є найбільш оптимальним для розвитку уявлення про збереження та зміцнення здоров'я на основі валеологічних знань та практичних навичок здорового способу життя.

Основними шляхами вирішення цієї проблеми такі:

– починати із себе (педагога), удосконалюватися: перебудовувати мислення на здоровий спосіб життя; поповнювати власний багаж основами валеологічних знань; опановувати здоров'язбережувальні технології; набувати та

закріплювати практичні навички здорового образу життя;

– другий аспект – робота з батьками: проведення заходів з питань валеологічного виховання, практичних семінарів, змагань, днів відкритих дверей та ін. Тільки спільна діяльність освітян, батьків та дітей може дати значний результат.

– діти старшого дошкільного віку все ще не розуміють самоцінності здоров'я, мають низький рівень валеологічних знань про закономірності збереження та зміцнення здоров'я, у них слабо розвинена волюва сфера та ін.

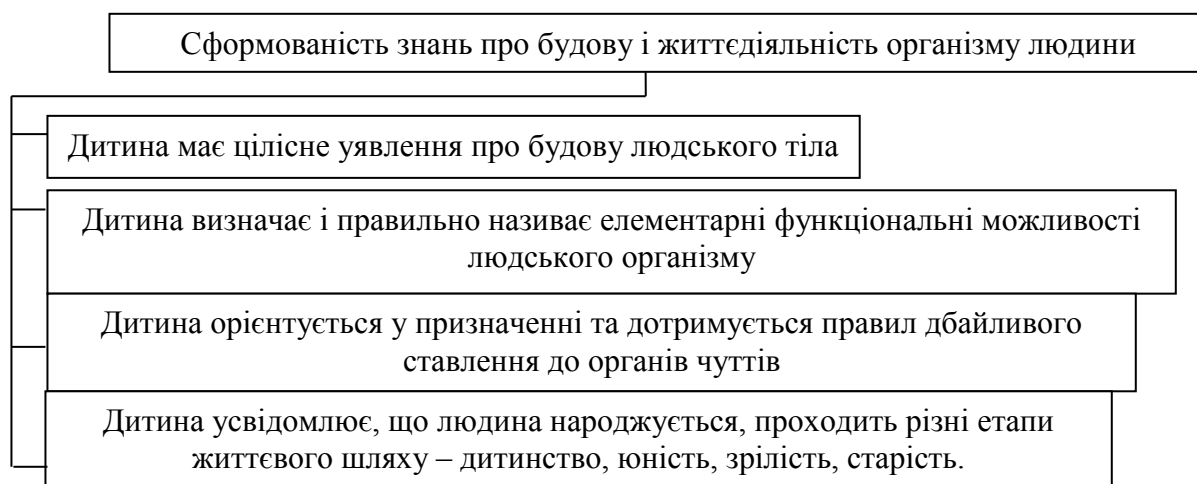
У зв'язку з вищесказаним, необхідно зберігати та зміцнювати здоров'я дітей старшого дошкільного віку за допомогою розвитку уявлень про свій організм, життєдіяльність організму та про факти, що впливають на нього. Чим раніше дитина отримує уявлення про будову свого тіла, дізнається про важливість загартовування, руху, правильного сну, раніше в неї буде сформоване уявлення про ведення здорового способу життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пріоритетність досліджуваної проблеми визначена в усіх державних документах, що регулюють дошкільну освіту сьогодення, про те ми не побачили достатньої уваги науковців до формування уявлень про будову та життєдіяльність організму людини в дітей старшого дошкільного віку. Серед сучасних науковців, які приділяють увагу проблемі нашого дослідження необхідно виділити О. Максимову, яка зазначає, що «ознайомлення дітей із власним організмом (будовою та функціями органів, які доступні для безпосереднього сприймання), орієнтування в основних показниках здоров'я, розуміння позитивного впливу природних чинників допомагає усвідомленню єдності життя і здоров'я людини і природи» [3, с. 135].

На думку, Л. Лохвицької, «важливим є мотивація отримання дітьми знань про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності, процесуальність засвоєння їх дітьми. Відомості про всі складові здоров'я та безпеки мають подавати комплексно з поступовим ускладненням. Спочатку дошкільникам пропонується надати знання про зовнішній вигляд людини, про наявність, назви і функції зовнішніх органів, ознайомити їх з будовою зовнішніх органів, потім вивчати з ними будову і функції внутрішніх органів і систем» [2, с. 158].

Мета статті – визначити особливості формування уявлень про будову та життєдіяльність організму людини в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Згідно Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція), освітнього напрямку «Особистість дитини», дитина у дошкільному віці повинна (рис. 1) [1]:

Рис. 1. Сформованість знань про будову і життєдіяльність організму людини

Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» також відповідає Базовому компоненту дошкільної освіти і структурована відповідно до зазначеного документа. Освітня лінія «Особистість дитини» направлена розширювати, уточнювати, систематизувати, прості уявлення та елементарні знання дітей про їхнє тіло: його частини, функції різних органів, системи організму та їх вплив на фізичне і психічне здоров'я. Доповнювати знання дітей про очі (як ми бачимо), вуха (як ми чуємо), органи руху (руки, ноги, хребет), рот і ротову порожнину, серце. Формувати нові знання про кістки, м'язи, суглоби. Додавати уявлення про їх роль для розвитку та росту тіла, формування та зміцнення фізичного здоров'я [5, с. 172].

Нова редакція програми «Я у Світі» також включає освітню лінію «Особистість дитини», яка включає в себе такі напрямки: здоров'я та фізичний розвиток, рухова активність, гігієнічні та загартовувальні процедури, безпека організму та рухової активності, статеві ідентифікація та диференціація [6].

Освітня програма «Впевнений старт» направлена на формування уявлення про загальну будову тіла людини, фізичні можливості дитини, формування інтересу до пізнання фізичних можливостей власного тіла та здорового способу життя [4, с. 9].

Розглянуті нами програми розвитку для дітей старшого дошкільного віку, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України, спрямовані на розвиток уявлення про збереження та зміцнення здоров'я та сприяють формуванню уявлень про будову і життєдіяльність організму людини.

На практиці був реалізований проект: «Найшвидший равлик у світі», з метою формування уявлень про функції органів людини: вуха. Проект був колективним, пізнавально-інформаційним, творчим, учасниками якого стали діти старшого дошкільного віку, педагоги. Цікавим виявилось те, що при проведенні заняття з пізнавально-дослідницької діяльності «Найшвидший

равлик у світі» було помічено, що багато дітей виявили інтерес до змісту теми і після заняття стали ставити питання: як зазирнути всередину вуха? Що всередині вуха? А як виглядає барабанна перетинка?

То ж ми поставили за мету проекту: «Хочемо дізнатися як працює вуха?» Щоб інтерес у дітей не зник, діти були націлені на пошук цікавої інформації. На запитання, де можна знайти інформацію на тему, діти відповіли, що в енциклопедії, а хтось запропонував принести журнали з дому. Наступного дня ми розглянули журнали та знайшли інформацію про будову вуха, про барабанну перетинку, статтю про «Дивовижні вуха тварин», що допомогло визначити подальші напрямки роботи. Розглядаючи будову вуха, діти стали схематично його замальовувати. Також паралельно ми читали вірші про вуха, загадували загадки, зачували прислів'я та приказки, проводили ігри: «Чую – не чую», «Визнач по звуку».

За показниками видно, що в ході реалізації серії проектів у дітей сформувалися уявлення про будову та функціональні особливості організму людини. З'явилося усвідомлене ставлення до здоров'я, бажання вести здоровий спосіб життя.

Таким чином, можна дійти висновку, що включення дітей старшого дошкільного віку у проектну діяльність зі збагачення уявлень про органи почуттів та системи органів людини сприяло формуванню цінностей здорового способу життя.

Висновки. Нині однією з найголовніших цінностей у житті було і залишається здоров'я. Важливо, щоб діти самі навчилися дбати про своє здоров'я, вели здоровий спосіб життя, а для цього необхідно: розширити уявлення про будову і життєдіяльність організму людини, про взаємозв'язок усіх життєво важливих систем і про те, як можна уникнути тих чи інших хвороб, допомогти дітям дізнатися про себе і усвідомити ставлення до свого організму, навчити дітей берегти та зміцнювати своє здоров'я.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні програми, яка сприятиме формуванню у дітей старшого дошкільного віку уявлень про будову і життєдіяльність організму людини, збереженню свого здоров'я.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти, нова редакція. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/nakaz-33-bazovyykomponent-doshkosv.pdf> (дата звернення 22.02.2022)
2. Лохвицька Л. Психолого-педагогічні засади формування основ здоров'язбережувальної життєдіяльності у дітей дошкільного віку. Формування відповідального ставлення до здоров'я підростаючої особистості: кол. монографія В. М. Оржеховська (кер. авт. кол. і наук. ред.) та ін. Київ: Міленіум, 2018. С. 151-192.
3. Максимова О. О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навчально-методичний посібник/ Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 213 с.
4. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В.

Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264 с.

6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: у 2 ч. [упоряд. О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2014. Ч. II. 300 с.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПАЛЬЧИКОВИХ ІГОР

Тетяна Десюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Однією й найважливіших складових становлення дитячої особистості є її мовленнєвий розвиток. Рівень розвитку мовлення значною мірою визначає її загальний рівень розвитку. Протягом дошкільного віку дитина практично опановує мовлення. Але, на жаль, існує багато причин, коли її мовлення не сформоване належним чином, і одна з них: поганий розвиток тонких рухів кисті руки та пальців рук. Відомо про взаємозв'язок розвитку мовлення і тонких рухів кисті руки, або інакше кажучи, дрібної моторики. Рука, пальці, долоні – чи не головні органи, що приводять у рух механізм розумової діяльності дитини. І завдання дорослих – допомогти в розвитку дрібної моторики руки, якщо цього не відбулося раніше, що сприятиме кращому розвитку мовлення.

Оскільки в даний час в Україні та у всьому світі збільшується число дітей з тяжким порушенням мовленнєвого розвитку, можна вважати проблему розвитку мовлення дітей раннього дошкільного віку засобами пальчикових ігор досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження фізіологів підтверджують наявність зв'язку між розвитком дрібної моторики рук і структурами мозку. Дослідники довели, що імпульси пальців впливають на формування «мовленнєвих» зон і позитивно впливають на кору головного мозку. Різноманітні дії руками, пальчикові ігри та вправи стимулюють мовленнєвий процес і розумовий розвиток дитини.

У роботі В. Бехтерева є висновки про те, що маніпуляції руками впливають на функціонування центральної нервової системи, розвиток мовлення. Прості рухи руками сприяють зняттю загальної напруги, розслабленню губ, що покращує вимову звуків, розвиток мовлення дитини. Дослідження М. Кольцової показали, що кожному з пальців відповідає певна ділянка в корі великих півкуль головного мозку. Розвиток рухів пальців передуює появі артикуляції складу. Тому

мовлення безпосередньо залежить від розвитку дрібної моторики рук [4, с. 3].

Л. Єфіменко, зазначає, що «пальчикові ігри та вправи – це веселі вправи для пальчиків і рук, інсценування за їх допомогою віршів, історій, казок; унікальний засіб для розвитку дрібної моторики та мовлення в їх єдності та взаємозв'язку». За своєю суттю пальчикові ігри – це масаж та гімнастика для рук. Розучування текстів з використанням «пальчикової» гімнастики стимулює розвиток мовлення, просторового мислення, уваги, яви, виховує швидкість реакції та емоційну виразність. Дитина краще запам'ятовує віршовані тексти, її мовлення стає більш виразним [3, с. 435].

Мета статті полягає в теоретичному вивченні психологічних особливостей розвитку мовлення у дітей раннього дошкільного віку засобами пальчикових ігор.

Виклад основного матеріалу. Однією з найскладніших та найважливіших функцій психіки людини є мовлення. У психології мовленням називають процеси спілкування за допомогою говоріння, слухання, читання, письма. Без мовлення життя особистості в суспільстві стає обмеженим, неповноцінним. Тому проблема своєчасного виявлення, попередження та подолання порушень мовлення, особливо у дітей, є надзвичайно важливою для цілої низки наук – медицини, психології, педагогіки тощо. У ранньому дошкільному віці відбувається первісне оволодіння мовою. Цей етап мовленнєвого розвитку посідає вік приблизно з одного й до трьох років і має свої особливості. Приблизно до півтора року в словниковому запасі дитини можна спостерігати тільки кілька базових слів-визначень: мама, тато, тітка, дядько, дай. У цьому віці маленькі діти схильні до узагальнень [6].

На другому році життя діти прекрасно розрізняють інтонації. Після двох з половиною років дитина в процесі спілкування з однолітками вже може використовувати в зв'язне мовлення, прості речення, що складаються з двох-трьох слів. У її свідомості починають формуватися закономірності в узгодженні слів між собою, різниці між єдиним і множинним числом. Мовленнєвий матеріал набуває рис певної системи в сприйнятті дитини. І цією системою вона починає активно користуватися, вступаючи в наступну стадію комунікації.

Між 2 та 3 роками активно формується фразове мовлення. Розвиток мовлення у дітей дошкільного віку проходить ще один цікавий етап. У віці близько трьох років або трохи старше дитина переходить від накопичення мовленнєвого матеріалу до його активного освоєння. Для цього вона намагається використовувати закономірності мовлення, які встигла простежити для себе на даний момент [2].

Цілком погоджуємося з думкою Ю. Кирилової, яка вважає, що найважливішим досягненням раннього дитинства є оволодіння мовленням, що передбачає опанування рідною мовою, вироблення вміння користуватися нею

як засобом пізнання навколишнього світу і себе, засвоєння набутого людством досвіду, саморегуляції, спілкування і взаємодії людей [5].

Розвиток мовлення в дітей раннього дошкільного віку одне з основних напрямів діяльності закладу дошкільної освіти. Акцент на розвитку мовленнєвих навичок у роботі педагогів дошкільної освіти пояснюється тим, що цей вік є сенситивним у розвитку мовлення і тому необхідно максимально охопити цей період [1, с. 56].

В останні десятиліття спостерігається зростання інтересу до розвитку дрібної моторики, зокрема її прикладного аспекту. Ведеться пошук, відродження та створення ігор та вправ, спрямованих на розвиток тонких диференційованих рухів пальців рук.

Найбільш ефективними серед них є пальчикові ігри. Вони розвивають не лише дрібну моторику, а й активізують мову, увагу, пам'ять, мислення, покращують просторову орієнтацію, є потужним засобом підвищення працездатності.

Наприклад, разом з дитиною можна перебирати пальчиками різні предмети, наприклад, в іграх при «Нанизуванні намиста», застібання та розстібування гудзиків і кнопок. Зерно, крупа і волоські горіхи також відмінно розвивають дрібну моторику і можуть стати головними героями пальчикових ігор. Для цього необхідно лист паперу, насипати на нього, наприклад, пшоно і малювати пальчиками. Наприклад: нехай дитина намагається зібрати пшоно в кулачок і насипати «гірку» з пшоно.

Висновки. Отже, пальчикові ігри та вправи є хорошим стимулом не тільки для своєчасного виникнення мовлення, а й для його подальшого вдосконалення. У процесі рухової діяльності під час пальчикових ігор і вправ розширюється словниковий запас, діти вчаться вживати слова в мовленні, покращують вимову «важких звуків». Тому пальчикові ігри та вправи є потужним засобом розвитку мовлення у дітей раннього віку.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні програми, яка сприятиме розвитку мовлення дітей раннього дошкільного віку засобами пальчикових ігор.

Список використаних джерел

1. Борук О. У країні веселих пальчиків: ігри та вправи для розвитку мовлення дітей раннього віку. *Вихователь-методист дошкіль. закл.: щомісяч. спеціаліз. журн.* 2014. № 8. С. 54–59.
2. Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини URL: <http://www.logopedia.com.ua/batkam/v-kov-osoblivostmovlenn-vogo-rozvitku-ditini> (дата звернення: 04.04.2022).
3. Єфіменко Л. М. Пальчикові ігри та вправи як засіб розвитку мовлення у дітей раннього віку. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* № 11. 2021. С. 434–436.
4. Іваніцька Т. Вплив розвитку дрібної моторики на формування мовлення у дітей дошкільного віку URL: http://www.logopedu.com.ua/article/472_ (дата звернення: 21.04.2022).
5. Кирилова Ю. М. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку

URL:http://www.rusnauka.com/28_WP_2014/Pedagogica/3_177546.doc.htm (дата звернення: 21.04.2022).

6. Піроженко Т. О. Психологія комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини: Автореф. дис. ...д-ра психол. наук: 19.00.07. Інст-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2004. 40 с.

ФОРМУВАННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Марина Дмитренко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Іван Коновальчук**, доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. В даний час все більше актуальним стає використання у процесі дошкільної освіти технологій навчання, які формують уміння самостійно добувати нові знання, збирати необхідну інформацію, уміння визначати проблеми, висувати гіпотези та аналізувати, робити висновки, здійснювати рефлексію та корекцію, оформлювати та представляти отриманий результат для огляду та обговорення.

Все перераховане, діти в ЗДО мають виконувати не лише індивідуально, але й колективно, це означає вміння взаємодіяти та співпрацювати з однолітками та дорослими. Це ставить перед дошкільною освітою завдання вирішення проблем, пов'язаних з розвитком у дошкільників умінь та навичок самостійності та саморозвитку, що передбачає пошук адекватних форм та методів навчання та оновлення змісту освіти.

Аналіз проблеми мистецько-творчої компетентності засобами проєктної діяльності в освіті висвітлює наукове обґрунтування таких аспектів, як: філософські (М. Каган, В. Лекторський, І. Фролов, Г. Юдін та ін.), психологічні (І. Бех, Д. Гальперін, Т. Гура, В. Давидов, Г. Костюк, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн), педагогічні (І. Бех, Н. Гузій, Л. Зайцева, Г. Іванюк, В. Лозова, О. Рома та ін.), компетентнісні (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Савченко), дидактично-інтегровані (А. Данилюк, І. Козловська), мистецькі (Л. Масол, О. Рудницька, Б. Юсов)

Мета статті: окреслити основні теоретичні аспекти формування в дітей старшого дошкільного віку мистецько-творчої компетентності засобами проєктної діяльності

Виклад основного матеріалу. Великі можливості у цьому напрямі відкриває проєктна діяльність, яка сьогодні широко використовується на всіх рівнях освіти. Дошкільна освіта не стала винятком.

Метод проєктів – це педагогічна технологія, стрижнем якої є самостійна діяльність дітей – дослідницька, пізнавальна, продуктивна, в процесі якої дитина пізнає навколишній світ і втілює нові знання у реальні продукти[1,36].

Метод проєктної діяльності ефективний у роботі зі старшими дошкільнятами, оскільки у дітей 5-6 років сформована стійкіша увага, спостережливість, здатність до початків аналізу, синтезу, самооцінки, і навіть прагнення спільної діяльності.

Опанування проєктної діяльності дозволяє дітям самостійно або спільно з дорослим формувати практичний досвід, здобувати інформацію експериментальним, пошуковим способом, аналізувати її та трансформувати у результат проєктної діяльності. Саме в проєктній діяльності з'являється можливість формування проєктних умінь дошкільника – групи умінь, що виділяються за ознакою спільності стосовно проєктної діяльності, що сприяють побудові технологічного процесу з конструювання та виготовлення виробів та вирішення творчих завдань. Проєктні вміння зводяться до освоєння особистістю способів виконання проєктної діяльності на основі знань про те, як діяти, та усвідомлення умов, за яких дії призведуть до досягнення відповідної мети [2, 76].

У діяльності проєктування, дитина може придбати досвід власної проєктної роботи, навчитися діяти за власному задуму, у відповідність до самостійно поставлених метою, знаходити способи реалізації свого проєкту.

Діти старшого дошкільного віку порівняно з молодшими дошкільнятами мають більш стійку увагу, спостережливістю, здатністю до початків аналізу, синтезу, самооцінки, а також прагненням до спільної діяльності, тому переважним є ручна праця. Заняття ручною працею є найбільш оптимальним способом розвитку та формування проєктних умінь. У процесі праці діти дізнаються про найпростіші технічні пристрої, освоюють та набувають навичок роботи з інструментами, матеріалами. На практиці, досвідченим шляхом діти отримують перші елементарні уявлення про властивості різних матеріалів, способи їх перетворення у різні речі.

У процесі виготовлення виробу на заняттях з ручного праці, у дитини формується працьовитість, бажання допомогти дорослим у будь-яких видах роботи, акуратність у роботі, самостійність, ініціативність, відповідальність; розвивається вміння планувати свою діяльність, відбирати необхідні деталі для неї, робити нескладні заготівлі; формується вміння самостійно працювати, розвивається прагнення до досягнення результату, вміння долати труднощі та працювати у колективі.

Процес творчої діяльності також передбачає, що дитина починає подумки уявляти собі необхідну послідовність операцій та дій, передбачує, що знадобиться для їх здійснення.

Отримавши образотворчі, конструктивні, операційно-технічні вміння, знання про узагальнені способи створення виробів з різних матеріалів, діти переносять їх у нові умови, у повсякденну життя. Там з'являються нові інтереси

дітей, проявляється схильність до певного виду роботи (шиття іграшок, виробів з паперу, аплікації), до певного виду матеріалів, до улюбленої тематики. Діти отримують можливість зайнятися роботою з власної ініціативи та бажанням, але для цього їм треба вільно володіти всіма переліченими вище вміннями та знаннями, а також вміти організувати сам процес діяльності (трудоий процес у сукупності всіх його компонентів). Тим не менш, на практиці у більшості дошкільних закладів спостерігається недостатнє використання педагогами ручної праці у процесі формування проектних умінь у дітей старшого дошкільного віку. У зв'язку з цим актуальність обраної теми дослідження стає очевидною [4,65].

Проектні вміння дітей дошкільного віку – це інтегративні вміння, що характеризуються освоєними дітьми методами реалізації проектної діяльності. Проектні вміння дошкільників мають вікову специфіку та формуються на різних етапах самої проектної діяльності. У процесі цієї діяльності старші дошкільнята легко засвоюють структурні елементи будь-якої людської діяльності (творчої, дослідницької).

Проектна діяльність безпосередньо впливає на дозрівання довільності, яка у старшому дошкільному віці знаходиться у фазі сензитивності. На всіх етапах реалізації проектна діяльність має спільний характер, тобто є розподіленою між дитиною та педагогом, а також усередині дитячої групи зайнятих виконанням одного проекту. Проектна діяльність має високу потенціал у розвитку пізнавальних мотивів, що готує дитину до переходу на наступний віковий ступінь школяра.

Мислення дитини до старшого дошкільного віку стає наочно-дійовим. Діти пізнають властивості і особливості предметів шляхом маніпуляцій із ним. Тобто, велика частина розумових завдань «вирішується за допомогою рук», виконання дій з предметами [5, 18].

Висновки. Отже, заняття з використанням проектів є найбільш оптимальним способом розвитку та формування мистецько-творчих умінь. Адже процес виготовлення іграшок та предметів з різних матеріалів відкриває перед дітьми широкі перспективи творчості. Заняття ручною працею дозволяють дошкільникам уточнювати свої уявлення про оточуючі предмети, робити перші кроки у захоплюючий світ техніки, що є важливим у їхньому подальшому розвитку. У процесі праці діти дізнаються про найпростіші технічні пристосування, починають освоювати і набувати навички роботи з інструментами, вчатьс я дбайливому відношенню до матеріалів, предметів праці, знарядь.

Список використаних джерел

1. Токаренко Н.Н. Метод проектів у дошкільному закладі. Педагогічні технології. 2008. С. 35–39.

2. Пироженко Т.О. Програма технології психолого-педагогічного проектування. Дитячий садок. 2004. № 16. С. 8–9.

3. Козак Л.В., Король Г.А. Проектна діяльність як чинник пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. Науковий фаховий журнал «Інноваційна педагогіка». Випуск 18. 2019. Т. 3. С. 169–174

4. Долинна О.В. Праця – ефективний засіб формування предметно-практичної компетенції дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. № 12. С. 16–27.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ

*Анастасія Довгаленко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Одним із важливих завдань підготовки дитини до школи є сформованість елементарних математичних задатків, а також всебічного розвитку дошкільника. Тому для закладів дошкільної освіти (ЗДО) розроблена програма, завдяки якій діти можуть сформувати безліч математичних дій, і зокрема з формування геометричних уявлень та форми предметів. Перші знання про форму, розміри, положення предметів у просторі у дітей формуються в дошкільному віці в іграх або ж просто під час маніпулювання з предметами, в процесі чого роздивляються, мацають, малюють, конструюють, вчаться розрізняти форму з поміж інших. Отже, формування у дітей дошкільного віку уявлень про геометричні фігури є однією з важких задач на інтелектуальному розвитку дитини.

Проблемою формування елементарних математичних уявлень зокрема про геометричні фігури у дошкільників турбувала не мало вчених, а саме: Л. Виготського, В. Гаврилова, С. Галкіна, Д. Ельконіна, М. Монтессорі, Н. Чена, та ін. Дана тема актуальна і на сьогоднішній день.

Мета статті: розкрити значущість у формуванні уявлень про геометричні фігури у дошкільників, та зміст ефективних вправ які орієнтовані на ознайомлення та розрізнення геометричних фігур.

Виклад основного матеріалу. Формування елементарних математичних уявлень – є цілеспрямованим та організованим процесом передачі, засвоєнням знань та прийомів розумової діяльності [4, с. 8]. Розвиток математичних уявлень тісно пов'язаний із поняттям математичного розвитку, а також із змінами в пізнавальній діяльності. Зміни відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень схожими з логічними операціями. Розвиток у дітей елементарних математичних уявлень дають великі можливості в розвитку пізнавальних процесів, які є початком формування математичного

мислення, а сформованість даного мислення є гарантією вдалого засвоєння математики. До школи діти мають опанувати великою кількістю математичної інформації, зокрема про: число та цифру, форму та величину, орієнтування в просторі та часі, вирішувати елементарні математичні задачі [3, с. 56].

Однією із значущих особливостей навколишніх предметів є форма, яка є узагальненим відображенням в геометричних фігурах. Форма – це основна властивість предмета, за допомогою якої зорово-дотиково можна розпізнати один предмет від іншого. Завдяки системі еталонів для позначення форм предметів була розроблена система геометричних фігур [4, с. 111]. Геометричні фігури – це еталони за допомогою яких люди можуть визначити форму предметів, або їх окремих частин. У ЗДО вихователі та батьки знайомлять дітей із основними еталонами форми (коло, овал, квадрат, ромб, прямокутник, трикутник, багатокутник), величини (довгий – короткий, високий – низький, широкий – вузький) кольорів [2, с. 9]. Виокремлення частин з форми предметів на початковому етапі маніпулюванні з фігурами, коли діти ще не володіють достатніми знаннями, відбувається за допомогою співвіднесення форми з предметом. За допомогою геометричних фігур відбувається аналіз навколишнього середовища, в процесі чого діти можуть співвідносити «що на що схоже» (круг – сонечко, квадрат – стіни будинка, прямокутник – телефон та ін.).

У дошкільників виникають труднощі в процесі формування уявлень про геометричні фігури: на сенсорному сприйнятті геометричних фігур, при використанні форми з навколишніми предметами, у виявленні структури, властивостей, зв'язків та закономірностей із формою предметів [4, с. 25].

При формуванні уявлень про нові фігури потрібно дотримуватися певної послідовності:

- накладання або прикладання фігур – даний прийом допомагає сприймати особливості, подібність та відмінність, виділення цих елементів;
- обстеження фігур дотиково-руховим шляхом виділення деяких елементів і особливостей фігури, словесний опис фігури;
- різноманітні дії з фігурами, які дозволяють виявити характерні особливості;
- ігри та вправи для закріплення умінь визначати та називати фігури;
- вправи на впорядкування фігур у процесі послідовності збільшення або зменшення розмірів фігур, а також на групування та класифікацію за ознаками [3, с. 205].

Проаналізувавши можна зробити висновок, що в процесі дорослішання дитини відбувається не лише збільшення уявлень про геометричні фігури, але і розширення знань, вміння з легкістю використовувати набуті математичні знання. Лише в процесі цілеспрямованого навчання завдяки геометричним

моделям в дошкільників можуть бути сформовані глибокі та систематизовані уявлення про геометричні фігури. Систематизація можлива лише в тому випадку якщо дитині буде представлена безперервна множина з точками, сторонами, кутами, вершинами.

Для реалізації зазначеного потрібно:

- чітке розрізнення форми та інших особливостей, яке можливе тільки при демонструванні справжньої геометричної фігури;
- чітке диференціювання: сторони, кута, вершин, умілість дітей аналізувати будь-яку фігуру з виділенням даних елементів;
- здатність дошкільників застосовувати різні способи кількісного і якісного аналізу та синтезу фігур, вміння швидко відрізнити спільні та відмінні ознаки [3, с. 153].

Враховуючи зазначене можемо навести низку прикладів вправ. Вправа «Склади за зразком». Мета: з'ясувати вміння дітей ділити зображення предмета на окремі частини та відтворити її з частин, удосконалювати вміння орієнтуватися на фланелеграфі. Хід вправи: Вихователь запитує в дітей – «що намальовано на картинці?», «з яких фігур складається кораблик?» Побудуйте кожен кораблик та визначте правильне розташування. Коли діти виконали дане завдання їм пропонуються інші малюнки. В процесі виконання вихователь спонукає дітей до коментування своїй дій.

Вправа на добудову до фігури. Мета: навчити дітей добудовувати геометричні фігури з заданої кількості паличок, користуючись прийомом добудови до фігури, яка є основою для іншої. Розвивати логічне мислення, зосередженість та уяву. Хід вправи: Педагог просить дітей полічити скільки вони мають паличок, перевірити та покласти їх перед собою в рядок. Діти повинні подумати, скільки знадобиться паличок щоб скласти трикутник, кожна сторона якої відповідає одній паличці? Вони мають лише п'ять паличок, але із них вони мають скласти 2 рівних трикутники. Після виконання вправи педагог пропонує комусь із дітей розповісти як це можна зробити різними шляхами. Способи виконання потрібно зобразити схематично. Поступово вправу ускладнювати, запропонувати дітям висловити свої думки щодо того, які фігури можна ще вибудувати.

Гра «Чарівний мішечок». Мета: розвиток вміння групувати різноманітні предмети, які мають певну геометричну форму. Хід гри: Педагог пропонує комусь з дітей підійти або лічилкою обирає хто буде на дотик описувати предмет. Завданням дітей відгадати не сам предмет а геометричні фігуру на яку схожий (для завдання відбираються лише ті предмети в яких чітко виражена форма).

Висновки. Отже, для дітей дошкільного віку знання про геометричні фігури є досить важливими та відіграють значну роль у подальшому житті

дитини. Проаналізувавши програму «Українське дошкілля» та «Базовий компонент дошкільної освіти», можна простежити, що програмою передбачено формування елементарних геометричних уявлень відповідно до віку та вікових особливостей. Засвоєння даних знань можна простежити в практичній діяльності дитини чи застосовує вона їх чи ні. Головним у навчанні є пізнавальний інтерес дітей та математичне мислення, вміння доводити свою думку та правильність своїх дій.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / Наук. кер. та заг. ред. О.В. Низьковської, випр. К.: Мандрівець, 2017. 257 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. *Дошкільне виховання.*-2009. №1.
3. Степанова Т. М. Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей старшого дошкільного віку: [монографія] / Т. М. Степанова. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 208 с.
4. Старченко В.А. Формування логіко-математичних уявлень дітей дошкільного віку/ Валентина Старченко. *Дошкільне виховання.* 2005. № 7. С. 19-21.
5. Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник. Тарнавська Н. П. Ж.: ЖДУ імені Івана Франка. 188 с.

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВЗАЄМОДІЇ ЗДО ТА СІМ'Ї

*Наталія Дроздовська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Проблема гендерного виховання, враховуючи сучасні зміни в суспільстві, цікавить як педагогів так і батьків, адже кожен із них виконуючи свої обов'язки перед дитиною намагається донести правильне світосприйняття та усвідомлення своєї гендерної ролі. Перш за все, усвідомлюючи свою статеву приналежність дитина здатна легко виконувати гендерну роль в суспільстві та поступово соціалізуватися, будувати зв'язки в соціумі.

У суспільстві у зв'язку з соціальними змінами руйнуються традиційні стереотипи чоловічої та жіночої поведінки. З цієї причини виховання дітей старшого дошкільного віку відповідно до їх статевої приналежності є актуальним завданням педагогічної роботи. Статеві ролі жінок та чоловіків у суспільстві змішалися.

Усвідомлення статевої приналежності дітей старшого дошкільного віку відбувається під час взаємодії в сімейному колі, а пізніше в закладах дошкільної освіти. У процесі гендерного виховання у дівчаток має формуватися прагнення

вирости добрими, ніжними, гарними та лагідними, а хлопчики мають прагнути бути сильними, відважними, мужніми та сміливими. Вивчення питання гендерного виховання дітей має не лише теоретичне, але і величезне практичне значення для таких сфер, як сім'я, різні виховні інститути.

Актуальність обраної теми дослідження обумовлюється низкою об'єктивних чинників – трансформації гендерних стосунків у сучасному світовому суспільстві; зміна традиційної системи поляризації чоловічих та жіночих соціальних ролей, переосмислення ролі жінки в різних сферах суспільної діяльності; необхідність вивчення впливу дошкільної освіти на формування гендерних знань дітей старшого дошкільного віку.

Метою статті є висвітлення проблеми гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку; особливості його здійснення в умовах закладу дошкільної освіти із залученням усіх учасників педагогічного процесу та особливості батьківського гендерного виховання дитини старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Словосполучення «гендерне виховання» містить у собі два поняття «гендер» та «виховання». Термін «гендер» тісно пов'язаний із прийнятим останнім часом у науці розмежуванням конституційних (біологічних) та соціокультурних аспектів у розрізненні чоловічого та жіночого.

У поняття «стать» входять як біологічні, так і соціальні характеристики. У ході розвитку науки, стать була розділена на дві складові: біологічна стать дається індивіду від народження, той час як соціальна стать (гендер) формується протягом життя під впливом суспільства. У сучасній науці термін «стать» описує біологічні відмінності між людьми, що визначаються генетичними особливостями будови клітин, анатомо-фізіологічними характеристиками та дітородними функціями. Термін «гендер» вказує на соціальний статус, роль та соціально-психологічні характеристики особистості, пов'язані зі статтю та сексуальністю, що виникають у взаємодії з іншими людьми [5].

Крім понять «стать» та «гендер», такі вчені як М.В. Бороденко, І.С. Кон, М.В. Коляснікова, О.Г. Лопухова, В.А. Петровський виділяють «психологічну стать». У зарубіжній науковій літературі змістовність поняття «психологічна стать» знаходить відображення в категорії «гендерна ідентичність».

У словнику гендерних термінів поняття «гендерне виховання» трактується як «процес придбання індивідом культурної системи гендеру того суспільства, у якому він живе, своєрідне громадське конструювання відмінностей між статями» [4]. Під гендерним вихованням Т.В. Говорун розуміє процес, за допомогою якого людина навчається моделям поведінки в суспільстві, цінностям тощо, відповідним поняттям «чоловіче і жіноче» [2].

Гендерне виховання - процес культурної гендерної орієнтації, ідентифікації та оволодіння підростаючим поколінням моральною культурою у сфері взаємин статей в певному культурному (педагогічно організованому) середовищі.

У своїх дослідженнях О. Кікінеджи зазначає, що зміст гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку спрямовано на задоволення потреб дитини у пізнанні себе як представника певної статі, оточуючих дорослих та однолітків, оволодінні статево-ролевим досвідом, цінностями, смислами та способами статево-рольової поведінки, самореалізації багатства внутрішнього світу, жіночої (чоловічої) своєрідності. Зміст процесу гендерного виховання є інтеграцією культури та історії як носіїв статево-ролевих цінностей, що визначають особливості виховного процесу [2].

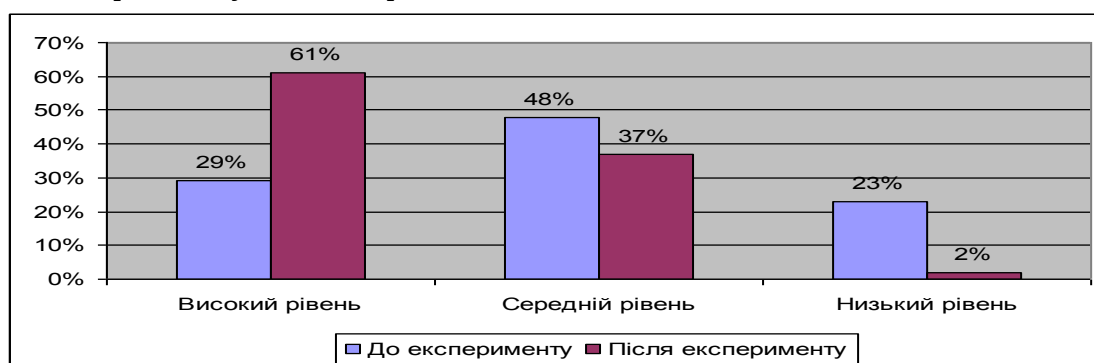
Теоретичним дослідженням проблеми встановлено, що ефективному процесу гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку сприятимуть умови які будуть створені в сім'ї та закладах дошкільної освіти. Дані теоретичні положення не є вичерпними, тому для реалізації нашого дослідницького інтересу, нами було проведено дослідження впливу авторської програми гендерного виховання на рівень гендерної вихованості дітей старшого дошкільного віку. Авторська програма підвищення рівня гендерної вихованості дітей старшого дошкільного віку «Ми такі різні» складається з 4 тематичних занять із дітьми старшого дошкільного віку, які проводили протягом місяця та тематичних батьківських зборів. На зазначених зустрічах і заняттях нами було надано рекомендації батькам, яких вони повинні притримуватися при гендерному вихованні своїх дітей. Вся робота проводилася у три етапи. На першому етапі проходило вивчення теоретичних засад із проблеми дослідження гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку. На основі теоретичних висновків був підібраний діагностичний інструментарій, який був спрямований на виявлення рівня гендерної ідентичності дітей старшого дошкільного віку. Було проведено констатуючий експеримент.

На другому етапі було проведено формуючий експеримент, метою якого була реалізація авторської програми, що спрямована на підвищення рівня гендерної ідентичності старших дошкільників.

Авторська програма підвищення рівня гендерної вихованості дітей старшого дошкільного віку «Ми такі різні» складається з чотирьох окремих занять, які в свою чергу включають в себе ігри та вправи спрямованні на підвищення рівня гендерної вихованості дошкільника. Кожне заняття складається з трьох частин: вступна, основна та заключна, кожному етапу відповідає певна вправа (гра). Заняття № 1 «Давайте познайомимось», проведення якого повинно сприяти саморозкриттю, розвивати впевненість у собі, позитивне прийняття себе та інших. Заняття № 2 «Моє «Я»», завданням якого стало сформулювати уявлення хлопчиків та дівчаток про своє «Я» та

позитивне ставлення щодо нього. Заняття №3 «Я хочу, можу та вмію», взяло на себе завдання розвинути у дітей усвідомлення своїх переваг, бажань, переваг, інтересів, позитивне прийняття себе та інших дітей своєї та протилежної статі. Заняття №4 «Мої друзі – хлопчики та дівчатка», завданням даного заняття стало розширити уявлення про схожість та відмінність людей за статевою ознакою, про психологічні характеристики хлопчиків і дівчаток, сформувати та закріпити емоційно позитивне прийняття себе та інших дітей своєї та протилежної статі.

І на останньому, третьому етапі було проведено контрольний зріз із метою виявлення ефективності формуючого експерименту. Підбито підсумки дослідно-експериментального дослідження. Результати проведеної нами роботи продемонстровано у вигляді рис. 1.

Рис. 1 Рівні гендерної ідентичності старших дошкільників за результатами використаних методик до застосування авторської методики та після

Таким чином, результати дослідження показують, що рівень статевої ідентичності у дітей старшого дошкільного помітно зріс. Відповідно, можна говорити проте, що після застосування авторської методики діти чітко розуміють свою стать, називають її основні ознаки (атрибутивні та поведінкові), мають уявлення про соціальні статево-рольові функції в майбутньому (буде мамою, татом тощо), називають ознаки еталонних фемінінних та маскулінних якостей хлопчика та дівчинки, усвідомлюють незворотність своєї статі. Ставлення до себе як до хлопчика чи дівчинки, діти пишаються своєю приналежністю до статі та виконання соціально необхідних статево-рольових функцій, виявляють бажання бути хорошим/(ою) дівчинкою (хлопчиком), виявляють позитивне ставлення до представників протилежної статі, виявляють сталість «чоловічих» («жіночих») способів поведінки у різних ситуаціях. Низький рівень отримали лише дві дитини, проте в подальшому ми можемо рекомендувати додаткові заняття на гендерну тематику для цих дітей, можливо потрібно більш детально пояснити та програти деякі статево-рольові функції.

Висновки. Процес спеціально організованої роботи (програми) з гендерного виховання дозволяє ефективно реалізувати зміст виховання

дошкільнят у цілісному педагогічному процесі дошкільних освітніх закладів та батьківського виховання, не порушуючи природного розвитку дітей, сприяючи їх позитивному гендерному вихованню.

Список використаних джерел

1. Гендерна освіта: теорія і практика: навчальна програма з інтегрованого курсу для студентів педагогічних вузів / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді // Гендерні стандарти сучасної освіти. Збірка рекомендацій. – Частина 3. К., 2011. С. 9-72.
2. Говорун Т. В. Соціалізація статі та сексуальності : [монографія] / Т. В. Говорун. - Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2001. – 240 с.
3. Гончаренко А. М. Хлопчики й дівчатка: міжособистісні взаємини / А. М. Гончаренко // Дошкільне виховання. 2007. № 4. С. 8-10.
4. Овчиннікова О. Б. Роздільне виховання хлопчиків і дівчаток. Шкільна педагогіка. 2014. № 1. С. 16-17.
5. Орлов Ю. М. Статевий розвиток і виховання. К., 2013. 239 с.

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Ірина Іваненко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Формування здорової дитини – це пріоритетне завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку. Невід'ємною складовою цього процесу є розвиток і формування фізичних якостей. В освітньому напрямі «Особистість дитини» (рухова компетентність) Базового компонента дошкільної освіти наголошується, що дитина повинна мати розвинені фізичні якості, витримувати відповідно до віку фізичне навантаження, тобто мати розвинену витривалість [1].

Коменський Я.А., Локк Дж., Песталоцці Й.Г., Руссо Ж.-Ж. вважали, що діти різного віку мають бути залучені до занять із фізичної культури, при цьому необхідно враховувати їхні індивідуальні можливості. Зокрема, Вільчковський Е.С. у своїх наукових працях звертає особливу увагу на формування у дітей дошкільного віку фізичних та рухових якостей.

Розвиток і формування фізичних якостей відбувається з молодшого дошкільного віку, в старших групах ця робота продовжується, оскільки організм удосконалюється, розвивається м'язова, кісткова системи та ін.. Фізичні якості формуються під час виконання вправ, рухливих ігор, а запровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій сприятиме більшій зацікавленості та самовіддачі від дошкільників, що в свою чергу призведе до розвитку фізичних якостей дітей.

Мета статті – теоретичний аналіз застосування інноваційних здоров'язбережувальних технологій як засобу формування у дітей старшого дошкільного віку фізичних якостей.

Виклад основного матеріалу. Фізичні якості – це розвинуті в процесі виховання і цілеспрямованої підготовки рухові задатки людини, які визначають її можливості успішно виконувати певну рухову діяльність [5]. До фізичних якостей належать:

1. Витривалість – здатність дитини до тривалого виконання активної роботи, а також якість, яка проявляється у можливості протидіяти фізичній втомі, яка спричинена певним навантаженням.

2. Гнучкість – здатність дитини здійснювати рухи з найбільшою амплітудою. Дітям дошкільного віку притаманна висока еластичність м'язів, рухливість хребетного стовбура – це все сприяє розвитку гнучкості. Вправи на розтягування м'язів та зв'язок опорно-рухового апарату підсилюють формування цієї фізичної якості.

3. Окомір – здатність дитини визначати відстань між предметами, або відстань до певного предмета тільки за допомогою зорового аналізатора.

4. Сила – здатність дитини долати опір або протистояти йому за допомогою м'язових зусиль. Виконуючи різноманітні рухи, сила починає взаємодіяти з іншими фізичними якостями. Найдоцільнішими для розвитку цієї фізичної якості є вправи з короткочасним напруженням динамічного й частково статичного характеру, а також різні види стрибків та лазіння по гімнастичній лаві.

5. Спритність – здатність чітко виконувати рухи залежно від зміни ситуації. Формуванню спритності у дітей старшого дошкільного віку сприяють стрибки в глибину та на місці, з поворотом праворуч, ліворуч, метання предметів на дальність змінюючи руку для кидка, вправи з раптовою зміною ситуації.

6. Швидкість – здатність дитини виконувати певні рухи за мінімальний відрізок часу. Старшим дошкільникам пропонують ігри змагального характеру, в них найкраще можна проявити навички швидкісного виконання рухів і закріпити їх [2].

Формування рухових якостей значною мірою залежить від наявного розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку. Знайомі вправи, рухливі ігри, естафети втрачають свою актуальність. Дітей старших груп особливо зацікавлюють заняття з новим фізкультурним інвентарем, неоднотиповим сюжетом, тому запровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій сприятиме кращому виконанню рухів та розвитку фізичних якостей дошкільників.

До інноваційних здоров'язбережувальних технологій, що сприяють формуванню фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку відносять:

степ-аеробіку, фітбол-гімнастику, гімнастику з елементами силових вправ, роуп-скіппінг, хулахупінг, програму «Сан-Фі-Данс», ігровий стретчинг.

Степ-аеробіка – це комплекс ритмічних рухів під музичний супровід із використанням степ-платформи. Завдяки цій технології покращується вентиляція легень, формуються навички правильного дихання, розвивається гнучкість та координаційні можливості, м'язи спини, плечового поясу. При виконанні вправ на степ-платформі діти повинні дотримуватися таких правил: підйом на платформу відбувається за допомогою роботи ніг, а не спини, комплекс вправ розучується за рахунком та у повільному темпі, виконуючи вправи має бути розподіл фізичного навантаження, а частота серцевих скорочень не перевищувати 150-160 ударів на хвилину, інструктор постійно демонструє рухи і контролює, щоб діти виконували їх без різких елементів.

Фітбол-гімнастика – вид гімнастики, що проводиться на великих різнокольорових м'ячах, сприяє розвитку гнучкості, почуттю рівноваги, координації рухів, попередженню порушення постави. Може проводитися з всією групою дітей, підгрупами (5-7 дітей) або ж індивідуально. Тривалість здійснення вправи для дітей старшого дошкільного віку повинна становити 5-7 хв., діаметр м'яча має відповідати віку дітей, в старших групах це 50 см. Переваги: зміцнює дихальну та серцево-судинну системи, тренує основні групи м'язів, формує правильну осанку [3]. Застосування фітбол-гімнастики потрібно починати зі створення комплексів загальнорозвиваючих вправ з фітболами. В подальшому ці комплекси необхідно застосовувати на заняттях з фізичного виховання і зафіксувати їх виконання під час ранкової гімнастики. Дана технологія містить ряд правил: дотримання принципу «від простого до складного»; відсутність швидких та різких рухів; вправи лежачи на м'ячі на спині і на животі виконуються так, щоб голова та хребет були в одній прямій лінії; при здійсненні вправ потрібно чергувати навантаження на різні групи м'язів з різних вихідних положень; не затримувати дихання, виконуючи вправи в положенні лежачі на м'ячі.

Ігровий стретчинг – здоров'язберезувальна технологія, яка має на меті поетапне збільшення рухового діапазону всіх м'язів. Вона включає в собі такі особливості: перед виконання вправ, м'язи необхідно розігріти; тренування повинні бути регулярними з поступовим ускладненням, кількість повторень також збільшується; наявність казки, яка відповідає діям та рухам дошкільників, відмічається відсутність різких рухів та дотримання повільного темпу при здійсненні кожного руху.

Роуп-скіппінг («стрибки з пропуском мотузки між ногами») – вид активності, за якої основне навантаження отримують м'язи ніг, інвентарем є скакалка. Старших дошкільників навчають нових більш складних елементів: стрибки на одній нозі, стрибки назад. Така технологія удосконалює

синхронність та координацію рухів, сприяє формуванню правильної постави, розвиває спритність, витривалість, зміцнює серцево-судинну і дихальну системи. Виконуючи вправи зі скакалкою потрібно спостерігати, щоб дошкільники не тупали ногами по підлозі, розміщення дітей має бути обличчям один до одного, а також необхідно дозувати фізичні навантаження.

Хулахупінг – вид діяльності, коли діти виконують рухи з обручем із елементами танцю, утримуючи його на своєму тілі круговими рухами. Ця технологія розвиває координацію рухів, витривалість, силу, гнучкість, зміцнює вестибулярний апарат, допомагає формувати правильну поставу [4].

Висновки. Отже, застосування інноваційних здоров'язбережувальних технологій сприяє формуванню фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Технології напряму залежать від рівня потреб розвитку людини сучасного зразка, вони постійно удосконалюються та напрацьовуються. Новий інвентар, незнайомі вправи викликають зацікавленість і бажання у дітей спробувати свої сили і правильно виконувати дії, отримуючи від цього задоволення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: Т. О. Піроженко, член-кореспондент НАПН України, проф., д-р псих. наук; авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С. – К.: Видавництво, 2021. – С. 5.
2. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник. – С.: ВТД «Університетська книга», 2008. – С. 123-143.
3. Впровадження інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчу роботу з дошкільниками (опис педагогічного досвіду) / Т. В. Салтовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/vprovadzenna-innovacijnih-tehnologij-u-fizkulturno-ozdorovcu-robotu-z-doskilnikami-opis-pedagogicnogo-dosvidu-213979.html>
4. Мієр Т. І., Оніпко В. В., Рибалко Л. Н. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія / за заг. ред. Л. М. Рибалко. – Тернопіль : Осадца В. М., 2019. – С. 352-360.
5. Оленев Д. Г., Присяжнюк С. І. Курс лекцій з фізичного виховання: навч. посібник для студентів технічних вищих навч. закладів / Д. Г. Оленев, С. І. Присяжнюк. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. – С. 255.

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Анастасія Іскрижицька, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Період дошкільного дитинства є важливим етапом в розвитку особистості, адже він наповнений фізіологічними,

соціальними, психологічними змінами. На сьогоднішній час важливим завданням для закладу дошкільної освіти – це сформувати творчу особистість, яка вміє критично та неординарно мислити, володіти певними компетентностями, до яких належить природничо-екологічна. Формування природничо-екологічної компетентності для вихователя є важливим напрямом у розвитку дітей старшої групи. Тому, у процесі повсякденної роботи з дітьми необхідно прагнути того, щоб процес взаємодії з навколишнім світом для них був свідомим, а відповідні навички та звички з віком постійно вдосконалювалися. Тобто одне з головних завдань, яке потрібно вирішити – це допомогти дитині усвідомити себе активним суб'єктом природи, суб'єктом світу, у якому дитина живе.

Проблема формування природничо-екологічної компетентності старшого дошкільного віку розкрита у роботах Н. Лисенко, О. Білан, Н. Гавриш, А. Богущ, Т. Поніманської. Також зазначена проблема висвітлюється в нормативно-правових документах, як: закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, «Впевнений старт», «Дитина», «Українське дошкілля».

Актуальність проблеми формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку завжди буде стояти на одному з перших місць в проблемі розвитку дошкільників, тому педагогу важливо правильно спланувати та організувати освітній процес так, аби опанування відповідною компетентністю було дієвим та ефективним, адже від цього буде залежати розвиток дітей та їх культура поведінки в природі.

Характеризуючи сучасну еколого-природничу освіту З. Плохій, зазначає, що процес екологічного виховання та освіти втілюється в практику освітнього процесу ЗДО через ідеї цілісного (холістичного) пізнання природного довкілля, яке має ґрунтуватись на гармонійному поєднанні чуттєвого й раціонального, теоретичного і творчо-дієвого його осягнення, інтегруючи водночас всі аспекти розвитку дитини. Відповідно З. Плохій дану ідею пропонує реалізовувати через інтегрований підхід до організації ознайомлення дітей дошкільного віку з природним довкіллям. Важливість реалізації цього підходу в системі дошкільної освіти науковець пояснює інтегрованим характером екологічних знань, які включають елементи знань з біології, географії, хімії, фізики, а також медичні, валеологічні, економічні, правові знання [4, с. 254].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій.

Виклад основного матеріалу. Природничо-екологічна компетентність – це важлива складова частини культури поведінки; здатність дошкільників проявляти себе в різних життєвих ситуаціях, які пов'язані зі ставленням до навколишнього середовища, до живих організмів, до законів природи. Найбільш

сприятливим періодом для формування природничо-екологічної компетентності є дошкільний вік, бо на основі цієї компетентності будуються інші. Не менш важлива роль стоїть перед батьками, адже важливо, щоб батьки подавали приклад, стимулювали до виконання певних правил поведінки в природі, самі того дотримуючись. Також батьки повинні закріплювати сформовані знання та уміння, здобуті дітьми в закладі дошкільної освіти.

Під час формування природничо-екологічної компетентності доцільно застосовувати різні технології. У науковій літературі виділяють п'ять основних освітніх технологій: задачні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові технології. [3, с. 44-49].

Найбільш ефективними на нашу думку є ігрові технології, адже гра для дошкільників є провідною діяльністю.

Аналіз наукової літератури дозволив виокремити основні функції ігрової діяльності [3, с. 44-49].

- розважальну (надихає, розбуджує інтерес);
- самореалізації в грі;
- ігро-терапевтичну (подолання різних труднощів, що виникають в інших видах життєдіяльності);
- комунікативну (освоєння діалектики спілкування);
- діагностичну (виявлення відхилень від нормальної поведінки, самопізнання в процесі гри);
- корекційну (внесення позитивних змін в структуру особистісних показників);
- функцію міжнаціональної комунікації (засвоєння єдиних для всіх людей соціально-культурних цінностей);
- соціалізуючу (включення в систему суспільних відносин, засвоєння норм людського співжиття).

Ігрові технології мають велике значення в роботі з дітьми старшого дошкільного віку, а саме: у дошкільників формується інтерес до пізнання оточуючого; підвищується мотиваційна спрямованість; розширюється активний та пасивний словниковий запас; відбувається розвиток пізнавальних процесів. Тобто, ігрові технології є ефективним засобом накопичення знань про природу, живі та неживі об'єкти, уявлення про дії та поведінку спрямовану на сталий розвиток в екологічній сфері тощо.

Для формування природничо-екологічної компетентності з дітьми старшого дошкільного віку слід використовувати наступні ігрові технології:

- *дидактичні ігри*, які спрямовані на формування відповідних знань, умінь та навичок про довкілля;

- *настільно-друковані ігри* – ігри, які передбачають дію із зображеннями. За допомогою цих ігор дошкільники уточнюють та систематизують свої уявлення, знання про навколишнє середовище;

- *словесні ігри*, які є найскладнішими для дітей старшого дошкільного віку, але є досить ефективними, тому що активізують розумову діяльність, мислення.

- *сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані, будівельно-конструктивні ігри* – тобто ігри за задумом дітей. Їх ще називають творчими, адже дошкільники відображають враження від навколишнього світу.

Дидактичні ігри при формуванні природничо-екологічної компетентності є дуже цінними, адже за допомогою цих ігор діти краще можуть пізнавати навколишню дійсність. Цікаве є те, що дидактична мета прихована в ігровому завданні, яке може здійснюватися під час різних цікавих ігрових дій: змагання, відгадування, ховання-пошук.

Є різні класифікації дидактичних ігор, але для формування природничо-екологічної компетентності доцільно застосовувати: ігри-подорожі, ігри-доручення, ігри-припущення, ігри-загадки, ігри-бесіди [4. с. 105].

Щодо гри-подорожі, то можна організувати подорож на екологічну стежину, на територію закладу дошкільної освіти. В іграх-доручення дошкільникам можна запропонувати що-небудь зробити: зібрати в кошик якийсь вид квіточок, камінчиків, шишок, жолудів, листя тощо. В іграх-припущеннях дітям задається виражене в назвах «Що було б...?», «Щоб я зробив, якщо...?», а діти вже осмислюють дію і висловлюють свою думку. Ігри-загадки розвивають критичне мислення, здатність до узагальнення; та ігри-бесіди, в яких основою виступає спілкування вихователя з дітьми.

Для ефективного формування природничо-екологічної компетентності важливо створити відповідні умови. Одна з найважливіших умов є накопичення чуттєвого досвіду. Важливо викликати позитивні емоції у дошкільників аби активізувати всі чуттєві аналізатори. Це можливо під час прогулянок, екскурсій, відвідування музеїв природи, милуванням ділянкою дитячого садка, різних пейзажів, тобто все те, що пробуджує у дітей відчуття краси, формує естетичний розвиток.

Ще однією умовою є залучення дітей до діяльності в процесі пізнання природного довкілля, тобто отримані знання діти повинні обов'язково закріплювати не тільки під час занять, але і під час режимних моментів. Це можуть бути різні дидактичні ігри екологічного змісту, проведення дослідів, спостережень, праця в природі, створення якогось спільного проекту.

Стимулювання дитячої творчості засобами еколого-розвивального середовища – умова, яка теж є важливою при формуванні природничо-екологічного компетентності. Сюди відносять: бесіду, мистецькі зустрічі, театралізовані свята, ігри-подорожі, квести на природничу тематику.

Висновки. Отже, формування природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом у розвитку особистості. Тому вкрай важливо, щоб поруч був уважний, чуйний дорослий, який допоможе сформувати свідоме ставлення до навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Дошкільне виховання. 2012. №1 С. 6-19.
2. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч-метод. посібник. Київ: Генеза, 2015. 112 с.
3. Бенедь А., Виховання у дітей старшого віку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля в процесі екологічного виховання : зб. наук. пр. – Серія: Філософія, педагогіка, психологія. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 44-49 с.
4. Падалка О., Нісімчук А., Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Либідь, 2014. 254 с.
5. Федорова М., Теорія і методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку: навч. посіб. Житомир: ФОП Левковець, 2018. 105 с.
6. Щипцова О. Рости здоровою, дитино!: навч. посіб. Рівне: Макрос, 2013. 103 с.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Ірина Камінська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. На сьогодні проблема використання інноваційних технологій, що сприяють формуванню елементарних математичних уявлень дошкільників, є однією з важливих та актуальних. Це викликано цілою низкою причин: високим рівнем вимог до випускника-дошкільника, великою кількістю інформації, що отримує дитина, підвищеною увагою до комп'ютеризації, бажанням зробити освітній процес більш цікавим, насиченим та інтенсивним. Тому використання сучасних ефективних інноваційних технологій у дошкільному віці з формування елементарних математичних уявлень дає високу результативність, що у подальшому сприятиме дитині жити у швидкому темпі інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій та навчально-методичній літературі проблему формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку висвітлено в працях Л. Березовської, Н. Голоти, Г. Грама, Н. Грами, Л. Зайцевої, О. Коваленко, М. Машовець, А. Науменко, Н. Рудницької та інших. Насамперед зазначимо, що, Л. Березовська наголошує вдосконаленні система підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, зокрема, необхідно: забезпечити позитивну

мотивацію до вивчення методики формування елементарних математичних уявлень, адже бажання досягти успіху у навчанні залежить не лише від здібностей, а й від розвитку мотивації [2, с. 12]. У свою чергу Л. Зайцева зазначає що, опанування дошкільниками елементарних математичних знань є складником математичної компетентності, яку авторка характеризує як елементарну й водночас складну. На її думку цей процес передбачає наявність елементарних математичних знань і вмінь застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях, розвиток пізнавального інтересу, загально-навчальних умінь [4, с. 85].

Таким чином, аналіз результатів наукових досліджень засвідчив, що формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку достатньо висвітлено, натомість потребують доопрацювання наукові розвідки, присвячені підготовці майбутніх вихователів до логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Мета статті: обґрунтувати ефективність використання інноваційних технологій із метою формування елементарних математичних уявлень дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в сучасних умовах є важливою частиною інтелектуального та особистісного розвитку. Дошкільний навчальний заклад є першим шаблоном освіти, тому на заклад дошкільної освіти (ЗДО) покладена важлива функція – підготовка дітей до школи. Успішність подальшого навчання дитини залежить від того, наскільки якісно і своєчасно буде вона підготовлена.

Основною математичною підготовкою дошкільнят є не стільки створені умови для накопичення та засвоєння дітьми певного кола фактичних знань, умінь та навичок із математики (наприклад, вміння складати, віднімати, вирішувати завдання на додавання, віднімання та ін), скільки підготовка дітей до засвоєння цих знань. Це підготовка повинна складатися, перш за все з цілеспрямованого розвитку особистості дитини. Тут мається на увазі розвиток пізнавальних компетенцій (пам'ять, мислення, мовлення та ін.), та виховання таких якостей особистості, як уважність, спостережливість, посидючість, акуратність та ін.

Також, важливим завданням освітнього процесу ЗДО є формування і розвиток розумових здібностей, завдяки яким вони освоюють нові знання. На розв'язання цього завдання спрямовані зміст і методи формування сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької компетентностей. Відповідно до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (2021), дошкільник повинен вміти використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності [1]. На думку, Т. Гуртаманчук, «результатом цього є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок (аналізу,

порівняння, узагальнення, здійснення самоконтролю), пізнавальний досвід, що накопичується і використовується у різних видах дитячої діяльності. Навчання дітей математики складається з двох основних напрямів: логічного і математичного, які спрямовані і на формування математичних уявлень, і на розвиток компонентів логічного мислення» [3, с. 125].

Зазначеної позиції дотримується О. Митник та зазначає, що під час формування математичних уявлень компоненти логічного мислення необхідно розвивати вже в дошкільному віці, оскільки це сприяє розвитку вміння міркувати. Міркуючи, дитина пов'язує між собою різні знання і в підсумку – виносить певні судження [5, с. 5].

Швидкі темпи комп'ютеризації, глобальна інформатизація суспільства і поява Інтернету зумовлюють використання інноваційних технологій з метою формування математичних уявлень дошкільників. Сучасні інноваційні технології надають величезні можливості організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Це шанс для вихователя підвищити мотивацію дітей до набуття математичних знань через організацію навчально-виховної діяльності. Педагогічний досвід педагогів-практиків свідчить, що застосування інноваційних технологій на заняттях, допомагає дітям дошкільного віку самореалізуватися в стінах закладу дошкільної освіти і зрозуміти свою значимість, підвищити пізнавальний інтерес.

Враховуючи різноманітність інноваційних технологій, які використовують у ЗДО для розвитку дітей, нами виокремлено найбільш доцільні і ефективні у формуванні елементарних математичних уявлень дошкільників на рис. 1. Зупинимось більш детально на інформаційно-комунікативній технології. Наприклад працюючи з інтерактивною дошкою вихователь знаходиться постійно в центрі уваги і підтримує постійний контакт з дитячою аудиторією.

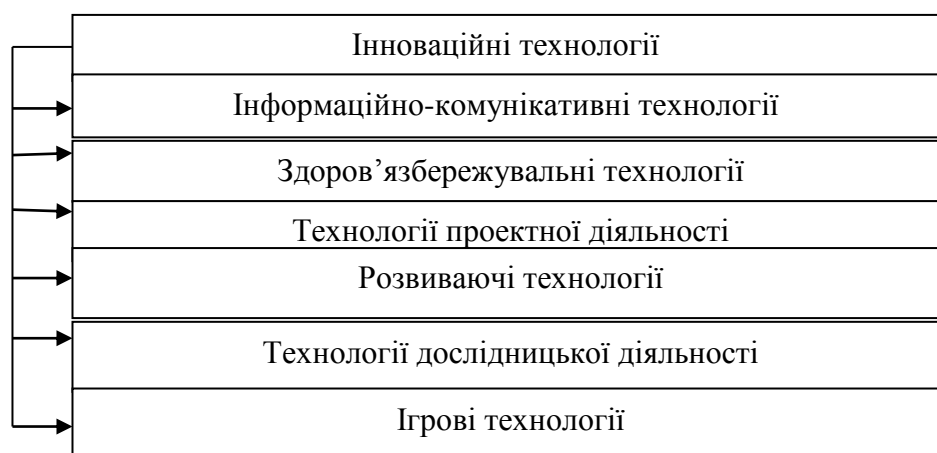

Рис. 1.1. Інноваційні технології формування елементарних математичних уявлень дошкільників

Залежно від мети і змісту заняття математичного спрямування інтерактивна дошка може бути використана на різних етапах навчання:

– в проведенні усного рахунку (вихователь може за допомогою візуального огляду пропонувати завдання і здійснювати виправлення результатів виконання);

– у вивченні нового матеріалу (ілюстрування матеріал наочними засобами);

– в рішенні навчальних завдань (виконання малюнків, складання плану роботи; відпрацювання нових навичок і умінь) [6, с. 9].

На сьогодні особливо актуальні є дистанційні програми навчання, онлайн-інструменти, які допоможуть батькам зайняти дітей навчанням під час карантину. Серед безкоштовних можна виділити наступні платформи:

1. Childdevelop. Генератор практичних завдань, який дозволяє створювати та роздруковувати завдання для дітей різного віку з математики, читання та письма. Наприклад, прописи, анаграми, завдання на додавання чи віднімання.

2. Study-smile. Сайт для дошкільнят і молодших школярів, де можна вчитися рахувати і читати. Доступ до тренажерів – платний (кілька доларів), але частина доступна безкоштовно.

Висновки. Формування основних математичних уявлень дошкільників неможливе без використання інноваційних технологій. Їх використання допомагає добре сприймати матеріал, а тому діти дошкільного віку активно беруть участь у пізнавальному процесі. Використання інформаційно-комунікативних технологій на заняттях логіко-математичного розвитку дозволяє внести різноманітність в методи і прийоми навчання, розвинути інтерес дошкільників до навчального процесу, зробити його привабливим, цікавим, а відповідно підвищити його ефективність і результативність. Використання комп'ютерних технологій в процесі навчання математики вносить істотні зміни не тільки в навчальну діяльність дітей, а й в діяльність вихователя закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція, 2021. 37 с.

2. Березовська Л. І. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до логіко-математичного розвитку дітей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки : реалії та перспективи.* 2021. Вип. 82. С. 9–14.

3. Вертугіна В., Гурманчук Т. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку шляхом використання логічних блоків З. Дьенеша. *Молодь і ринок* №10 (196), 2021. С. 125–128.

4. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку: парціальна програма. Мелітополь : 2021. 48 с.

5. Митник О., Задніпрянець С. Розвиваємо мислення. *Дошкільне виховання.* 2016. №. 10. С.

4–7.

6. Підгородецька В. М. Використання інтерактивної дошки на уроках математики. Методичний посібник. Кам'янець Подільський, 2015. 35 с.

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

*Олена Колесник, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дошкільний вік є важливим етапом у формуванні та становленні особистості дитини. У зазначений віковий період важливо розвивати у дитини не лише психічні процеси, а й фізичні. Сучасні діти багато часу проводять за гаджетами та телевізором, при цьому зовсім мало часу за рухливими іграми. Тому у закладах дошкільної освіти важливу роль відводять фізичному вихованню, яке включає в себе різні засоби та форми роботи.

Для всебічного розвитку дитини важливими є рухливі ігри. Вони розвивають фізичні якості, які сприяють витривалості, стійкості, силі, гнучкості та точності рухів дітей. Завдяки цьому покращується загальний стан здоров'я, травлення, розвивається та зміцнюється нервова система. Так як нервова система у дітей має високу пластичність, це дає можливість швидко та легко утворювати нові зв'язки, а це в свою чергу дозволяє у ранньому віці формувати різноманітні рухові навички.

Метою статті є дослідження проблеми ефективності рухливих ігор для розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У дошкільному віці провідною діяльністю є ігрова діяльність. Діти дошкільного віку навчаються взаємодіяти з навколишнім світом завдяки іграм. В іграх знаходять відображення життя тварин, людей тощо. Під час гри дошкільники використовують лічилки, вірші або пісні. Якщо рухливі ігри проводять із музичним супроводом – це розвиває естетичні почуття, почуття прекрасного, вміння помічати красу навколо себе.

Рухливі ігри різноманітні за своїм змістом та організацією. Одні ігри мають сюжет, ролі, правила, що тісно пов'язані із сюжетом, а ігрові дії у них відбуваються відповідно з вимогами, роллю та правилами. В інших іграх ролі відсутні, важливим є лише рухове завдання, яке регулюється правилами, які визначають послідовність, швидкість та спритність їх виконання.

Цінність рухливих ігор у тому, що вони спонукають дітей до роздумів, активності, навчають досягати успіху та вміти програвати. Участь у таких іграх сприяє тому, що дошкільники навчаються бути наполегливими, у них

розвивається мотиваційна діяльність. Окрім розвитку психічних процесів, у дітей покращуються і загальний стан організму та його процесів.

У старшому дошкільному віці у дітей відбуваються зміни, які помітні на загальному фізичному рівні та у вираженні рухових якостей. Зміни відбуваються як у фізичному розвитку, і в психічному. Тому важливо розвивати їх разом, а не окремо один від одного. Фізичні якості складають основу фізичного розвитку у дітей. Важливо вивчати рухи цілісно, оскільки для дітей важливо бачити результат відразу, оскільки при вивченні рухів окремо вони швидко втрачають інтерес. Найкраще фізичні якості розвиваються в рухливих іграх, в яких діти беруть активну участь.

Проблемою вивчення розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор займалися такі вітчизняні вчені: Барсуковська Г.П., Вільчковський Е.С., Загородня Л.П., Іващенко В.П., Ляшенко Г.І, Поніманська Т.І., Титаренко С.А.

У своїх працях Е. Вільчковський зазначає, що навчання у закладах дошкільної освіти має бути спрямоване на загартування організму та його фізичний розвиток, а це свою чергу сприяє розвитку та удосконаленню основних рухових умінь та навичок. У своїх працях він вказує, що є певні вікові періоди, в яких найбільш успішно відбувається розвиток певних якостей. У дошкільному віці під час розвитку у дітей рухових якостей особливу увагу слід приділяти розвитку швидкості та спритності. Окрім цього, під поняттям рухових якостей розуміється розвиток морфологічних та функціональних особливостей організму у дітей старшого дошкільного віку [2, 135].

На думку вітчизняних науковців, кількісні показники маси тіла, зросту, окружностей грудної клітки та показники рівня функціональних можливостей є головними показниками, які визначають рівень розвитку організму старших дошкільників. У період 5-6 років, у середньому, зріст у дітей збільшується на 3 см, а маса тіла 2-4 кг. При цьому дані показник є різним у хлопчиків та дівчат.

Вітчизняні на зарубіжні вчені у своїх працях підкреслюють важливість застосування вправ, які вимагають прояву швидкості, сили, витривалості та гнучкості. Комплекс таких вправ є значно ефективнішим коли використовується разом, ніж по одинці. Інтенсивна робота великої кількості м'язів при виконанні фізичних навантажень допомагає контролювати правильне функціонування всієї системи організму та здійснює на них тренувальний та розвиваючий вплив. Завдяки різноманітності рухів у дітей покращується функція серцево-судинної та дихальної систем, укріплюється опорно-руховий апарат, регулюється діяльність нервової системи.

На основі здійсненого теоретичного аналізу нами було розроблено та впроваджено авторську програму розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Дана програма включає в себе 6 занять, по 3 заняття на

тиждень, час проведення одного заняття 25 хвилин. Розроблена нами авторська програма включає в себе такі умови: відповідність матеріалу віковим особливостям дітей раннього віку; варіативність видів роботи на занятті; активізації пізнавального інтересу дітей до роботи; підбір і застосування ігрових методів, прийомів, які забезпечують розвиток фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку, а також було використано інноваційні форми роботи з дітьми, а саме: комбіновані заняття, які включають в себе сюжетно-рольові та рухливі ігри, що спрямовані на розвиток фізичних якостей. Це такі ігри як «Хто перший до м'яча», «Кіт і миші», «Вовки та вівці», «Третій зайвий», «Не дзвони», «На вільне місце», «Лови, кидай, падати не давай», «Вовк і зайчата», «Жаби і журавлі», «Рибалки», «Горобчики», «Гонка м'ячів».

Висновки. Отже, здійснююча аналіз отриманих результатів, ми можемо зробити висновки, що розвиток фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку має відбуватися з урахування індивідуальних можливостей та розвитку дітей. Завдяки педагогічному впливу в організмі дитини формується здатність до витривалості, швидкості, силі, гнучкості, спритності, а це в свою чергу призводить до гармонійного розвитку особистості. Завдяки участі в рухливих іграх діти отримують здатність самостійно приймати рішення як діяти у певних ситуаціях, проявляти ініціативу та організаторські здібності, а також активність.

Список використаних джерел

1. Богініч О. Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку / Вісник Прикарпатського Університету. Педагогіка. – випуск XVII – XVIII. – Івано-Франківськ, 2008. – 298 с.
2. Вільчковський Е.С. Організація рухового режиму дітей 5-7 років у закладах освіти: навч.-метод. посібник / Е.С. Вільчковський, Н.Ф. Денисенко. – Запоріжжя: Диво, 2006. – 228 с.
3. Вольчинський А. Я. Фізичне виховання дошкільників засобами гри / А. Я. Вольчинський, О. О. Малімон, Я. А. Смаль // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2011. – № 3 (15). – С. 52–55.
4. Пангелова Н. Організована рухова активність як провідний тип діяльності у формуванні моральних якостей особистості дошкільників 5–6 років / Н. Пангелова, І. Дорошенко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2012. – № 1. – С. 19–22.
5. Пивовар А.А. Організаційно-методичні основи розвитку фізичних і пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку в процесі занять фізичними вправами: Навч.-метод. посіб. / А.А. Пивовар; Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – 111 с.

ФОРМУВАННЯ РУХОВОГО ДОСВІДУ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В РІЗНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ

Вікторія Костроміна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. На етапі сучасного розвитку суспільства, на жаль, яскраво виявляється тенденція до зниження стану здоров'я дітей, зокрема і дошкільного віку. Зауважимо, що Всесвітня організація охорони здоров'я означає здоров'я як повне фізичне, психічне та соціальне благополуччя людини, яке значною мірою залежить від рівня фізичної активності. Відповідно до Базового компонента її зміст полягає у вмінні самостійно застосувати життєво необхідні рухові уміння та навички, фізичні якості, мати сформоване позитивне емоційне ставлення до руху, володіти оптимальними способами реалізації фізичної активності, правильно виконувати різні рухи (ходьбу, біг, стрибки тощо), тобто володіти способами використання власного рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях.

Проблема формування рухової активності дітей дошкільного віку знайшла відображення у працях таких вчених, як: В. Абрамов, Н. Андрощук, Е.Вільчковський, С. Грищенко, С.Заморозевич-Шадріна, М.Курок, О. Шурубенко та ін.

Форми та методи оптимізації рухового досвіду дітей у різних видах діяльності було розглянуто такими педагогами, як: Є. Андрєєва, А. Борисенко, Є. Вільчановський, О. Мируха, Н. Лісневська, О. Пахальчук ін.

Мета статті – проаналізувати вікові особливості формування рухового досвіду дітей середнього дошкільного віку в різних життєвих ситуаціях.

Основний виклад матеріалу. Дошкільний вік – важливий етап у формуванні рухового досвіду дитини, адже у цей період закладаються основи її здоров'я. У дитини формується постава, виробляються навички правильного виконання життєво важливих рухів, інтенсивно розвиваються рухові якості. І від того, наскільки фізично активною є дитина, якими є додаткові навантаження, пов'язані із підготовкою до школи, чи займається дитина у спортивних секціях, залежить формування її здоров'я [2, с.51].

Освітня лінія «Особистість дитини» («Базовий компонент дошкільної освіти»), у контексті формування рухового досвіду, визначає, що дитина 4-5 років повинна володіти способами реалізації основних рухів, знати, як правильно виконувати основні рухи та мати певний руховий досвід, а також емоційно-позитивне ставлення до різних видів активності, що сприяє розвитку її фізичних якостей, вміти регулювати власні стани (вольові процеси) у процесі виконання фізичних вправ та інших рухових дій [1].

Традиційними формами організації рухового досвіду дошкільників у ЗДО та в умовах родини дошкільника у різних життєвих ситуаціях є: самостійна діяльність дітей, рухливі ігри, ранкова гімнастика, рухово-оздоровчі фізкультхвилинки, гімнастика після денного сну, фізичні вправи в поєднанні з загартовуючими процедурами, піші переходи (в парк, у ліс, до водойми, на

стадіон), фізкультурні розваги, спортивні свята, Дні здоров'я, оздоровчі процедури у водному середовищі.

Процес формування рухового досвіду дітей дошкільного віку передбачає дотримання наступних педагогічних умов:

1. Відповідність змісту матеріалу віковим особливостям дитини дошкільного віку.
2. Здійснювати позитивний емоційний вплив на особистість дитини, викликати цікавість.
3. Пробуджувати інтерес та мотивацію дітей до проблеми здорового способу життя.
4. Показ позитивного прикладу дорослого.
5. Практична діяльність дитини, пов'язана із зміцненням та збереженням її здоров'я [2, с.50].

Наведемо особливості використання різних видів діяльності у питанні формування рухового досвіду дітей середнього дошкільного віку у різних життєвих ситуаціях.

Ігрова діяльність, яка є пріоритетною формою діяльності дитини-дошкільника, є найбільш сприятливою формою для розвитку основних рухів та фізичних якостей дитини, а саме швидкості, спритності, сили, витривалості, окоміру, рівноваги. Така діяльність повинна організовуватися із врахуванням інтересів та посильності для дошкільника, пам'ятаємо, що ігри можуть бути високого, середнього та низького рівня рухливості (наприклад, «Біг до прапорців», «Бій півнів», «Струмочок», «Світлофор», «Хто швидше?» тощо) [3, с.33].

Для ефективної організації рухової діяльності в умовах садочку та вдома, що має на меті зміцнення здоров'я дітей, дорослі повинні враховувати вікові особливості та потреби дитини у сні, у харчуванні, у санітарії та гігієні, у зміні видів діяльності, у прогулянках на повітрі, що зумовлює відповідний режим дня, який має важливе значення для формування і зміцнення її здоров'я, повноцінного розвитку. Дбаючи про формування здорового способу життя дошкільника, дорослі повинні дотримуватись режиму дня, оптимального для певного віку, під яким розуміємо правильний розподіл у часі головних процесів життєдіяльності дитини. Розвивальний і виховний ефект режиму заснований на принципі ритмічності, згідно з яким увесь розпорядок дня має відповідати ритму життєдіяльності організму. Режим змінюється залежно від віку, стану здоров'я, особливостей виховання дітей у сім'ї та у дошкільному закладі.

До видів діяльності, які сприяють розвитку фізичної активності дитини, також відносять: загартовуючі процедури, загальнорозвиваючі вправи, гігієнічну гімнастику, рухливі ігри на прогулянці, динамічні перерви між заняттями. Чим менша дитина, тим більше часу необхідно для відновлення

працездатності кори головного мозку. Тому активна рухова діяльність повинна чергуватися з відпочинком для відновлення сил організму дитини [4, с.56].

Досить цінний потенціал щодо розвитку фізичної активності дитини має така діяльність, як прогулянки. Їх організують на спеціально обладнаних для кожної вікової групи майданчиках. Пожвавлюють та зацікавлюють дітей на прогулянці іграшки та спортивний інвентар, який виносить вихователь. За сприятливих погодних умов діти повинні бути на свіжому повітрі щодня не менше 4 год, навіть взимку (влітку цей час збільшується). З метою забезпечення безпосередньої участі дитини у діяльності, яка сприяє зміцненню та збереженню її здоров'я, збагаченню досвіду дошкільника, що також має позитивний вплив на формування стійких інтересів дітей щодо дотримання здорового способу життя, є активна ігрова діяльність, комплекс загальнорозвиваючих вправ, конкурси, фізкультурні розваги, трудова діяльність. Все це загартовує їх, удосконалює основні рухи, фізичні якості, підвищує життєвий тонус. Прогулянки також дають можливість здійснювати індивідуальну роботу вихователя з дітьми, коригувати рухи.

Значний вплив на формування рухової активності дітей має доцільно організований режим дня. Якщо з раннього віку щоденно привчати малюка до дотримання режиму, то це матиме позитивний вплив на формування його організму і виробляться правильні звички-рефлекси. Звісно, вихователі мають в цьому питанні налагодити тісну взаємодію з батьками, які повинні дотримуватися рекомендацій вихователя щодо організації життєдіяльності дітей удома, особливо на вихідних. При цьому батьки повинні усвідомлювати, що режим дня є не лише засобом фізичного виховання, а й основою успішного розумового, морального, естетичного розвитку.

Розглянемо ще одну форму підвищення фізичної активності дошкільника - загартовування природними факторами (вода, повітря, сонце, земля), в процесі чого в організмі викликаються реакції умовного характеру і організм пристосовується до середовища. Використання загартовувальних засобів підвищує загальне пристосування організму до певних несприятливих подразників. Помічено, що дитина, яка має успіх у одному виді загартовування, краще адаптується і до іншого, а значна перерва у здійсненні загартовувальних заходів (10-12 днів) спричинює швидко втрату загартовувального ефекту. Вчені радять за вимушеної перерви відновлювати процедури, використовуючи той самий подразник, з якого їх починали [3, с.81].

З метою оптимізації рухової активності та загартовування дітей у практику ЗДО повинні впроваджуватися види занять додаткового рухового характеру, взаємопов'язані з комплексом заходів, що використовуються для загартовування, а також реалізуватися нетрадиційні форми та методи. До таких занять відносять оздоровчий біг на повітрі, ходіння по масажних доріжках у

поєднанні з повітряними ваннами, гімнастику після денного сну, рухову розминку під час перерви між заняттями (в теплу пору року на повітрі), індивідуальну роботу з дітьми з розвитку основних рухів, піші переходи в ліс, коригуючу гімнастику тощо.

Рухова активність має відповідати досвіду малюка, його інтересам, бажанням, узгоджуватися з функціональними можливостям організму, що і є основою індивідуального підходу до кожної дитини.

Висновки. Нами з'ясовано, що руховий досвід дитини середнього дошкільного віку – основа повноцінного фізичного розвитку та зміцнення здоров'я в умовах ЗДО та родини. Рух необхідний дитині для того, щоб забезпечити оптимальне функціонування організму, що активно росте та розвивається. Дорослі повинні дбати про організацію дитячої рухової діяльності, її різноманітність, а також виконання основних завдань та вимог до її змісту. Змістовна сторона рухового досвіду дошкільників має бути спрямована також і на розвиток розумових, духовних та фізичних здібностей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, 2021 р.). URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/867844>
2. Бойко Ю.В. До проблеми організації рівня рухової активності дітей дошкільного віку. Педагогічні технології формування культури здоров'я особистості. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів 3 квітня 2015 р., м. Чернігів, 2015. С. 50–54.
3. Грищенко С., Шурубенко О. Оптимізація рівня рухової активності дітей дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу. Молодь і ринок. 2019. №9 (176). С. 32-37.
4. Замрозович-Шадріна С. Рухова активність як основа всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Обрії. 2016. № 1(42). С. 46–48.

ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАСАДАХ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

*Ірина Левчук, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Зародження та розвиток самосвідомості у дітей старшого дошкільного віку є одним із відмінних етапів на шляху до зростання. Якщо раніше дитина реагувала на думку дорослих про себе нейтрально, некритично, то тепер дошкільнята сприймають оцінку через призму установок і висновків, що підказує їм власний досвід.

Передумови формування самосвідомості проявляються ще у ранньому віці, коли дитина відокремлює себе від людей, які її оточують. Інтенсивний розвиток

самосвідомості відбувається в процесі самоаналізу дитини, оцінки нею своїх вчинків та їх наслідків, виникають думки про ставлення до неї оточуючих, а головне референтних осіб.

Проблему становлення самосвідомості у дошкільному віці вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені педагоги та психологи Л. Божович, Л. Виготський, В. Зінківський, В. Мухіна, Д. Ельконін, Дж. Болдуїн та інші. Методику розвитку самосвідомості висвітлюють праці Л. Венгер, О. Запорожець, М. Лісіна, Л. Обухова, О. Смирнова, інші науковці.

На основі досліджень науковців, сформовано загальне визначення самосвідомості:

Самосвідомість (англ. Self-consciousness) – рефлексорна (відображувана) свідомість, за допомогою якої особа конкретно усвідомлює себе у своїх власних розумових діях і станах; самоусвідомлення [3].

Мета статті - теоретично вивчити та проаналізувати форми і методи формування самосвідомості у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Самосвідомість є невід'ємною частиною особистості, що дозволяє людині повноцінно функціонувати із собою та соціумом. Що стосується дитячого віку, то самосвідомість сприяє використанню дитиною емоційного інтелекту і розумових здібностей, також допомагає розвинути соціальні навички і налагоджувати взаємини з оточуючими в старшому віці.

С.Л. Рубінштейн переконаний, що самосвідомість завжди припускає пізнавальне ставлення до предмета, що перебуває поза свідомістю. Воно, як і психічне загалом, регулює поведінку, спричиняє її акти відповідно до потреб інших та нагальних об'єктивних умов. Утворення свідомості – природна поява свідомих дій, поведінки, а свідомі поведінка та діяльність – це специфічні способи існування людини у світі [7].

О. Леонт'єв вважає, що дошкільний вік – це час формування майбутньої особистості. Головним досягненням цього періоду є довільність і опосередкованість психічних процесів, здібність до свідомої та конкретно спрямованої діяльності, можливість оцінювання власних результатів, порівняння з іншими. Ці критерії слугують розвитку головних компонентів самосвідомості (образ «Я», самооцінка, рівень домагань, психологічний захист, тощо).

На думку Д. Ельконіна виникнення «особистої самосвідомості» формується до завершення дошкільного віку, що прослідковується в переході на новий рівень обізнаності дитини з образом самої себе, своїм «Я», уявленням про те якої вона статі та поводить відповідно до загальноприйнятих ролей чоловіка або жінки; відбувається усвідомлення дитиною свого місця у взаєминах з дорослими і однолітками. Під час спільної діяльності дорослих з дітьми відбувається:

усвідомлення дитиною своїх здібностей, умінь і якостей, вона може уявити себе в часі, здатна відкрити для себе власні переживання, має сформоване уявлення щодо себе, сформоване позитивне ставлення до власного внутрішнього світу (мотиви, почуття, бажання і мрії, ціннісні орієнтації, тощо); розвивається здатність до самооцінки; формується здатність до рефлексії, тощо.

Структура самосвідомості містить п'ять компонентів: когнітивний, емоційний, діяльнісний, етичний, поведінковий.

Відповідно, для повноцінного розвитку дитини важливий комплексний та регулярний підхід у вихованні та сприянні утворення усіх компонентів самосвідомості. Важливо аби педагоги та батьки взаємодіяли. Для цього працівники закладу дошкільної освіти проводять консультативні роботи з батьками, які спрямовані на створення позитивного мікроклімату в сім'ї, психологічну просвіту батьків, спільне проведення з викладачами ЗДО розвиваючих занять.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти самосвідомість дитини на кінець дошкільного віку має проявлятися в:

- 1) орієнтації на самопізнання та реалізацію особистої активності в житті;
- 2) приймає своє ім'я, демонструє інтерес, приналежність і повагу до своєї родини, її традицій, звичаїв;
- 3) має уявлення про будову людського тіла;
- 4) усвідомлює, що людина після народження проходить різні етапи життєвого шляху;
- 5) має елементарні уявлення та позитивне ставлення до свого внутрішнього світу (думок, переживань, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень);
- 6) ідентифікує себе зі свої «Я», має позитивну самооцінку;
- 7) домагається визнання іншими її чеснот, умінь;
- 8) здатна уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі;
- 9) може співвідносити власне «хочу» (мотиви, наміри) і «можу» (знання, вміння), «буду» (регуляція поведінки та діяльності);
- 10) орієнтується у своїх правах і обов'язках [1].

Сформованість самосвідомості впливає на здатність людини усвідомити саму себе та свої дії, своє "Я", індивідуальні потреби, почуття, думки, мотиви поведінки, інтереси, власну позицію в суспільстві.

О. Г. Спіркін зазначає, що завдяки самосвідомості особа приймає себе як індивідуальну реальність, яка виокремлюється в довкіллі на підґрунті своєї неповторності та унікальності. «Як і свідомість, самосвідомість людини виникає на основі суспільно-трудової діяльності, під час якої розвивається здатність усвідомлювати не лише навколишню дійсність, оточення, а й саму себе» [9].

В програмі виховання і навчання дітей віком від 2 до 7 років «Дитина» зазначено, що розвиток свідомості та самосвідомості активно розпочинається віком від трьох років [6]. В свою чергу вихователь має створювати умови для розвитку самосвідомості дошкільнят, їх розсудливості, допомагає аналізувати внутрішній світ, розпізнавати переживання та емоції, визначити свої позитивні та негативні якості. Оскільки самосвідомість утворюється на основі успішного пізнавального, емоційно-цілісного почуттєвого, вольового, соціально-етичного розвитку особистості, дорослий сприяє розвиткові елементарного самопізнання, позитивного ставлення до себе, здатності регулювати власні дії та вчинки.

Висновки. Виникнення самосвідомості грає основну роль у досягненні узгодженості особистості, що допомагає порівнювати самого себе в різний період часу. Самосвідомість впливає на характер особистості та здатність трактувати набутий досвід індивідуально. До структури самосвідомості відносять когнітивний, емоційний, діяльнісний, етичний, поведінковий компоненти.

Свідомість є набутою характеристикою людини, яка виявляється як наслідок психічної діяльності людини та несе окреме навантаження, що проявляється у її функціях. Під час розвитку, людина завдяки свідомості набуває нового життєвого досвіду, переоцінює життя та власну діяльність.

Для гармонійного та успішного розвитку самосвідомості дітей у старшому дошкільному віці необхідне дотримання спеціальних психолого-педагогічних умов. Вихователі мають сприяти покращенню батьківсько-дитячих відносин, допомагати успішно побудувати відносини з однолітками та розвивати здібності аналізувати переживання та результати діяльності дитини, розширювати та збагачувати її досвід.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти, 2021 р. Режим доступу: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>
2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади /І. Бех. - К.: Либідь, 2003. - 280 с.
3. Выготский Л.С. Детская психология: Собр. соч. в 6 т. Т.4. / Л.С. Выготский. - М.: Педагогика, 1984. - С.432 с.
4. Кононко О.Л. Чтобы личность состоялась /О.Л. Кононко. - К.: Рад. шк., 1991. - 221 с.
5. Лисина М.И., Сильвестру А.И. Психология самопознания у дошкольников /М. И. Лисина, А.И. Сильвестру. - Кишинев, 1983
6. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина». – Київ, 2016. – 304 с.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб., 1998. С. 635.
8. Савчин М.В. Вікова психологія / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. - К.: «Академвидав», 2005. - С.141-164.

9. Спиркин А. Г. Сознание и самосознание / Спиркин А. Г. – М.: Политиздат, 1972. – 303 с. – С. 143.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО- РОЛЬОВИХ ІГОР

*Інна Літвинець, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Одним із головних завдань виховання і навчання дітей старшого дошкільного віку є формування комунікативних умінь. Практично усі сторони особистості дитини формуються у творчій грі, розвиваються й комунікативні вміння, які дуже важливі для подальшого процесу соціалізації особистості на наступних етапах її розвитку. Цим пояснюються величезні виховні можливості сюжетно-рольової гри.

Проблему формування комунікативних вмінь дітей старшого дошкільного віку розглядали в своїх наукових працях А. Артемова, А. Богуш, А. Ладивір, А. Маркова, В. Тарасун, К. Крутій, Н. Гавриш, Т. Піроженко, Н. Бібик, С. Карпова, О. Овчарук, О. Пометун та інш. Вчені Д. Ельконін, М. Марценюк, Л. Виготський, О. Карпенко, О. Леонтьєв, О. Усова, П. Рудик, Ю. Аркін звертали увагу на важливість сюжетно-рольової гри у формуванні комунікативних вмінь дітей дошкільного віку.

Актуальність піднятої проблеми викликана потребою педагогів і батьків у вдосконаленні організаційно-педагогічних умов формування комунікативних вмінь дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Всі вихователі використовують з цією метою сюжетно-рольові ігри та не всі можуть якісно використовувати їх засоби.

Мета статті. Проаналізувати і визначити організаційно-педагогічні умови формування комунікативних вмінь дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор.

Виклад основного матеріалу. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні подає комунікативну компетентність як здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [1, с. 19].

Діти, реалізуючи в сюжетній грі отримані у повсякденному житті знання, користуються ними у спілкуванні один з одним, спільній діяльності та передають одноліткам під час гри свої уявлення, емоції тощо. Особливе місце у

цьому процесі належить сюжетно-рольовим іграм, які мають здебільшого колективний характер, тому що відбивають суть взаємин у суспільстві [4, с. 18].

У процесі ігрової діяльності дитина пізнає світ який її оточує, відносини людей, норми, що є обов'язковими для життя в тому чи іншому суспільстві, усвідомлює себе як частину суспільства та починає розуміти свою роль та функції в соціумі. Цілеспрямований характер гри допомагає підібрати необхідні для ігрової діяльності засоби, предмети з якими відбуватиметься маніпулювання, друзів з якими власне процес гри буде відбуватися, реалізовувати задум ігрової діяльності, взаємодіяти зі світом та однолітками, але в цей час ігрова діяльність допомагає показати творчість кожної дитини в діяльності, ставлення до навколишнього світу [2, с. 156].

Сюжетно-рольова гра – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей.

Такі ігри пов'язані зі сферою людської діяльності й людських стосунків, оскільки своїм змістом вони відтворюють саме цей аспект дійсності. Вдаючись до них, діти намагаються по-своєму відтворити дії, взаємини дорослих, створюючи спеціальні ігрові ситуації [6, с. 336].

Спільна ігрова діяльність стимулює дітей комунікувати, зокрема обговорювати ролі та правильний їх розподіл, відповідно до інтересів і настрою партнерів по грі, вибір місця для гри, необхідних атрибутів, іграшок, які потрібно виготовити самостійно, а також домовлятися про розвиток сюжету гри.

Беручи на себе роль, дитина дотримується визначених нею правил поведінки. Ролі можуть відіграватися за допомогою простих рухів, міміки, розмови без дій та дій без відповідних мовних висловлювань. І таким чином, через ігрові стосунки дітей, вдосконалюються знання та поглиблюються уявлення не лише про те, що застосовується у грі, а й норми поведінки та спілкування, діти вчаться будувати свої взаємини, пізнають основи спілкування з людьми.

Несформованість цілісного погляду на світ обмежує можливості взаємодії дитини з оточенням, у тому числі й взаємодії з дорослими. Гальмується розвиток комунікативних здібностей. Ось і виходить, що старший дошкільник стає носієм певного обсягу формальних знань про навколишній світ, які по суті є лише багажем пам'яті, а не емоційно пережитих подій власного життя, коли малюк був активним її суб'єктом [3, с. 2].

Для уникнення цієї проблеми нами було визначено такі основні організаційно-педагогічні умови формування комунікативних вмінь дітей старшого дошкільного віку:

– Вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку;

- Співпраця педагога з батьками;
- Збагачення безпосереднього досвіду дітей про навколишній світ;
- Урізноманітнення рольового діалогу, сюжетних ліній, ігрових дій в ігровій діяльності;
- Не керівництво грою, а партнерство;
- Використання різноманітних засобів сюжетно-рольових ігор для підтримки творчої ініціативи дітей;
- Формування навичок ефективної комунікації.

Досвід конструктивної взаємодії дитини з однолітками реалізується насамперед у творчій діяльності. Враховуючи те, що провідною діяльністю дошкільників є гра, намагайтеся забезпечити необхідними атрибутами їх предметно-розвивальне середовище протягом усього дня, залучаючи дітей у нові тематичні ігри та сюжети: «Країна добра і дружби», «Я – президент», «У гості до товариша», «Приймаємо гостей», «Служба порятунку та допомоги», «Ми – захисники», «Агенція добрих справ», «Подорож різними країнами», «Ярмарок національних іграшок», «Благодійна служба допомоги» та інші [5, с. 33].

Засобами сюжетно-рольової гри є: зміст, сюжет, ігрові дії, роль, рольовий діалог, безпосередній контакт з навколишнім середовищем, ігрові атрибути, ілюстративний матеріал, художні засоби, фольклор, інформаційно-комунікативні технології.

У процесі сюжетно-рольової гри діти спілкуються між собою саме за допомогою визначених нами, перелічених вище специфічних засобів, за допомогою яких вони передають внутрішній світ персонажа чи відображають наслідувані взаємини дорослих. Дорослі повинні пам'ятати, що на них лежить відповідальність за розвиток комунікативної компетентності. Спільні ігри з дорослими збагачують комунікативний досвід дітей.

Але світ дитини вже не обмежується колом родини. Значущі для неї люди тепер і інші діти, однолітки. По мірі дорослішання дитини важливішими для неї стають контакти і конфлікти з однолітками. Контакт з однолітками приносить ні з чим незрівнянну радість. Тільки з однолітками діти вчаться бути нарівні, а це означає, будувати особисті відносини, які вони не можуть мати з дорослими [7, с. 11].

Висновки. Отже, сюжетно-рольова гра займає ключове місце у розвитку комунікативних вмінь дітей в дошкільний період, адже вчить орієнтуватися в ситуації спілкування. На сучасному етапі розвитку суспільства питання формування комунікативних вмінь залишається й досі таким важливим через виникнення певних проблем виховання дітей старшого дошкільного віку: недостатня сформованість знань про світ, що оточує, низький рівень взаємодії з дорослими та однолітками в ігровій діяльності, яка є провідною в дошкільному віці, не вміле створення організаційно-педагогічних умов та використання

засобів сюжетно-рольових ігор. Нами було визначено основні організаційно-педагогічні умови формування комунікативних вмінь дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор. Завдяки ігровим стосункам дітей в процесі гри дошкільники вивчають правила спілкування, побудови діалогу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т.; Авт. кол-в. – 2021.
2. Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: збірник наукових праць / Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020р., 496с.
3. Ладивір С. Радість розвитку. Взаємодія дорослого з дитиною / Світлана Ладивір. – К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. – 128 с.
4. Лохвицька Л. Моральне виховання: нові чи старі проблеми. Дошкільне виховання, 2014. № 7. С. 12-16.
5. Методичний посібник до парціальної програми з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей віком від 4 до 6–7 років «Вчимося жити разом» / Т.О. Піроженко, О.Ю. Хартман, К.В. Палієнко, М.В. Павленко. – К. : Алатон, 2016. – 112 с.
6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 456.
7. Формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи / Папуша Діана, кер: канд. психол. наук ст. викладач Фоміна І.С. Мін. осв. і науки України, Херсон. Херсонський державний університет. – Київ. – 2020.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТЬ ПРО ЧИСЛО ТА ЛІЧИЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Юлія Лозенко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Наталія Тарнавська, канд. психологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Нові виклики сучасного інформаційного суспільства детермінують відповідні вимоги до освіти вцілому та до її первинної ланки – дошкільної освіти. У цих умовах технологічних винаходів, загальної цифровізації відбувається модернізація змісту української дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини, її компетентностей [1].

Поширеність і доступність значного масиву інформації, часто суперечливого характеру, надмірна насиченість програм розвитку багатозадачністю, висувають на перший план необхідність навчання дітей старшого дошкільного віку навичкам ефективної та швидкої обробки отриманих знань. Однак початкові математичні знання про число та цифру, спрямовані на виховання у дітей звички послідовно без пришвидшення

аналізувати все навколо, діяти продуктивно. Тому актуальним є питання формування у дітей старшого дошкільного віку елементарних математичних уявлень на основі загальноєвропейських стандартів та надання якісних послуг закладом дошкільної освіти.

Однією з питомих складових математичної освіти є формування понять про число та цифру як одного з провідних способів пізнання навколишнього світу, сприйняття його у математичному вимірі. Формування уявлень у дошкільників про число та цифру вимагає великої наполегливості, чіткої системи та послідовності.

Тема формування поняття числа та лічби широко висвітлюється як у працях класиків педагогіки та психології, так і у сучасних науковців. Я.А.Коменський, І.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський, Ф. Фребель, М. Монтесорі, Л.В. Глаголева, Є.І. Тихеева, Ф.І. Блехер, Г.С. Костюк, А.М. Леушина, К.Й. Щербакова, Тарнавська Н.П. – усі вони різнобічно аналізують питання необхідності навчання числу та лічби у дошкільному віці та пропонують класичні методики та різноманітні засоби їх реалізації. Наприклад, М. Монтесорі запропонувала методику формування уявлень про число та цифру на основі чуттєвого досвіду, тобто сприйняття оточуючих об'єктів в цілісному спектрі їхніх ознак, у тому числі кількісних, різними аналізаторами. Є.І. Тихеева артикулювала важливість взаємозв'язку числових уявлень дошкільників із їхнім безпосереднім життєвим досвідом. Г.С. Костюк доводив, що поняття числа у дітей формується як результат розуміння ними кількісних відношень множин та формується на чуттєвому досвіді. Г.С. Костюк також акцентував увагу на емоційній складовій сприйняття числа та цифри, на досвіді, який залишає позитивний емоційний відгук в дитини. Г.М. Леушина розробила власну методику навчання лічильної діяльності на основі теоретико-множинного підходу, вихідним поняттям якого є конкретна множина, а не число. За Г.М. Леушиною, саме операції з множинами є початковим етапом лічби. Сучасні психолого-педагогічні дослідження зосереджені на доведенні необхідності навчання дітей узагальненим прийомам та способам діяльності під час математичних занять [4, с. 24–28].

Метою статті є дослідження аспектів формування понять про число та цифру у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Як вже було сказано вище, основою пізнання дітей старшого дошкільного віку, у тому числі і математичного, є їхній чуттєвий досвід, сформований на основі мультисенсорного сприйняття та спостереження. У процесі такого пізнання у дошкільників формуються певні уявлення і образи предметів, їхні ознаки та відношення. Це і є підґрунтям для усвідомлення спочатку окремих одиничних об'єктів, а згодом і їх сукупностей – множин. На основі порівняння останніх (іграшок, посуду, множин свійських і диких тварин тощо) діти встановлюють такі відношення, як «більше», «менше»,

«порівну», «жодного» й вчать називати визначене число словами. При цьому не користуються лічбою, а поелементним зіставленням множин.

Тож ознайомлення з множинами є первинним завданням дошкільної математичної освіти. Оволодіння лічильною діяльністю за допомогою числівників є похідним. Варто завжди пам'ятати, що передчасне навчання лічбі неминуче призводить до того, що уявлення про число і рахунок набувають формального характеру [5, с. 51].

До досягнення дітьми старшого дошкільного віку вони вчать аналізувати множини, послуговуючись способами прикладання, накладання та порівняння. Порівнюючи множини поелементно, закріплюють такі базові поняття, як множина, частина множини, підмножина. Паралельно формується математичний словник із закріпленням граматичних категорій однини та множини (наприклад, один олень, багато оленів), із правильним узгодженням числівників та іменників за родами, числами та відмінками (один стілець, одна чашка, багато стільців, багато чашок) [5, с. 53].

В процесі практичного оперування конкретними множинами – вилучення з певної множини окремих елементів, створення сукупності із окремих елементів, встановлення однозначної відповідності між двома множинами – діти отримують початкові уявлення про число. Так, старші дошкільники на практиці засвоюють таку закономірність: із додаванням одного елемента до вже заданих змінюється їхня загальна кількість, а отже змінюється їхнє число. Окрім цього, відбувається усвідомлення, що не усі перелічувані числа є рівнозначними. Останнє назване число позначає кількість усієї множини загалом, її потужність [3]. Для розвитку лічильної діяльності особливу роль відіграють вправи з лічби з використанням різних аналізаторів: звуків, рухів, предметів на дотик і навіть емоцій. Вправляючи дітей у лічбі рухів, їм варто пропонувати відтворити вказану кількість рухів викладеними предметами, або називати число. Усі звуки та рухи повинні відрізнятися ритмічністю, різноманітністю, бути цікавими. Джерело звуку бажано приховувати від дітей ширмою. Можливо, застосовувати лічбу на дотик, із заплющеними очима, що посилює активність тактильного аналізатора.

Лише наявність у дітей старшого дошкільного віку такого теоретико-практичного підґрунтя в розумінні та оперуванні множинами уможливорює формування у них знань про числа першого десятка, тобто про натуральний ряд, та подальше вдосконалення навичок лічби. Підготовленим дошкільникам набагато легше засвоїти принцип побудови натурального числового ряду, який полягає у взаємно-обернених відношеннях між числами, що виявляються під час зіставлення сукупностей, позначених суміжними числами [5, с. 59]. Діти роблять висновок, що усі числа, які стоять до конкретного числа, менші ніж це число; а числа, розташовані після нього, – більші.

Дитина старшого дошкільного віку в процесі спільної діяльності з вихователем освоює прийоми лічби предметів, звуків, рухів дотиком у межах 10; визначає кількість умовних мірок при вимірі протяжності об'єктів; вчиться утворювати числа за допомогою збільшення або зменшення на одиницю; зрівнювати множини за кількістю предметів при умові кількісних відмінностей між ними від одного до трьох елементів. Діти продовжують відлічувати предмети за названим числом або зразком; тренуються в узагальненні числа предметів у ряду конкретних множин, що відрізняються просторово-якісними ознаками на основу сприйняття різними аналізаторами. У старшій групі ЗДО діти можуть лічити предмети на відстані, про себе. Дітям також нагадують прийоми лічби звуків та предметів на дотик: вони самостійно відтворюють певну кількість рухів за зразком та зазначеним числом. Також старші дошкільники вміють перелічувати предмети та узагальнювати їх за кількістю незалежно від їх зовнішніх ознак. У них накопичено практичний досвід лічильної діяльності окремих предметів, груп, а також використання умовних мірок. Сформовано уявлення про відношення між числами натурального ряду. У різноманітних видах діяльності дітям стають доступні лічба, порівняння, вимірювання, елементарні дії над числами. У процесі спостереження, продуктивної діяльності, гри в дітей формується розуміння незалежності числа об'єктів від їхнього розміру, місця розташування, просторової відстані чи напрямку їх перелічування. Таке знання формується шляхом навчання різними способами лічби (по колу, в асиметричній групі, лічби з будь-якого предмету в ряду «Числові сходінки», лічби у різних напрямках тощо). Діти старшого дошкільного віку поступово переходять до виконання складніших операцій з множинами: групування елементів в ряд в межах десяти за заданими численними параметрами (кольором, величиною, кількістю, формою); порівняння між собою виділених груп для встановлення взаємовідповідності між їхніми елементами; визначення рівності чи нерівності між цими частинами. Окрім цього, діти навчаються встановленню кількісних відношень між сукупностями, сприйнятими різними аналізаторами – за допомогою зору, слуху, дотику. На основі прикладного порівняння цілого та частини (встановлення того, що частини, рівні або нерівні між собою, завжди будуть меншими за ціле), а також основних залежностей і відношень між множинами, діти поступово вчаться виконувати такі операції як об'єднання, віднімання та переріз. Останні є підготовкою до обчислювальної діяльності, тобто до арифметичних дій додавання та віднімання. Окрім цього, навчання дітей поділу цілого на рівні частини є підґрунтям для подальшого засвоєння лічби групами (трійками, парами, десятками тощо), коли кілька предметів сприймаються як єдине ціле [6, с. 122]. Вправляючись у такого роду лічбі, діти старшого дошкільного віку утворюють певні групи. Завдяки цьому вони усвідомлюють зв'язок лічби та

вимірювання, який полягає в тому, що основою (в даному випадку, мірою) лічби може бути будь-яке число [5, с. 72]. Це у свою чергу є першим кроком до розуміння десяткової системи числення.

У процесі засвоєння лічби групами діти вчаться перегруповувати підмножини в межах однієї множини. Наприклад, з восьми предметів утворювати дві групи по чотири предмети, а потім чотири групи по два предмети. Таким чином діти розуміють, що у тій самій множині при збільшенні кількості груп число предметів у них буде зменшуватися і навпаки [3]. Важливе значення має практичне навчання поділу цілого на частини, що готує дошкільників до подальшого вивчення дробів та оперування ними. Так, діти розуміють, що певний об'єкт можна розділити на дві рівні частини, кожна з яких називається однією половиною. Або ж можна розділити на чотири рівні частини, і в такому випадку кожна з них називатиметься однією з чотирьох частин цілого. Діти люблять практичну діяльність, результати якої можна використати у грі. Таким чином вони можуть ділити цілу хлібину на дві, чотири, вісім частин, можуть ділити смужку для оздоблення листівки від двох до вісьми частин, ділити яблуко на 8 частин щоб пригостити ляльок, або друзів.

Висновки. Отже, основна мета формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про число, зокрема навчання лічильній діяльності, полягає в тому, щоб дати їм математичні уявлення та початкові поняття, навчити їх виконанню базових математичних дій, сформувати відповідні компетентності, підготувати до самостійного застосування цих умінь у процесі розв'язання найрізноманітніших практичних і пізнавальних завдань. Усе це є підґрунтям для подальшого математичного розвитку, формування елементів логічного мислення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. - URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 27.10.2022)
2. Конфорович А.Г., Лебедева З.Є. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку / А.Г. Конфорович, З.Є. Лебедева. – К.: «Вища школа», 1976. – 232 с.
3. Тарнавська Н.П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять: Навчально-методичний посібник / Н.П. Тарнавська. – Ж.: ЖДУ ім. І.Франка, 2016. – 154 с.
4. Тарнавська Н.П. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з основними математичними поняттями, відношеннями і діями у процесі використання комп'ютерних навчально-розвивальних програм та ігор // Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика: збірник наукових праць / за заг. Редакцією проф. С.С. Вітвіцької, доц. Н.Є. Колесник. – Житомир: ФО-П «Н. М. Левковець», 2017. – У 2-х ч. – Ч І. – 312 с., С.112-119.
5. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: Навчальний посібник / К.Й. Щербакова. – К.: «Вища школа», 1996. – 94 с.
6. Щербакова К.Й. Методика формування елементів математики в дошкільників: Навч. посібник. – К.: Вид-во Європейського університету, 2011. – 261 с.

**МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ СКЛАДАННЮ ОПИСОВИХ РОЗПОВІДЕЙ**

*Олександра Лукянчук, здобувач другого(магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд .педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Вчити дитину розповідати - це означає формувати її зв'язне мовлення, а мовлення дитини розвивається з її мисленням. Розумові та мовні навички діти набувають під час спілкування з оточуючими. У молодшому дошкільному віці здійснюється підготовчий етап навчання зі складання описових оповідань. Діти цього віку ще не можуть дати самостійного зв'язного викладу, тому дорослі мають навчити їх за допомогою запитань називати те, що намальовано на картині. Мовлення їхнє має характер діалогу з дорослим. Можна сказати, що повнота і послідовність передачі дитиною змісту картини цілком визначається запропонованими їй запитаннями. У молодшому віці головною метою є збагатити словник, мовлення дітей, навчити роздивлятися картини та відповідати на запитання за їхнім змістом.

Виклад основного матеріалу. Описова розповідь - це розповідь про характерні ознаки предмета чи явища. Частіше зустрічаються описові розповіді фактичного характеру: опис картини, предметів, іграшок. На початку розповіді називається предмет, а потім вказуються характерні ознаки, призначення предмета або дії, що виконуються з ним.

Різновидами описових розповідей є порівняльні та пояснювальні розповіді. Дошкільнята вчать створювати опис двох предметів за контрастними ознаками, а також пояснювальні розповіді з елементами міркування, доведення, що супроводжуються демонстрацією цих дій. Наприклад, дитина може пояснити однокласнику, як користуватися предметом, іграшкою, як грати в гру. Описова розповідь також може бути вигаданою. Наприклад: розповідь про те, яку іграшку дитина зробить або яку картину намалює для подарунка [2, с. 9].

Практика показує, що цей вид розповідання викликає труднощі. Найчастіше ми не вміємо висунути мотив, який переконав би дітей у важливості опису об'єктів, а невмотивовану мету реалізувати складніше. Така вчена діяльність стомлює дітей одноманітністю. Заняття з опису потрібно будувати з опорою на вмотивування, близькі та зрозумілі.

Відомо, що процес розвитку мовлення в дітей протікає під керівництвом дорослого. Але при цьому ефективність педагогічного впливу залежить від активності дитини в умовах мовленнєвої діяльності. О.М. Сомкова, одна з авторів програми "Дитинство", розробник розділу "Розвиток мовлення дітей",

пише, що дослідження останніх років (М.В. Крулехт, Г.І. Вергелес, О.В. Солнцева та ін.) свідчать про те, що інтенсивність розвитку дитини в діяльності (у цьому разі мовленнєвій) прямо залежить від ступеня освоєння нею позиції суб'єкта цієї діяльності. Чим активніша дитина, чим більше вона залучена в цікаву для себе діяльність, тим кращий результат. Педагогу важливо спонукати дітей до мовленнєвої діяльності, стимулювати мовленнєву активність не тільки в процесі щоденного спілкування, а й у процесі спеціально організованого навчання [1, с. 1].

У дитячому садку дошкільнят вчать складати опис двох предметів із контрастними ознаками, заснований на поетапному зіставленні їхніх однозначних ознак (наприклад, спочатку за величиною, далі за кольором, матеріалом, деталями, формою). Корисними є й пояснювальні розповіді з елементами міркування, доказу, що супроводжуються показом дій, які називаються. Пояснити щось іншій особі - означає підвести її в певній послідовності до розуміння головних зв'язків і відносин, характерних для того явища, про яке розповідається. Наприклад, дитина може розповісти і пояснити товаришеві, як використовувати той чи інший предмет, іграшку, як грати в будь-яку гру [2, с. 7].

При аналізі описових методів для старших груп, по-перше, мовлення дітей має бути більш різноманітним, чітким, послідовним, ніж у середній. Однак, практика показує, що часто розповіді дітей старшої групи не завжди цікаві за змістом, можуть бути непослідовно і не логічно викладені, одноманітні. Часто вони складаються з простих називних речень. Спостерігається повторність, одноманітність у доборі характеристик описуваних предметів і об'єктів, переважання особистих займенників, замість називання предметів. Діти не завжди правильно використовують наявний у них словниковий запас. Особливо це стосується вживання сполучників, прийменників, неправильного поєднання слів у реченні, неправильного порядку слів у реченні. Наприклад, описуючи ялину, дитина каже: "Спочатку в неї стовбур товстий і коричневий, а потім дедалі тонший і зеленіший" - замість "Унизу стовбур у ялини товстий і коричневий, вище він стає тоншим, а вгорі - тонший і зеленіший".

Дитина обирає або отримує справжній предмет (іграшку, малюнок), який належить до певної лексичної теми, уважно розглядає його, а потім складає описову розповідь за відповідною опорною схемою. Якщо вихователь вважає за доцільне пропустити якийсь пункт плану розповіді, то цю клітинку можна прикрити аркушем паперу [3, с. 4].

На перших порах під час складання описових оповідань дитині пропонується пересувати від клітинки до клітинки предмет, який вона описує. Це значно полегшить малюкові виконання завдання, адже дитині легше будувати розповідь, коли вона безпосередньо бачить потрібний пункт опорної

схеми поруч із предметом, який описує. Потім можна ускладнити завдання: предмет поставити на відстані від схеми, і дитина будуватиме розповідь, пересуваючись по схемі лише поглядом. Коли діти навчаться вільно оперувати моделлю опису окремих предметів або явищ, їм можна запропонувати скласти порівняльний опис двох об'єктів однієї лексичної групи. Діти описують об'єкти, визначаючи між ними схожість і відмінності.

Коли діти навчаться досить добре складати описову розповідь, можна запропонувати їм скласти сюжетну розповідь за набором іграшок. Іграшки мають бути підбрані так, щоб було неважко намітити просту сюжетну лінію (дівчинка, грибок, кошик). Запитання вихователя допомагають дітям побудувати сюжет розповіді, розгорнути його, залучити до сюжетної лінії всі предмети або об'єкти: що могло трапитися з дівчинкою в лісі? Кого дівчинка могла зустріти в лісі? Що могла знайти? Що з лісу принесла в кошику? [1, с. 2].

Використовується й розповідь-зразок вихователя. Діти зазвичай копіюють її, тому зразок доцільно давати на кожному занятті. Зразок має не тільки вчити дітей складати сюжетну лінію, а й давати приклади мовленнєвих конструкцій. Так, в розповідь потрібно вводити пряме мовлення, образні вирази, невеликі описи. Для складання описових оповідань використовуються предметні ("Кури", "Собака з цуценятами" та ін.) і сюжетні ("Наша Таня" та ін.) картини. Спочатку діти розповідають за запитаннями вихователя. Це може бути колективна розповідь дітей або спільна розповідь вихователя та однієї дитини. Наприкінці заняття, ніби підбиваючи підсумок усім висловлюванням, педагог дає свою розповідь. Далі можливо перейти до розповідання за зразком [2, с. 6].

Розповідь-зразок має відповідати певним вимогам: відображати конкретний зміст, бути цікавою, короткою, закінченою, викладатися чітко, жваво, емоційно, виразно.

Наприкінці року, якщо діти навчилися розповідати за зразком, можна поступово ускладнити завдання, підводячи їх до самостійного розповідання.

Коли діти навчаться складати невеликі розповіді описового характеру, можна перейти до розповідання за послідовною сюжетною серією картин. За допомогою вихователя дошкільнята складають послідовну зв'язну розповідь описового характеру, що об'єднує в єдине ціле всі картинки серії. Це вміння допомагає поступово підвести до самостійного складання сюжетних оповідей.

Розповіді з власного досвіду має велике значення в розвитку зв'язного мовлення. Пропонуються конкретні, близькі дошкільнятам теми про нещодавно пережиті яскраві події: "Наше свято", "Як ми готували подарунки мамі" тощо. Важливим методичним прийомом є спрямування уваги дітей на те, щоб вони згадували якісь події та передали їх у розповіді. Встановленню послідовності, чіткості оповіді сприяють і вказівки вихователя, які мають даватися коротко, чітко і швидко, щоб не розривати оповідь [2, с. 13].

У цьому виді розповідання також велике значення має розповідь - зразок вихователя. Зразок справляє прямий вплив: дитина знаходить для розповіді аналогічні випадки зі свого досвіду, поступово опановує форму викладу. Наслідуючи, діти краще засвоюють зміст і знаходять форму його вираження. Поступово відучуємо дітей від копіювання зразка, розвиваємо самостійність дитячої творчості.

Наприкінці року, враховуючи вміння дітей, вводиться зразок у вигляді початку розповіді: вихователь дає тільки зав'язку і намічає шлях розвитку сюжету. Такий зразок має допомогти розвитку в дитини вміння довести розпочату розповідь до логічного кінця. Крім того, він складається так, щоб можна було придумати різні кінцівки. Навчання оповідання привчає дітей до більш тривалої розмови на близьку для них тему і підводить до творчого оповідання. Роботу з навчання оповідання ми здійснювали на спеціально організованих заняттях і в повсякденному житті. На заняттях чергуються всі види завдань (переказ, складання описової розповіді). Заняття з навчання оповідання з використанням сюжетних картин чергуються із заняттями з опису іграшок, предметів [2, с. 19].

В обстановці природного спілкування в ранкові та вечірні години проводиться індивідуальна робота з мовленнєвого розвитку. Наприклад, під час одягання на прогулянку закріплюємо вміння дітей описувати одяг і взуття, впізнаємо дитину за описом одягу.

З дітьми старшої групи проводяться дидактичні ігри та вправи:

"Магазин". Мета: розвивати вміння описувати предмет, який треба купити, бути ввічливим і уважним один до одного, засвоювати норми поведінки в магазині: ввічливо попросити, подякувати.

"Що іграшка розповідає про себе?" Мета: розвивати вміння описувати предмет, виокремлюючи його найхарактерніші ознаки; розвивати зв'язне мовлення, вміння уважно слухати товариша, доповнювати його розповідь.

"Знайди таку саму". Мета: формувати вміння порівнювати предмети; знаходити в них ознаки подібності та відмінності; виховувати спостережливість, кмітливість, зв'язне мовлення. Враховуючи особливості дітей (вік, рівень розвитку, інтереси, особистісні особливості дітей), створили предметно-розвивальне середовище в групі: підібрали іграшки, книжки, атрибути для ігор-драматизацій, ігри з мовленнєвого розвитку, матеріал для самостійної художньої діяльності. У групі є ковролін і театр для нього, щоб діти могли самостійно розповідати і показувати казки, моделювати їх за допомогою геометричних фігур.

Робота з навчання розповідання велася в тісному контакті з батьками. Провели консультацію для батьків "Навчання оповідання в сім'ї", у куточку для батьків помістили пам'ятки: "Як складати розповідь про іграшку", "Послухай і

розкази". Давали домашні завдання. Пропонували дітям удома скласти розповідь про улюблену іграшку і розповісти її всім домашнім. Такі завдання, на думку батьків, зближують членів сім'ї, роблять сімейне дозвілля змістовним і корисним. Діти стали краще розповідати, складати описові розповіді.

Висновки. Незважаючи на наявні методичні розробки в сучасній логопедичній практиці, розв'язання цієї проблеми залишається актуальним. Значення має методика, яка могла б зацікавити дитину, занурити її в корекцію, яка не буде перевтомлювати та викликати відмову від виконання завдань. Стандартні методи корекційної роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення, не завжди дають очікуваного результату. Пошук шляхів розв'язання вищезазначених проблем привів до спроби застосування в логопедичній роботі проектного методу.

Список використаних джерел

1. Види дитячих розповідей і прийоми навчання розповіді (дата звернення 18.08.2014) URL: <http://www.startpedahohika.com/sotems-454-1.html>
2. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєво - творчої діяльності в дошкільному дитинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора педагогічних наук: 13.00.02 / Н.В. Гавриш. – К., 2002. – 32 с
3. Тріменко В. Навчання описових розповідей за картиною // наук.стаття: Дніпро, 2018

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗАГАРТУВАННЯ ТА ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ЗДО

Анастасія Новаківська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Однією з найактуальніших глобальних соціальних проблем сьогодні є здоров'я та благополуччя дітей та молоді. У Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що пріоритетом системи освіти є виховання в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших як найважливішої індивідуальної та соціальної цінності. Останнім часом суспільство все більше потребує підтримки та розвитку психічного та соціального здоров'я громадян, що тісно пов'язане з державною системою освіти.

Дотримання правил особистої гігієни сприяє збереженню та зміцненню здоров'я. Це включає правила гігієнічного догляду за тілом, порожниною рота, а також користування взуттям, білизною, одягом, житлом тощо. Підвищенню стійкості організму до різних несприятливих факторів, адаптації людини до навколишнього середовища також сприяють правильне харчування,

загартовування, регулярні фізичні вправи та інші гігієнічні заходи. Дотримання гігієнічних правил – це корисний навик, якому кожна дитина має навчитися змалку, а з часом лише вдосконалювати та трансформувати їх відповідно до віку.

Основною метою роботи з дітьми є виховання та зміцнення навичок за доглядом шкіри, волосся та нігтів, у тому числі навичок миття, купання, щоденного миття ніг перед сном, миття рук після туалету та перед їжею, стрижки нігтів, а також використання носової хустинки, дотримання правил поведінки при чханні та кашлі, поводження з безпритульними тваринами.

Загартування є основним засобом підвищення стійкості організму до коливань температури навколишнього середовища, а отже, і до захворювань органів дихання. У деяких дітей, особливо взимку і в погану погоду, часто болить горло, бронхіт, нежить та інші застуди, особливо коли батьки занадто сильно закутують дитину, підмивають її тільки теплою водою, мало часу проводять на свіжому повітрі. Немає кращого засобу для здоров'я та профілактики захворювань, ніж загартовування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування здорового способу життя, збереження і зміцнення здоров'я, загартування дошкільників присвячені численні наукові статті, навчально-методичні посібники та монографії таких вчених, як Л.В. Абдульманової, Р.І. Альшиної, М.Н. Алієва, Н.А.Ананьєвої, Н.В.Баришевої, М.М.Безруких, В.І. Белова, Т.П. Васильєвої, М. Я. Віленського, П. А. Виноградова, Н. Д. Граєвської, В.П. Зайцева, А.П. Лаптева, С.М. Мартинова, Р. Є. Мотилянської, В. А. Смирнова, А.Г. Сухарева, А.Г. Щедріної та ін.

Аналіз науково-методичної літератури, присвяченої формуванню здорового способу життя дітей дошкільного віку, виявив, що педагогічні аспекти навчання здоровому способу життя, форми і методи взаємодії сім'ї та ЗДО в організації спільної фізкультурно-оздоровчої роботи з молодшими дошкільниками недостатньо висвітлені.

Мета статті –на основі узагальнення педагогічного досвіду висвітлили особливості формування навичок загартування та особистої гігієни у дітей молодшого дошкільного віку у взаємодії сім'ї та ЗДО, розкрити шляхи та засоби покращення процесу формування навичок загартування та особистої гігієни у дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У середньому дошкільному віці відбуваються певні зміни: невдачі позбавляють дітей бажання продовжувати дію, а успіхи, навпаки, підтримують бажання завершити розпочату справу. Саме в цьому віці діти особливо сприйнятливі до засвоєння правил і норм. Вони з цікавістю, задоволенням, а отже, з особливою легкістю засвоюють потребу дотримуватися певного порядку при одяганні, пранні, в інших домашніх справах, під час різних занять. Для підтримки загальної активності, виховання

цілеспрямованості важливо якомога частіше позитивно оцінювати діяльність дітей [1, с. 39].

Для дітей молодшого дошкільного віку важливим є загартовування. Головне завдання батьків у процесі загартовування - створити для дитини не «тепличі» умови, а такі, які дозволять зміцнити вроджені захисні сили організму. Проводити загартовувальні процедури легко і просто, якщо поставити їх на порядок денний. У разі регулярних подібних процедур навички, вироблені батьками, поступово стануть для дитини способом життя.

Загартовування водою – запорука міцного здоров'я. Корисно в кінці кожного купання обливати дитину водою на кілька градусів холодніше, ніж під час купання. Поступове зниження температури води покращує тонус її м'язів і підвищує імунітет. Для поліпшення кровообігу, стимуляції обміну речовин і заспокоєння нервової системи у воду можна додавати багату мікроелементами морську сіль або відвари трав.

Формування у молодших дошкільників позитивної мотивації до здорового способу життя та виховання відповідального ставлення до здоров'я, перш за все, залежить цілеспрямовано організованої спільної роботи батьків та вихователів. Фізичне та психічне здоров'я дітей молодшого дошкільного віку значною мірою залежить від їх активного включення в фізкультурно-оздоровчої роботи [3, с. 21].

У сім'ї діти не тільки наслідують своїх батьків, а й орієнтуються на їх соціальні та моральні установки. Розпорядок дня дошкільника повинен включати ранкову гімнастику, самостійні заняття, фізкультхвилинки, фізкультурні перерви між заняттями, загартовувальні процедури, заняття спортом у спортивних секціях. Такий режим дня сприятиме формуванню здорового способу життя, дозволить запобігти гіподинамії, зміцнить здоров'я.

У сімейному вихованні використовуються різні методи виховання і навчання загартуванню та особистій гігієні [2, с. 7]:

- словесні методи (бесіда, пояснення, розповідь, навіювання, порада, переконання, вказівка);
- особистий приклад, привчання, методи стимулювання, контролю та оцінки поведінки і діяльності дітей (похвала, заохочення, схвалення, покарання);
- практичні методи навчання і виховання (вправи, змагання).

Вибір методів виховання дітей у сім'ї залежить від конкретної ситуації, віку та індивідуальних особливостей вихованців. У сімейному вихованні велике значення мають методи переконання, навіювання, навчання правильній поведінці. Поряд з ними слід застосовувати методи заохочення до позитивних дій дітей як вдома, так і в громадських місцях. Похвала і заохочення позитивно

впливають на дітей, стимулюють їх активність, розвивають інтерес до оздоровчих процедур.

Одним із необхідних елементів збереження, зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя молодших дошкільників є особиста гігієна. Основними складовими особистої гігієни є: раціональний режим дня, догляд за тілом, гігієна одягу та взуття. Особливе значення для збереження, зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя молодших дошкільників має раціонально організований режим дня, що забезпечує збалансованість різних видів діяльності дітей (розумової, фізичної, ігрової).

Для популяризації гігієнічних і педагогічних знань для батьків використовуються засоби наочної пропаганди (бюлетені, куточки здоров'я та екрани, на яких подано інформацію про фізичний розвиток дітей, стан здоров'я, профілактику та профілактику інфекційних захворювань) [4, с. 7]. Ефективною формою популяризації оздоровчих процедур є організація перегляду мультфільмів, фільмів, які показують важливість і необхідність особистої гігієни, загартовування, загального режиму дня та фізичної активності для профілактики різних захворювань, здорового способу життя та зміцнення здоров'я.

Гігієнічне виховання дошкільників здійснюється спільними зусиллями педагогів, медичних працівників та батьків [5, с. 23]. Педагоги та медичні працівники зустрічаються з батьками та проводять з ними виховну роботу: пояснюють важливість та необхідність дотримання режиму дня в сім'ї та ЗДО; ознайомлюють їх з правилами харчування дітей, профілактикою дитячих інфекційних захворювань. Вони пояснюють батькам користь використання загартовувальних процедур в домашніх умовах для покращення здоров'я дітей. Виховна робота з батьками проводиться у формі бесід, консультацій та інструктажів під час прийому дітей до ЗДО, індивідуальних та колективних зустрічей на батьківських зборах.

Висновки. Загартовування є основним засобом підвищення опірності організму до коливань температури навколишнього середовища, а отже, і до захворювань органів дихання.

Позитивний психологічний вплив досягається шляхом виховання у дорослих і дітей усвідомлення необхідності проведення загартовувальних заходів протягом дня. Повітря, сонячне світло і вода повинні широко залучатися до повсякденного життя дошкільника протягом усього року. З цієї точки зору слід підійти до особистої гігієни, режиму дня, комплексу одягу для дітей, кімнати, де вони живуть. Використання тих чи інших заходів загартовування багато в чому залежить від пори року. При загартовуванні важливо пам'ятати про індивідуальний підхід і здоров'я дітей. Дуже важливо навчати дітей навичкам особистої гігієни та здорового способу життя, займатися спортом і

використовувати різні форми загартовування в домашніх умовах для зміцнення здоров'я та підвищення працездатності. Батьки повинні спільно з вихователем спрямовувати свої зусилля на навчання дітей виконувати ранкові гігієнічні та загартовувальні процедури, створення сприятливих умов для ефективної організації виховної та оздоровчої роботи в сім'ї, спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя та розвиток рухових та інтелектуальних здібностей дітей.

Список використаних джерел

1. Борисенко А. Організація і методика проведення фізкультурних хвилин і фізкультурних пауз з учнями початкових класів. Фізичне виховання в школі. К.: 2002. 114 с.
2. Бех І. Д. Біля витоків сутності особистості. К.: Шлях освіти. 1999. 111 с.
3. Горащук В. Здоров'я учнів. Від чого воно залежить? Рідна школа. – 1997. 56 с.
4. Гарбера Н. Ф. Як стати авторитетом для своєї дитини: заняття батьківського університету. К.: Виховна робота в школі. 2012. 111 с.
5. Горбачук В. Г. Вплив зовнішніх і соціальних факторів на здоров'я дітей. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. „Здоров'я і освіта”. Львів, 1993. 95 с.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО

Світлана Остапчук, завідувач

Житомирський дошкільний навчальний заклад №73

Актуальність проблеми. Діяльність адміністрації закладу дошкільної освіти подібна до функціонування хмарних технологій. Так, керівник та вихователь-методист є своєрідним мозковим центром/сервером, який зберігає та обробляє всю інформацію, необхідну для діяльності закладу. На зміст цієї інформації можуть впливати і педагогічні працівники, зокрема під час нарад, засідань педагогічної ради, методичних заходів тощо. Поліпшити взаємодію між учасниками освітнього процесу, розширити можливості для спільної роботи дадуть змогу хмарні сервіси.

Виклад основного матеріалу.

Чому обираємо

Хмарні сервіси — це технології, що надають користувачам інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера. Користувачу не потрібно дбати про інфраструктуру, операційну систему та програмне забезпечення. Щоб працювати з хмарними технологіями не потрібно встановлювати жодних програм, а працювати з документами можна онлайн. Також хмарні технології дають змогу:

- обмінюватися інформацією між користувачами на комп'ютерах, де встановлено різні версії програмного забезпечення;

- запобігти поширенню вірусів через зовнішні носії;
- зберігати, накопичувати документацію та надавати до неї доступ іншим працівникам.

Перевага хмарних технологій у тому, що формувати й обробляти інформацію може одночасно кілька користувачів віддалено з будь-якого пристрою. Тож хмарні технології підходять більшості дитячих садків.

Для роботи в хмарі потрібні:

- планшетний ПК, смартфон чи ноутбук;
- застосунок або браузер;
- з'єднання з інтернетом;
- елементарні навички роботи з вебсервісами.

Як перевели роботу в хмару

Хмара — це віртуальний ЗДО, у якому директор або вихователь-методист працює з Google-документами й долучає колег до спільної роботи онлайн. Щоб перевести роботу з документами в хмару, ми організували поетапну роботу.

На першому етапі адміністративний склад і педагогічні працівники вчилися використовувати у своїй діяльності хмарні технології. Для цього провели:

- семінар-практикум «Використання хмарних технологій у сучасному освітньому просторі», під час якого опановували теоретичні знання щодо сутності, переваг і недоліків, функціональних особливостей і можливостей, призначення, способів використання хмарних сервісів;
- майстер-клас «Хмарні технології: як використовувати у професійній діяльності» — формували практичні вміння й навички використовувати сервіси, добирати їх відповідно до професійної ситуації;
- круглий стіл «Навчання XXI століття: використання хмарних технологій у роботі педагога» — проводили самооцінювання рівня опанування сервісів та визначали їх переваги для професійної діяльності.

Для того щоб мотивувати педагогів використовувати хмарні технології, ми показували на прикладі, як ці технології допомагають у роботі.

На другому етапі проаналізували хмарні сервіси та їхні функціональні можливості. Серед популярних безплатних хмарних сервісів — Яндекс.Диск, Dropbox, Google Диск. У результаті аналізу ми обрали саме Google, адже він має принципи для дитячого садка переваги. Зокрема, він простий у використанні, а також дає змогу:

- ✓ створити універсальний обліковий запис, що надає доступ до всіх сервісів;
- ✓ працювати на різних платформах — Windows, Android, iOS;
- ✓ зберігати до 15 Гб будь-яких документів — тексти, фото, архіви тощо;

✓ створювати текстові файли та презентації та редагувати їх разом із колегами.

Для того щоб наш «хмарний» ЗДО почав працювати, створили локальну мережу, яка об'єднує всі комп'ютери закладу, та підключили їх до інтернету. Також встановили принтери, сканери, ксерокси, ламінатори, мультимедійні дошки. Відтак забезпечили працівників доступом до хмарного сервісу Google із документами та навчально-методичними матеріалами. Також визначили рівень доступу працівників до кожного документа: хто може тільки переглядати, а хто редагувати чи виконувати.

Коли колектив отримав усі необхідні засоби й умови для роботи, ми почали використовувати хмарні сервіси Google в управлінській діяльності та в освітньому процесі. Зокрема, планувати роботу та спілкуватися в хмарі. Організовували електронний документообіг, удосконалили методичну роботу та професійний саморозвиток. Це допомогло створити позитивний імідж закладу. Адже хмарні сервіси надали нові можливості для реалізації спільної роботи педагогів та адміністрації закладу.

Як використовуємо в роботі

Для роботи колективу в хмарному середовищі Google ми створили папки «Адміністрація» та «Педагоги», в яких розміщуємо відповідні документи. Відтак щодня працюємо з хмарним сервісом.

Директор

Для того, щоб налагодити спільну діяльність колективу, директор використовує застосунок «Календар». У ньому кожен працівник має змогу відстежувати важливі ділові події: збори, наради, методичні заходи, адміністративний контроль тощо.

Також директор користується «Таблицями». З їх допомогою він систематизує, оновлює та моніторить інформацію, яка допомагає вчасно приймати необхідні управлінські рішення. Такі таблиці, як температурний режим у групах, відвідування дитячого садка, стан захворюваності й травматизму, виконання норм харчування заповнює сестра медична старша. Віртуальний кабінет директора в Google Таблицях дає змогу швидко реагувати на інформацію, яку створюють відповідальні працівники.

Вихователь-методист

Одне з основних питань управління закладом дошкільної освіти — підвищення рівня методичної роботи. Для цього на Google Діску ми створили віртуальний методичний кабінет. Він допомагає вихователю-методисту впорядковувати документацію, опрацьовувати річний план роботи, систематизувати електронну базу нормативних документів, створювати програми моніторингових досліджень тощо. Так, наприклад, під час підготовки до методичних заходів вихователь-методист розмішує в «хмарі» закладу файли

із завданнями, які слід опрацювати педагогам; довідкові матеріали; методичні рекомендації тощо.

Вихователь-методист за допомогою хмарних сервісів проводить анкетування та тестування педагогів, організовує роботу з підготовки до засідань педагогічної ради, ознайомлює колег з новинками методичної літератури тощо.

Педагогічні працівники

У хмарі Google педагоги зберігають дидактичні матеріали — ігри, презентації, конспекти занять тощо. Тож їх легко можна знайти, не витрачаючи час на пошуки. Також педагоги повсякчас застосовують хмару для спільної роботи над документами. Це дає змогу економити час і виконувати роботу продуктивніше. Вихователі, що працюють на одній групі, ведуть у «хмарі» спільну документацію. Зокрема розміщують перспективні плани роботи, дані моніторингових досліджень, контакти батьків вихованців тощо.

Для молодих педагогів створили групу «Школа педагогічної адаптації». Там досвідчені педагоги надають їм рекомендації та матеріали, якими можна скористатися під час організації та проведення занять, організації роботи з батьками тощо.

Також на у «хмарі» зберігаємо практичний інструментарій для моніторингу якості освіти старших дошкільників, інформацію щодо результатів моніторингу рівня розвитку дітей старшого дошкільного віку та електронний варіант кваліметричної моделі. Завдяки цьому педагоги мають змогу вносити дані моніторингу в будь-який час і в будь-якому місці, що полегшує обробку даних. А результати моніторингу допомагають вчасно внести корективи в освітній процес групи та індивідуальну роботу з дітьми.

Висновки. Що ж змінилося з появою хмарних сервісів у дитячому садку? Тепер працівники взаємодіють у одній команді та володіють оперативною інформацією про роботу закладу, оскільки всі документи зібрано в одному місці й відкрити їх можна в один клік. Хмарні сервіси дають змогу узагальнювати інформаційні потоки, класифікувати всю наявну інформацію, забезпечувати обмін інформацією та доступ до центральних баз даних. Тож заохочуємо всіх колег самовдосконалюватися за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Литвинова С. Г. Хмарні технології в управлінні дошкільними навчальними закладами[Електронний ресурс] / Литвинова С. Г. – Режим доступу: http://www.ruobolon.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=979:2013-06-12-18-44-53&catid=69:obolon-365&Itemid=91

2. Носенко Ю.Г. Використання хмарних сервісів Google в якості засобу підтримки управлінських процесів у дошкільному навчальному закладі / Ю.Г. Носенко, В.О. Богдан // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2016. – Вип. 88. – Ч. 1. – С. 55-60.

3. Носенко Ю.Г. Хмарні сервіси Google в управлінні дошкільним навчальним закладом / Носенко Ю.Г., Богдан В.О. // Зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Модернізація інформаційно-ресурсного забезпечення освітнього простору навчальних закладів». – К. : Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта», 2016. – С. 58-60.

4. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

5. Фамілярська Л.Л. Створення інформаційно-освітнього середовища навчального закладу на Google Sites / Методичні рекомендації. / Л.Л. Фамілярська. – Житомир – ОІППО, 2013. – 65 с.

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Єлизавета Панченко, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дошкільний вік вважається сензитивним періодом для розвитку багатьох компетентностей, зокрема і предметно-практичної, в процесі якої розвиваються вміння взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими під час виконання практичних завдань, узгоджувати власні дії з партнерами. Дошкільник має змогу до творчого самовираження різними способами та засобами, за допомогою яких дитина оволодіває новими навичками (конструювання з різних матеріалів, наочне моделювання, проектування, технічна творчість). Але щоб зрозуміти при яких умовах відбувається найефективніше формування предметно-практичної компетентності необхідно визначити всі фактори, які впливають на її розвиток.

Проаналізувавши Базовий компонент дошкільної освіти, зокрема освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» можемо бачити, що предметно-практичну, технологічну компетентність визначено як здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання [1, с. 9].

Виклад основного матеріалу. Процес формування предметно-практичної компетентності розпочинається ще з раннього дитинства, й з кожним роком життя, у дитини з'являється більше можливостей. Старший дошкільний вік відкриває перед дитиною набагато більше можливостей, ніж в попередні вікові періоди. Саме формування в старшій групі предметно-практичної, технологічної

компетентності є підґрунтям для подальшого успішного розвитку дитини на наступних вікових етапах.

Процес формування предметно-практичної компетентності інтегрується з іншими видами дитячої діяльності. Це стимулює самостійність та активність дитини і задовольняє її основні потреби, дає можливість використовувати отриману інформацію, застосовувати опановані способи та засоби діяльності в нових умовах, забезпечує зв'язок з особистим досвідом, а також взаємодію дітей і дорослих [2, с. 4].

Серед основних завдань щодо проблеми формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку ми вирішили виділити такі:

- 1) визначити, в яких видах діяльності розвивається зазначена компетентність;
- 2) окреслити форми і методи формування предметно-практичної компетентності;
- 3) охарактеризувати позицію і дії вихователя у роботі з дошкільниками;
- 4) з'ясувати значення предметно розвивального середовища для розвитку предметно-практичної компетентності.

Формування предметно-практичної компетентності відбувається як під час занять, проєктної діяльності, так і в повсякденному житті у процесі самостійної та ігрової діяльності дошкільників.

Важливою умовою формування предметно-практичної компетенції є залучення дітей до трудової діяльності. Трудова діяльність — широке поняття, що узагальнює різні види праці, які складаються з ряду трудових процесів... Трудовий процес — своєрідна одиниця трудової діяльності, в структурі якого виразно представлені всі компоненти трудової діяльності: мета праці, матеріал і трудове обладнання (інструменти); набір трудових дій людини з перетворення матеріалів за допомогою інструментів; досягнутий результат праці, що задовольняє потреби людини як реалізація мети; мотиви праці [3, с. 1-2].

Тому можемо стверджувати, що предметно-практична компетентність базується не тільки на різних видах праці дошкільників (самообслуговування, господарсько-побутова, праця в природі, художня праця). Не менш важливими є конструктивна, художньо-творча та інші види діяльності. Важливо те, що розвиток зазначеної компетентності має бути не однобічним, а різнобічним.

Результатом сформованої предметно-практичної компетентності є творче самовираження через сформовані предметно-практичні та технологічні дії в самостійній і спільній з однолітками діяльності [4, с. 2].

Потрібно пам'ятати, що формування предметно-практичної компетентності можливе лише за умови, що дитина буде вирішувати конкретні практичні

завдання та активно взаємодіяти з іншими учасниками цього процесу. Для досягнення позитивних результатів педагог має створити сприятливі умови.

Ми вважаємо, що важливим аспектом формування даної компетентності є посилена мотивація, адже діти мають розуміти, для чого вони виконують певні завдання і бачити в цьому сенс. Також вихователь має створити умови для самостійності дітей, щоб дошкільники не тільки могли повторювати за вихователем, а ще й творчо підходили до вирішення завдань, обирали шляхи й засоби для досягнення своїх цілей, спираючись на власні інтереси та потреби.

Вихователь має зайняти правильну позицію при взаємодії з дитиною. Педагог має ставити перед дітьми чіткі вимоги, але в той же час надавати дитині право вибору (наприклад, дозволити обрати партнера для спільної роботи або засоби, якими вона буде користуватися при створенні свого виробу), вірити в її можливості. Вихователь має підштовхнути дошкільника до виконання певних дій, направити його у правильне русло, якщо щось не виходить, але не робити все замість дитини. Також він має виховувати у дітей терплячість, вміння доводити розпочату справу до кінця.

Сформуванню предметно-практичної та технологічної компетентності можна за допомогою технічної творчості, конструктивної діяльності, хендмейду, дизайн-діяльності та ін. Ці завдання можна виконувати як в індивідуальному форматі, так і в командній взаємодії [5, с. 17].

для формування предметно-практичної компетентності ефективно застосовувати проектну діяльність. При використанні проектно-діяльності діти привчаються самостійно приймати рішення, створювати нові речі та вдосконалювати вже існуючі, а також працювати в команді, приходити до спільного рішення.

Дошкільникам важко взаємодіяти з великою кількістю людей одночасно. Тому необхідно починати з роботи в малих групах (в парах, між парами, у трійках, четвірках). Ця стратегія дає можливість всім дітям взяти участь у певній діяльності. Особливо така практика корисна для дітей, які дуже сором'язливі та важко встановлюють контакти з іншими. Під час роботи в малих групах діти вчаться не тільки висловлювати свою думку, а й слухати інших., знаходити компроміс.

Використання всіх цих прийомів буде не достатньо ефективним без спеціальних засобів та насиченого предметно розвивального середовища. В освітньому середовищі мають бути створені такі куточки, в яких діти можуть задовольнити свої потреби у створенні чогось нового.

Серед засобів, які діти можуть використовувати у своїй діяльності можуть бути різні види конструкторів, набори будівельних матеріалів, різноманітні моделі та макети технічних процесів, природних явищ, а також покидьковий матеріал.

Висновки. Таким чином, формування предметно-практичної діяльності дітей старшого дошкільного віку відбувається в процесі конструктивної, трудової, художньо-продуктивної, предметно-ігрової, предметно-практичної діяльності, на заняттях та в повсякденному житті з використанням відповідних форм, методів, прийомів та засобів навчання і виховання. Тому необхідно використовувати всі зазначені умови лише в комплексі та орієнтуватися на дитячі інтереси та потреби.

Список використаних джерел

1. Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г. та ін. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. 2021. С. 9.
2. Безсонова О. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. *Дошкільне виховання*. 2021. № 7. С. 4.
3. Корж Т.М. Методичні рекомендації щодо формування предметно-практичної компетенції дітей дошкільного віку. 2016. С. 1-6. https://repository.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2016/07/Korz_h_Predmetno-praktychna-kompetentsiya.pdf
4. Гогола І.О., Семенович Я.О., Сорочинська О.А. Формування предметно-практичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої праці. 2022. С. 1-4. http://eprints.zu.edu.ua/33963/1/%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%93%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%B0%2C%20%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%281%29.pdf
5. Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г. та ін. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти. 2021. С. 17.

ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАВИЧОК МАЛЮВАННЯ ЗАСОБАМИ ТРАДИЦІЙНИХ ТА НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК

Олена Парамій, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Зображувальна діяльність дітей є однією з головних напрямів роботи дітей, яка відіграє важливу роль у розвитку пізнавальних та мислительних процесів, уваги, уяви, моторики рук. Головне у роботі педагогів та батьків - це навчання дітей відобразити навколишню дійсність у своїх малюнках.

У державному стандарті дошкільної освіти України в освітній лінії «Дитина у світі культури» серед компетентностей дитини виокремлюють: сприймання та усвідомлення мистецтва як результат творчої діяльності, проявлення позитивних емоцій від побачених творів; цілісне сприймання світу; аналізування засобів художньої діяльності; відображення власних життєвих

навичок, вражень у своїй художній діяльності; володіння технічними прийомами роботи з різними матеріалами [1, с. 14].

Проблемою формування технічних навичок малювання займалась низка дослідників, серед яких варто виокремити А.К. Микуліну, Т.О. Хоренко, Т.М. Костенко, Т.С. Комарову. Усі перелічені науковці наголошують, що від уміння дитиною правильно сприймати світ залежить технічна якість та різноманітність зображень в її малюнках [2; 3; 4].

Мета статті – обґрунтувати теоретичні засади формування технічних навичок малювання засобами традиційних та нетрадиційних технік.

Виклад основного матеріалу. Малювання є одним із цікавих та корисних занять для дитини, тому на розвитку технічних навичок образотворення потрібно концентруватись ще з малого віку. Вчена Т.С. Комарова виокремила такі технічні навички малювання:

1) Технічні навички оволодіння інструментом малювання:

- навички тримання олівця та кисті;
- навички положення олівця в руці під час малювання;
- навички ведення ліній кистю;
- навички тримання кисті під час малювання;

2) навички, пов'язані з виробленням якості руху, від яких залежить якість ліній та забарвлення малюнку:

- навички довільного регулювання сили натиску;
- навички довільного звільнення амплітуди;
- навички довільного змінення швидкості руху;
- навички припинення руху у потрібному місці;
- навички ритмічного проведення повторних рухів.

3) навички та вміння, що забезпечують передачу просторових властивостей предмету:

- навички тримання направленості руху [4].

Для ефективного зображення предметів навколишньої дійсності діти повинні оволодіти усіма технічними навичками. Перші основні рухи під час малювання повинні проходити під контролем дорослого для корекції, усунення помилок та подальшого технічно правильного формування навичок. Доцільним є прийом показу з боку вихователя, де він повинен показати технічно правильно виконаний рух під час малювання з метою формування у дитини образу та закріплення на цій основі виконавчої дії, умовного формування м'язової пам'яті про рух та накопичення рухового досвіду.

Важливо навчити тримати дітей олівець трьома пальцями: між великим та середнім, притримуючи його вказівним. Увагу дітей слід звернути на силу натиску олівця на аркуш паперу, на те, що під час малювання тонких ліній олівець має бути гострий, а для зображення товстих ліній малювати потрібно

ворсом. Діти повинні вчитись підбирати висоту та ширину ліній для зображення предмета, розмальовувати в одному напрямку та без просвітів, тримати плавність та рівномірність натиску під час розмальовування.

Аби сформувати нейронно-рухові зв'язки навички у пам'яті дитини, необхідно ставити такі завдання з малювання, щоб діти змогли той же предмет намалювати на наступних заняттях з художньої діяльності. Адже технічні навички формуються не одразу, а поступово, де від заняття до заняття вихователь навчає правильним способам дій. Можливе таке навчання за умов оволодіння способами дій під час виконання вправ та інтерактивних завдань.

Навчання дітей відображення дійсності на аркушах паперу відбувається за допомогою традиційних та нетрадиційних технік малювання. Традиційними техніками малювання для дітей дошкільного віку є: малювання простим олівцем; малювання кольоровими олівцями та фломастерами; малювання гуашевими та акварельними фарбами; трафаретне малювання; малювання кольоровими крейдами. Нетрадиційні техніки малювання завжди цікаві для дітей, тому що діти не знають, який малюнок вийде у результаті, тим самим дають свободу творчості, уяві та ініціативі. Серед найвідоміших можна виокремити: малювання пальчиками та долоньками; кляксографія; відтиснення зім'ятим папером; друк губкою та пробками; відбитки листків, шишок; ниткографія; малюнок мильними бульбашками.

Педагогу слід ретельно відбирати предмети для малювання. Від вибору педагогом прийомів, методів та способів малювання залежить успіх оволодіння технікою дитиною. Спостереження є найбільш вживаним методом, де діти знайомляться з предметом та його властивостями. Ретельно підібрані вихователем предмети, з якими ознайомились діти, згодом з'являються на їх малюнках. Важливо навчити співвідносити пропорції об'єктів на малюнках, співвідносити з реальними предметами. Для дітей дошкільного віку гра є одним з основних прийомів малювання. Словесна художня розповідь є одним з прийомів сприймання інформації про предмет на слух, що спричиняє розвиток уваги, уяви та мислення дітей.

Ефективне формування технічних навичок малювання не може відбуватись без спеціально-організованих педагогічних умов. Однією з головних умов образотворчої діяльності є забезпечення дітей необхідним матеріалом, а саме: акварельними та гуашевими фарбами, простими та кольоровими олівцями, гумкою, пензликами, склянкою для води, папером тощо. Не менш важливою умовою є правильно організоване навколишнє середовище. Стіни краще пофарбувати у приємні тони, доречно зобразити казкових героїв. У групі повинні бути приклади малюнків, картин, декорацій, аплікацій, доступні сприйняттю дітей даного віку. Наявність у групі художніх предметів мотивує дітей до створення власних продуктів. Відомо, що кожна дитина є особистістю, з

різними бажаннями, інтересами, мотивацією, настроєм, тому потрібно враховувати ці індивідуальні особливості та знаходити індивідуальний підхід до кожного вихованця. Про здібності, розвиток тих чи інших навичок дитини можна висновувати за її малюнками.

Висновки. Отже, позитивне формування технічних навичок малювання у дітей дошкільного віку неможливе без участі дорослого. Контроль та корекція виконання рухів під час зображення дає можливість сформувати правильну навичку та створити по-справжньому хороший малюнок. Для цього слід ретельно підібрати форми, методи, прийоми роботи з дітьми в даному напрямку, а також враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, забезпечити її необхідним матеріалом та створити відповідне навколишнє середовище. Використання традиційних та нетрадиційних технік малювання значно спростить роботу вихователя в даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) від 22 травня 2012 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatocnij.pdf>
2. Микуліна А.К. Особливості розвитку творчості дітей дошкільного віку: книга. Мукачево: Педагогіка та психологія, 2016. 196 с.
3. Хоренко Т.О. Нетрадиційні техніки живопису: навч. посібн. Чернігів, 2020. 27с.
4. Комарова Т.С. Заняття по образотворчій діяльності в дитячому садку: книга. Київ, 2006. 356 с.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

*Аліна Підкаура, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Формування громадянського суспільства, в якому ключовою фігурою є високоосвічена та культурна особистість, яка усвідомлює себе громадянином демократичної правової держави з власними правами й обов'язками, безпосередньо та тісно пов'язана із розбудовою незалежної України. Актуальність національного виховання зумовлена подіями останніх років та процесом становлення України як єдиної політичної нації. Ми живемо в поліетнічній державі, тому патріотичне виховання повинно сприяти соборності України, що є центром української національної ідеї. Надзвичайно важливим при цьому є те, щоб об'єднання різних етносів і регіонів України щодо національного відродження, розбудови та вдосконалення суверенної правової держави і

громадянського суспільства здійснювалось саме на основі демократичних цінностей, які в свою чергу мають бути основою патріотичного виховання [3].

Вагома роль у формуванні національної самосвідомості належить народним традиціям, звичаям та обрядам, адже вони привертають увагу дошкільнят (як молодших, так і старших) до цінностей наших предків, створюють позитивний настрій, розкривають основи правильної поведінки, навчають бути толерантними та люблячими щодо усього живого навкруги.

Варто зазначити, що, на жаль, цілісна система формування самосвідомого громадянина, справжнього патріота своєї держави навіть на сучасному етапі не є досконалою. Наразі існує безліч питань щодо змісту, засобів та методів впровадження патріотичного виховання в системі освіти сучасного дошкільного закладу.

За Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, основою національно-патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти є моральне, естетичне, трудове, розумове виховання маленького громадянина. У результаті такого багатогранного виховання виникають перші паростки духовно-моральних патріотичних почуттів [2].

До проблем формування національної самосвідомості, патріотизму у молодого покоління в різні часи зверталися такі видатні класики педагогічної науки, як Г. Сковорода, К. Ушинський, О. Огієнко, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Г. Ващенко тощо. Запропоновані ними форми, методи і засоби освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й дотепер. Аналіз же останніх досліджень і публікацій підтверджує актуальність даного питання серед педагогів сьогодення. Питанню патріотичного виховання дітей дошкільного віку присвятили свої праці такі сучасні науковці, як Л. Артемова, А. Богуш, А. Виноградова, Н. Гавриш, Н. Лисенко, Л. Лохвицька, Т. Поніманська тощо. Роботи вищезазначених педагогів висвітлюють теоретичні засади народознавства, розкривають зміст і методіку щодо ознайомлення дітей різного віку з українською народною культурою, літературою, мистецтвом; демонструють методичні прийоми знайомства дітей з державними і національними символами, побутом, святами, звичаями, обрядами, іграми, народним промыслом.

Метою статті є спроба дослідити ефективність народознавства як засобу у процесі формування національної самосвідомості дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Життя не стоїть на місці. Позитивним у процесі розвитку сьогодення є повернення українського суспільства до вивчення власної історії, побуту, традицій та обрядів нашого народу, а головне – активне, у більшій мірі неформальне залучення дітей до вивчення усього українського. Бабусина пісня, мамина казка, татові розповіді, ігри з дідусем – усе

це є тим, що залишилося у кожному з нас, що не лише є теплими спогадами про щасливе дитинство, але й формує стійкий зв'язок із рідним народом, його культурою. Кожна нація багата своїми звичаями, традиціями, що зародилися колись, розвивалися протягом довгого періоду часу та, як результат, сформувалися як здобуток. Звичаї кожного народу безпосередньо впливають на його духовну культуру, на його творчість. Саме через це народна творчість надзвичайно тісно пов'язана зі звичаями народу.

Народознавство – вічне джерело виховання національної самосвідомості особистості. Фольклор, звичаї, традиції – це найкращі та найрідніші вихователі. Сьогодні для виховання свідомого громадянина і справжнього патріота України ми повинні звертатися саме до історії нашого народу, маємо відроджувати національні традиції, національний дух нашого незламного народу. А починати цю нелегку та довготривалу роботу варто з раннього дитинства, з сім'ї, з дитячого садочку.

Спробуємо визначити основні завдання у процесі формування національної самосвідомості дітей старшого дошкільного віку:

- ✓ формувати почуття любові до рідного краю, починаючи з рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста;
- ✓ формувати духовно-моральні стосунки у сім'ї та у суспільстві;
- ✓ формувати почуття любові до культурної спадщини власного народу;
- ✓ виховувати почуття любові, поваги до власних національних особливостей;
- ✓ виховувати почуття власної гідності як представника свого народу;
- ✓ виховувати толерантне ставлення до представників інших національностей, батьків, сусідів, інших людей [4].

З особистого досвіду виховательства вважаємо основним завданням – ознайомлення дошкільнят з початками народознавства, адже саме народознавство виховує у наших дошкільнят моральні, патріотичні, естетичні, творчі задатки. Народна казка, пісня, приказка, вишиванка є найважливішими засобами розвитку дитячої особистості, адже вони несуть надзвичайну виховну силу, вироблену протягом багатьох поколінь. Такий підхід дозволяє з найменшого привчати дітей поважати, любити власний народ, Батьківщину, не лише відчувати, а бути частиною рідного краю та держави.

Щодо педагогічної роботи з дітьми, то основним завданням, на нашу думку, є формування в дошкільнят почуття відповідальності за майбутнє власної Батьківщини, почуття психологічної стійкості та готовності до збереження народних надбань. Педагог повинен допомогти дошкільнятам ознайомитися з особливостями побуту, традиціями, звичаями, культурою рідного народу. Щирість, працелюбність, гостинність, доброта, милість, мудрість, щедрість,

почуття гумору – ось що є безумовними національними рисами характеру українців, які через кров передаються у спадок кожному новому поколінню. Саме тому надзвичайно важливо виховувати у дітей (особливо у дошкільнят) ці риси особистості, використовуючи як основу багатий народознавчий матеріал [4].

Що ж і як використовувати педагогу у процесі формування національної самосвідомості дітей старшого дошкільного віку? Опираючись на власний досвід організації народознавчої роботи з дошкільнятами, пропонуємо:

- ознайомлювати дітей із найближчим оточенням;
- долучати дошкільнят до вивчення державних (герб, прапор, гімн) та народних символів (калина, верба, віночок, рушник, вишиванка);
- розширювати уявлення дітей про народні ремесла (вишивання, петриківський розпис, гончарство, хліборобство, вівчарство, бджільництво);
- на тематичних виховних заходах використовувати українські народні казки, легенди та притчі. Наш фольклорний скарб доступний для сприйняття дошкільнят та містить в собі глибокий пізнавальний і виховний потенціал [5].

На нашу думку, усе вищеперераховане допоможе дітям старшого шкільного віку познайомитися з історією українського народу, його звичаями та традиціями.

У своїй роботі педагогу варто також приділяти увагу спостереженню у природному, культурному, соціальному середовищах; екскурсіям історично значущими вулицями рідного міста; читанню української народної творчості; прослуховуванню народної музики; ознайомленню з творами образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. За допомогою таких методів та засобів процес виховання справжніх патріотів матиме високу ефективність, адже словниковий запас дошкільнят поповнюватиметься новими словами, образними висловами, прислів'ями, приказками. Варто пам'ятати і про правильно створене розвивальне середовище у групах закладу дошкільної освіти. Наприклад, оформити куточок української національної та народної символіки; мати шафку з добіркою віршів про Україну, рідний край тощо.

Заняття з народознавства мають величезний вплив на виховання у дошкільнят національної свідомості, духовності, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, товариськості, поваги до культури інших народів [2; 6].

Не менш ефективною формою роботи з формування національної самосвідомості дошкільників старшого віку є проведення спільних з батьками заходів, наприклад, "Прийшла весна", "Колядки, щедрівки", "Масляна", "В гостях у Святого Миколая" тощо.

Висновки. Бути національно самосвідомим – значить любити рідну мову, власний дім, батьків, природу рідного краю, звичаї, традиції, шанувати людську

працю, прагнути не тільки зберегти духовний спадок народу, а й примножувати його. Саме ці завдання і є пріоритетними та визначальними у процесі формування національної самосвідомості у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). // Дошкільне виховання, 2021 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Каплуновська О. "Україна – моя Батьківщина". Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. Каплуновська, І. Кричата, Ю. Палець; за наук. ред. О. Рейпольської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 72 с.
3. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. посібн. для дошкільн. закл. – Львів: Оріяна-Нова, 2008. – 208 с.
4. Ніколаєнко В. Народознавство в дошкільному навчальному закладі. – 4-те вид., перероб. – Х.: Вид. група "Основа", 2013. – 207, (1) с.: іл. – (Серія "ДНЗ. Вихователю").
5. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/48106/

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Анастасія Пшенична, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Оксана Сорочинська*, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Діти старшого дошкільного віку вже свідомо розуміють аспекти екологічної культури та можуть активно розвивати свої знання в даній сфері, тому основним засобом на сьогодні є квест-технології. Варто відмітити, що дані технології знаходяться ще на стадії розвитку, та саме набувають популярності серед дошкільників. Одним із засновників вивчення даного питання був В.О. Сухомлинський, який довів, що природа сама по собі не виховує дітей, а екологічна культура формується лише під час активної взаємодії з нею. Також дану проблему досліджували (Н. Глухова, О. Савченко, А. Степанюк, М. Монтессорі В. Фокіна та інші).

Провівши аналіз психолого-педагогічної літератури, варто відмітити недостатність досліджень присвячених використанню квест-технологій у закладі дошкільної освіти (ЗДО). Наявні лише деякі дані авторів, що вивчали саме квест-технології. Вчені (Я. Биховський, М. Бовтенко., Б. Додж, П. Сисоєв, та інші, засвідчували, що квест-технології були б доцільними під час формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку, адже саме завдяки самостійному пошуку, мотивації, розв'язку ігрових завдань в русі, що є одним із

характеристик квесту, можна досягти поставленої мети, і сформувати відповідні якості і знання дошкільників, що вплинуть на їхню загальну культуру в екологічній галузі. Діти старшого дошкільного віку, вже є доволі розвиненими, і стоять на перших сходинках старту до школи, тому необхідно правильно організувати проведення квестів, враховувати всю важливість їхнього впливу на дітей.

Мета статті: визначити основні критерії екологічної культури старших дошкільників у поєднанні з квест-технологіями їх значення та завдання.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо основні критерії екологічної культури дітей старшого дошкільного віку:

1. Розвиток пізнавальної сфери. Дошкільники можуть досліджувати природу лише в активній взаємодії з нею, адже уже можуть розрізняти і помічати зміни в природньому середовищі без питань дорослого.

2. Знання про залежність живих організмів від умов існування. Діти мають знати різноманітність живих організмів, і на елементарному рівні вміти розрізняти їхні умови існування (якась рослинка не любить вологу, деякі види є отруйними, рідкісні види, які знаходяться під охороною та ін.).

3. Гуманне ставлення до природи та живих об'єктів. Дошкільники вже розуміють, що є частинкою великої планети Земля, і мають ставитися до довкілля з повагою, не забруднювати його, не ображати тварин, птахів та ін., намагатися робити добрі та корисні справи для планети.

4. Формуються знання про класифікацію рослин (дерева, кущі, гриби ті ін.), та тварин(земноводні, плазуни, звірі ті ін.). Діти виокремлюють характерні ознаки рослин, бачать їхню особливість та залежність від погодних умов, клімату, так як і в тварин. Важливо, що б діти вміли розпізнавати безпечно і небезпечно, що є важливою умовою свідомої життєдіяльності.

5. Закріплення вмінь догляду за природою. Дошкільники старшого віку вже мають активно долучатися до догляду за рослинами, формуються поняття про догляд за природою, що сприяє екологічній культурі. Діти усвідомлюють взаємозалежність: здорова планета-здорова природа- здорова людина.

Отож, розглянувши вказані критерії постає запитання: як можна їх реалізувати? Усім відомо, що квест-технології зараз займають передове місце в дошкільній освіті, адже педагогу легко змотивувати дошкільника, донести знання та скоординувати в діях лише підібравши правильну технологію. Залучаючи дітей до квесту ми перш за все повідомляємо про певну подорож, під час якої будемо долати низку перешкод, вирішувати якісь завдання, і дійдемо до фінішу лише виконавши все. У такому трактуванні найбільше розкривається зв'язок квесту з екологічною культурою дошкільників, адже розглянувши зазначені критерії, ми розуміємо, що тільки у грі, самотійно дослідивши дошкільникам вдасться

сформувати власну екологічну культуру. Вихователь у квесті завжди координує дії дітей, як наставник, адже має визначити цілі, вибирає маршрут, завдання, оцінює результати обраних команд та зусилля кожного дошкільника.

Основними завдання використання квест-ігор із дітьми дошкільного віку у процесі формування екологічної культури є:

- Навчають дітей аналізувати погодні умови, вирішувати проблеми довкілля і запобігати їх;
- Діти ознайомлюються з плануванням та прогнозуванням певних явищ;
- Разом, навчаються діяти в колективі, що в свою чергу формує риси дружелюбності, чесності, підтримки, цілеспрямованості;
- Сприяють формуванню творчості та активної життєвої позиції;
- Допомогати дошкільникам дізнатись щось нове та закріпити уже вивчене;
- Виховати позитивні риси в дітях, які сприяють успішній колективній роботі та любові до природи;
- Навчити доглядати за рослинами, тваринами, виокремити особливості;
- Чітко відокремлювати поняття «добре» та «погано» по відношенню до

Рис. 1. Основні характеристики, які варто зазначити під час організації квест-гри

довкілля.

1. Мета, яка має передбачати розширення і поглиблення уявлення дітей про природу, узагальнити основні екологічні правила, навчити взаємодіяти в колективі, розвиток уваги, уяви, мислення та товариських відносин;

2. Маршрут, що повідомляється у вигляді мотивації;

3. Завдання, що передбачають поділ дітей на команди, мотивацію, постановку запитань та завдань;

4. Власне хід проведення гри на екологічну тематику;

5. Підбиття підсумків.

Висновки. Отже, формуючи екологічну культуру у дітей старшого дошкільного віку, необхідно використовувати квест-технології, найпоширенішими є квест-ігри, які можна взяти або ж з програми, або дуже легко законспектувати самостійно вихователю ЗДО, враховуючи зазначені компоненти. Екологічна культура має формуватись з самого дитинства, адже діти- це наше майбутнє, заклавши в них певну усвідомленість, навчивши любити природу, доглядати за довкіллям та раціонально використовувати ті, ресурси які нам дає світ, можна бути спокійними за наш Всесвіт. Діти швидко вловлюють надану їм інформацію, але найбільше її закріплюють лише в активній самостійній діяльності, тому необхідно долучати дошкільнят до праці в природі, добрих справ, та догляду за тваринами які цього дуже потребують, а ефективно це все робити використавши квест-технології.

Список використаних джерел

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець 2012. – 193-197 с.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку « Я у світі» (нова редакція). У 2ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Аніщук А.М., Артемова Л.В. (та ін); наук. Кер. О. Л. Кононко. – Київ: ТОВ «МШЦФУР-УКРАЇНА», 2014. – 281-285 с.
3. Сухомлинський В. О Серце віддаю дітям // Вибр. Твори: в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. Т. 3.
4. Користь квестів в педагогічному процесі ДНЗ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://rozrobka.in.ua/>

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ

Оксана Раченко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. У мінливих умовах сьогодення негативний вплив людини на природу набагато збільшився і, що головне, став практично неконтрольованим і майже не прогнозованим. Тому проблема формування екологічного мислення підростаючого покоління є досить актуальною для сьогодення, що підтверджено чинними програмами дошкілля: «Базовий компонент дошкільної освіти», «Впевнений старт», «Дитина», «Українське дошкілля».

Як відомо, дошкільний вік є сенситивним періодом для формування основ екологічного мислення, яку складають такі компоненти, як: когнітивний, емоційний, мотиваційний, ціннісний та поведінковий. Для дітей 5-6 років властива єдність знань і переживань, які дозволяють говорити про можливість формування у них основ екологічних знань, а також відповідального ставлення до природи, певної системи екологічних цінностей та мотивів. Формування екологічної свідомості та культури дітей є показником розвитку в них екологічного мислення [1, с. 17].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування екологічного мислення дошкільника розкрита в роботах Я.Коменського, Д.Локка, Й.Песталоцці, С.Русової, Ж.Руссо, В.Сухомлинського, К.Ушинського, Є.Фльориної. Сучасні дослідження цієї проблеми розкриваються в працях таких дослідників, як: Н.Горопаха, Н.Глухова, Н.Кот, Н.Лисенко, які зазначають, що основи мислення особистості закладаються в дошкільному дитинстві.

Потенціал засобів моделювання у питанні формування екологічного мислення дошкільника означений у дослідженнях С.Ніколаєвої, З.Плохій, Н.Рижової та інших вчених.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для формування екологічного мислення. Складовими екологічного мислення дошкільника вважаємо: когнітивний (знання та уявлення дошкільника про природне середовище); емоційно-ціннісний: наявність позитивного ставлення та стійкого інтересу дітей до довкілля та вияву культури поведінки у природі, а також цінностей екологічного спрямування; мотиваційний, який передбачає наявність у дітей позитивних внутрішніх мотивів до дотримання культурної поведінки у довкіллі; діяльнісний (операційний), який передбачає здатність дітей виявляти свої знання, уявлення та цінності екологічного характеру у відповідних діях і вчинках, які спрямовані на збереження довкілля.

Екологічне мислення дошкільника як моральну категорію потрібно виховувати у дітей з раннього дитинства. Результативність формування основ екологічного мислення дошкільника має залежність від тих засобів, які цікаві та доступні безпосередньому сприйняттю дитини, відповідають її типу мислення й

сприймання. До них відносимо екологічні моделі (графічні, знакові, наочні та ін.).

Використання моделювання у процесі формування екологічного мислення дошкільників не викликає сумнівів. Засвоюючи способи використання моделей, діти відкривають для себе область екологічних відносин на рівні таких важливих понять, термінів та екологічних проблем.

Наведемо приклади використання методу моделювання у питанні формування екологічного мислення дошкільників у різних видах діяльності дітей (ігровій, мовленнєвій, художній та ін.).

Ігрові моделі. Сенс такого моделювання може полягати у процесі проведення гри «Лісове царство». Для цього потрібно скласти біоценоз лісу, «заселити» його рослинами та тваринами. Із використанням наочності у вигляді геометричних фігур (прямокутників) різного кольору, відповідно до переважаючого забарвлення кожного ярусу природного середовища [2, с. 20].

Приклади виготовлення *макетів для гри*. Макет такого листа-схеми на позначення біоценозу у природі: на щільному картоні зробити розмітку, що відображає яруси («поверхи») природного середовища. Пронумерувати "поверхи". Вирізати із кольорового паперу прямокутники темно-коричневого (можна чорного), темно-зеленого, світло-зеленого, блакитного кольорів, які відповідатимуть «поверхам» моделі.

Прикладом такого макету може стати виготовлення кругової діаграми зміни пір року. Таку діяльність необхідно здійснювати з урахуванням таких вимог:

- попередньо ознайомити дітей із рослинами та тваринами, наприклад на ділянці закладу дошкільної освіти у процесі спостережень, екскурсій;
- зробити вибір живих істот для створення макету представників різних систематичних та екологічних груп;
- зробити відбір живих організмів, які мають морфофункціональну своєрідність (наприклад, їжак, жук-носорог та ін.), які можуть викликати особливий інтерес для пізнання у дітей [4, с. 244].

3. Логічне моделювання (із використанням «кіл Ейлера»):

- побудувати кола Ейлера для понять «рослина», «дерево», «чагарник», «трав'яниста рослина» (для цього слід використовувати для цього кола різної величини з метою відображення в них понять різного ступеня узагальненості; зміст більш приватних понять, що відображають суттєві ознаки різних життєвих форм рослин, позначити за допомогою картинок);

- побудувати кола, розподіливши предметні моделі мешканців відповідного фітоценозу відповідно до їх приналежності до певної життєвої форми (дерева, чагарники, трави);

- побудувати кола, розподіливши символічні моделі рослин лісової спільноти відповідно до їхньої належності до певної життєвої форми;
- побудувати кола для понять «тварини», «комахи», «птахи», «ссавці» (використовувати для цього кола різної величини з метою відображення в них понять різного ступеня узагальненості; відтворити зміст більш вузьких понять, що відображають суттєві ознаки систематичних груп тварин, позначити їх за допомогою картинок);
- побудувати кола, розподіливши іконичні моделі мешканців зооценозу відповідно до їх приналежності до певної систематичної групи (комахи, птахи, ссавці);
- створення символічних моделей тварин лісу відповідно до їх приналежності до певної систематичної групи [3, с. 24].

Так, завдання формування у дітей уявлень про зміну пір року, адаптацію живих організмів до мінливих зовнішніх умов, розвитку вміння підбирати замітника за заданою ознакою (за кольором, найбільш характерним для кожного сезону) та ін. Для побудови рухомої моделі кожній дитині знадобиться діаграма зміни пір року, кола однакової величини та різних кольорів (наприклад, білий, світло-зелений, темно-зелений, жовтий). Перед виконанням цього завдання діти вибирають відповідні за кольором кола до кожної пори року. Завдяки такій діяльності дошкільнята вчаться помічати закономірність повторюваності сезонних змін у природі.

До іншого виду моделювання відносять *просторове*, з якого тимчасові події казки може бути наочно представлені як моделі. Цей вид моделювання найдоцільніший при ознайомленні з екологічною казкою або із великим за обсягом текстом. Наприклад, зміст казки В. Біанки «Перше полювання» розкриває дошкільникам закономірність морфофункціональної пристосованості організму живих організмів до природного середовища. Для вирішення цього завдання, а також з метою розвитку екологічного мислення дітей доцільно складати модель казки та користуватися нею під час переказу знадобляться рамки зі стрілками, що фіксують послідовність епізодів казки із використанням фігур-замінників. У цьому випадку вихователь пропонує скласти підказку для переказу казки та обговорює з дітьми, яка фігурка-замінник, що позначає її персонажів. Потім вставляється перша рамка зі стрілкою і діти, згадуючи початок казки, визначають необхідність відповідних фігурок [5, с. 65]. Аналогічно заповнюють і всі рамки, завдяки чому формується наочна модель, яку діти використовують під час переказу казки.

Основні типи моделей у питанні формування екологічного мислення дошкільників представлені на рис. 1.

Рис.1. Види екологічних моделей

Просторові моделі є наочними схематичними планами, які можна заповнити будь-яким змістом. Це зумовлює можливість їх використання маленькими спостерігачами у світі природи.

Висновки. Отже, екологічне мислення дитини дошкільного віку характеризують такі показники, як: усвідомлення значущих екологічних проблем, розуміння доцільного використання природних багатств людиною, усвідомлення цінностей поведінки у природному довкіллі, формування належного рівня культури поведінки у довкіллі (активних дій дитини у природі із метою її збереження та раціонального використання).

Різноманітна діяльність із використання екологічних моделей (просторових, ігрових, маскувальних, графічних тощо) має ефективний вплив на розвиток інтересу дітей до пізнання довкілля, дає змогу зрозуміти особливості будови тварин, рослин та способах їх живлення. Також моделі використовують із метою формування уявлень дітей про властивості взаємозалежностей у світі природи, способів їх живлення, зміни залежно від пори року.

Використання моделювання у екологічній діяльності дошкільника сприяє тому, що світ природи розкривається перед дитиною з різних аспектів, що, в свою чергу, сприяє формуванню екологічного мислення дошкільників, яке виявляється у екологічно доцільній поведінці дітей у природному довкіллі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / авт.О.Кононко. 2018. 124 с.
2. Беленька Г.В. Моделі як засіб формування основ екологічного світогляду у дітей дошкільного віку. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Наука і сучасність: Зб. наук. праць. Т. 43. Педагогіка. Філософія. К., 2016. С. 20-29.
3. Дудник Н. А. Основи формування економічної грамотності у дітей дошкільного віку засобами моделювання. *Вісник наукової лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті»* / гол. ред. Залізник А. М. Умань : АЛМІ, 2016. С. 23–26.
4. Маршицька В.В. Наступність в екологічному вихованні дошкільників та молодших дошкільників. Еколого-натуралістична творчість. *Науково-методичний вісник*. К., НЕНЦ, 2017. С. 242 – 244.
5. Семенчук В.М. Характеристика загальних підходів до екологічної освіти й виховання дітей дошкільного віку на сучасному етапі. *Освіта Чернігова*. 2016. № 5 (118). С. 62-67.

**ВОРКШОП ЯК ФОРМА ДИНАМІЧНОГО НАВЧАННЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

*Тетяна Ринчовська, вихователь-методист Житомирського
дошкільного навчального закладу № 33,
асистент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Зміни освіти вимагають від педагогічних працівників бути активними та самостійними, вміти інтенсивно взаємодіяти, вчитися пізнавати та поширювати власний досвід. Формування даних якостей забезпечить відповідність сучасного педагога вимогам нового Закону «Про освіту». З метою забезпечення якості дошкільної освіти важливо здійснювати підвищення кваліфікації та ініціювати (або підтримувати) саморозвиток педагогів у міжкурсовий період шляхом мотивування до участі у роботі майстер-класів, колоквиумів, брейн-рингів, воркшопів та інших форм динамічного навчання дорослих [1, с. 4].

Воркшоп спрямований на актуалізацію внутрішнього потенціалу педагога з метою розвитку готовності до інноваційної професійно-педагогічної діяльності у ЗДО, актуалізує досвід учасників групи, допомагає інтегрувати новий погляд та розуміння проблеми на основі власних ресурсів і вирішує наступні **завдання**:

- сформувати установку на прийняття інноваційної професійно-педагогічної діяльності у ЗДО як професійної цінності;
- актуалізувати внутрішню мотивацію на розвиток самоефективності;
- розширити індивідуальний аналітичний та рефлексивний досвід;
- стимулювати інтерес до експериментування в застосуванні інноваційних методів і технологій навчання;
- розвинути окремі компоненти готовності до інноваційної професійно-педагогічної діяльності у ЗДО;
- апробувати алгоритм конструювання індивідуальних прогностичних моделей розвитку компетентної професійної поведінки;
- підвищити рівень усвідомлення власної компетентності як актуального і потенційного носія інноваційних ідей.

Виклад основного матеріалу. З усіх тренінгових методів навчання значної популярності набуває воркшоп – короткотерміновий семінар або майстерня.

Воркшоп (з англ. «workshop») – навчальний захід (нарівні із семінарами, курсами, майстернями), на якому учасники отримують знання самостійно. Дослівний переклад терміну – «робоча майстерня» [4].

Найчастіше воркшоп стоїть в асоціативному ряду зі словами «активність», «експеримент», «ризик», «зміна», «демократичне прийняття рішень», «цілісне

навчання» [3, с. 5]. Як вважає відомий німецький психолог і психотерапевт К. Фопель, воркшоп налаштовує людей на самовираження, на можливість внутрішніх змін, вселяє надію на зустріч з привабливими «співучасниками» і надихаючим провідником. Вчений-практик наводить ряд визначень, які розкривають весь спектр уявлень про воркшоп:

- воркшоп – це навчальна група, яка допомагає всім учасникам стати після закінчення навчання більш компетентними, ніж на початку;

- воркшоп – це навчальний процес, в якому кожен бере активну участь;

- воркшоп – це навчальний процес, під час якого учасники багато дізнаються один від одного;

- воркшоп – це тренінг, результати якого залежать, перш за все, від вкладу учасників і в меншій мірі – від знань ведучого;

- воркшоп – це навчальний процес, у якому в центрі уваги – переживання учасників, а не компетентність ведучого;

- воркшоп – це можливість відкрити для себе свої знання й уміння, про які не здогадувався, і навчитися чомусь від людей, від яких цього не очікував [5].

Основні відмінності воркшопа від інших заходів - висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, актуальний досвід й особисте переживання. Ведучий (експерт, керівник воркшопа) допомагає учасникам визначити мету, завдання високопродуктивної майстерні, підбирає методи та прийоми для активного дослідження.

Учасники використовують особистий досвід і професійні знання та вміння, наявні у них із теми воркшопа. Вони діляться ними з іншими учасниками заходу. Ведучий уміло контролює процес, спрямовує діяльність групи.

Мінімальна тривалість воркшопа – половина дня. Максимальна – п'ять-сім днів. Основні методи і прийоми: аналіз і розбір ситуацій, створення проектів і презентацій, «мозковий штурм», параметричний практикум, виконання індивідуальних і групових вправ. Теоретичні «вкраплення» у вигляді лекцій застосовуються дуже рідко й у мінімальному (необхідному для повного висвітлення теми) обсязі. По закінченню воркшопа у групи є певний інструментарій, модель поведінки в конкретній ситуації [4].

Велике значення для проведення ефективного воркшопа має грамотний психолого-методичний супровід. При такій формі навчання наголос робиться на динамічне знання. Відповідальність за результат навчального процесу розподіляється між учасниками й ведучим. Кожний учасник воркшопа отримує індивідуальне рішення конкретного завдання. Результативність заходу визначається внеском учасників.

Ця форма роботи з педагогічними працівниками включає кілька етапів:

- організація групової взаємодії;

- самодіагностика;

- розвиток готовності до професійно-педагогічного саморозвитку;
- проектування і моделювання розвитку професійної компетентності в майбутньому;

- контроль ефективності.

Структура воркшопа відображає ряд змістовних позицій:

1. Ухвалення важливості інноваційної діяльності (установка, цінність).
2. Мотивація до розвитку власної готовності.
3. Оцінка власної компетентності (діагностика і рефлексія).
4. Досвід презентації власних компетенцій.
5. Розвиток способів компетентної поведінки в галузі освоєння і застосування інноваційних методів та технологій навчання.

6. Рефлексія динамічних змін в уявленнях про себе як носія інноваційних ідей та рішень в професійно-педагогічній діяльності, фіксування можливих шляхів саморозвитку, оцінка отриманого інтерактивного досвіду.

В результаті використання такої інтерактивної форми методичної роботи як воркшоп, було доведено її високу ефективність та дієвість у саморозвитку педагога. Через проведення воркшопу у Житомирському закладі дошкільної освіти № 33 було розглянуто тему «Нетрадиційні технології інтелектуально-мовленнєвої діяльності особливих дошкільників». Завдяки подібній формі навчання педагогічні працівники мають змогу самостійно здобувати та ділитися знаннями в активній взаємодії з колегами, наповнився власний багаж знань новими професійними компетентностями. Наступний крок – це впровадження отриманих знань у роботу з вихованцям з метою активізації та удосконалення інтелектуально-мовленнєвої діяльності.

В рамках воркшопа було пропрацьовано різні інноваційні форми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, що спрямовані на розвиток інтелектуально-мовленнєвої діяльності, зокрема:

- створення інтелект-карт;
- робота з коректурними таблицями;
- складання описів за опорними схемами;
- використання мнемотаблиць;
- коментоване малювання;
- ведення полілогу;
- використання прийомів ейдетики;
- методу сторітелінгу;
- використання інтерактивного прийому – мікрофон;
- використання лепбука.

Через проведення воркшопу були визначені можливості використання нетрадиційних технологій у роботі і з особливими дошкільниками, відкрився простір для прояву творчості й гнучкості у підході до дитини, надалася

можливість педагогу почуватися відкривачем нових знань. Освіта дітей здійснюється через професійне та творче зростання самих педагогів.

Висновки. В процесі проведення рефлексії було виявлено, що педагоги навчилися використовувати власні ресурси, модернізували погляди на уже відоме питання використання нетрадиційних технологій інтелектуально-мовленнєвої діяльності у роботі з дошкільниками. Через воркшоп педагоги активно обмінюються досвідом, обговорюють існуючі проблеми у професійній сфері та кожен зміг надати та отримати пораду від колег. Дана форма динамічного навчання більш результативна завдяки конкретизованості та вузькій тематичній спрямованості, крім того воркшоп відноситься до групи таких розвиваючих та навчаючих форм методичної роботи, які найбільш підходять для освіти дорослої аудиторії. Знання, отримані в процесі воркшопу, є продуктом активної діяльності самих учасників, що значно підвищує ефективність їх засвоєння.

Список використаних джерел

1. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах» // Листа МОН України від 13.06.2017 № 1/9-322.
2. Мисоченко І. Ю. Модернізація процесу навчання у вищій школі. // У збірнику: Соціально-гуманітарні та психологічні науки: теоретико-методологічні та прикладні аспекти. Матеріали 2-ї Міжнародній науково-практичній конференції. – 2015. – С. 150–153.
3. Фопель К. Ефективний воркшоп. Динамічне навчання. Пер. з нім. [Текст] / К. Фопель. – Генезис, 2003. – 368 с.
4. Електронний ресурс: <http://osvita.ua/add-education/glossary/7701/>
5. Електронний ресурс: <https://slovotvir.org.ua/words/vorkshop>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ КАРТИНИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ (ЗА МЕТОДИКОЮ Н.ГАВРИШ)

Алла Риштун, вихователь

Бердичівський заклад дошкільної освіти № 5

« Мова – це мислення, це віконця,
Через які людина бачить світ »

Василь Сухомлинський

Актуальність проблеми. Мова є загальною основою навчання і виховання дітей у дитячому садку. Доведено що саме дошкільний вік (до 6-7 років) є найбільш сприятливий для оволодіння мовою. Якщо дитина з якихось причин буде ізольована від повноцінного мовленнєвого спілкування в дошкільні роки, це негативно позначиться на її подальшому розумовому і мовленнєвому розвитку. А щоб навчання не було таким сухим і нецікавим

педагог використовує різні методи і прийоми які б сприяли розвитку мовлення дитини і підвищенню мовленнєвої активності.

Виклад основного матеріалу. Щоб дитина спілкувалася, необхідно потурбуватись про виникнення потреб, які б стимулювали до мовних контактів, зробити так, щоб ці контакти були мотивовані.

Ідучи в ногу з часом добре використовувати інноваційні технології за допомогою яких заняття стають цікаві та насичені, а життя веселіше і казковіше. За допомогою ігрових вправ та прийомів які рекомендує Н.Гавриш дітям цікаво пізнавати навколишній світ, а педагогам легше готуватись до занять.

Для мене як для педагога цілком зрозуміло що рівень розвитку мовленнєвих здібностей визначається сформованістю знань, умінь та навичок дитини, її пізнавальних та соціальних мотивів, потреб, та інтересів. Високий рівень мовленнєвих досягнень дозволяє дитині реалізувати як соціальну, так і інтелектуальну активність серед ровесників та дорослих людей. Соціально - компетентна дитина добре орієнтується в новій обстановці: здатна вибрати адекватну альтернативу поведінки; знає міру своїх можливостей; уміє звертатися по допомогу і надати її; поважає бажання інших людей; може включитися у спільну діяльність з однолітками і дорослим. Тому весь свій педагогічний процес я спрямовую на свідоме засвоєння дітьми мовленнєвих явищ, частішому вправлянні їх у самостійних висловлюваннях. Мовні висловлювання дають можливість розвинути думку дитини і виразити її в мовленні. Під час навчання дітей я намагаюсь використовувати інновації для розумового і мовленнєвого розвитку дитини - методику Н.Гавриш.

Картина – один з головних атрибутів навчального процесу в дошкільному закладі. Сприймання картини, предмету, твору прикладного мистецтва, візуальних технічних засобів завжди супроводжується репліками, обміном вражень, запитаннями. Картина є чудовим засобом навчання дитини, збагачення їх мови. Якщо у дитини немає можливості бачити життя в усіх його проявах власними очима, то в такому разі на допомогу приходять картини. Образи і уявлення, що викликає вона, безумовно, менш яскраві, ніж ті, які дає реальне життя, проте вони безперечно яскраві й більш визначені, ніж образи, що викликають голі слова. Сама по собі картина не навчає дітей, вона тільки зображує предмет, а навчають мої слова які я підбираю до картини

У своїй роботі з дітьми по складанні розповіді по картині я використовую кілька видів занять які провожу відповідно ступеням ускладнення.

- Складання розповіді – опису предметної картини;

- Складання сюжетної розповіді за змістом картини ;
- Порівняльний опис двох картин ;
- Розповідання за серією сюжетних картин ;
- Складання розповіді за пейзажною картиною чи натюрмортом ;

Кожен вид цих занять різний але у всіх цих заняттях є однакові дві частинки це – організація сприймання, розглядання дітьми картини і навчання розповідання за змістом картини.

Виходячи з цього , щоб активізувати мовленнєву діяльність дітей у процесі сприймання картини, я продумую першу частину заняття.

З дітьми молодшої групи так як тривалість заняття мала я не маю можливості проводити вступну бесіду то я звертаюсь до досвіду дітей , ставлячи дітям такі запитання: « Пам'ятаєте ми з вами збирали листячко на майданчику? Ви бачили справжнього котика? Розкажіть який він?» Дитячі спогади, переживання допоможуть дітям більш адекватно сприйняти картину.

З дітьми середньої групи я розглядаю більш складніші картини за змістом. Тут обов'язково я починаю свою роботу з бесіди щоб активізувати наявні у дітей знання, які нам необхідні для обговорення картини Також звертаюся до власного і колективного досвіду дітей, розв'язую проблемні ситуації які близькі до змісту картини,- ці прийоми підгодовують дітей до сприймання та розуміння картини.

З дітьми старшої групи підбираю картини які мають більш пізнавальний та естетичний акцент. У вступній бесіді даю інформацію про життя і творчість художника - автора картини , про її жанр , а потім активізую знання дітей на пору року, життя тварин , людей. Також звертаюся до власного досвіду дітей , активізую мислительну та мовленнєву діяльність дітей, спонукаю їх до прояву ініціативи.

Щодня я використовую у своїй роботі наочний матеріал, так як знаю що мислення у дітей наочно – образне. Тому картина посідає центральне місце у груповій кімнаті, збираючи навколо себе зацікавлених, допитливих і всіх разом заохочує до запитань, розповідей, опису. Але перед тим як розпочати заняття по картині потрібний час для того щоб дитина могла ввійти в картину.

Для цього я користуюся деякими прийомами :

Приєм перший. Я розмішую картину у груповій кімнаті на мольберті до приходу дітей і накриваю тканиною. Вона як усе нове , викликає інтерес дітей, які намагаються дізнатися , що від них приховали. Я не стримую дітей коли вони піднімають тканину , а навпаки стежу за ними за розвитком подій.

Приєм другий Я ховаю картину але дітям залишаю мітки наприклад сліди різного кольору відповідно до змісту картини (білі – зима, зелені – весна, жовті – осінь , червоні - літо) До картини на осінню тематику ведуть тільки сліди жовтого кольору , а інші - заплутують. Як підказки я використовую загадки, вірші, прикмети та різні ознаки що наводять на роздуми про пору року.

Приєм третій Картина в груповій кімнаті відкрита для споглядань але я не акцентую на ній увагу, коротко відповідаючи на питання дітей з приводу нового об'єкта. Такий прийом дає кожній дитині самостійно протягом будь – якого часу розглянути зображення. Колективний перегляд картини може бути відтягнений у часі, бо куди важливіше запитати кожного, що він знайшов для себе цікавого , показати те що не помітив, дати завдання дошукати деталі, що, на перший погляд другорядні.

Приєм четвертий Попередньо я поміщаю картину за штору, звідки вона буде виїжджати , впливати . Враження дітей буде захоплююче, здивоване чарівністю появи картини. Інтерес до картини забезпечено. Моє завдання тут не втратити його. Динамічно продовжувати знайомити з сюжетом картини

Приєм п'ятий Картина з'являється незвичайно в вікні .З чим можна порівняти захоплення дітей коли картина, як у казці спускається ніби з неба.

За допомогою цих прийомів заняття набере цікавості і інтерес до подальшого ходу заняття . Розглядаючи картину я даю можливість висловити свою думку по картині, ставлячи проблемні запитання , які рекомендує Н.Гавриш наприклад картина « Зима в лісі» я не запитую « Яка пора року на картині ?» , а ставлю таке запитання « Гадаю , напередодні була завірюха. Як я про це здогадалася?» Щоб відповісти дітям потрібно сказати про сніг, і про те що відбувалося раніше. Також по тій самій картині на запитання « Як ви гадаєте на картині зображено ліс чи галявина? Поясніть як ви це зрозуміли?» Під час таких запитань я допомагаю дітям сформулювати самостійність висловлювання : « Я вважаю що..», « Тому що...». Розгорнута відповідь дає можливість дитині мислити , висловлювати думку, не однаково з іншими дітьми, а свою власну. Ефективним прийомом є творче завдання складання віртуальних діалогів, яке допомагає увійти в ситуацію, зображену на картині, насичує розповідь дітей цікавими подробицями. Застосувавши прийом сполученого мовлення - я починаю фразу, а дитина її продовжує - я допомагаю дітям добирати репліки, підтримувати діалог.

Доповненням до бесіди за змістом картини є модифікована методика сприймання зображеного на картині різними органами чуття. За

допомогою цієї методики діти сприймають зображення через уявні можливі відчуття від зіткнення з різними об'єктами та передають свої враження у зв'язному висловлюванні.

Послідовність вправ за цією методикою може бути такою:

1. Виокремлення об'єктів, зображених на картині.

« Ми як справжні дослідники хочемо все знати. Якщо так, то ваші руки можуть швидко й легко перетворитись на біноклі, їх тільки потрібно скласти так. А тепер давайте спробуємо побачити крізь них тільки один предмет на картині»

2. Встановлення різного рівня залежностей між об'єктами

« Ви вже дослідники і бачите все на картині через свої біноклі, а зараз поєднайте два будь яких предмети, зображені на картині, визначте зв'язок між ними, встановіть, чому вони важливі один для одного.»

3. Уявлення об'єктів через сприймання їх різними аналізаторами

« Уявіть, що наша картина незвичайна, і до неї додаються спеціальні навушники (або рукавички), через які можна почути усі звуки (або торкнутись до будь – чого), на картині. Тож «послухайте» уважно і скажіть, що ви почули(або відчули)».

Виконання цих творчих завдань забезпечують високий рівень інтелектуальної, емоційної, мовленнєвої активності, дають змогу підтримувати протягом усього заняття гарний настрій та інтерес дітей до процесу сприймання, що важливо, бажання розповісти про свої враження.

Висновки. Працюючи з дітьми по методиці Н.Гавриш можна зробити деякі висновки. Порівнюючи мову дітей в середній групі і на початку старшої я відмітила що мова в них стала більш розвинена, діти стали підтримувати діалог як між собою так і з дорослими. Завдяки методам та вправам які рекомендує Н.Гавриш у дітей більш розвинута уява, фантазія. Діти стали спостережливіші, допитливіші з ними цікаво спілкуватись і вислуховувати їхні думки які мають безмежну фантазію. Коли в середній групі відповіді дітей часто були однотипними і часто повторювались то в старшій вони різні і поширені. Бачачи гарний результат цієї методики я стала використовувати її елементи на всіх заняттях. Дітям подобається спілкуватись із оточуючим світом, вони стають справжніми друзями природи що радує мене і їхніх батьків. Отже я вважаю, що для кращого мовлення дітей необхідно використовувати методи Н.Гавриш, не тільки в дитячому садочку, а й в домашніх умовах, тоді у наших дітей буде добре розвинена мова і багатий словниковий запас.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н.В. Розвиток мовлення дітей старшого віку. Дошкільне виховання, 2003р. №1.
2. Фесюкова Л. Б. Розвиток уяви та мовлення у дітей 4-7 років. - Харків: Ранок, 2007. 128 с.

**ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНИХ ЕТАЛОНІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ МЕТОДАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР**

*Ірина Салюк, вихователь Житомирського дошкільного підрозділу
початкової школи № 11,
асистент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Навколишній світ, дитина пізнає з «живого споглядання», з відчуття й сприймання. Розвиток відчуттів та сприймань є передумовою для формування пізнавальних процесів (мислення, уяви, пам'яті), вдосконалення практичної діяльності людини, в сучасному світі. Сучасна освіта в пошуках альтернативних шляхів розвитку сенсорних еталонів у дітей, спостерігається відродження дидактичних систем М. Монтесорі, Ф. Фребеля, О. Декролі, накопичені вітчизняними дошкільними педагогами ХХ століття.

Вітчизняні та зарубіжні вчені, велику увагу приділяли проблемам сенсорного розвитку дошкільників. Вагомий внесок був О.Запорожцем, Л.Венгер, В. Зінченко, Н. Ветлугіною та іншими педагогами.

Мета статті: довести значимість дидактичних ігор в молодшому дошкільному віці, для розвитку сенсорних еталонів.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння сенсорною культурою передбачає розвитку сенсорних еталонів. О.Усова вбачала сенсорні еталони, як систему сприймань якості предметів, які виділилися в процесі розвитку, та запропоновані дитині, щоб вона могла засвоїти і використати їх в якості зразків під час і дослідженні об'єктів та аналізу їх властивостей. Оволодіння сенсорними еталонами є основою соціалізації дитини з перших років життя [2].

Г.Урунтаєва визначає сенсорні еталони, як властивості чуттєвого сприйняття об'єктів, які характеризуються узагальненістю, оскільки закріплені в них найбільш істотні, важливі властивості [Урунтаєва Г.А. Дошкольная психология: Учебное пособие для студ. Средн.пед. учеб. Заведений. 5-е изд., стереотип. М.: Издательский центр «Академия», 2001.336с]. Тож сенсорні еталони – це загальноприйняті зразки кожного виду властивостей і відносин предметів.

В процесі розвитку суспільство виділило певну систему еталонів величин, кольору, форм, яка дозволяє їх велику різноманітність звести до основних різновидів. В процесі сприймання цієї системи, дитина отримує набір зразків, щоб поєднати і пізнати будь-яку сприйняту якість і дати їй визначення. Сприймати навколишній світ, дитині, допомагає засвоєння різноманітних уявлень.

Оволодіння системою сенсорних еталонів та їх словесними значеннями, допомагає дитині орієнтуватися в довкіллі, та допомагає накопичувати сенсорний досвід. Сенсорний досвід – це багаж відчуттів і сприймань, що досягається дитиною в процесі оволодіння сенсорною культурою в процесі сенсорного виховання. Мовленнєвий та сенсорний розвиток відбувається, «пліч о пліч» і розпочинаються з перших років життя дитини. Саме через сприйняття простих речей, які сприймаються через органи чуття, розпочинається освітній розвиток людини.

Л.Венгер [1] дослідив та представив два напрямки сенсорних еталонів – перцептивний і інтелектуальний. Перцептивний напрям став основою для розробки способів і методів сенсорного виховання дітей раннього та дошкільного віку, саме за допомогою цього методу доступно вивчити та засвоїти основні властивості і якості предметів, що сприймаються дитиною. Саме цей метод допоміг дитині сприймати основні характеристики в кожному з предметів у довкіллі, що дозволяє, при повторному сприйнятті розпізнати предмет, класифікуючи його – машина, книжка, лялька, ложка то що.

Розгорнуті та зовнішні дії сприйняття, коли дитина обстежує руками предмет, маніпулює з ним потім переходить у зовнішній план, де автоматизуються завдяки цьому. Тож основний зміст сенсорного виховання полягає в ознайомленні з основними властивостями предметів – формою, величиною, кольором. Запорукою успішного засвоєння навчального матеріалу і формування здібностей до різновидів творчої діяльності – є чітке сприйняття предметів [1].

Виділяють декілька напрямків розвитку сприйняття: через сенсорні еталони, через перцептивні дії та дії співвіднесення. Найбільш характерні для даного предмета, явища або ситуації якостей, складання стійких образів сенсорних еталонів і співвідношення їх з предметами навколишнього світу визначають формування процесу сприйняття.

У молодшому дошкільному віці для формування сенсорних еталонів сприяють такі педагогічні умови: організоване предметно-ігрове середовище, стимулювання активності дитини, урізноманітнення організованої діяльності, залучення дітей до прийняття самостійного рішення, пропонування завдань за віковими можливостями але з ускладненням, оцінювання досягнень.

Ефективним методом для засвоєння сенсорних еталонів – дидактичні ігри. Дидактична гра – це гра створена дорослими з навчальною метою, яка досягає розвитку на основі ігрових та дидактичних завдань Керівництво дидактичними іграми змінюється в залежності від віку дитини здійснюється по-різному. У молодших дошкільників збудження домінує над гальмуванням, наочність домінує мові, тому доцільно об'єднати практичний досвід із мовним супроводом. Педагогу особисто слід включатися в гру з молодшими

дошкільниками. Спочатку необхідно навчити дитину гратися з дидактичним матеріалом, викликати інтерес до гри. Так як у дітей молодшого дошкільного віку переважає емоційне пізнання навколишнього світу, педагог добирає матеріал з яким можна активно діяти та досліджувати його [3].

Відомі та засвоєні дітьми ігри, стають більш цікавими, якщо в їхній зміст вводиться щось нове, та ускладнюються завдання, що потребують інтелектуальної діяльності. Щоб гра для дитини була пізнавальною, педагог ознайомлює її з об'єктами гри, їх особливостями. Підводячи підсумки гри молодших дошкільників педагог помічає лише позитивні сторони: грали злагоджено, навчилися виконувати поставлені завдання, прибрали на місце іграшки.

Нами було проведені комплекси ігор для дітей молодшого дошкільного віку, які формуватимуть сенсорні еталони. Запропоновані ігри спрямовані на розвиток чуття у дітей і накопичення уявлення про навколишній світ, також розвивають зорове, слухове і тактильне сприйняття .

З дітьми проводилися ігри систематично та цілеспрямовано, також ігри-експерименти. Під час проведення ігор, користувалися короткою мовною інструкцією, не відволікаючи дітей від виконання завдань. На початку гри ми не наполягали на обов'язковому запам'ятовуванні та самостійному вживанні назв кольору, форми. Важливою умовою, щоб дитина активно виконувала завдання поставлене педагогом, враховувала ці властивості, так як саме в процесі практичної діяльності, відбувається накопичення уявлень про предмет та його властивості.

Деякі ігри передбачали ознайомлення з еталонами кольору. Мета даного ігор блоку – навчити дітей порівнювати кольори, підбирати предмети за парами, за кольором предметів («Різнокольорові кімнати», «Кольорова вода»), знайомство з назвами кольорів («Лото», «Колір»), розвиток умінь знаходити предмет певного кольору за зразком (зорове сприйняття) і розвивати увагу («Підбери одяг за кольором, «Вишиваємо килим»). Також ознайомленню з еталонами кольору сприяли й такі ігри «Розкладемо яблука на тарілочки», «Роздай лялькам подарунки», «Знайди таку кульку, як у мене». Найбільш важким завданням для дітей виявилися ігри за принципом порівняння «такий - не такий».

При формуванні еталонів форми, ми використовували та знайомили дітей з плоскими геометричними формами, використовували різні методи для знаходження правильної геометричної форми (метод порівняння, метод зорового сприйняття). Намагалися ускладнювати дидактичні ігри, пропонуючи дітям фігурки не лише різної форми, але й різного кольору та розміру). Нами було використано такі ігри: «Що в коробці лежить?», «Будуємо вежу», «Чудова коробка», «Перевези цеглинки».

Найскладнішим завданням для дошкільників виявилися еталони величини. Нами було поставлено завдання: ознайомлення дошкільників з величиною в ході практичних дій з предметами, поняттям величини (маленький, середній, великий), вчити дошкільників розрізняти кількість предметів, ознайомити з поняттям один, багато, жодного. Через складність в даних блоках нами передбачено більше дидактичних ігор, а ніж в інших запропонованих блоках, і відповідно за тривалістю часу дані ігри займали більше часу, ніж попередні.

Формування еталонів величини проходили за допомогою таких дидактичних ігор, ігор-експерименті як: «Маленькій ляльці – маленька сукня», «Хто скоріше згорне стрічку», «Нагодуй зайченят», «Зачини двері в будиночках».

Висновки. Дотримання вищевказаних педагогічних умов і залучення системи дидактичних ігор сприяло ефективності проведеної роботи і допомогло вирішити поставлене завдання розвитку сенсорних еталонів у молодшому дошкільному віці.

Список використаних джерел

1. Венгер Н.Б., Пилюгіна Є.Г., Венгер Л.А. Воспитание сенсорной культуры ребенка: пособие для воспитателей детского сада. М., 1988. – 144с.
2. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. В 2 томах. Том 2. Развитие произвольных движений / Под. ред. В.В. Давыдова, В.П. Зинченко, М.: Педагогика, 1986. 297 с.
3. Поддъяков Н.Н. Сенсорное воспитание в детском саду: Пособие для воспитателей / Под ред. Н.Н. Поддъякова, В.И. Аванесовой. – 2е. изд., испр. И доп. – М.: Просвещение, 1981. – 192с.
4. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология: Учеб. Пособие для студ. Средн. Пед. Учеб. Заведений 5-е изд., стереотип. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 336.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В ЗДО

*Оксана Романовська, вихователь – методист
Житомирський дошкільний навчальний заклад №73*

Актуальність проблеми. Пандемія стала викликом для всієї планети, спричинивши кризу в різних сферах життєдіяльності людей. Не стала винятком і система освіти.

Ніхто не очікував появи такого довготривалого карантину, система освіти, зокрема і дошкільна, не мала спеціально розробленого технічного інструменту, який би забезпечив комфортне проведення дистанційного навчання. Ми усвідомили, для того щоб ЗДО працював як злагоджений механізм, необхідно постійно навчатися, перебувати у пошуку і не боятися запроваджувати інновації.

Проте слід розглядати будь-яку кризу не тільки як випробування, а і як можливість. Для нашого закладу цей виклик став не тільки випробуванням, але і дав можливість зрозуміти, що вкрай необхідними стали пошук нових форм організації освітнього процесу, методик, каналів комунікації, необхідність опанування нових знань, що зумовлює актуальність даного питання.

Виклад основного матеріалу. Вимушене дистанційне навчання поставило адміністрацію та педагогів перед непростими викликами:

- Які умови роботи нас очікують?
- Які ризики варто передбачити, щоб уникнути їх чи пом'якшити?
- Якими ресурсами варто послуговуватися для успішної професійної взаємодії?
- Як організувати освітній процес ЗДО в умовах карантину, коли педагог не може бути поруч з дитиною?

Процес організації дистанційного навчання у ЗДО № 73 не захопив адміністрацію, та педагогів зненацька. Адже питанню підвищення цифрової компетентності учасників освітнього процесу приділяється належна увага. Для реалізації дистанційного навчання ми вже мали ефективні інструменти: сайт закладу, неперервне навчання педагогічного колективу, спільні групи для спілкування у месенджері всіх учасників освітнього процесу, постійний аналіз результативності за допомогою моніторингових досліджень, хмарне освітнє середовище Google-диск ЗДО №73 м. Житомира.

Особливого значення набув досвід використання хмарних технологій педагогами закладу, а саме створене хмароорієнтоване освітнє середовище ЗДО №73 м. Житомира, що був реалізований через проєкт “Використання хмарних технологій як засобу створення інформаційного середовища для підвищення якості освітнього процесу”.

Ситуація ускладнилася тим, що досвіду загальної дистанційної освіти ЗДО не мав, тож довелося швидко змінювати підходи до організації освітнього процесу з урахуванням запитів усіх його учасників. Саме тому адміністрацією закладу розроблена “Орієнтовна модель впровадження цифрових інструментів для забезпечення освітнього процесу під час організації дистанційної роботи ЗДО №73 м. Житомира”.

Керівництво освітнім процесом в умовах дистанційного навчання відобразити можна так: виклик — дистанційне навчання; визначення цілей; планування та організація роботи; чіткий розподіл завдань; пошук додаткових ресурсів; навчання колективу; впровадження; аналіз; коригування; прийняття управлінських рішень.

Організація дистанційної роботи ЗДО № 73 м. Житомира вимагала від адміністрації розроблення алгоритму впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес ЗДО №73 м. Житомира, дотримання якого

забезпечило якість та ефективність освітнього процесу в умовах віддаленої роботи всіх його учасників.

Протягом карантинних обмежень педагогами ЗДО №73 м. Житомира проводилась систематична та цілеспрямована робота щодо забезпечення продовження освітнього процесу. Дистанційна робота педагогів будувалась за такими основними напрямками: робота з педагогами, з дітьми, з батьками.

Першим кроком стало вивчення нормативно - правової бази з питань організації дистанційної роботи в умовах карантинних обмежень.

Наступний крок - проведення діагностичний моніторингу методичного та технічного забезпечення показав готовність педагогів нашого закладу до роботи в дистанційному режимі:

- проведено опитування працівників щодо можливості працювати дистанційно — уточнено наявність технічних засобів, електронної пошти, засобів електронної комунікації, доступ до мережі інтернет тощо;
- видано наказ про запровадження дистанційної роботи для певних категорій працівників ЗДО №73 м. Житомира та ознайомлено з цим документом усіх працівників під підпис.

Надзвичайно важливим став етап формування цілей та завдань, планування спільної системи роботи. Для цього було організовано роботу творчої групи педагогів, які запропонували (із власного досвіду) оптимальні ефективні ресурси для організації дистанційної роботи: сервіси Google; месенджери: Viber, Telegram; додатки для онлайн-трансляцій: Zoom, Meet відеохостинг: YouTube та ін.

Щоб робота була системною та результативною завідувачем Остапчук С.М. спільно з вихователем – методистом Романовською О.О. був розроблений орієнтовний алгоритм роботи педагогів ЗДО №73 дистанційно (на час обмежувальних заходів щодо запобігання поширенню COVID - 19) та надані методичні рекомендації для педагогів щодо організації віддаленої роботи.

Діяльність колективу під час карантину спланували відповідно до завдань річного плану роботи ЖДЗО №73, планів самоосвітньої діяльності педагогів і виробничої необхідності.

Важливим фактором забезпечення ефективності освітнього процесу під час карантину є організація методичної підтримки педагогів закладу. Тому, для кращої адаптації до нового режиму роботи, вихователем - методистом Романовською О.О. були запропоновані педагогам методичні рекомендації: «Сучасні цифрові інструменти для педагогів, які варто опанувати», «Тайм-менеджмент та організація віддаленої роботи в умовах карантину».

Наступним кроком є організація навчання педагогічних працівників для формування необхідних компетентностей: теоретичні знання, практичні навички, систематизація матеріалу для висвітлення на сайті.

З метою підвищення цифрової компетентності педагогів ЗДО №73 м. Житомира адміністрацією закладу проведено ряд методичних заходів за допомогою технологій дистанційного навчання у режимі Zoom-конференції: майстер-клас “Використання сервісу Zoom для організації онлайн - зустрічей”, методичний діалог “Організовуємо взаємодію з дітьми та батьками онлайн”, методичний аукціон “Мої творчі ідеї та напрацювання”, засідання атестаційної комісії, педагогічна рада онлайн “Результативність освітньої роботи з дошкільниками”.

На час обмеження соціальних контактів потреба самоосвіти педагога, його індивідуального розвитку, підвищення кваліфікації залишається актуальною, лише змінюється форма.

Будь-яка діяльність потребує аналізу. І дистанційна робота педагогів — не виняток. Тож у наказі про запровадження дистанційної роботи передбачили представлення матеріалів віддаленої діяльності педагогічних працівників у вигляді щоденного обліку робочого часу. З цією метою на Google - диску ЗДО №73 м. Житомира створили окрему папку «Облік роботи під час карантину» У ній розміщено окремі папки усіх вікових груп та педагогів-спеціалістів. Щоденно педагоги розміщували матеріали у даних папках. На нашу думку, це найбільш зручний та простий інструмент для організації спільної роботи учасників освітнього процесу з різним контентом.

Важливою складовою реалізації дистанційного навчання була соціально-психологічна служба закладу, адже своєчасна організація роботи практичного психолога Чувасової Ю.А. в режимі онлайн стала запорукою зменшення напруги серед учасників освітнього процесу під час нестандартних умов життя. На сайті закладу у рубриці “Фахівці” є сторінка практичного психолога, на якій розміщувалась важлива інформація щодо забезпечення психологічної стійкості всіх учасників освітнього процесу під час пандемії, комплекс вправ проти стресу, безпека життєдіяльності, поради, ігри для розвитку дитини тощо.

Щоб масово організувати психологічну просвіту батьків, ми запустили у Viber групи розсилки інформації від практичного психолога. Визначили правила і графік розсилок “6 правил якісної розсилки батькам”. Запланували теми повідомлень із огляду на актуальні питання виховання та розвитку дітей.

Питання ефективності електронного навчання для дітей дошкільного віку є суперечливим з огляду на закономірності розвитку дитячого мозку і може використовуватися лише у кризових умовах із застереженнями. Варто зазначити, що гібридна модель не може замінити дітям цілісності світосприйняття, пізнання об’єктивної дійсності через власний досвід і відкриття, через реальні соціальні ситуації та зв’язки.

З огляду на особливості розвитку дітей дошкільного віку, оптимального ефекту в умовах обмеження очної форми онлайн-засобами можна досягти, пропонуючи батькам різноманітні форми співпраці.

На карантині опинилися не лише працівники ЗДО, а й діти та батьки вихованців, тому педагоги усіх вікових груп щоденно підтримувати зв'язок із дітьми та батьками, допомагати їм організувати не менш цікавий і веселий садочок у себе вдома, а отже, систематично публікували актуальні та змістовні рекомендації на різних доступних батькам онлайн-ресурсах, підтримувати спілкування з вихованцями та їх батьками у телефонному режимі. Завдання педагогами добирались щодня відповідно до віку дітей, тематичного планування та програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля».

Батьки, які спільно з дошкільнятами долучались до виконання завдань, надсилали фотоматеріали та відео звіти у вайбер спільноти своїх груп.

Щотижневі звіти спільної роботи педагогів, дітей та батьків згідно тематичного планування, висвітлювались на сайті ЖДНЗ №73, отримавши попередню згоду батьків на публікацію фото дошкільнят.

Розвиток у дітей емоційного інтелекту є одним з основних напрямів у безпосередній взаємодії музичного керівника з дитиною. Цікавим та результативним виявився досвід створення невеликих тематичних відео-занять музичним керівником ЖДНЗ №73 Бірковською Г.І., які були розміщені на власному YouTube-каналі та надані посилання для поширення у вайбер-групах для батьків. Варто зазначити, що структура занять з музичної діяльності із використанням технологій дистанційного навчання також зазнала деяких змін. Так, заняття були сплановані із частими змінами діяльності, наповнені цікавими завданнями та сюжетною лінією. Щоб робота була результативною, музичним керівником розроблено орієнтовну систему занять з музичної діяльності із використанням технологій дистанційного навчання Така взаємодія дає змогу не лише звітувати про власну діяльність, а й обмінюватися творчими знахідками з колегами.

На завершальному етапі після детального аналізу результатів завершального моніторингу, було визначено пріоритетні питання та напрями практичної діяльності, які потребують вивчення та доопрацювання в ЗДО №73 м. Житомира.

Висновки. 12 березня 2020 року ми стали іншими. Але якими?

Пріоритети тепер чіткіші, час цінніший, а дистанційна робота стала новою можливістю. Чого ж навчив карантин наш творчий колектив?

- Адаптивність

Переконалися, що професійною людиною можна вважати не тільки ту, яка багато знає, а й ту, яка вміє швидко опанувати нові інструменти, навчитися, адаптуватися до змін, проявляти гнучкість, знаходити креативні рішення.

- Позитивне мислення

Ми розуміли, що ситуація невизначеності може стати поштовхом для того, щоб випробувати сили у новому форматі викладання, та знайшли спосіб, як реалізувати традиційні підходи через монітор комп'ютера.

- Опанування нових інструментів

Робота на онлайн-платформах, використання мобільних додатків та корисних інструментів і посилань, аналіз провідного світового досвіду та його реалізація в роботі — це достатньо прогресивний крок вперед.

- Робота в команді

Навіть до карантину ми знали, що впевнено та ефективно йти до мети можна у тому випадку, коли є злагоджена командна робота, взаємопідтримка та чіткі інструкції.

Під час дистанційної роботи наш колектив не втрачав часу. Ми опанували нові сервіси, обрали зручні форми взаємодії з педагогами, батьками та скористалися нагодою для самовдосконалення.

Проте варто зазначити, що «дистанційне навчання дошкільнят» - це насамперед педагогічна просвіта батьків, без жодного нав'язування, тиску та зобов'язань. Також для дистанційного навчання дошкільнят необхідні певні умови: технічні вміння та цифрова компетентність самих педагогів (уміння користуватись онлайн-платформами, володіння прийомами побудови і проведення онлайн-занять), під'єднання до мережі інтернет, наявність технічного обладнання (комп'ютера, планшета, смартфона)

Обставини мотивували педагогів нашого закладу до нової для них діяльності з використанням сучасних технологій, що й допомогло забезпечити партнерську взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу. Змінність умов роботи педагогічного колективу ЗДО №73 м. Житомира та родин вихованців відкрила нові можливості, що назавжди ввійдуть у життя як невід'ємний спосіб здобуття освіти, побудови взаємодії, обміну інформацією та співжиття у великому крихкому світі.

Список використаних джерел

1. Аналіз нормативних документів, які регламентують використання комп'ютерного обладнання та гаджетів у закладах освіти. URL: <https://qr.go.page.link/4BNhG>
2. Воротникова І.П., Якубов С.В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.
3. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Воротникова І.П., Чайковська Н.В. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с

4. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі) / Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О. Київ: ВАІТЕ, 2020. 20 с. URL: <https://qr.go.page.link/WeCdv>

SCRUM-ТЕХНОЛОГІЯ — ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ ЗДО

*Наталія Семенюк, завідувач ЗДО №4 «Сонечко»
Новоград-Волинської міської ради Житомирської області*

Єдиний шлях, що веде до майстерності - це діяльність
Б.Шоу

Актуальність проблеми. На педагогів суспільство покладає найскладнішу, найвідповідальнішу місію – виховання, навчання та розвиток громадян України. В освітній галузі відбуваються реформаційні процеси, спрямовані на досягнення якісно нового рівня освіти, який відповідатиме міжнародним стандартам. Для того, щоб забезпечити такий рівень освіти сучасна управлінська діяльність повинна мати інноваційний характер, тобто генерувати і реалізувати нові ідеї, освітні ініціативи, створити умови для розгортання творчих можливостей педагогів, надати освітньому процесу оновлення, комплексності, наступності і системності [6]. Виникає об'єктивна необхідність пошуку доступних і водночас ефективних методів підвищення педагогічної майстерності, які спонукатимуть педагогів підвищувати свій фаховий рівень, сприятимуть збагаченню їх педагогічного досвіду, формуватимуть у них навички самостійного аналізу, власної професійної компетентності. Вимоги до особистісних і фахових якостей педагога постійно зростають, що потребує удосконалення та урізноманітнення форм методичної роботи [5, с.5].

Технологія Scrum – один з підходів для підвищення рівня активності педагогів, максимальне залучення їх до спільної групової творчої роботи, демонстрація продуктивності роботи команди. Такі нетрадиційні підходи ефективні й водночас цікаві для педагогів, сприяють підвищенню їх інноваційному потенціалу. Назва «Scrum» прийшла з регбі — метод командної гри, об'єднання заради перемоги, який ефективно розроблявся американськими науковцями К. Швабер, Дж. Сазерленд, Дж. Маккен, М. Сміт, К. Мартін, Д. Старр у сфері економіки та був представлений у вітчизняній освіті А. Ткаченко, яка розкрила можливості використання Scrum в освітній сфері діяльності [2; 6].

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та особливостей організації проектних технологій в управлінській та методичній роботі ЗДО на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти. Для досягнення поставленої мети вирішено такі практичні завдання:

1. Дослідження особливостей інноваційних форм організації методичної роботи в ЗДО.

2. Впровадження Scrum — технології в систему роботи ЗДО з педагогічними працівниками.

3. Реалізація визначених механізмів і створення умов для ефективного і стійкого інноваційного розвитку педагогів.

Актуальність даної теми розкриває можливості використання Scrum-підходу в управлінській діяльності. Така методологія є продуктивною і ефективною в умовах сучасного освітянського виклику, яка розвиває вміння працювати в команді та підвищує комунікативні навички педагогів. Метод управління проектами Scrum застосовують у різних сферах життя: бізнесі, мистецтві, медицині, науці, навчальних закладах тощо щоб підвищити якість та досягти вагомих результатів. Актуальність технології Scrum можна визначити словами Джеффа Сазерленда: «... ті, хто застосовує технологію Scrum перестає вимірювати свою роботу тільки годинами. Години відображають лише витрати. Вимірюйте краще результат. Кого хвилює, скільки хтось витратив часу на те, щоб щось зробити? Єдине, що має значення, як швидко і якісно це було зроблено [1; 2; 6]».

Виклад основного матеріалу. Технологія Scrum знайшла своє застосування у методичній роботі ЗДО №4 «Сонечко». Відповідно визначили проблему-проект «Формування мовленнєвої компетентності дошкільників засобами інноваційних методик та технологій», адже мовленнєвий розвиток у дошкільників має особливе значення у формуванні особистості, визначає її інтелектуальний, комунікативний та загальнокультурний рівень. Колектив уже певний час працює над цими важливим завданням, постійно вносить у свій педагогічний арсенал цікаві технології, інновації, власні доробки. Вирішено було цю роботу посилити, активізувати процес, таким чином, забезпечити ефективне управління діяльністю команди, яка називається Scrum-командою, яку сформували педагоги закладу. Scrum-команда спрямовувала свою діяльність на досягнення конкретного результату за короткий час, була у пошуку спільних інтересів, усвідомлення спільних очікувань і очікувань кожного, вміння домовлятися [3, с.199-202]. Визначили етапи роботи (спринти), створили беклог, тобто список завдань роботи над проектом. Кожний член команди працював над отриманим завданням. Вибрали Scrum-майстра, вихователя-методиста Анну Смулько, яка стежила за ходом проекту, корегувала, керувала діяльністю.

На першому етапі роботи:

- вивчили стан впровадження педагогами ЗДО в освітню діяльність методик та технологій для формуванні мовленнєвої компетентності дошкільників;

- визначили інноваційні методики та технології, які будуть впроваджені в освітню діяльність закладу, провели консультації, опрацювали фахову літературу з даної теми;

- визначили перелік форм роботи, які необхідно провести з педагогами упродовж визначеного часу.

На другому етапі було проведено низку заходів, у яких брали участь педагоги закладу:

1. воркшоп «Інноваційні підходи у роботі з сюжетною картиною»;
2. майстер-клас «Розвиток фонетико - фонематичних процесів у дітей - логопатів»;
3. тренінг «Формування мовленнєвої компетентності дошкільників засобами сенсорних ігор та вправ»;
4. ділова гра «Мовні цікавинки»;
5. практикум «Коментоване малювання».

Педагоги закладу створили творчу лабораторію, у якій ділилися досвідом роботи, педагогічними знахідками.

Наступний етап (спринт) став родзинкою проведених заходів — колективний перегляд освітнього процесу, на якому педагоги закладу безпосередньо впроваджували в освітній процес інновації:

- «Використання асоціативних карт у формуванні мовленнєвої компетентності та розвитку асоціативного мислення»;
- «Мнемотехніка – технологія засвоєння інформації»;
- «Інноваційні підходи до фонетико-фонематичного розвитку»;
- «Тіньовий театр у житті дошкільника»;
- «Образотворчо-мовленнєва діяльність»;
- «Технологія МАС на заняттях англійської мови».

На завершальному етапі підводили підсумки, відмітили роботу Scrum-команди та кожного члена команди зокрема. В результаті творчої змістовної роботи отримали продуктивні рішення за короткий час щодо впровадження в освітній процес інноваційних методик та технологій для розвитку мовленнєвої компетентності дошкільників, склали беклог, тобто спланували низку заходів, над якими необхідно працювати впродовж навчального року для реалізації проекту [3, с.202-205].

Аналогічним форматом продуктивної співтворчості Scrum у закладі пройшов тематичний тиждень «Дивовижний світ Марії Пономаренко». З житомирською дитячою поетесою М.А.Пономаренко наш заклад співпрацює багато років поспіль. Мова її віршів, побудова сюжету та доступний гумор, переживання й думки героїв — зрозумілі і доступні дітям різного віку. Надихнувшись літературними зустрічами, ми знайомили вихованців з творчістю поетеси-землячки.

На першому етапі роботи з педагогами визначили перелік форм роботи, які допоможуть ознайомитись дошкільникам з творчістю М.А.Пономаренко. На другому етапі було розроблено та проведено методичний захід «Майстерня педагогічних ідей», у якому брали участь педагоги ЗДО № 4 «Сонечко» та ділилися своїми доробками: «Ознайомлення з художніми творами М.А. Пономаренко засобами асоціативних карт», «Театралізовані ігри» (театр на фартушку, театр тантамаресок, драматизація та інценізація літературних творів поетеси тощо), LEGO – конструювання (створення з конструктора декорацій та сюжету за літературними творами), оптимізація та оновлення змісту, форм і методів взаємодії з батьками у міні-проєкті «Любов до книги плекаємо змалку».

Висновки. Переваги Scrum-технології у методичній роботі дошкільного закладу: робота в команді, співпраця, творча взаємодія, швидкий обмін інформацією, застосування нестандартних підходів у плануванні і виконанні проєкту, де весь процес розбивається на етапи (спринти) [3, с.205]. Така форма роботи з педагогам стимулює до пошуку нових ідей, вирішує поставлені завдання і дає якісний результат. Scrum змінює спосіб мислення команди, де за самостійністю та автономією стоїть відповідальність, що є викликом для багатьох членів команди та вимагає згуртованості [6].

Важливим результатом творчості педагога дошкільного закладу є зростання його професійної майстерності і особистісний розвиток. Головними дієвими особами в колективі є діти, наші вихованці. Адже саме для них, наших улюблених малюків, педагогічний колектив підвищує власний професіоналізм, створює відповідні умови для їх всебічного розвитку [4; 5]. Форми методичної роботи, що проводяться в закладі – не тільки демонстрація майстерності педагогічних вмінь, це – присвята кожній дитині, це непоборне прагнення покращити буття кожного малюка, дати надію на майбутнє, збагатити світ дитини. Давня народна мудрість каже: «Дорогу долає той, хто не стоїть на місці».

Список використаних джерел

1. Війнандс Віллі. Надихніться, щоб розпочати використання інноваційного підходу SCRUM в освіті. EdCamp 2017р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=VYd7bya6d3M>.
2. Джефф Сазерленд. Революційний метод управління проєктами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://loveread.ec/view_global.php?id=66261.
3. Думитрюк Г.Т. Scrum-технологія ефективний метод управління проєктами в сучасному закладі дошкільної освіти. // Матеріали десятого міжнародного фестивалю педагогічних інновацій КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників». — 2018. — С.199-205.
4. Манилюк Ю.С. Креативність як чинник успішності діяльності керівника дошкільного навчального закладу // Зб. наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України: Проблеми загальної та педагогічної психології. – К.: Гнозис, 2006.– Т.8.– В.3.– С. 179-185.

5. Тищук Л.І. Творчість як умова особистісного розвитку і підвищення рівня професійної майстерності педагога дошкільного навчального закладу.// Обдарована дитина — 2008.— №6. — С.5-9.

6. Хвоя І.М. Використання SCRUM — підходу в управлінській діяльності освітнього закладу. 2020 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://genezum.org/library/vykorystannya-scrum-pidhodu-v-upravlinskiy-diyalnosti-osvity>.

<https://osvitanova.com.ua/posts/989-metodyka-edu-scrum-v-osviti>.

ОПАНУВАННЯ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА СІМЕЙНИМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИМИ ТРАДИЦІЯМИ

*Софія Фещук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дошкільний вік – це особливий етап життя, наповнений змінами, коли здійснюється неймовірне збагачення й нормалізація чуттєвого досвіду дитини, засвоюються специфічні людські форми мислення і сприйняття, уява набуває творчого характеру, закладаються основи довільної уваги та пам'яті. Цей вік надзвичайно значущий у формуванні і розвитку особистості, адже у цей період також формується почуття справедливості, відповідальності, адекватне сприйняття успіхів та невдач, колективізм і дисциплінованість.

Вагомою роботою у дошкільному віці є опанування дітьми національними та сімейними здоров'язбережувальними традиціями. Ця проблема є важливою, адже не є таємницею те, що сьогодні значна кількість дітей має проблеми зі здоров'ям і незадовільну фізичну підготовку, що пов'язано зі зменшенням рухової активності дітей. Ще варто сказати про те, що саме у дошкільному віці закладається фундамент ставлення дітей до власного здоров'я і формується уявлення про здоров'язбережувальні традиції.

Дана тема завжди буде нагальною у дошкільній освіті, тому потрібно пам'ятати, що опанування дітьми здоров'язбережувальними навичками і вміннями буде здійснюватися лише за умови впровадження у виховний процес здоров'язбережувальної діяльності, яка розуміється як складне, багатофункціональне явище і передбачає впровадження інноваційних методик.

Значну увагу проблемі опанування дітьми дошкільного віку національними та сімейними здоров'язбережувальними традиціями приділено у таких документах: Закон України «Про освіту», Національній програмі «Діти України», Концепції «Здоров'я через освіту» [1, с.110]. Також ця проблема описується у працях багатьох науковців, таких як: Г. Апанасенко, С. Барашков, Т. Бойченко, І. Брехман, О. Вакуленко, Д. Венедиктов, С. Горчак, Д. Изуткін.

Валеолог І. Брехман зазначав, що здоров'я повинно розглядатися не як відсутність хвороби, а як збереження і підтримання здоров'я, що досягається за рахунок потенційних можливостей людини.

Мета статті полягає у тому, щоб висвітлити зміст роботи над опануванням дітьми дошкільного віку національними та сімейними здоров'язбережувальними традиціями.

Виклад основного матеріалу. Залучення дітей до здоров'язбережувальних традицій – це, насамперед процес соціалізації – виховання та розуміння найвищого значення добросердечного комфорту, який закладається з дитинства на все життя.

Опанування здоров'язбережувальними традиціями дітьми дошкільного віку - це основа виховання людини, спрямована на покращення та збереження здоров'я за допомогою відповідного харчування, фізичної підготовки, морального настрою та відмови від шкідливих звичок [2, с.58]. Вихователі повинні звертати на це особливу увагу при проведенні заходів по збереженню здоров'я.

Від того, як діти опанують національні та сімейні здоров'язбережувальні традиції в дитинстві, буде залежати їх стиль життя у майбутньому, тому варто наголосити на тому, що це завдання буде актуальним завжди, адже ми виховуємо не тільки активних, креативних, розумних, а й здорових усвідомлених особистостей, здатних займатися продуктивно-корисною працею.

Національні традиції – це досвід, погляди, смаки, норми поведінки, що передаються з покоління в покоління. Багато в чому опанування здоров'язбережувальними традиціями залежить і від батьків, роль сім'ї у вихованні дітей велика і відповідальна. Батьки є першими вихователями, які зміцнюють і загартовують організм дитини, розвивають її мову і мислення, волю і почуття, формують її інтереси, прагнення, смаки, здібності, виховують любов до знань, допитливість, спостережливість, працьовитість. Здоров'язберігаючі традиції – це важлива частина загальної культури сім'ї, вона відображає системний та динамічний стан, який зумовлюється певним рівнем спеціальних знань, фізичної культури, соціально-духовних цінностей, набутих внаслідок виховання, освіти та мотиваційно-ціннісної орієнтації, втілених у життєдіяльності і фізичному здоров'ї.

Тому батькам варто об'єднуватись із закладом дошкільної освіти, щоб докласти спільних зусиль у формуванні позитивного ставлення дітей до здоров'язбережувальних традицій і допомогти опанувати їх. Для цього необхідно створити певні умови, як у ЗДО, так і вдома задля засвоєння дітьми цінності сімейних та національних здоров'язбережувальних традицій. Спеціально створені умови – це система керування охороною та зміцненням здоров'я вихованців при взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу (педагогів,

батьків, вихованців, спеціалістів) та реалізація всіх внутрішніх та зовнішніх можливостей [3].

Виходячи з цього, окреслимо завдання, які постають перед вихователем:

- 1) Виховувати у дошкільників повагу до національних та сімейних здоров'язбережувальних традицій;
- 2) Добирати засоби, за допомогою яких діти легко опанують здоров'язбережувальні традиції;
- 3) Формувати ціннісне ставлення до самопочуття та людського життя, мотивацію здоров'язбереження свого та інших людей;
- 4) Організовувати тісну взаємодію закладу дошкільної освіти з сім'єю щодо опанування дітьми здоров'язбережувальними традиціями;
- 5) Формувати у батьків переконання у важливості наявності сімейних традицій;
- 6) Створювати позитивний емоційний фон для опанування дітьми традицій здоров'язбереження.

Опанування дітьми дошкільного віку національними та сімейними здоров'язбережувальними традиціями повинно відбуватись ненав'язливо, легко і непомітно, але постійно із задоволенням та відвертою зацікавленістю з боку як дорослого, так і дитини [4]. Також необхідно враховувати відповідність вимог до вікових та індивідуальних особливостей дітей, правильно розподіляти навантаження для максимальної ефективності.

Діти засвоюють знання про здоров'язбережувальні традиції і їх значення тоді, коли вихователь буде реалізовувати завдання, вдіючись до різних форм роботи: ранкова гімнастика; рухливі ігри на основі народних традицій; фізкультурні дозвілля, свята; рухливі ігри на прогулянці; бесіди, заняття, піші переходи, естафети-змагання.

Стосовно роботи з дітьми над опануванням саме національними здоров'язбережувальними традиціями, дошкільникам слід пояснити, що український народ з сивої давнини цінує та пропагує здоров'я як найвагомішу перлину, найвищу цінність життя. Наші предки ставилися до свого здоров'я пильно та уважно, а вершиною українських здоров'язбережувальних традицій став культ фізичної досконалості запорозьких козаків. Козаки ніколи не обирали старшинами фізично недосконалих людей і свій вільний час вони практично присвячували виконанню фізичних вправ, загартуванню та вели здоровий спосіб життя.

Серед національних здоров'язбережувальних традицій можна виділити такі: обливання водою; ходьба босоніж по ранковій росі; рухливі обрядові ігри («Швигалка», «Праца»); правильне збалансоване харчування; залучення до спорту (естафети, змагання, тренування).

Існує міф, що дошкільний вік – це дуже рано для занять спортом, але не можна бути занадто маленьким для спорту, навпаки, це можливість виховати в дитині впевненість і цілеспрямованість. Крім того, фізична активність допоможе поліпшити здоров'я, загартувати характер і силу волі, вдосконалити свої навички та вміння, в тому числі координацію, вміння не здаватися і працювати в команді.

Тож серед сімейних здоров'язбережувальних традицій варто сказати про ранкові зарядки, спортивні ігри на свіжому повітрі, залучення дитини до систематичного катання на велосипеді, заняття спортом, прогулянки на свіжому повітрі за будь-якої погоди, ходьба босоніж, загартовування, дотримання комфортного і раціонального варіанту харчування.

При опануванні цими традиціями потрібно підтримувати ініціативність дітей, привчати до систематичного і самостійного виконання загартовувальних процедур, а головне це постійний приклад і зацікавленість дорослого. Особливої уваги потребує і мотивація дітей до опанування здоров'язбережувальними традиціями, подача нового матеріалу в цікавій формі з орієнтацією на інтереси і можливості дітей дошкільного віку. Для того, щоб вмотивувати дітей до здоров'язбережувальних традицій, доцільно буде використовувати музичний супровід, віршовану форму, ігрові паузи, емоційне розвантаження та включення дорослого у здоров'язбережувальну діяльність.

Висновки. Отже, опанування дітьми дошкільного віку національними та сімейними здоров'язбережувальними традиціями сьогодні є пріоритетним завданням дошкільної освіти, а результатом цього повинні бути здорові діти, з позитивним ставленням до національних та сімейних здоров'язбережувальних традицій. Розуміння цього потрібно закладати саме в дошкільному віці, щоб діти самостійно дотримувались традицій, цінували їх і берегли своє здоров'я, адже здоров'язбережувальні традиції - це активна діяльність, спрямована на збереження та покращення здоров'я.

Список використаних джерел

1. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти: Офіц.вид. – К.: Парламентське вид-во, 2014.– 404 с.
2. Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці(Полтава, 27–28 квітня 2017 р.) / упоряд., і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. – Полтава : ПНПУ, 2017. – 408 с
3. Здоров'я як особистий, освітній і суспільний феномен: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, м. Суми, 26 листопада 2020 р. / за заг. ред. В. М. Успенської. Суми : ФОП Цьома С.П., 2020. – 220 с.
4. Освітній напрям «Особистість дитини» URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/867844>

**ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ
У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

*Анжеліка Шомко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Ефективний шлях розвитку системи освіти сьогодні пропонується здійснювати в рамках компетентнісного підходу до навчання. Рівень освіченості з позиції компетентнісного підходу визначається здатністю особистості вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань.

Мета статті. Проаналізувати особливості розвитку мистецько-творчої компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Суть цього підходу полягає в тому, що він орієнтує не тільки на засвоєння знань, а й на способи їх засвоєння, на образ мислення і діяльності, на розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу особистості. Вирішальною ланкою компетентнісного підходу є власна активна навчально-пізнавальна діяльність дітей [2, с.16]. В рамках зазначеного підходу основним безпосереднім результатом освітньої діяльності є формування в особистості ключових компетентностей.

У різних психолого-педагогічних джерелах термін «компетентність» трактується з різних позицій. С.Вершловський, Ю.Кулюткін визначають компетентність як характеристику особистості; В.Кричевський – як сукупність знань для успішної діяльності, розуміння значення цих знань для практики, здатність творчого підходу до професійної діяльності.

У психології переважає думка, за якою поняття «компетентність» включає в себе не тільки вміння, знання та навички, а також і способи виконання діяльності (О.Журавльов, Н.Тализіна, Р.Шакуров, А.Щербаков). Джон Равен визначає компетентність як специфічну здатність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, яка включає вузькоспеціальні знання, особливі предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії. Дж. Равен припускає, що найважливішу роль при визначенні «компетентність» грає цінність даної діяльності для людини. Для її оцінки спочатку необхідно вимірювати саме цінність діяльності і тільки потім – сукупність усіх внутрішніх засобів, допомогою яких суб'єктом досягається певний результат у даній діяльності.

Автори стратегії модернізації змісту загальної освіти, ґрунтуючись на зарубіжному досвіді, наводять такі базові компетентності: компетентність в сфері самостійної пізнавальної діяльності, компетентність в сфері цивільно-

громадської діяльності, компетентність в сфері соціально-трудової діяльності, компетентність у побутовій сфері, компетентність в сфері культурно-дозвіллевої діяльності [2].

Будь-яка компетентність, як інтегративне явище, має рівневу структуру. Нижній базовий рівень – це інтелектуальні дії (аналіз, синтез, узагальнення, планування, прогнозування тощо), нормальний рівень розвитку яких є базою для формування компетентності. Другий рівень включає особистісні якості людини, що визначають характер прояву компетентності. До цих якостей відносяться: цілеспрямованість, відповідальність, самостійність, організованість, креативність та інші. Подібні якості були наведені у працях Ж.Делора та Tuning Project. Третій (вищий) рівень структури компетентності представляє її зміст, що має компонентний склад.

Більшість дослідників дотримуються тієї точки зору, що компетентність – це можливість не просто мати знання, а скоріше потенційно бути готовим вирішувати завдання зі знанням справи. М.Чошанов розглядає компетентність як сукупність трьох ознак: мобільність знань, володіння оперативними та мобільними знаннями; гнучкість методу, як уміння застосовувати той чи інший метод, що найбільш підходить до даних умов у даний час; критичність мислення – здатність вибирати серед безлічі рішень найбільш оптимальне, аргументовано спростовувати помилкові, ставити під сумнів ефективні рішення.

На думку О. Кононко, компетентний – це досвідчений, і завдання дошкільної освіти у тому, щоб забезпечити домірну віку дитини досвідченість.

Результатом дошкільної освіти є формування у дитини наприкінці дошкільного віку базових компетентностей, які включають аспекти фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості, а саме: емоційно-ціннісні ставлення, сформованість знань, умінь та навичок, здатність до активного, творчого використання набутого досвіду. Сьогодні увага вчених сконцентрована на розвиток різних видів компетентностей, проте особливої актуальності в умовах зниження рівня естетичної та загальної культури людства набуває формування мистецько-творчої компетентності дошкільника. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні вона розуміється як «здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [1, с. 21].

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини в особливостях різних видів мистецтв: музичному, театральному, образотворчому; сформованість ціннісного ставлення до мистецтва; бажання сприймати твори мистецтва тощо.

На думку Т.Комарової до структури мистецької компетентності входить: цілеспрямоване аналітико-синтетичне сприйняття предмета; узагальнене уявлення ознак та властивостей предмета; здійснення комплексу рухів під контролем зору; сприйняття та оцінка створюваного зображення; перетворення уявлень та створення образу за допомогою уяви.

За підсумками теорії діяльності, розробленої О. Леонтьєвим, Н.Ветлугіна виділила такі елементи мистецької компетентності: художнє сприйняття (здатність сприймати і переживати прекрасне у житті та творах мистецтва, легко «входити» у уявну ситуацію, емоційно відгукуватися на красу); оцінне ставлення (здатність оцінювати прекрасне у навколишньому, розрізняти засоби художньої виразності у змісті літературних, образотворчих, музичних творів та театральної діяльності); художня діяльність (самостійно шукати і знаходити оригінальні прийоми вирішення художніх завдань – виразно співати і читати вірші, витончено рухатися під музику, знаходити природні рухи для передачі образу в грі-драматизації, виявляючи творчу ініціативу та особистісне ставлення до того, що відбувається).

На думку А. Мелік-Пашаєва можна виділити такі компоненти художньо-творчого розвитку особистості: естетичне ставлення; творча уява; спеціальні практичні вміння та навички, необхідні для створення художнього образу.

Отже, вітчизняні педагоги та психологи розглядають творчість як створення людиною об'єктивно та суб'єктивно нового. Саме суб'єктивна новизна становить результат діяльності дітей дошкільного віку. Розвиток мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку передбачає створення суб'єктивно нового (значущого, перш за все для дитини) продукту (малюнок, аплікація, ліплення, оповідання, танець, пісенька, гра); створення (вигадування) деталей, що раніше не використовувались і по-новому характеризують образ.

Компонентами мистецько-творчої компетентності, відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні є емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань та навичок. Розглянемо зміст цих компонентів.

Емоційно-ціннісне ставлення: дошкільник емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва; виявляє інтерес до мистецької діяльності; позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності та отримує задоволення від неї.

Сформованість знань: дошкільник має елементарні уявлення про види мистецтва, виявляє інтерес до них, впізнає знайомі твори, проявляє до них особисте ставлення; здатний до реалізації творчого задуму за їх допомогою.

Навички: дошкільник пов'язує яскравість образу, зміст твору з кольорами, композицією, формою; здатний розрізнити основні жанри живопису, музики, вистави різних театрів; виявляє вміння використовувати техніки художньо-

продуктивної та декоративно-ужиткової діяльності, експериментує з зображувальними матеріалами, створює художні образи [1, с. 22-23].

У науковій літературі мистецько-творча компетентність розглядається як створення людиною об'єктивно і суб'єктивно нового. Н.Ветлугіна, Л.Виготський, О. Запорожець, Т.Комарова, М.Сакуліна виділяють такі особливості мистецько-творчої компетентності старших дошкільників:

1. Новизна та суб'єктивність творчої діяльності. Діти роблять безліч відкриттів і створюють цікавий, часом оригінальний продукт (малюнок, конструкції, вірші тощо) (Н.Ветлугіна).

2. Значна роль уяви. Створені зображення стають схожими на реальний предмет, він впізнаваний і включає безліч деталей.

3. Емоційна включеність. Дошкільник здатний до пошуку та апробації безлічі рішень, отримує від цього особливе задоволення, часом набагато більше, ніж від досягнення кінцевого результату.

4. Практична спрямованість діяльності. Дитина легко починає орієнтовну, часом навіть не зовсім осмислену діяльність, яка стає більш цілеспрямованою, захоплює дитину пошуком і часто призводить до позитивних результатів. До кінця дошкільного віку дитина може вже тривалий час виконувати діяльність, яка їй цікава, ґрунтуючись лише на мимовільній увазі.

5. Розвиток дрібної моторики. До старшого дошкільного віку рука дитини стає більш спритною, рухливою, здатною легко і вільно здійснювати малювальні рухи в різному напрямку і різної тривалості, від рівня яких залежить вміння творчо вирішувати будь-яке образотворче завдання.

6. Удосконалення та ускладнення техніки малювання. Діти можуть передавати характерні ознаки предмета: контури форми, пропорції, колір. Вони можуть ліпити з цілого шматка глини, моделюючи форму кінчиками пальців, згладжувати місця з'єднання, відтягувати деталі пальцями від основної форми, прикрашати свої роботи з допомогою стеки і наліпивши, розписувати їх. В аплікації дошкільники освоюють прийоми вирізування однакових фігур або деталей з паперу, складеного навпіл, гармошкою. Діти конструюють за умовами, заданими дорослим, але вже готові до самостійного творчого конструювання з різних матеріалів. У них формуються узагальнені способи дій та узагальнені уявлення про конструйовані ними об'єкти. Найбільш важливе досягнення дітей – оволодіння композицією з урахуванням просторових відносин, відповідно до сюжету та власного задуму. Однак дитячі задуми ще характеризуються недостатньою стійкістю та виразністю.

Висновки. Ми з'ясували, що діти старшого дошкільного віку здатні до прояву таких особливостей мистецько-творчої компетентності: адекватно, цілісно, повно, глибоко сприймати твори образотворчого мистецтва; розуміти їх смисловий зміст; виділяти та застосовувати виразні засоби; виражати власне

ставлення до художнього образу; передавати ставлення до творів мистецтва через власну зображувальну діяльність.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція. Наказ МОН України № 33. від 12.01.2021. С. 21–22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. Бібік // Компетентнісна освіта: від теорії до практики. – К.: Плеяди. – 2005. – С. 22 – 30
3. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). – P. 8.

СЕКЦІЯ 3

**РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**ІНКЛЮЗИВНІ ЦІННОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПІЛЬНОТІ ТА ЇХ РОЛЬ В
ООНОВЛЕННІ ОСВІТНІХ ПРАКТИК**

*Дімітріс Аргіропулос, професор, доктор Ph.d,
почесний професор ЖДУ імені Івана Франка
Пармський університет (Італія),*

*Наталія Тарнавська, канд. психологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. У часи воєн і протиріч, навіть якщо війна відбувається десь далеко, неначе запалення в людському організмі, яке не попередили та не зупинили вчасно, подібним чином відбувається загострення соціальних, політичних, економічних непорозумінь між державами, спільнотами, окремими людьми. Однак саме у цей час стає зрозумілим на яких ціннісних полюсах знаходяться держави та народи. Самуель Гантінгтон у своїй популярній книзі «Зіткнення цивілізацій і перетворення світового порядку» (The Clash of Civilizations and Remaking of the World Order, 1996) визначає цивілізацію як найвищий прояв культури, що об'єднує людей і забезпечує їм певний рівень самобутності, на його думку цивілізація визначається як загальними об'єктивними елементами, такими як мова, історія, релігія, освіта, звичаї, громадські інститути, так і суб'єктивною самоідентифікацією людей. Цивілізаційна ідентичність, на думку автора, відіграватиме все більш важливу роль у майбутньому, і надалі світ формуватиметься значною мірою під впливом взаємодії кількох головних цивілізацій та одночасно поглиблення відмінностей між ними. Найбільші за своїми наслідками конфлікти майбутнього відбудуться на свого роду культурних кордонах, що поділяють ці цивілізації [3].

Виклад основного матеріалу. Сьогодні педагоги закладів дошкільної освіти, як і більшість громадян України об'єднуються у певні спільноти, займаються волонтерством, організовують просвітницькі платформи, громадські організації, що спрямовані на підтримку найменш захищених верств населення, а особливо дітей дошкільного віку та їх родин. Говорячи про роль педагогічних спільнот у період масштабного конфлікту в центрі Європи, що викликаний віроломним нападом Росії на суверенну державу Україну, варто пильно подивитися на людину, яка формує спільноту і яка є її частиною. Кожна людина як унікальна особистість сприймає реальність по-різному, її бачення складається з багатьох чинників, серед яких базовими є місце народження,

світогляд, культура, фінансові ресурси, особливості довкілля. Але у певний момент, незважаючи на межі, умовності, відмінності, виникають ситуації, які стосуються кожного з нас і стають предметом наших спільних інтересів. У переломні епохи стає особливо зрозумілим, як багато означають наші уявлення про життя, освіту, вплив один на одного, а також на те, що нас розділяє. Найбільш високі мури, що розділяють людей та переважаючі мотиви й причини конфліктів знаходяться у площині світобчення. Держави та їх політичне представництво залишаються головними дійовими особами у міжнародних справах, але найбільш критичні конфлікти глобальної політики розгортаються між націями та групами, які мають різні цінності та кардинально протилежне бачення майбутнього. В Україні до війни активно відбувався процес децентралізації, багато громад, державних закладів посилили свою фінансову автономію, виборчий процес набув прозорості, освітня інклюзія максимально реалізовувалася та підтримувалася суспільством, українці цінували і дотепер з великою відданістю розділяють європейські цінності – демократії, сприяння різноманітності, поваги до людської гідності, дотримання прав і свобод кожного громадянина. Росія як держава-агресор у війні з Україною протистоїть західним цінностям, що несуть загрозу імперії, ідеології «руського міра».

Які освітні ресурси шукати у цій ситуації, на які спільні цінності опиратися у протидії конфлікту, у протидії війні, а головне, як виховувати найменших громадян суспільства – дітей дошкільного віку, транслюючи їм впевненість у завтрашньому дні, спокій, довіру, відкритість. Нова соціальна ситуація, у якій опинилися люди в Україні обумовлює зміни в глибинних структурах особистості, руйнуються уявлення, ставлення, судження, внаслідок чого відбуваються негативні процеси, пов'язані з виникненням недовіри, апатії, або агресії щодо себе, навколишніх людей, світу. Державні інститути намагаються дати суспільству необхідні для подальшого життя ресурси – фінансову підтримку, сприяння евакуації людей з небезпечних територій, медичні послуги, продовження навчання для дітей і молоді. Однак люди часто залишається наодинці зі своїми проблемами, які виникають через втрату соціальних зв'язків, складну адаптацію в нових умовах, через відсутність житла і роботи. Це стосується не тільки внутрішньо переміщених осіб, але і українців, які разом з дітьми отримали тимчасовий прихисток за кордоном. Інклюзивні цінності у цьому контексті набувають нового сенсу і можуть стати надзвичайно корисними у розв'язку складних ситуацій з можливістю подальшого оновлення освітніх відносин на принципах справедливості.

Однією з важливих цінностей інклюзії є з одного боку можливість надати людині максимальну автономію, здатність обходитися без надмірної опіки, керувати власним життям, а з іншого - бути частиною спільноти, мати соціальні зв'язки. Роль соціального середовища, в якому відбуваються всі процеси

міжособистісної взаємодії є надзвичайно важливими [2]. Однак, соціальні фактори не є основними, вони підлягають контролю і детермінації з боку психології особистості. Їх позицію можна звести до наступного положення: якщо конфлікти виникають під дією соціальних чинників, отже їх можна певним чином контролювати, змінювати або попереджувати, але якщо конфлікт є агресією нападаючої сторони, то мають бути активовані інші внутрішні ресурси особистості. На відміну від зовнішніх факторів, психологічні існують разом з людиною, залежать від її особистісної сфери, свідомості і навіть підсвідомості. Тому цінності окремої людини, спільноти, до якої вона належить є тією опорою, на яку можна спертися в самоідентифікації, пошуку партнерів та однодумців, зорганізуватися для вирішення нагальних проблем, надати необхідну взаємопідтримку і допомогу. Якщо між спільнотами є міжнародна співпраця – це створює потужну мережу спільного ресурсу, яким можуть скористатися люди, які опинилися у скрутному становищі, стали вимушеними переселенцями. Війна є складним випробуванням, криза торкається найбільш фундаментальних життєво важливих цінностей і потреб людини, спричиняє важкі емоційні переживання, але як і будь-яка криза, стимулює до розвитку нових процесів, руйнуванню застарілих стереотипів, прийняття важливих рішень, будівництва концептуально нового життя.

Ті уроки, які українці отримали за час війни, надзвичайно значущі і важливі для освітніх практик, для побудови майбутнього, де головні цінності - життя людей, родина, взаємодопомога, гідність, свобода, вдячність. Заклади освіти перестають бути єдиним місцем здобуття знань. Процес, який зараз відбувається у зв'язку з воєнними діями, можна назвати досвідом навчання в реальності, поза стінами закладу, які образно можна назвати умовними, або такими, які сповільнюють пізнання та є перепорою до безпосереднього включення в реальність, до всотування знань через безпосередній досвід та життєві виклики. Освіта поза будівлею закладу допомагає підходити до освітнього процесу комплексно, без роздробленості, адже й у реальному житті всі процеси взаємопов'язані. Видатний італійський педагог Лоренцо Мілані у післявоєнний час перетворив життя на шкільний предмет. Він організував колективну роботу, якою керував разом з дітьми, мешканцями та численними відвідувачами. Зусиллями громади здійснювалися дослідження. Спільнота людей, причетних до школи, багато працювала над виготовленням засобів і дидактичних матеріалів. Велика культурна, дидактична та педагогічна революція, що відкидає байдужість, негативну пасивність та максимально мотивує вихованців [1].

Висновки. Зараз в освітньому просторі України ми бачимо як гуртуються педагоги і діти щоб підтримати один одного, українських захисників, своїх

рідних з метою подолати спільними зусиллями труднощі та започаткувати інклюзивну перспективу в новому форматі:

- не уподібнюватися агресору у розпалюванні ненависті, ворожнечі, маніпулюванні, пропозанді та дезінформації, на протипагу цьому слідувати міжнародним нормам захисту прав та людської гідності;

- поважати та приймати людей інших національностей, раси, віросповідання;

- усвідомлювати, що людей не розділяють інвалідність, зовнішня несхожість, або розбіжність в поглядах, людей розділяє неспроможність сприйняти відмінності, дозволити іншій людині відрізнитися від нас, діяти в інший спосіб, думати по іншому;

- проявляти неабиякі здатності та інтерес до вивчення іноземних мов, культури та традицій інших народів і держав, що дозволяє бачити конкретних людей, їх потреби, тривоги, радості, а не загальний образ, який може бути спалюжений пропагандою;

- підтримувати тих, хто опинився у складному становищі через взаємодію, самоорганізацію спільнот і громад як в Україні так і поза її межами;

- усвідомлювати, що родина - це найважливіше для людини, вона завжди на твоїй стороні, а також те, що твоєю родиною можуть стати близькі за цінностями та світоглядом до тебе люди, спільноти, до яких ти належиш;

- застосовувати знання про закономірності сприймання людьми один одного у процесі спілкування, адекватно виражати власні емоції та почуття, володіти навичками ефективного спілкування, застосовувати гнучкість у взаємодії, бути товариськими і сміливо комуніювати, навіть якщо не знаєш мови оточуючих;

- не губитися в складних ситуаціях, навіть якщо ти залишився без домівки, без грошей в Україні, чи іншій країні світу;

- сміливо говорити про свої потреби та відмовлятися від непотрібних тобі речей, дбати про екологію, берегти усе живе;

- пишатися своєю країною, мати мужність без зброї в руках стояти з прапором перед воєнізованими машинами з російськими загарбниками, оплакувати загиблих воїнів, молитися за полонених, які піддаються нелюдським тортурам, переживати важкі потрясіння і знову відновлювати сили заради себе та інших;

- бути безмірно вдячним окремим людям, спільнотам, політикам, державам, які допомагають зберегти українську державність, життя людей, майбутнє українських дітей.

Список використаних джерел

1. Дімітріс Аргіропулос (Dimitris Argiropoulos), Наталія Тарнавська. Школа Барбіани. Лист до шкільної вчительки: науково-популярне видання / за загальною редакцією Дімітріс Аргіропулос, Наталія Тарнавська. – Житомир : Вид-во «НОВОград» – 204 с.
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник / Інклюзивна освіта. Посібник для батьків: посібник / Укладачем матеріалу є неурядова організація «Проживання в громаді» (м. Манітоба, Канада). – К. : Паливода А.В., 2012. – 120 с.
3. Samuel Phillips Huntington. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order.: And the Remaking of World Order Copertina flessibile – 5 giugno 2002.

ЕЙДО ТА МНЕМОТЕХНІКИ У КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

*Любов Костик, канд. філологічних наук, викладач
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

Актуальність проблеми. Все більшої популярності у освітньому просторі набуває впровадження інноваційних технологій, які сприяють оптимізації взаємодії з вихованцями та гуманізації процесу навчання. Важливість та ефективність використання інноваційних освітніх технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення вивчалися такими науковцями як: М. Савченко, М. Хватцева, Т.Філічова, Є. Соботович, С. Конопляста, Ю. Рібцун, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет, Н.Чевельова, Г.Чиркіна, Л.Волкова, М. Поваляєва, М. І. Чистякова та ін.

Виклад основного матеріалу. У наш час надзвичайно важливою запорукою повноцінного розвитку дитини є її своєчасне засвоєння правильної вимови фонем, формування вміння контролювати вимову у процесі спілкування з оточуючими. Зокрема, різні відхилення у розвитку фонетичного боку мовлення викликають у дітей комплекс труднощів: у процесі адаптації їх у соціальне середовище, особливо нове, незвичне для них; під час навчання, особливо при опануванні навичками письма та читання; при спілкуванні з дорослими та ровесниками. Часто причиною формування комплексів неповноцінності у дошкільнят стають порушення звуковимови, які також можуть у майбутньому гальмувати їхню професійну самореалізацію. Усі ці причини вагомі для того, щоб своєчасно виявляти такі відхилення у розвитку дитини і виправляти їх.

Актуальним на сучасному етапі є запровадження у корекційно-розвивальній та виховній процес сучасних освітніх технологій. Однією із таких є *ейдетика*, одна з найпрогресивніших і найцікавіших методик розвитку пам'яті, така ігрова система, яка опирається на властиве кожній дитині вміння уявляти й фантазувати за допомогою зорових уявлень й відчуттів (тактильних,

нюхових, смакових), що знаходить своє практичне застосування в різних сферах її життєдіяльності. Корекційні методики з прийомами ейдетики у роботі з дітьми з порушеннями мовлення розроблені науковцями та логопедами: Ю. Рибцун, В. Тищенко, Н. Максименко, С. Ковальчук, В. Зеленською та ін. Під час занять з використанням елементів ейдетики, завдяки вмінню асоціювати, діти легко та невимушено засвоюють нові знання, покращують комунікативну активність, розвивають образне мислення, увагу та пам'ять.

Мовлення інтенсивно розвивається в дошкільному віці і подолання його вад у цей період відбувається швидше і легше. Саме у дошкільному дитинстві мовлення не лише стає окремим і регульованим пізнавальним процесом, а й інтегрується та диференціюється з іншими вищими психічними функціями, свідченням чого є формування мовленнєвої діяльності, прямо не пов'язаної з практичними діями. Дошкільник учиться правильно вимовляти та розрізняти звуки рідної мови, з опорою на свій чуттєвий і практичний досвід збагачує словник, експериментує зі словами, оволодіває парадигмою граматичних форм, навчається звукового, складового, морфемного та синтаксичного аналізу.

Авторка запатентованого способу навчання та книг ейдетичного напрямку в роботі з дошкільниками, Ольга Пашенко, розкриває свої секрети на сторінках журналу «Дошкільне виховання» [2;3;4]. Вона вважає, що «помилкою вихователів є те, що вони проводять заняття з дітьми за шаблоном, трафаретно і нудно, постійно заучують назву предметної картинки, пов'язують завчені слова. Ці заняття з шаблонними питаннями за змістом картинки є неефективними, адже унеможлиблюється будь-яка ініціатива з боку дітей та оригінальність їх думок. Відтак, дитина перебуває у пасивному емоційному стані, і не варто чекати від неї цікавої власної розповіді. Дитина просто буде наслідувати зразок вихователя та, нудьгуючи, чекати закінчення заняття» [2, с.20].

Різні порушення мовлення, у той чи інший спосіб, позначаються на діяльність і поведінку дошкільника та обумовлюють обмежену інтелектуальну пізнавальну активність. Доволі часто, через невміння висловлювати свої думки та страх виглядати смішною, дитина втрачає можливість спільної діяльності з однолітками, хоча правила та зміст гри їй цілком зрозумілі. Правильний і вчасний розвиток мовлення надаватиме змогу дитині свідомо сприймати предмети та явища навколишнього світу.

Традиційні корекційні заняття для дітей-логопатів не завжди є легкими та цікавими. Проведення занять з використанням елементів ейдетики у роботі з дітьми з порушеннями мовлення, формує новий підхід до освітньо-виховних технологій, який дозволяє дітям легко засвоювати нові знання. Провідними засобами ейдетики виступає акровербальна техніка та робота з асоціаціями. У будь-якому процесі навчання, асоціації мають вагомим значення. Одне явище

спричинює інше, асоціації, в свою чергу, допомагають систематизувати всі елементи інформації.

Методи та прийоми ейдетики допомагають кодувати різні види інформації. Зокрема, метод піктограм (від лат. *pictus* – зображений, гр. *ὑράμμα* – запис) передбачає відображення важливих характерних рис окремих предметів чи явищ у схематичному вигляді. Піктограми – маленькі прості малюнки, значки, в яких виділяються суттєві ознаки предмета або поняття. Метод піктограм – це те саме малюнкове письмо, де слова замінені символами або спрощеними малюнками. Вони допомагають запам'ятовувати будь-які віршовані та прозові літературні твори. Цей прийом використовується для збагачення словникового запасу, розвитку мовної активності. Діти залюбки перетворюють вірші в малюнки, схожі на комікси, тому відтепер вивчити вірш – означає розказати цікаву та веселу історію за допомогою малюнків.

При використанні певних знаків, схем або інших графічних позначень дошкільнятам з мовленнєвими порушеннями значно легше опанувати певну абстрактну або чітко систематизовану інформацію. З цією метою Ю.В.Рибцун розробила низку ігор з використанням символів та схем, які допоможуть дітям швидше запам'ятовувати та відтворювати вправи артикуляційної гімнастики [5; 6], вимовляти та характеризувати голосні та приголосні звуки [7; 8], вчити вірші за допомогою піктограм, розповідати казки чи невеликі оповідання [9], описувати предмети рослинного світу [10].

Серйозною проблемою для дошкільників з вадами мовлення є вивчення віршів напам'ять. Багато з них не в змозі запам'ятати найпростіший вірш з чотирьох рядків. Діти забувають слова або переставляють їх місцями і через це відмовляються взагалі щось вивчати, але із задоволенням виконують ті завдання, які цікаві і доступні їм за змістом. Тому нашою метою є створення такої навчальної ситуації, яка могла б привернути увагу дошкільника і втримати його пізнавальну активність на певний час. Мнемотехніка успішно допомагає у розв'язанні мовленнєвих проблем, починаючи від уміння складати прості речення до вивчення віршів, скоромовок, прислів'їв та переказу казок й оповідань. Ідея мнемотехніки полягає в тому, що кожне слово або словосполучення унаочнюється певним зображенням. Будь-яке слово, речення, вірш, загадку, прислів'я, казку можна «записати», використовуючи картинки або піктограми. Зоровий образ, який зберігається у дитини, полегшує процес відтворення інформації. Така форма роботи допомагає дітям не тільки запам'ятати слова, але і зрозуміти їх значення. Схеми виконують роль зорового плану, який допомагає дитині відтворити почуте. Картинки та анімація добираються таким чином, щоб вони були доступні та зрозумілі дітям. Це значно покращує розуміння змісту віршованих творів, скоромовок, запам'ятовування

послідовності подій прозових творів, складних сюжетів, повноти відтворення сюжету та урізноманітнює роботу педагога.

Мнемотехніка складається з мнемоквадратів, мнемодоріжок, мнемотаблиць та мнемострічок. Обов'язковим є проведення попередньої роботи, яка стосується пояснення незрозумілих слів. Починаємо з простих мнемоквадратів, послідовно переходимо до мнемодоріжок і надалі до мнемотаблиць та мнемострічок з анімацією.

Використовуючи символи-образи у корекційній роботі можна уникнути мовно-корекційного тиску на дитину. Окрім цього, символ відкриває творчий потенціал, зміцнює зацікавлення, підвищує мотивацію, сприяє кращим результатам корекційно-навчальної роботи та підводить дитину до самостійного засвоєння норм правильної вимови звуків рідної мови.

Висновки. Отже, застосування під час ігор-занять методів та прийомів ейдо та мнемотехніки допомагає педагогу через неповторний світ різноманітних образів сформувати мовленнєву полікомпетентність дітей, спонукає дошкільнят до невимушеного та легшого пізнання навколишньої дійсності, сприяє розвитку образного мислення, різних видів уваги, пам'яті та стимулює їх комунікативну активність.

Список використаних джерел

1. Максименко Н. В. Ейдетика та логопедія. Київ, 2016. 79 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6-31SVI3k3dVHFZb1BYczc4VEE/view?resourcekey=0-YX6lp-niVl1DW10b8lsLNq>
2. Пащенко О. Ейдетика в навчанні. *Дошкільне виховання*. 2010. № 5. С. 20-22.
3. Пащенко О. Ейдетика для розвитку й навчання. *Дошкільне виховання*. 2010. № 10. С. 16-18.
4. Пащенко О. Креативний розвиток: ейдетика для дорослих і малих. *Дошкільне виховання*. 2012. № 2. С. 24-26.
5. Рібцун Ю. В. Використання ігрових прийомів у розвитку артикуляційної моторики молодших дошкільнят з ГНР. *Дефектологія*. 2008. № 1. С. 11-13.
6. Рібцун Ю. В. Вірші, картинки, звуки для забави та науки. Фонетико-фонематична компетентність дошкільника (у двох частинах) [альбом для ігр-занять з дітьми 3-6 років]. Харків: Видавнича група „Основа”, 2013. 176 с.
7. Рібцун Ю. В. Дидактична багатоваріативна гра „Чарівний будиночок” *Логопед*. 2012. № 9 (21). С. 33-36.
8. Рібцун Ю. В. Ой, весела у нас зима. Київ: Літера ЛТД, 2010. 64 с.
9. Рібцун Ю. В. У саду та на городі: дидакт. Гра. *Дошкільне виховання*. 2000. № 8. С. 25.
10. Тищенко В. В., Рібцун Ю. В. Як навчити дитину правильно говорити: від народження до 5 років. Навч.-метод. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2006. 128 с.

**ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ЗАСОБАМИ ІКТ
У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ СЛУХУ**

Жанна Алексейчук, вихователь

Житомирського дошкільного навчального закладу №33

Актуальність проблеми. Кожна дитина по-своєму унікальна, і потреби кожної дитини специфічні. Дитина з особливими освітніми потребами на сучасному етапі розвитку суспільства розглядається як особистість, яка має ті ж права, що й інші члени спільноти.

Кліпове мислення, нездатність зосередитись і постійне відволікання, - так описують сучасних дітей психологи, педагоги та фахівці освіти.

Суть «кліпового мислення» полягає в здатності людини швидко переключатися між різними за сенсом фрагментами інформації та швидко її обробляти.

Виклад основного матеріалу. Сучасні діти краще сприймають образи, ніж слова, тому навчальна інформація у малюнках, у формі відеороликів, інфографіки діє ефективніше.

Введення прийомів візуалізації в освітній процес – це вимога часу. Для креативного педагога – це творчість, відхід від буденності. Для сучасних дітей – це розвиток критичного мислення, зорового сприйняття, візуальної грамотності та культури, особливо, якщо це діти з особливими освітніми потребами. [3]

У процесі використання наочності у навчанні дошкільників з порушенням слуху відбувається узгодження слова і відчуття. Представлення інформації за допомогою різноманітних словесних, візуальних зображень, символів, чисел сприяє активізації навчальної діяльності, її підтримці, підсилення процесу осмислення і переробки інформації. Це надзвичайно важливо для дітей з особливостями розвитку, які використовують компенсаторні можливості організму. Так, порушення слуху компенсується підвищеним зоровим сприйманням.

Під активними засобами візуалізації ми розуміємо не просто ілюстративний матеріал, а систему передачі візуальної інформації дитині. Важливим аспектом використання візуальних дидактичних матеріалів є визначення оптимального співвідношення наочних образів і словесної, символічної інформації.

Завдання педагога – використовувати такі форми наочності, які б не тільки доповнили словесну інформацію, але й самі були носіями інформації. Чим більше проблемності в наочній інформації, тим вищий ступінь розумової активності дитини вона спонукає.

Для вирішення поставлених завдань з мовленнєвого розвитку малят з порушеннями слуху у роботі я використовую різні засоби візуалізації:

- картки-написи,
- рамки – вкладки,
- наочний матеріал типу «Лото» (для об'єкта або предмета діти підбирають назву-напис),
- лепбуки,
- звуко-мовний тренажер «Живий звук»
- та інші засоби.

Дітей з порушеннями слуху рано починають навчати читати, одразу коли вони приходять до садочка. Приблизно це в 2-3 роки.

Дошкільнят навчають глобальному читанню. Для цього використовують картки з написами-назвами усіх предметів, що оточують дитину. У такий спосіб малюк усвідомлює, що все має назви-слова. Від глобального читання досить швидко діти переходять до традиційного.

Враховуючи розвиток комп'ютерних технологій і їх можливості, особливу увагу приділяють саме комп'ютерній візуалізації.

Комп'ютерна візуалізація інформації – це спосіб подачі інформації за допомогою комп'ютерних технологій, яка дозволяє наочно представити на екрані об'єкти й процеси з різних ракурсів, більш детально, з можливістю демонстрації внутрішніх взаємозв'язків складових частин.

З метою створення наочно-образного підґрунтя для розвитку мовлення та формування навичок сприймання мовлення дітей у своїй педагогічній діяльності створюють різні види презентацій у різних форматах: презентація у форматі PowerPoint, скрайбінг, а також методи інфографіки.

Широковідома презентація формату PowerPoint вже давно є допоміжним засобом візуалізації дидактичного матеріалу. Microsoft PowerPoint надає широкі можливості створення і проведення динамічних презентацій. За допомогою звукових та візуальних функцій можна представити дітям зрозумілу і ефектну картинку.

Скрайбінг (від англ. Scribe – «розмічати») – нова техніка презентації, винайдена британським художником Ендрю Парком.

Педагоги найчастіше використовують цей метод, щоб донести до дітей інформацію у максимально зрозумілому і послідовному форматі, підсилюючи ефект сприйняття інформації захоплюючим візуальним рядом. Скрайбінг – це насамперед мистецтво відображати своє мовлення в динамічно-змінних малюнках.

Наразі скрайбінг – інноваційна технологія, за допомогою якої можна привернути увагу дітей, забезпечити їх додатковою інформацією та виокремити головні моменти нової розповіді.

Головні етапи створення презентацій:

- придумати ідею (вона повинна бути зрозумілою і актуальною);

- підготувати сценарій (необхідно заздалегідь продумати план розповіді);
- зробити заготовки (а саме, дібрати зображення до кожного з етапів, музичний супровід, звуки природи або інші відео та звукові ефекти, згідно задуму);
- обрати програму найбільш зручну для вас, в якій можна створити та змонтувати сюжетні складові у єдиний відеоряд.
- змонтувати презентацію або відеоролик, відповідно до етапів обраної програми.

У вищезазначених форматах створено презентації відповідно лексичних тем. Саме така форма роботи допомагає організувати дистанційну освітню діяльність дітей, через батьків під час карантинних заходів.

Інфографіка – це графічний спосіб подання інформації, даних та знань.

Основна мета інфографіки – пояснення складної інформації простими образами та символами, а також передача даних у короткому та незвичайному вигляді.

Інфографіка потрібна для: порівняння різноманітних фактів або чисел; пояснення як працює той чи інший прилад, або як відбувається те чи інше явище; відображення зв'язку речей або подій за допомогою розміру літер та цифр, застосовуючи різні кольори, форми.

Інфографіка сприяє полегшеному розумінню інформації, вивченню та запам'ятовуванню.

Використовуючи цей графічний спосіб зручно створювати необхідний дидактичний матеріал самостійно. Головне мати бажання і час.

Висновки. Отже, при використанні інформаційно-комунікаційних технологій:

- формується мотиваційний компонент мовленнєвої діяльності;
- створюється наочно-образне підґрунтя для розвитку мовлення;
- формуються навички сприймання мовлення та навички продукування мовлення.

Список використаних джерел

1. Кучер О. В. Візуалізація навчального матеріалу в освітньому процесі Нової української школи: Методичний посібник, <https://vseosvita.ua/library/metodicnij-posibnik-vizualizacia-navcalnogo-materialu-v-osvitnomu-procesi-novoi-ukrainskoi-skoli-415491.html>.
2. Гаяш О.В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням: Методичні рекомендації/Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2014. – 108 с.
3. Бабич О. Візуалізація інформації в процесі навчання. Фізико-математична освіта.2013. №1(5), <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/2361/1/Babych.pdf>

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОНТЕССОРІ-ПЕДАГОГІКИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Наталя Григор'єва, аспірантка

Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність проблеми. Все більше дітей у світі народжуються з певними проблемами і потребують не лише медичної, а й педагогічної допомоги. Сучасна спеціальна педагогіка ставить за мету розвиток, навчання і виховання такої категорії дітей. Для її реалізації необхідне використання найбільш ефективних методів, технологій, які б сприяли психічному і фізичному розвитку дітей, корекції та компенсації недоліків психофізичного розвитку, формуванню гармонійно розвинутої особистості. У зв'язку з цим існує потреба у зверненні до спадщини видатних зарубіжних і вітчизняних педагогів. Науковий метод Марії Монтессорі (італійського лікаря, антрополога, педагога), як показав сторічний досвід, може бути використаний у роботі з дітьми, які успішно розвиваються, так і з особливостями розвитку. Її унікальна педагогічна технологія, створена на засадах гуманізму, містить ідею саморозвитку особистості дитини в процесі проходження ряду сенситивних періодів, що протікають відповідно до її внутрішньої індивідуальної програми саморозвитку. Освітнє середовище включає спеціальний дидактичний матеріал, що відповідає ряду вимог. Педагог в освітньому середовищі Монтессорі стає помічником лише у разі звернення до нього: «Допоможи мені зробити це самому!». Забезпечення саморозвитку дитини і підтримка інтересу до навчання здійснюється шляхом відходу від традиційної форми організації навчання – заняття за рахунок реалізації принципу свободи дитини (свобода вибору матеріалу для роботи, місця роботи, тривалості роботи, партнерів для спільної діяльності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню педагогічної спадщини М. Монтессорі присвятили праці вітчизняні педагоги: Л. Андрушко, В. Бондар, А. Ільченко, І. Дичківська, Б. Жебровський, Т. Михальчук, Т. Поніманська, Н. Прибильська, М. Сорокова, О. Хілтунен. Тему впровадження Монтессорі-педагогіки в інклюзивну освіту досліджували А. Ільченко, К. Сумнітельний, С. Сумнітельна. Втім, за результатами аналізу наукових публікацій простежується неповне розкриття цієї проблеми, а саме – відсутні методичні рекомендації з використання Монтессорі-педагогіки в інклюзивних групах дошкільних закладів.

Мета статті: Розглянути можливості застосування педагогіки М. Монтессорі в роботі з дітьми дошкільного віку, які мають особливості у розвитку, акцентувати увагу на актуальності та перспективності педагогічних

ідей М. Монтессорі для організації інклюзивної освіти дітей, показати підходи до створення інтегративних груп.

Виклад основного матеріалу. Часто можна зустріти думку про те, що Монтессорі-педагогіка – це система, яка створена для роботи з дітьми, що мають певні відхилення у розвитку. Як відомо із біографії італійської педагогині, лише два роки вона працювала в Ортофренічній школі, де були зібрані «ідіоти» (так тоді називали всіх дітей незалежно від того, які відхилення у розвитку вони мали). М. Монтессорі змогла навчити своїх дітей читати і каліграфічно писати, використовуючи власну методику, в основі якої лежали науково-методичні розробки Е. Сегена і Ж. Ітара. В підсумку діти показали кращі результати на відміну від здорових під час іспиту. Відтоді М. Монтессорі замислилася про причини низького рівня розвитку здорових дітей і продовжила роботу з ними. Педагогічні ідеї Е. Сегена вона включила у власну систему педагогічних ідей і принципів, які не втратили своєї актуальності: індивідуально-особистісний підхід до дитини; інтелектуальний розвиток дитини залежить від розвитку її сенсорної та моторної сфери; повноцінний сенсомоторний розвиток можливий в процесі власної активності дитини, її різноманітної діяльності; для сприятливого розвитку дітей необхідне відповідне середовище.

Збіг загальних принципів реформаторської педагогіки, Монтессорі-педагогіки і принципів сучасної інклюзивної освіти можна простежити у наступних категоріях:

- дитиноцентризм – в центрі дитина з її актуальними індивідуальними освітніми потребами;

- саморозвиток – дитина, яка, розвиваючись, реалізує власну програму саморозвитку;

- адекватне актуальним запитам програми саморозвитку соціальне та освітнє середовище, що включає дидактичний простір, соціальне оточення, близьких дорослих як джерело і мотивацію пізнання, спілкування, діяльності;

- доступність, впорядкованість, привабливість дидактичного середовища;

- свобода вибору;

- діяльність, пізнавальна, соціальна і комунікативна активність дитини;

- особистісне (не нормативне) оцінювання досягнень дитини;

- демократичний характер стосунків співпраці між всіма учасниками освітнього процесу;

- відкритість і соціальність (залучення до освітнього процесу батьків, суспільних і наукових організацій, закладів культури).

Термін «інклюзія» (включення) з'явився в США у 80-ті роки ХХ століття і означав активну та повну участь дитини з обмеженими можливостями в освітньому процесі, житті школи. Це право всіх дітей, в тому числі з особливостями у розвитку, отримати освіту. Під інтеграцією розуміють

створення умов для спільної діяльності здорових дітей і таких, які мають особливості у навчальному процесі й соціальному житті. Отже, інтеграція – це один із варіантів реалізації інклюзії. Потрібно не просто помістити дитину у звичайну групу, а необхідно змінити освітній процес та організацію простору дошкільного закладу так, щоб стимулювати діяльність дитини, надати можливість максимально реалізувати свій потенціал, інтегрувавши її у суспільство здорових дітей.

Засновником першого дитячого Монтесорі-садка із спільним навчанням і вихованням дітей з обмеженими можливостями та здорових дітей став лікар, професор Т. Хельбрюгге – засновник Мюнхенського дитячого центру. Він висунув ідею про те, що для створення умов найкращого розвитку і входження дітей з обмеженими можливостями в соціум, необхідно об'єднати їх в інтегровані групи. Т. Хельбрюгге став засновником і Монтесорі-терапії, ввівши цей термін, яка не замінює інші медичні впливи, проте, перебуваючи на стику педагогіки і медицини, дає дуже гарні результати. Хельбрюгге запропонував правила, за якими створюється інтегрована група: діти з відхиленнями не повинні складати більше 25% дітей групи; відхилення мають бути різного характеру; дітям необхідно надавати комплексну допомогу.

Частіше за все Монтесорі-терапія використовується як фрагмент комплексної корекційної роботи всіх спеціалістів з дитиною, яка має відхилення у розвитку. Одночасно проводиться навчання батьків найбільш ефективним методам роботи з дитиною, спрямованих на корекцію її відхилень. Роль батьків дуже велика. Ефективність роботи підсилюється, якщо вони не приховують діагноз дитини, готові до співпраці з педагогом та іншими спеціалістами.

Монтесорі-педагог (Монтесорі-терапевт), який працює в інтегрованій групі, має бути готовий вивчати особливості дитини у контексті її діагнозу, оволодівати прийомами Монтесорі-терапії та шукати шляхи подальшої роботи з дитиною. Мета монтесорі-терапевта – перш за все допомогти сім'ї прийняти дитину з обмеженнями в розвитку і визнати її своїм повноцінним членом. Завдання, які стоять перед таким спеціалістом: навчання дитини самостійності, особливо у побуті; вправи на розвиток моторики; пробудження позитивного сприйняття мови, збагачення словникового складу; розвиток концентрації уваги; навчання поведінці у грі та побуті; навчання спілкуванню; допомога у налагодженні стосунків між дитиною і батьками; формування вміння самостійно долати труднощі. Як правило, в дошкільних закладах цю роботу виконує колектив спеціалістів: психолог, логопед, дефектолог і лікар. Команда фахівців формується залежно від проблематики розвитку дітей. Технологія організації спільної корекційної роботи педагога і спеціалістів здійснюється у декілька етапів:

1. Бесіда педагогів з батьками про необхідність проведення спеціалістом діагностичного обстеження дитини, отримання дозволу.
2. Комплексне обстеження, яке допомагає з'ясувати рівень розвитку дитини, проблеми і відхилення.
3. Складання індивідуальної програми розвитку для кожної дитини з особливостями в розвитку.
4. Консультування спеціалістом педагогів групи і батьків для вироблення єдиних принципів щодо супроводу та підтримки дитини.

Одна із важливих задач Монтессорі-терапії полягає в тому, щоб допомогти дитині, адаптувати до її особливих потреб класичний Монтессорі-матеріал. За такою адаптацією стоїть пошук педагога, заснований на знанні, з одного боку, методу Монтессорі і класичних матеріалів, а з іншого – особливостей дітей з різними діагнозами. Наприклад, щоб створити ситуацію успіху, потрібно зменшити кількість кубиків у рожевій вежі до п'яти і всередину кожного вбудувати магніти. Кількість запропонованих матеріалів для таких дітей обмежується. Робота із сенсорним матеріалом починається лише після вправ практичного життя. Презентації також будуються по-іншому: працюють з контрастними матеріалами (обирають найбільший і найменший, товстий і більш тонкий).

Висновки. Розглянувши ідеї і принципи Монтессорі-педагогіки, зокрема Монтессорі-терапії, можна впевнено говорити про наявність інклюзивного потенціалу в ній та перспективність для застосування в дошкільному закладі. Подальших наукових досліджень потребує розробка програми підготовки Монтессорі-терапевтів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (нова редакція). Дата оновлення: 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergij-shkarlet>
2. Бондар В. І., Ільченко А. М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
3. Монтессори М. Метод научной педагогики. Дом ребенка. Москва: Астрель, 2010. 269 с.
4. Сорокова М. Г. Система М. Монтессори: теория и практика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений. 3-е изд. Москва: Издательский центр «Академия», 2006. 384 с.
5. Hellbrugge Th. Klinische Sozialpadiatrie. Berlin: Spinger-Verlag; N. Y.: Heidelber, 1981. 168 p.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СІЛЬСЬКОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Людмила Зінчук, директор

Врублівського закладу дошкільної освіти «Сонечко»

Житомирського району Житомирської області

Знедолена природою дитина не повинна знати,

що вона малоздібна, що у неї слабкий розум, слабкі сили.

Виховання такої дитини повинно бути
у сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим.

В.О.Сухомлинський

Актуальність проблеми. У наш час відбувається пошук нових шляхів організації інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти для дітей із особливими освітніми потребами. Щоб налагодити механізм співпраці слід враховувати деякі нюанси, адже це пов'язано зі специфікою методик, невідповідністю кадрів, відсутністю спеціалістів. Адже, крім вихователя, у навчальному процесі активну участь бере асистент вихователя. Меншою, ніж у звичайних групах, є наповнюваність дітей. Тому і виникає потреба у створенні реальних умов дошкільної інклюзивної освіти, яка забезпечить дітям, починаючи з раннього віку, увесь спектр освітніх послуг, різноманітних за формою й змістом, а саме: соціально-психологічних, оздоровчо-лікувальних, корекційно-розвивальних.

В Україні проблеми інклюзивної освіти досліджують такі вчені як А.Колупаєва (автор першого в нашій державі монографічного дослідження з інклюзивної освіти), В.Бондар, А.Заплатинська, М.Кавун, Ю.Найда, Т.Сак, В.Тищенко та ін. Їх теоретичні та методичні праці присвячені питанням інклюзивної освіти дітей шкільного віку. Однак, цей процес має починатись із дитячого садка. Зокрема, окремі аспекти даної проблеми відображено в працях І.Білецької, Л.Білецької, О.Завальнюк Дімітрис Агрополус, Салацька А.П., Н. Тарнавська. На їхню думку, відсутність інклюзивної освіти у дошкільному віці призводить до втрати часу, необхідного для надання оперативної комплексної допомоги дитині з особливими освітніми потребами в сензитивний період її розвитку.

Метою статті є висвітлення практик та перешкод у впровадженні інклюзивної освіти на базі Врублівського закладу дошкільної освіти «Сонечко», а також ключових потреб дітей з ООП, їхніх сімей у послугах, спрямованих на забезпечення ефективного доступу до інклюзивного навчання.

Завдання дослідження:

- 1) дослідити шляхи забезпечення доступу дітей з ООП до інклюзивного навчання в дошкільній освіті;
- 2) вивчити практики створення умов для розвитку інклюзивного середовища, надання послуг дітям з ООП та їхнім сім'ям;
- 3) вивчити потреби дітей з ООП та їхніх сімей, пов'язані з доступом дитини до інклюзивного навчання, підтримкою та забезпеченням навчання у закладах загальної середньої освіти ;

Виклад основного матеріалу. З урахуванням мети дослідження були сформовані дослідницькі питання, які стали основою для розроблення інструментарію проведення дослідження:

- Яким чином забезпечується доступ дитини з ООП до інклюзивного навчання? Якими є перешкоди у забезпеченні доступу?

- Чи забезпечується комплексний підхід до оцінки потреб дитини та планування індивідуальної освітньої програми, а також для надання відповідної підтримки дитині та її сім'ї? Чи враховуються потреби дитини?

- Яких послуг потребують діти з ООП, їхні сім'ї, щоб забезпечити доступ дитини до інклюзивного навчання, надати підтримку в процесі інклюзивного навчання?

- У чому полягають успішні практики інклюзивної освіти? Якими є перешкоди у розвитку інклюзивної освіти?

Минулого року у нашому закладі змінився статус у старшій групі, вона стала інклюзивною, так як у нас з'явилася дитина з обмеженими можливостями. Таким досвідом хочемо поділитися. Ми проживаємо у сільській місцевості, у нас виникає багато труднощів, запитань на дану тему, адже дитина з особливими освітніми потребами потребує особливого ставлення і водночас їй потрібна адаптація як звичайної дитини. Щоб відкрити у закладі освіти інклюзивну групу, ми перш за все провели бесіди, індивідуальні консультації із батьками дошкільняти. Довели їх до відома, що метою інклюзивної освіти є створення в дошкільному закладі умов для здійснення інтегрованого виховання і навчання дитини з особливими потребами. Адже, це перша ланка підготовки дошкільняти до навчання у школі, до адаптації у середовищі, до соціального життя. Інклюзивна освіта дає змогу такій дитині отримувати необхідні соціально - реабілітаційні послуги в умовах дошкільного закладу й одночасно розвиватися в колективі однолітків.

Щоб визначити статусу дитини, яка має певні труднощі у засвоєнні освітньої програми, а також для організації психолого-педагогічної та корекційно-розвивальної допомоги та створення подальшого освітнього маршруту в умовах інклюзивного навчання за Законом України «Про освіту». Батьки дошкільняти звернулися до інклюзивно-ресурсного центру для отримання комплексної оцінки розвитку дитини і визначення її статусу (Закон України «Про освіту» ст.6, п.4, Положення про інклюзивно-ресурсний центр). Таким чином, ми мали змогу звернутися до місцевого управління освіти, щоб розглянули питання про необхідність створення у нашому закладі дошкільної освіти інклюзивної групи. Взявши за основу положення нормативних документів, ми підготували накази, прохання, зміну у трудовому розпорядку дня, а саме:

Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Київ. – 2012 року

Закон України від 05.06.2014р. №1324-VII « Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання»

Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 року №530 «Про внесення змін до Положення про дошкільний навчальний заклад»

Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 року №531 «Про введення посади асистента вихователя та відпустку (56 днів)»

Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 №530 затверджено «Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти»

Лист МОН від 13.11.2018 року № 1/9-691 «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у ЗДО»

Лист МОН від 25.06.2020 року №1/9-348 «Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти»

Заручившись підтримкою батьків у якій виховується дитина з особливими освітніми потребами, педагогічним колективом ми розпочали свою працю в інклюзивній групі. Первинною та важливою сходиною підготовки системи освіти до реалізації процесу інклюзії є етап психологічних і ціннісних змін її фахівців та рівня їх професійних компетентностей у вихованні, навчанні дошкільника з інклюзією, це праця вихователя у групі. На перших етапах звичайно спостерігався страх, неготовність (психологічна, методична, професійна) до роботи з «особливою» дитиною, але педагог підійшов до процесу інклюзії, як відкрита людина. Вона завжди готова брати участь у педагогічному процесі, готова пристосовуватися до кожної педагогічної ситуації, яка виникає у колективі. Вихователь знайшла той самий «ключик» до дитини і допомагає йти по життєвому просторі, адже педагогу необхідно усвідомлено сприймати процес інклюзії, бути відповідальною, готовою до різних життєвих ситуацій, мати навички розв'язувати конфлікти, ставитися до дитини з особливими освітніми потребами як до будь-яких інших дітей у групі. Включати її у ті ж самі види діяльності: ігри, заняття, художню творчість, проекти, пошуково-дослідницьку діяльність, театралізацію, що і інших дітей у даній групі. Важливо, щоб вихователь, з іншими педагогами, не виділяв дитину з ООП серед дитячого колективу, адже такі діти потребують до себе уваги, дружби ровесників, підтримки. Важливу роль в інклюзивному вихованні здійснює асистент вихователя, це звичайно потребує додаткових кадрових ресурсів, але це професійна людина у своїй справі. Це фахівець, який забезпечує базову допомогу, головним чином догляд за дитиною з особливими освітніми потребами і працює з нею над отриманням нею персональної автономії, здійснює підтримку та супровід у навчально-виховному процесі. Під час занять асистент за потреби допомагає дитині у навчанні: реалізує підбір додаткового дидактичного матеріалу, оцінює досягнення дитини. Проводить роботу з однолітками, щоб інклюзивна дитина себе почувала частиною колективу,

стимулює дружні відносини. Разом з групою фахівців бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку, входить у команду супроводу, веде свою навчальну документацію. Отже, для асистента вихователя основним у роботі із дитиною є підтримка, догляд, співпраця з родиною, педагогами, однолітками.

Створивши у дитячому закладі команду супроводу, в яку входять батьки дитини з ООП, психолог, логопед, дефектолог, асистент вихователя, вихователь інклюзивної групи, директор закладу ми розпочали плідну працю над поставленими проблемними питаннями. Завдання команди полягає у зборі інформації про особливості дитини, її інтереси, труднощі. Визначення напрямків психолого-педагогічних та корекційно-розвиваючих послуг, розробка індивідуальної програми розвитку, консультації для батьків щодо особливостей навчання та виховання їхньої дитини, проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі серед педагогів та дітей, щоб не допустити дискримінацію та порушення прав дитини з особливими освітніми потребами. Так як у нашому закладі немає фахівців, які б надали допомогу інклюзивній дитині, ми звернулися до представників інклюзивно-ресурсного центру. Педагоги надали свої послуги у навчанні дитини. Двічі на тиждень займаються із дошкільням із психолого-педагогічними і корекційно-розвитковими заняттями, які проводять логопед, психолог, дефектолог. Важливо допомогти дитині відчувати себе в соціумі рівною із ровесниками, бути учасником його створення, розуміти слабкі та сильні сторони свого життя.

Особливу увагу приділяємо комплексному оцінюванню дитини з особливими освітніми потребами, де враховуємо фізичний стан дитини, мовленнєвий розвиток, емоційно-вольову сферу, навчальну діяльність. Аналізувавши висновки, дійшли до того, що у інклюзивної дитини є покращення у мовленнєвому, фізичному розвитку. Звісно іще слід багато працювати, але коли твоя праця дає позитивний результат, то тебе це надихає на нові плани, звершення. Слід іще розглянути, вивчити педагогічну літературу, передивитися ряд вебінарів, проконсультуватися із фахівцями по інклюзивній освіті, щоб наша праця з дитиною з особливими освітніми потребами давала кращий результат, щоб вона почувала себе у майбутньому впевнено у суспільстві.

Висновки. Влаштування дітей з ООП у інклюзивну групу закладу дошкільньої освіти відбувається безперешкодно. Батьки готові брати активну участь у житті дитини, приділяти увагу інтересам та потребам, підтримувати її в освітньому процесі, організовувати заняття з необхідними спеціалістами та активне дозвілля. Батьки розуміють, що проживання дитини в соціумі є важливим для її подальшої інтеграції в дорослому віці.

Ще однією ключовою ознакою інклюзивного середовища є сприятлива атмосфера у дитячому колективі. Успішна адаптація дитини з особливими освітніми потребами, у інклюзивному класі є суттєво легшою, коли дитина

попередньо відвідувала заклад дошкільної освіти зі своїми однолітками. Тому важливо прикладати максимум зусиль, щоб інклюзивна дитина почувала себе впевнено у майбутньому, адже дошкільна освіта відіграє велику роль у житті дитини.

Список використаних джерел

1. Дімітрис Агрополус, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі 2016. С.86-143.
2. Мартинчук О. Інклюзивна освіта: ідея, практика і суспільна цінність / О. Мартинчук // Дошкільне виховання 2018. № 10. С. 2-5.
3. Носачова Т. Інклюзивна освіта у ЗДО: що має знати вихователь-методист / Т. Носачова // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 8. С. 27-31.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПАЛЬЧИКОВОГО ІГРОТРЕНІНГУ В СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНОГО ПРОЦЕСУ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

*Тетяна Лісова, вчитель-логопед Попільнянського ЗДО «Чебурашка»
Попільнянської селищної ради Житомирської області*

Актуальність проблеми. З кожним роком зростає кількість дітей з порушенням мовлення. Особливе місце займає таке порушення як загальне недорозвинення мовлення. Дослідження проблеми мовленнєвого недорозвинення дітей можна знайти у вітчизняній та зарубіжній літературі. Цю проблему вивчали з 50-60-х років ХХ століття: Б. Гріншпун; К. Мастюкова; Г. Каше; Р. Левіна; В. Орфінська; Г. Чиркіна, Т. Філічева, Л. Трофименко, М. Шевченко, В. Тарасун та інші.

Виклад основного матеріалу. У сучасній логопедії під поняттям «загальне недорозвинення мовлення» (ЗНМ) розуміють різні складні мовленнєві розлади, при яких у дітей з нормальним слухом та інтелектом спостерігаються відхилення у формуванні мовленнєвої діяльності, порушене засвоєння всіх компонентів мовленнєвої системи, що відносяться до звукової і змістовної сторони мовлення [1].

Діти, які мають загальне недорозвинення мовлення, характеризуються різним рівнем сформованості їх психічних функцій. Недорозвинення першої сигнальної системи – мовлення – спричиняє порушення другої, такої як – психічні функції: пам'ять, мислення, увага, сприймання, уявлення. Під час аналізу літератури з теми навчання і виховання дітей дошкільного віку які мають порушення мовлення (О. Мастюкова, Ю. Гаркуша, А. Воронова, Є. Соботович та інші) зрозуміло, що діти із ЗНМ мають проблеми з фонематичним та зоровим сприйняттям, порушення вербальної пам'яті, зорової та слухової

уваги, абстрактного мислення, емоційно-вольової сфери, в свою чергу, це негативно впливає на мовленнєвий, а також на загальний розвиток дитини [3].

Видатні науковці в галузі спеціальної освіти особливу увагу загострюють на необхідності і педагогічній доцільності діяльності з розвитку дрібної моторики в дітей у ситемній роботі корекційно-розвивальних заходів. З допомогою тренування тонких рухів пальців рук мовлення не тільки інтенсивніше розвивається, але й більш досконало формується. Отже, розвиток рухового апарату, а саме дрібної моторики пальців рук, є рушійною силою розвитку мовлення.

Моторика – рухова активність організму або окремих органів. Під моторикою розуміють послідовність рухів, які у своїй сукупності потрібні для виконання будь-якої певної задачі.

Дрібна моторика – можливість працювати різними дрібними предметами, обмінюватися ними в межах рук, а також виконувати завдання, для яких потрібна взаємна робота очей та рук [2].

Навички дрібної моторики використовуються для виконання таких точних дій, як «пінцетне тримання» (великим і вказівним пальцями) для маніпулювання невеликими об'єктами, вирізання, малювання, в'язання, застібання гудзиків, гри на музичних інструментах тощо. Опанування навичками дрібної моторики вимагають розвитку дрібніших м'язів, ніж для великої моторики [3].

Проблема взаємозв'язку розвитку мовлення і дрібної моторики рук були висвітлені у теорії та практиці логопедії, психології, нейрофізіології, спеціальної педагогіки. Вони знайшли своє відображення у роботах визначних сучасних українських науковців: Ю. Рібцун, В. Синьова, В. Тищенко, М. Шеремет. Вчені довели, що у дітей із загальним недорозвиненням мовлення на становлення мовленнєвої функції важливого значення має вплив розвиток дрібної моторики рук. Наукові дослідження О. Мастюкової виявили зв'язок між кореляційною залежністю і динамікою розвитку мовлення та моторикою рук у дітей із порушеннями мовлення на всіх вікових етапах онтогенезу.

У дітей, які мають ЗНМ, характерним є відставання у розвитку всіх видів моторики – загальної, мимічної, дрібної та артикуляційної, що проявляється в порушенні розвитку основних рухів і їх фізичних якостей, недостатня статична і динамічна координація загальних та дрібних рухів, зниження швидкості та спритності під час виконання вправ. У дітей із ЗНМ порушеним є конструктивний праксис. Це часто пов'язано з недорозвиненням дрібної моторики пальців рук. Діти відчувають труднощі під час роботи з дрібними предметами.

В. О. Сухомлинський писав, що витоки здібностей і обдарованість дітей – на кінчиках їхніх пальців, від них, образно кажучи, йдуть найтонші струмочки, які

живлять джерело творчої думки. Чим більше винахідливості і майстерності в рухах руки дитини, тим тонше взаємодія руки з засобами праці (ручкою, пензлем, олівцем), тим складніше руху необхідні для цього взаємодії, тим яскравіше творча стихія дитячого розуму, чим більше старанності в дитячій руці, тим дитина розумніша [4].

Дошкільний період є сензитивним для розвитку дрібної моторики рук.

Стан розвитку дрібної моторики рук – є одним із свідчень інтелектуальної готовності дитини до шкільного життя. Діти, що мають високий рівень розвитку та сформованості дрібної моторики гарно та логічно міркує, в неї гарна пам'ять, зв'язне мовлення та увага.

Саме у старшому дошкільному віці дуже жваво розвивається дрібна моторика рук та дозрівання певних зон в головному мозку та розвиток м'язів рук.

Вкрай важливим є той факт, що сформованість мовленнєвих умінь та навичок у дітей без сумніву пов'язана зі станом розвитку дрібної моторики пальців рук. Шкода, що зараз більшість дітей дошкільного віку мають проблеми розвитку не лише мовлення, а й інтелекту, готовністю до шкільного навчання [6].

Система корекційно-логопедичного процесу передбачає поетапність, планомірність та цілеспрямованість. Корекційно-логопедичний процес – це складно організований, цілеспрямований процес, в якому реалізуються навчальні, корекційні, профілактичні та виховні завдання. Протягом вирішення даних завдань у дітей з мовленнєвою патологією проходить узагальнення попереднього життєвого досвіду, активізація розумової діяльності, розвиток пізнавальних здібностей, формування та розвиток особистості загалом [3].

Однією з найефективніших форм роботи з розвитку дрібної моторики у дітей-дошкільників є пальчиковий ігротренінг. Основне завдання технології – це розвиток психічних процесів, сили і спритності рук, зняття емоційної напруги, розвиток координації рухів та зміцнення м'язів, мімічні та артикуляційні вправи.

В організації корекційно-розвивальної діяльності варто використовувати різні способи розвитку дрібної моторики. Це насамперед ігри з дрібними предметами (мозаїка, пазли, намисто, конструктори та ін.); пальчикові ігри; ліплення; масаж пальців і кистей.

Важливим елементом в роботі з розвитку дрібної моторики є пальчикова гімнастика, що сприяє розвитку мовлення та творчої діяльності. Пальчикові ігри відтворюють реальність навколишнього світу – предмети, тварин, людей, їх діяльність, явища природи. В ході пальчикових ігор діти, повторюючи рухи дорослих, активізують моторику рук та мовлення. Багато ігор вимагають участі

обох рук, це дає можливість дітям орієнтуватися в поняттях «праворуч», «ліворуч», «вгору», «вниз» та ін.

Важливо відзначити, що хорошим другом для розвитку дрібної моторики у дітей стануть різноманітні матеріали:

✓ нанизання бісеру на нитку (починаючи від великої намистини з поступовим переходом до дрібної). Ефективним є: набирання художніх мотивів і мініатюр за схемами, опорами.

✓ сухий пальчиковий басейн, сортування, перебирання і перетирання різних видів насіння, кісточок, вгадування їх із закритими очима (починаючи від великих з поступовим переходом до дрібних). Сухий пальчиковий басейн значно активізує тактильні відчуття: тиск, біль, дотик і збагачує сенсорний досвід, активізує мовні відділи головного мозку.

✓ контурне копіювання малюнків, схем за допомогою копіювального паперу і їх штрихування (прижимаючи стеку або ручку до паперу, дитина максимально впливає на свої нервові закінчення в пальчиках, долоньках);

✓ плетіння коси гачком;

✓ шнурівка;

✓ намотування нитки на клубок;

✓ вправи з горіхами, камінчиками, шишками, металевими кульками, гумовим їжачком (шляхом маніпулювання і перетирання в долоньках та ін.);

✓ робота із сипучими матеріалами, борошном;

Засипання контурного малюнка кольоровою манкою, тирсою, піском, шкаралупою. Пісок, як і вода, здатний «заземляти» негативну енергію і викликати у дитини позитивні емоції. Допомагає долати апатію, знижує втомлюваність, гармонізує психоемоційний стан дитини.

✓ гімнастика для пальців, під час якої працюють всі три основні рухи кисті руки: стискання, розтискання, розтягування. Гімнастика для пальців забезпечує тривалу працездатність, покращує роботу всіх внутрішніх органів:

• кулак – долоня – ребро;

• загинання пальців;

• плескання в долоні;

• стукання пальцями по столу.

Дослідження у сфері медицини засвідчують, що масаж вказівного пальця поліпшує роботу шлунка, середнього – печінки, великого – регулює кровообіг, безіменного – роботу головного мозку, мізинця – серцевої та легеневої систем;

✓ зминання і розривання паперу на шматочки;

✓ ліплення тістом;

Щоб дитині засвоїти техніку ліплення, потрібно розвинути спеціальні рухи рук щодо їх сили, точності, темпу, спрямованості, плавності і ритмічності. За допомогою ліплення передається форма предмета в трьох вимірах. Діти багато

вчаться за допомогою дотику. Це дає дитині інформацію про предмети, розвиває її тактильну чутливість і здійснює легкий масаж пальчиків і долоньок. В процесі ліплення можна домогтися максимальної активності обох рук, розвивати і зміцнювати пальці;

- ✓ користування різними видами художніх інструментів (стека, олівець, лінійка, голка, шпилька, пінцет, пензлик, ножиці, шило, молоток, спиці, гачок тощо);

- ✓ створення різних видів композицій, елементи яких кріпляться різними способами (скоба, клей, скоч, припалювання, пришивання, прибивання, примотування, прикручування);

- ✓ користування прищіпками (збирання і розбирання доріжки правою, лівою рукою. Кріплення прищіпки до тканини, фанери, банки, шнурка);

- ✓ масажування долоньок масажерами, шестигранним олівцем;

- ✓ витинання ножицями. Перед дитиною з'являється величезне поле діяльності для розвитку моторики і формування умінь і навичок вирізування. Якщо спочатку неточними рухами дитина пошкоджує виріб, то згодом рука набуває впевненості і точності. Але робота повинна бути обов'язково системною і систематичною. І тільки тоді будемо мати позитивний ефект від таких занять. Витинання манікюрними ножицями координує рухи дитини, тренує і зміцнює м'язи кисті, концентрує увагу. Здобуваючи навички впевнено тримати ножиці, дитина так само впевнено зможе тримати олівець, ручку та інші предмети;

- ✓ масаж долоньок і стоп качалкою для тіста. Так, на заняттях корисними є проведення масажу долоньок і стоп качалкою для тіста. Такі вправи визивають шквал позитивних емоцій, підвищують працездатність дитини, піднімають її настрій.

Висновки. Отже, кисть руки дитини розглядається сьогодні теоретиками і практиками як орган, що активізує й стимулює діяльність кори головного мозку, підвищує працездатність усіх її відділів, позитивно впливає на формування в дітей з мовленнєвими порушеннями вищих пізнавальних функцій, особливо мислення й мовлення [5].

Список використаних джерел

1. Боряк О. В. До проблеми визначення системного недорозвинення мовлення /Науковий часопис. Корекційна педагогіка УДК 376.1-056.264.

2. Войтко В. В. Розвиток дрібної та середньої моторики: [практикум для педагога] / В. В. Войтко. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2020. – 60 с.

3. Полуяфта К. О. Розвиток дрібної моторики у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення в корекційно-логопедичному процесі URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/11041/2/%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%A3%D0%AE%D0%A4%D0%A2%D0%90_%D0%9A_%D0%9E_%D0%BE%D1%81%D1%82.pdf.

4. Сафонов О. В. Коррекционно-педагогическая работа по активизации речевой деятельности дошкольников с общим недоразвитием речи. Логопед в детском саду. 2006. С. 53.

5. Харченко Т. Г., Смаль Н. М. Важливість розвитку дрібної моторикирук у дітей із загальним недорозвиненням мовлення /Сучасні проблеми логопедії та реабілітації (15 лютого 2019 року, м. Суми).

6. Шеремет М. К. Логопедія: підручник. 3-тє вид. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 672 с.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Дар'я Малишева, аспірантка

Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

Актуальність проблеми. Розвиток вітчизняної освіти на сучасному етапі розбудови демократичного суспільства спрямовує педагогів на модернізацію освітнього процесу, який має бути водночас і соціальним, і особистісним, щоб формувати особистість - суб'єкта діяльності і соціальних стосунків. Однією із таких ефективних інноваційних технологій досягнення мети сучасного соціалізаційного та виховного процесу є проектна технологія, використання якої сприяє розвивати дошкільника як активного, свідомого і компетентного суб'єкта життєдіяльності. Питанням реалізації методу проектів як форми інноваційної діяльності присвячено праці В. Беспалька, В. Бондаря, М. Веракси, О. Веракси, Л. Мартинець, Н. Масюкової, О. Тадеуша, С. Ящука та ін. Проте, жоден із них не досліджував проблему використання потенціалу проектних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, що і обумовило актуальність означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що використання проектної технології для формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення має низку переваг. Розглянемо більш докладно.

По-перше, проектна технлогия містить важливий для соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення освітній, соціальний та інтеграційний потенціал, що сприяє налагодженню особистісно-зорієнтованої взаємодії, під час якої діти мають змогу засвоювати способи взаємодії у колективі однолітків, оволодівати досвідом налагодження і організації спільної з іншими діяльності. У дітей формується уміння об'єднуватися для групової діяльності, проявляти ініціативу у співпраці, нести відповідальність за свою роботу, розуміти важливість і значущість спільної з іншими діяльності, а також уміння враховувати потреби та інтереси членів команди.

По-друге, залучення до проектної технології дітей із загальним недорозвиненням мовлення з метою формування їхньої соціально-громадянської компетентності вимагає використання широкого спектру

різноманітної дитячої діяльності – ігрової, пізнавальної, предметної, трудової, зображувальної, комунікативної тощо. Усі ці види діяльності, в яких діти об'єднуються для вирішення різноманітних особистісних і соціальних проблем, сприяють формуванню уявлень про суспільне довкілля, розумінню дітьми основ суспільного життя, стосунків між людьми, формуванню здатності розуміти потреби інших людей, враховувати їх побажання, інтереси, встановлювати тривалі і результативні контакти з однолітками, виявляти своє ставлення до подій. Об'єднання з іншими дітьми є особливо важливим для означеної категорії дітей, оскільки як стверджують науковці, діти із загальним недорозвиненням мовлення зазвичай не беруть участі в спільних іграх й лишаяються ізольованими від однолітків. Деякі діти замикаються в собі і не прагнуть до спілкування, інші діти привертають увагу негативною поведінкою, тим самим відштовхують однолітків від себе. Дітям старшого дошкільного віку із слаборозвиненими комунікативними навичками складно працювати з партнером або брати участь у колективній грі, так як вони майже не вміють орієнтуватися на іншу людину, погано володіють навичками співпраці [4, с. 64].

По-третє, використання проектної технології в освітньому процесі сприяє формуванню комунікативної компетентності дітей із загальним недорозвиненням мовлення, оскільки у роботі над кожним із видів проєктів присутній такий вид діяльності, як спілкування. Наголосимо, що діти означеної категорії особливо потребують формування комунікативної компетентності, під якою науковці (Ю. Жуков, Л. Петровська та ін..) розуміють «здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань і вмінь, які забезпечують ефективність комунікативного процесу» [2, с.45] оскільки порушення мовленнєвої функції призводить до порушення процесу комунікації. Як зауважує О. Гончарук, «у дітей із загальним недорозвиненням мовлення формування комунікативних навичок відбувається з утрудненням: відзначаються труднощі, що виникають при переході до слова, обмеженість мовних засобів, наявність особливого звуко-жестового/мімічного комплексу. Недорозвинення мовних засобів сприяє виникненню замкнутості, боязкості, нерішучості; породжує обмежену контактність, сповільнену включаємість в ситуацію спілкування, невміння підтримувати бесіду, вслухатися в чуже мовлення, у цілому ж призводить до зниження психічної активності» [1, с. 60] Загальне недорозвинення мовлення супроводжується незрілістю окремих психічних функцій, емоційною нестійкістю, наявними стійкими порушеннями комунікативного акту, що призводить до ускладнень, а іноді взагалі робить неможливим формування комунікативної компетентності. Це підтверджують численні дослідження науковців, які акцентують увагу на тому, що «у дітей з загальним недорозвиненням мовлення наявні такі види труднощів у спілкуванні: труднощі в орієнтуванні в умовах спілкування і в

змісті висловлювання; труднощі у плануванні та реалізації комунікативної програми, контролі за нею; невміння продуктивно організувати спілкування, недостатність ініціювання контактів; негативізм, протестна форма поведінки у різних ситуаціях спілкування» [5, с. 43]. Наголосимо: спілкування відбувається на кожному етапі проєктної діяльності, що сприяє розвитку особистісних рис (спрямованість на іншу людину, емпатійність, відповідальність, здатність до рефлексії, емотивність), які утворюють комунікативний потенціал особистості дитини дошкільного віку. На думку А. Самохвалової, недостатній розвиток означених рис призводить до труднощів у спілкуванні базового рівня: входження в контакт, в емпатії, пов'язані з дитячим егоцентризмом, з неадекватною самооцінкою, відсутністю позитивної настанови на іншу людину, а також рефлексивних труднощів (самоаналізу, самоспостереження, самовираження тощо) [3]. Дослідники (Т. Візель, О. Лурія, І. Мартиненко, Є. Соботович, Л. Цветкова та ін.) одностайні у тому, що усвідомлення дитиною власної неповносправності у спробах спілкування часто призводять до змін її характеру, які відображаються у замкненості, негативізмі, бурхливих емоційних проявах, порушеннях поведінки у вигляді розгальмованості або навпаки – загальмованості (апатія, млявість, нестійкість довільної уваги) залежно від локалізації органічного ураження кори головного мозку та від умов, у яких виховується дитина.

Під час спілкування у проєктній діяльності регулюються відносини між її суб'єктами на основі спільних цілей, вирішення яких вимагає активного залучення кожної дитини та мотивує використання різних форм спілкування. Спілкування під час проєктної діяльності спонукає дитину до самопізнання, оскільки дає змогу в процесі взаємодії з однолітками оцінювати власні мотиви, усвідомлювати своє місце в колективі однолітків, наслідувати і запозичувати емоції та почуття інших дітей, отримувати досвід роботи спільної діяльності у групі однолітків. Отже, завдання проєктної технології як чинника формування комунікативної компетентності полягає в тому, щоб: підвищувати мотиваційну готовність дітей із загальним недорозвиненням мовлення до налагоджування комунікативної взаємодії з однолітками і дорослими; формувати мовленнєву активність, точність мовних висловлювань через аргументацію відповідей, формувати засоби інтонаційної і лексичної виразності, вміння дітей працювати спільно, брати участь у колективних справах, вести діалог, не сваритися, залагоджувати конфлікт словами, розвивати вміння послідовного, точного, виразного вибудовування розповіді тощо.

Висновки. Комунікативна компетентність таким чином є важливою ланкою, яка пов'язує усі компоненти соціально-громадянської компетентності дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Тому застосування проєктної технології у освітньому процесі закладу дошкільної освіти є надзвичайно

важливим для стимулювання інтересу дітей із загальним недорозвиненням мовлення до певних особистісних і соціальних проблем та їх розв'язання через проєктну діяльність. Остання забезпечує інтеграцію освітніх галузей та передбачає розробку комплексу завдань з використанням різноманітних форм і методів, які має реалізовувати логопед у співпраці із батьками та вихователями закладів дошкільної освіти, що і становитиме предмет подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Гончарук О. Формування комунікативних компетенцій у дошкільнят із загальним недорозвиненням мови. Імідж. 2019. № 6 (189). С. 57-60.
2. Жуков Ю.М., Петровская Л.А., Растяников П.В. Диагностика и развитие компетентности в общении. Практическое пособие. Киров.1991.95с.
3. Самохвалова А.Г. Коммуникативные трудности ребенка: проблемы, диагностика, коррекция. Учебно-методическое пособие. СПб, 2011. 432с.
4. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности. Учебное пособие для вузов. М.: Школа-Пресс, 1995. 84 с.
5. Шаховская С. Н. Развитие невербальных и вербальных средств коммуникации у безречевых детей. Онтогенез речевой деятельности : норма и патология. Монографический сборник. М.: Изд-во «Прометей» МПГУ, 2005. С. 149-155.

АСОЦІАТИВНІ КАРТИ ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ-ЛОГОПАТІВ З ХУДОЖНІМИ ТВОРАМИ

Анна Мельник,

*вихователь закладу дошкільної освіти №4 «Сонечко»
Новоград-Волинської міської ради Житомирської області*

Актуальність впровадження даної теми в систему роботи з дітьми-логопатами зумовлена тим, що становлення особистості дитини з порушеннями мовлення, під час якого формуються вищі інтелектуальні функції є однією з актуальних проблем корекційної педагогіки.

Працюючи з дітьми-логопатами в закладі дошкільної освіти дійшла висновку, що розвиток мовлення має особливе значення, тому що дошкільники з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) мають порушення, які позначаються на формуванні всього психічного життя дитини. Адже в дітей із мовленнєвими порушеннями недостатній словниковий запас, змінена структура повідомлення, сюжети розповідей бідні й неоригінальні, спостерігається обмеженість у використанні стилістичних засобів.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення в системі дошкільної освіти застосування асоціативних карт, схематичних малюнків отримало широке поширення, оскільки цей засіб наочності дає вагомі результати при формуванні

в дітей дошкільного віку розвитку асоціативного мислення, зв'язного мовлення, корекції фонетико-фонематичного недорозвитку, наповнення активного словникового запасу.

Перевагою використання інтелектуальних карт у практиці роботи з дітьми-логопатами закладів дошкільної освіти є те, що вони дають змогу дітям краще засвоювати не тільки самі знання, а й опановувати способи їх здобуття.

Інтелектуальні карти – це ще й техніка альтернативної фіксації думок. Методика інтелект-карт (mind-maps [5]) була розроблена в 70-х рр. ХХ ст. англійськими науковцями Т. Бьюзеном та Б. Бьюзеном, основу якої становили уявлення про принципи роботи людського мозку: асоціативне мислення, візуалізація уявних образів, цілісне сприйняття [3]. А. Богуш та Н. Гавриш наголошують, що у методиці розвитку зв'язного мовлення дітей в окремих авторських технологіях також застосовувалися схеми, які дозволяли зберегти логіку побудови описової розповіді, повідомлення чи міркування [2].

Асоціативна карта – структурно-логічна схема змістовно-процесуальних аспектів вивчення певної теми, у якій у радіальній формі відбиваються зв'язки ключового поняття, що розташовується у центрі, з іншими поняттями цієї теми (проблеми), та складає з ними нерозривну єдність. графічне зображення інформації у вигляді асоціативної карти може допомагати дітям дошкільного віку пригадати вже отримані знання, що є важливим для усвідомленого сприйняття інформації. Робота з асоціативними картами на заняттях в закладах дошкільної освіти може відбуватися за певними логічними кроками.

Словесні асоціації народжуються з дитячих казок, оповідань, розповідей тощо. Процес формування асоціативного мислення у дошкільників безперервний. Найбільш активно словесні асоціації розвиваються в дитячі роки. Тому дуже важливо саме у дитинстві поповнити “скарбничку асоціацій” дитини якомога більше. Читати книги, спостерігати за природою, спілкуватися з іншими людьми. Тому я розробила асоціативні карти до художніх творів М.А.Пономаренко та інших письменників, асоціативні картки з тем «Дикі та свійські тварини», абетка у віршах тощо.

Методика використання асоціативних карт. В основу створення асоціативних карт покладено принцип інтелектуальних карт: у центрі аркуша розміщують картинку, яка відображає ключове поняття (наприклад, ведмідь, осінь, весна, фрукти, кубик...), а простір навколо неї заповнюють різними зображеннями, які стосуються ключового поняття або ніяк з ним не пов'язані. Діти можуть працювати як з однією, так і з кількома асоціативними картами водночас. Вихователь пропонує дітям з'єднати лініями взаємопов'язані з ключовим поняттям картинку й обґрунтувати свій вибір. Наведу приклад: дитині пропонують розглянути карту «Ведмідь», подумати та пояснити, що із зображеного на карті «дружить» з «головною картинкою» — ведмедем, а що ні.

У такому варіанті міркування можуть більше ґрунтуватися на пошуку прямих чи логічних взаємозв'язків між предметами та об'єктами. Наприклад: в середині асоціативної карти зображено ведмедя, навколо нього розміщені різні зображення — палітра, гори, будинок, смайлик тощо. Вихователь пропонує дітям поєднати зображення ведмедя з іншими картинками: стрілки, палітра, будиночок, гори тощо. Утворюються прямі зв'язки: ведмідь — хата — барліг тощо. Діти відтворюють вже відому їм інформацію: ведмідь живе в лісі, в горах, ведмідь може бути великий або маленький, має різний відтінок хутра, він всеїдний, лягає в зимову сплячку. Якщо запитання сформулювати так: «Що із зображеного на карті може поєднуватись з поняттям ведмідь?», то міркування передбачають залучення асоціативних зв'язків та включення уяви.

Робота з асоціативною картою спонукає дітей до роздумів, міркувань, активізуючи їхню уяву, мислення та мовлення.

Асоціативні карти можна інтегрувати в різні освітні напрями, відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти : «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина в світі культури», «Гра дитини». Асоціативну карту можна використовувати для ілюстрування різних аспектів, наприклад: поняття «Ведмідь» (як тварина, герой казок, мультфільмів, легенд тощо). Можна запропонувати дітям творче завдання — пошукати «родичів ведмедя (коала, панда тощо)» і придумати про них історії. А на завершальному етапі проживання теми асоціативна карта «Ведмідь» дасть змогу структурувати, узагальнити інформацію та знання, установити нові взаємозв'язки та підбити підсумок про взаємопов'язаність усього у світі. Водночас це ілюструє реалізацію принципу інтеграції змісту дошкільної освіти та є інструментом цілісного пізнання дітьми світу. З асоціативними картами можна працювати, як фронтально так і в індивідуально-групових формах організації пізнавальної діяльності дітей, адже спонукаючи дошкільників до самостійного мислення та обґрунтування власної думки, розвиває природну асоціативність мислення, уяву та мовлення.

Як полегшити дітям вибір твору, що вони хочуть почути або прочитати? Як навчити дітей працювати зі змістом книги? Дорослі і школярі можуть вільно та без перешкод вибрати у змісті твір, який хочуть опрацювати, але дошкільнята ще не вміють читати, тому я розробила «Зміст для дітей» на основі збірки М.А. Пономаренко «Зайчик заблудився» [6]. Він створений таким чином, щоб дитина могла самостійно обрати художній твір, послухати чи прочитати разом із дорослим. Тут є автор та назва збірки, аркуш розділений на клітинки в яких розміщені предметні картинки (малюнки), що характеризують твір та число – це номер сторінки на якому він розміщений. Дитина розглядає малюнки, розмірковує, про що може бути цей твір і самостійно обирає за номером сторінки те, що хоче послухати. Після цього переходимо до опрацювання: дорослий читає, а дитина в цей момент слухає та розглядає ілюстрацію, порівнює чи малюнок

підходить до твору чи ні. Ми обговорюємо зміст, сюжет тексту, художні образи, порівняння, які були використані автором... Така діяльність сприяє розвитку пізнавальної, творчої активності дитини, її допитливості, дає змогу самостійно вирішувати, який твір прочитати та поступово ставати активним читачем. Для закріплення матеріалу я розробила ще й зміст-розмальовку, яка створена за методом асоціативної аналогії. Коли дитина опрацювала твір: вивчила на пам'ять чи переказала його, вона має змогу розмалювати картинку, тим самим долучитися до створення змісту.

Висновки. Практика роботи з дітьми-логопатами засвідчила беззаперечну цінність використання асоціативних карт як методу навчально-пізнавальної діяльності в освітньому процесі дошкільного закладу. Дітям цікаво створювати асоціативні зв'язки із наочною опорою. Це сприяє в подальшому формуванню здатності будувати асоціативні ланцюжки, спочатку з опорою на картинки, а потім і без них; сприяє запам'ятовуванню художніх творів, розвитку мовленнєвої компетентності.

Список використаних джерел

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан; за заг. ред. О.В.Низковської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 256 с.
2. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підр. для ВНЗ. К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. 408 с.
3. Бьюзен Т. Научите себя думать. Минск: Попурри, 2004. 192 с.
4. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології: навч. посібн. К. : Видавничий центр "Просвіта", 2000. 368 с.
5. MIND MAPPING: ІНТЕЛЕКТ-КАРТА або ДІАГРАМА ЗВ'ЯЗКІВ [Електронний ресурс]. Режим доступу до мультимедійної презентації: https://parlament.org.ua/upload/docs/Presentation_5_methods.pdf
6. Збірки М.А. Пономаренко: «Заблудився зайчик», «Щиглик весело співає», «Барвисте свято», «Веселики», «Котикова муркотанка», – Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2011.–16 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЧАСТИНА 1

У збірнику збережено орфографічні та пунктуаційні особливості
авторських текстів

Надруковано з оригінал-макетів авторів

Підписано до друку 27.12.2022 р. Формат 60*84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Cambria. Друк різнографічний. Наклад 150.
Видавництво: ФОП Левковець